

† Petroniu Florea

ÎNGERII CĂZUȚI ȘI CĂDEREA OAMENILOR ÎN PĂCAT

Editura Episcopiei Sălajului

„Credință și viață în Hristos”

Zalău, 2021

ISBN 978-606-8848-13-6

Demonii

Diavolul este numit în Sfânta Scriptură în diferite feluri: „demon” (Ioan 8,48 și Iacov 2,19), „duh rău” (Faptele Apostolilor 19,15), „ispititor” (Matei 4,3), „Beelzebul” (Matei 10,35 și Luca 11,15), „cel viclean” (Matei 13,19 și Ioan 17,15), „duh necurat” (Matei 10,1 și Marcu 3,30), „satana” (Matei 4,10 și Marcu 1,13), „cel rău” (Matei 6,13 și Luca 11,4), „vrăjmaș” (Luca 10,19) etc.

Cuvântul diavol este preluat în limba română din grecescul „διάβολος” (diavolos) și înseamnă „calomniator”. Termenul demon provine din grecescul „δαίμονας” (demonas), care vine de la „δαίω” (deo) și înseamnă „a divide”, „a dezbină”, „a despărți”, pentru că diavolul luptă din toate puterile ca să-l despartă pe om de Dumnezeu și de semenii săi, iar „«satana» înseamnă în limba ebraică «adversarul» prin excelență”¹.

Diavolii au fost creați buni

„Diavolii sunt îngeri care s-au pervertit în sinea lor și s-au îndepărtat astfel de Dumnezeu și de ceilalți îngeri”².

„Descoperirea că Sfinții Îngeri și demonii au o origine comună este șocantă. Într-adevăr ei au fost făcuți deopotrivă creaturi libere de o infinită frumusețe și au fost înzestrați cu voință liberă, absolută. Felul în care au folosit însă această libertate a dus la uimitoarea despărțire între îngeri și diavoli:

¹ Denis de Rougemont, *Partea diavolului*, Editura Anastasia, 1994, p. 197.

² Petru Florea, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academios, Târgu-Mureș, 1998, p. 55.

creaturi diferite cu destine atât de îndepărtate unele de altele ca și răsăritul de apus, ca și raiul de iad”¹.

„Demonii făceau parte la început din legiunea puterilor îngerești netrupești și au fost creați, ca toți îngerii, de către Dumnezeu. Adică Dumnezeu, din bunătate nesfârșită, i-a adus la existență, cu scopul de a se face și ei părtași, ca ființe cugetătoare, la fericirea Lui. Așadar, ei au fost zidiți lipsiți de răutate și buni, cu voință și dorință proprii. Nu exista urmă de viclenie și necurăție în firea lor, căci Dumnezeu n-a creat demoni, ci îngeri. De altfel, Dumnezeu nu a creat niciodată ceva rău «din fire», ci toate faptele Lui au fost *«bune foarte»* (Facere 1,31)”².

Crearea duhurilor netrupești

„În relatarea biblică a creării lumii nu ni se spune anume când au fost creați îngerii, totuși ea este cuprinsă în cuvintele: *«La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul»* (Facere 1,1)”³. Astfel, îngerii au fost aduși în existență în prima zi a creației, pentru că Sfinții Părinți ai Bisericii mărturisesc că prin „cer” se înțelege lumea îngerilor, adică lumea spirituală, iar prin „pământ” se înțelege lumea materială.

Pornind de la afirmațiile din cartea Facerii referitoare la crearea lumii, dar și de la alte relatări ale Sfintei Scripturi, Sfinții Părinți de la Sinodul I Ecumenic, care a avut loc la Niceea, în anul 325, au alcătuit Simbolul credinței, care începe cu cuvintele: „Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”. „«Cerul» și «cele nevăzute» nu sunt altceva decât

¹ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României), Sfinții îngeri**, Editura Anastasia, București, 1992, pp. 27-28.

² *Demonii și lucrările lor*, traducere de Cristian Spătarelu, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, 2007, p. 9.

³ **Pr. Prof. Athanase Negoită, Teologia biblică a Vechiului Testament**, Editura Sofia, București, 2004, p. 109.

lumea îngerilor, altfel atât șarpele care a ispitit-o pe Eva (Facere 3,1) cât și heruvimii care păzeau drumul către pomul vieții (Facere 3,24) ar rămâne fără explicație”¹.

Chiar dacă nu avem amintită expres în Sfânta Scriptură crearea îngerilor, în ziua a patra a creației ei existau, pentru că în această zi au fost create stelele, iar Dumnezeu mărturisește că atunci „*când s-au făcut stelele, M-au lăudat cu glas mare toți îngerii Mei*” (Iov 38,7).

„Îngerii sunt astfel singurele creaturi care au asistat la crearea lumii, după ce ei înșiși au fost aduși în existență. Ei sunt martori ai începutului, așa cum vor fi și martori ai sfârșitului. Iar simțământul dominant al martorului, al celui care stă în preajma Creatorului în timp ce Acesta lucrează, este euforia, încântarea, dansul”².

„Întrucât îngerii au misiunea de a-i ajuta pe oameni să înțeleagă realitatea eternă a lui Dumnezeu de la începutul existenței lor, ei trebuie să existe când apare omul și deci lumea sensibilă de care este legat omul. Tot ceea ce este necesar omului trebuie să existe când el apare. Pe de altă parte, nu trebuie să fie o întrerupere între crearea îngerilor și a lumii, din moment ce îngerii nu sunt creați numai pentru fericirea lor, ci și pentru a-i ajuta pe oameni la cunoașterea lui Dumnezeu prin simbolurile sensibile ale lumii și la stăpânirea lumii sensibile prin spirit. Având misiunea de a-l ajuta pe om să se ridice și să ridice și lumea la eon, în timpul copleșit de eternitate, îngerii sunt creați în legătură ontologică cu lumea”³.

¹ **Preot Ioan Sorin Usca**, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Facerea*, Editura Christiana, București, 2015, p. 3.

² **Andrei Pleșu**, *Despre îngeri*, Editura Humanitas, București, 2003, p. 162.

³ **Silvestru Mihaela Raluca**, *Îngerul păzitor și pedagogia creștină*, Lucrare de Licență, coordonator Lector dr. Feraru Remus, Timișoara, 2010, nepublicată, p. 23.

„Duhurile rele, la început create fără păcat, au fost egale în natură, putere și slavă cu ființele sfinte, care sunt acum solii lui Dumnezeu”¹. „Pacea și bucuria, în desăvârșită supunere față de voia lui Dumnezeu, domneau pretutindeni în oștirea îngerilor. Dragostea pentru Dumnezeu era absolută, iar iubirea unora pentru ceilalți, neîmpărțită”².

Dumnezeu a creat puterile cerești libere

„Dumnezeu, în desăvârșirea Lui, a acordat libertate tuturor creaturilor Sale. El a dorit să fie iubit în mod liber, cu generozitate. A acordat celei mai mari și celei mai mici dintre creaturile sale inteligente dreptul de a-și orienta iubirea în sus sau în jos”³.

„Pe toate cele cerești Dumnezeu le-a creat libere, căci dacă omul a fost făcut liber, fiind compus din țărâna pământului și suflet, cu atât mai mult au fost create libere puterile îngeresti, care nu au nimic pământesc”⁴. „Așadar îngerul are o fire rațională, spirituală, liberă și schimbătoare în felul de a gândi sau de a voi, căci tot ceea ce este creat este schimbător. Numai ceea ce este necreat este neschimbător. Tot ceea ce este rațional este și liber. Așadar pentru că îngerul are o fire rațională și spirituală, este liber, iar pentru că este creat și schimbător, are facultatea de a rămâne și a progresa în bine sau de a se îndrepta spre rău”⁵.

¹ **Ellen G. White**, *Adevărul despre îngeri*, Ellen G. White Estate, p. 12.

² **Ibidem**, p. 26.

³ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 36.

⁴ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 45.

⁵ **Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, Ediția a III-a, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Scripta, București, 1993, p. 47.

Lucifer

Printre îngerii lui Dumnezeu de la început se evidenția Lucifer.

„Sfântul Grigorie cel Mare precizează că denumirea de «înger» desemnează funcția de mesager, și nu natura spiritelor cerești, numele angelice trimițând în genere la misiunea sau lucrarea acestora și la proprietățile primite în mod desăvârșit”¹.

Cuvântul „Lucifer” este de origine latină, fiind compus din substantivul „lux-lucis”, care înseamnă „lumină” și verbul „fero, -ferre, tuli, latum”, care se tâlcuiește prin „a purta”, „a duce”, iar datorită lui Lucifer era ca în fiecare dimineață să poarte sau să aducă, la porunca lui Dumnezeu, lumina deasupra pământului.

În limba greacă „Lucifer” este numit „Εωσφόρος” (Eosforos). Termenul „έως” (eos) înseamnă „auroră”, „zori de zi”, „lumina răsăritului”, iar cuvântul „φόρος” (foros) se traduce prin „purtător”, deci „Lucifer” este traducerea latină a lui „Εωσφόρος”.

Fiind purtător al luminii, „Lucifer stătea în prezența Creatorului, și razele continue ale slavei care Îl învăluiau pe Dumnezeu cel veșnic se odihneau asupra lui”².

În opinia a numeroși teologi, „Lucifer era cel mai mareț înger din oștirile cerești și-și avea locul pe piscul perfecțiunii create”³, „fiind cel mai strălucitor și mai înțelept dintre toți îngerii”⁴.

„Lucifer a fost cel mai înălțat dintre toate ființele create, cel dintâi în a revela planurile lui Dumnezeu înaintea celorlalte

¹ **Bogdan Tătaru-Cazaban**, *Corpul îngerilor: fragmente dintr-o istorie a ierarhiilor cerești*, Editura Humanitas, București, 2017, p. 71.

² **Ellen G. White**, *Op. cit.*, pp. 25-26.

³ **Maica Alexandra (princesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 36.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 9.

creaturi”¹. „El stătea cel mai aproape de tronul lui Dumnezeu și era cel mai strâns legat și identificat cu administrarea guvernării lui Dumnezeu, fiind cel mai înzestrat cu slava maiestății și puterii Sale”².

„Dumnezeu l-a făcut pe Lucifer nobil și l-a înzestrat cu multe calități. I-a oferit o poziție înaltă, plină de responsabilitate. El trebuia să chivernisească ceea ce i-a fost încredințat de Dumnezeu într-un duh de smerenie și pietate și să-L proslăvească pe Dumnezeu, care îi dăduse și lui slavă, frumusețe și farmec”³.

Lucifer a fost un înger din imediata apropiere a lui Dumnezeu. Dacă ar fi fost din cetele mai de jos, ar fi râvnit să ajungă într-o ceată superioară lui, însă fiind foarte aproape de Dumnezeu, a dorit să fie asemenea Lui sau chiar deasupra Lui și așa s-a întâmplat căderea lui și a celorlalți îngeri pervertiți.

Lucifer cade în mândrie și invidie și se pervertește

„A fost un timp în care Lucifer era în armonie cu Dumnezeu și plăcerea lui era de a îndeplini poruncile divine. Inima lui era plină de dragoste și bucurie în a-L sluji pe Creatorul său, până în momentul în care a început să considere că înțelepciunea lui nu provenea de la Dumnezeu, ci era înăscută în el însuși și că el era tot atât de vrednic să fie cinstit ca și Dumnezeu”⁴.

Conștient de calitățile pe care le avea, de slava de care se bucura și de poziția privilegiată pe care o ocupa în rândul oștilor cerești, Lucifer a căzut în narcisism și mândria a început să îl stăpânească, determinându-l să uite că toate acestea le

¹ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 26.

² *Ibidem*, p. 25.

³ *Ibidem*, p. 24.

⁴ *Ibidem*, p. 28.

primise de la Dumnezeu fără să aibă vreun merit, după cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: *„Ce ai tu pe care să nu-l fi primit? Și dacă l-ai primit, de ce te lauzi ca și cum nu l-ai fi primit?”* (I Corinteni 4,7).

„Dacă *«începutul păcatului este trufia»* (Isus Sirah 10,13) și dacă păcatul lui Lucifer este cel dintâi păcat, înseamnă că el a căzut prin mândrie. Mândria lui a constat în a fi ținut o totală independență față de Dumnezeu, Creatorul lui, și în a fi voit să aibă în sine și pentru sine plenitudinea existenței și fericirea desăvârșită, făcându-se asemenea cu Cel Preaînalt, după cum i-a zis prorocul Isaia: *«Tu ai zis în cugetul tău: În cer mă voi sui, deasupra stelelor cerului îmi voi așeza tronul, pe muntele cel înalt voi ședea, deasupra munților înalți cei dinspre miazănoapte; deasupra norilor mă voi ridica și voi fi asemenea Celui-Preaînalt»* (Isaia 14,13-14) și chiar mai presus decât Dumnezeu, conform celor afirmate de Sfântul Apostol Pavel: *«Potrivnicul, cel ce se înalță mai presus de tot ce se numește Dumnezeu, așa încât să se așeze el în templul lui Dumnezeu, dându-se pe sine drept dumnezeu»* (II Tesaloniceni 2,4)”¹.

De ce este mândria atât de păcătoasă? Pentru că ea ne atribuie nouă meritul pentru ceva ce Dumnezeu a făcut de fapt. Mândria ia slava ce i se cuvine lui Dumnezeu și o dă creaturii. Mândria este în esență închinare la propria persoană.

Despre mândrie, Sfântul Ioan Casian a afirmat: „Lupta împotriva duhului mândriei este foarte cumplită și mai sălbatică decât împotriva tuturor patimilor, pentru că ea îi războiește mai ales pe cei desăvârșiți și pe cei ce s-au urcat până aproape de culmea virtuților, încercând să-i prăbușească. Și precum ciuma cea aducătoare de stricăciune nimicește nu numai un mădular al trupului, ci întreg trupul, tot așa mândria nu strică numai o

¹ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Sfinții îngeri*, Editura „Mila Creștină”, Fălticeni, 2011, pp. 40-41.

parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare dintre celelalte patimi, deși tulbură sufletul, se războiește numai cu virtutea opusă și căutând să o biruiască pe aceea, întunecă numai în parte sufletul. Patima mândriei însă întunecă întreg sufletul și-l prăbușește în cea mai adâncă prăpastie. Ca să înțelegem mai lămurit cele zise, să luăm seama la lucrul următor: îmbuibarea stomacului se sârguiește să strice înfrânarea; desfrânarea, curăția; iubirea de argint, sărăcia; mânia, blândețea; și celelalte feluri ale păcatului asemenea pe celelalte virtuți opuse. Dar păcatul mândriei, când pune stăpânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate mare și înaltă, îl dărmă în întregime și îl surpă până în temelii. Mărturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea și înțelepciunea, n-a vrut să le recunoască pe acestea ca venite din darul Creatorului, ci din firea sa. De aceea s-a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu”¹.

Mândria este unul din cele șapte păcate capitale, iar un părinte al Bisericii a spus că „prin mândrie virtuțile devin vipere care mușcă pe alții, dar înveninează și pe cel ce le are”².

Înțeleptul Solomon a constatat că „*mândria merge înaintea pieirii și trufia merge înaintea căderii*” (Proverbele lui Solomon 16,18), iar Sfântul Iacov a scris că „*Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă*” (Iacov 4,6).

Pe lângă mândrie, Lucifer a început să fie stăpânit și de invidie față de Însuși Creatorul său.

¹ *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992, pp. 143-144.

² *Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii*, volumul X, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981, p. 348, nota 427.

Invidia este un sentiment de părere de rău, de necaz, de ciudă, provocat de succesele, calitățile sau situația bună a altei persoane. Funcția distructivă a invidiei constă în efortul de a poseda ceea ce aparține altuia.

Invidia și gelozia sunt două sentimente foarte asemănătoare, de aceea vom face o comparație între ele. „Gelozia este sentimentul de nemulțumire egoistă, provocat de situația, succesele cuiva”¹, pe când invidia este dorința de a priva pe cineva de bunurile sale. Cel invidios nu este doar nemulțumit văzând bunurile altora, ci și râvnește la ele.

„Invidia se naște atunci când întâlnim o ființă mult mai înzestrată decât noi înșine, mult mai bine situată în ierarhia socială sau care posedă anumite bunuri la care noi doar râvnim”².

„Ce trăsături esențiale are această emoție toxică? Psihiatrii Cristophe André și François Lelord afirmă că invidia este o emoție universală, un «amalgam de iritare și ură față de cel care este mai favorizat de soartă decât noi». Cuvântul vechi «pizmă» reflectă fidel această complexitate. În limbajul comun, despre omul dominat de invidie se spune că este «ros de invidie». Analizând această expresie, vom descoperi câteva trăsături specifice acestei emoții negative. Invidia, deci, este o emoție chinuitoare, dar și insașiabilă: totdeauna vreun apropiat sau un cunoscut de-al nostru va avea o calitate care ne va stârni invidia sau va poseda un bun material pe care noi doar ni-l dorim. Invidia, această emoție ascunsă, este paradoxală: deși nenumărați oameni suferă de ea, este riscant să ți-o exprimi în societate, fiindcă ea va stârni dezaprobarea celorlalți”³.

¹ *Dicționarul Explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 416.

² **Ciprian Voicilă**, *Invidia și efectele ei nocive*, articol publicat în ziarul Lumina din 19 septembrie 2018, p. 6.

³ **Ibidem**.

„Invidia se ivește pe neașteptate și se manifestă ca o reacție bruscă, involuntară, însoțită de manifestări fizice”¹.

„Cei doi psihiatri menționați mai sus împart invidia în două categorii. Pentru a le înțelege mai bine, vom pleca de la un exemplu: să presupunem că un coleg de serviciu a fost promovat. Invidia se manifestă mai întâi la nivelul gândirii, apoi al comportamentului uman. Dacă vom gândi: «Mie nu mi se va întâmpla asta», și vom simți nevoia să ne retragem, să ne închidem în sine, evitând pe viitor să interacționăm cu persoana nou-promovată, putem spune că trăim un episod de invidie depresivă. Invidia ostilă se manifestă altfel. În acest caz, invidiosul gândește: «Nu suport faptul că acest incapabil a fost promovat înaintea mea!», apoi începe să își bârfească față de cunoscuți colegul, spunându-și sieși: «Lasă că îi arăt eu lui cine sunt!»”².

„Cum se naște în sufletul nostru invidia? Această emoție complexă are întotdeauna la origine o comparație: invidiosul își compară propria situație cu a persoanei pe care o invidiază. Consecința nefastă a comparației este că invidiosul se va simți inferior și va înțelege că această inferioritate nu poate fi depășită curând, ceea ce va conduce la scăderea stimei de sine. Sentimentul de inferioritate poate produce, la rândul său, alte emoții toxice: tristețe, furie etc”³.

„Devenim cu atât mai invidioși cu cât ne simțim mai inferiori decât ceilalți într-un domeniu pe care îl considerăm reprezentativ pentru noi. Acel domeniu este o piesă importantă în edificiul stimei de sine. De exemplu, un elev care a obținut

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

rezultate foarte bune la matematică nu îl va invidia pe un coleg care excelează la literatură”¹.

„Studiile psihologice au relevat faptul că, de obicei, îi invidiem pe cei care ne sunt mai apropiați (frați, prieteni, vecini). Sunt două cauze majore ale acestei stări de fapt: fiind mai apropiați de ei, tindem adesea să ne evaluăm atuurile personale, prin comparație cu ei. În plus, ei și noi formăm același grup. Avem o viziune comună, de grup, privind valorile și atributele necesare pentru dobândirea unui anumit statut social, iar atunci când ne comparăm cu ei și ne conștientizăm defectele, stima de sine ne scade simțitor. Să nu uităm că stima de sine este o componentă esențială a identității noastre”².

În Sfânta Scriptură întâlnim exemple de oameni invidioși, iar Apostolul neamurilor a scris că „*toate acestea au fost scrise spre povățuirea noastră*” (I Corinteni 10,11). Unele dintre ele ne arată cum se naște invidia, dar și cum ne otrăvește ea viața dacă îi permitem să ne domine.

Cain, primul om născut pe pământ, a fost supărat pentru că Dumnezeu a acceptat jertfa lui Abel, iar pe a lui a respins-o. El ar fi putut să-și corecteze atitudinea, dar s-a lăsat orbit de invidie și l-a ucis pe fratele său (Facere 4,3-8).

Cei zece frați ai lui Iosif erau invidioși pentru că acesta era favoritul tatălui lor. Când Iosif le-a relatat visele sale profetice, ei l-au urât și mai mult și chiar au vrut să-l omoare. În cele din urmă l-au vândut ca sclav și, plini de cruzime, l-au făcut pe tatăl lor să creadă că acesta fusese ucis de o fiară sălbatică (Facere 37,3-11; 37,23-28 și 37,31-34).

În inimile lui Core, Datan și Abiron s-a născut invidia când și-au comparat privilegiile cu cele ale lui Moise și ale lui Aaron. Ei l-au acuzat pe Moise că voia să fie deasupra

¹ Ibidem.

² Ibidem.

tuturor (Numeri 16,13). Această acuzație era falsă, pentru că Dumnezeu Însuși îl numise pe Moise în fruntea poporului (Ieșire 3,1-18). Acei răzvrătiți râvneau la poziția lui Moise, iar din cauza invidiei lor, Dumnezeu i-a pedepsit cu moartea (Numeri 16,31-33).

Regele Solomon a înțeles foarte bine cât de departe poate merge invidia. O femeie al cărei copil nou-născut murise a încercat să o convingă pe altă mamă că, de fapt, copilul mort era al acesteia. La judecata regelui, femeia mincinoasă a fost de acord ca bebelușul să fie tăiat în două pentru rezolvarea disputei. Înțelegând cine era adevărata mamă, Solomon a poruncit ca bebelușul să-i fie dat ei (III Regi 3,16-27).

Conducătorii poporului ales erau invidioși pe popularitatea Domnului Hristos, de aceea căutau să-L dea morții, iar când i-au cerut lui Ponțiu Pilat să-L condamne la moarte, acesta *„știa că din invidie i L-au dat în mână”* (Matei 27,18). După cum știm prea bine, Mântuitorul a fost osândit la moarte și răstignit.

Invidia poate avea consecințe grave. Exemplele biblice prezentate arată că ea poate duce la ură, nedreptate și crimă. În fiecare dintre aceste situații victima nu avea nicio vină.

„Deși Dumnezeu l-a creat pe Lucifer nobil și frumos și l-a înălțat mult în ceea ce privește cinstea în cadrul oștilor cerești, totuși El l-a înzestrat cu libertate, nu l-a adus în existență fără posibilitatea de a comite răul. A fost în puterea lui Lucifer, dacă el avea să aleagă a face astfel, să pervertească aceste daruri. Ar fi putut să rămână în preajma lui Dumnezeu, iubit și cinstit de toată mulțimea îngerilor, conducător în virtutea poziției sale înalte, cu grijă generoasă, neegoistă, exercitându-și puterile nobile pentru a-i lumina pe alții și pentru a aduce slavă Creatorului său. Însă, încetul cu încetul, el a început să caute propria lui cinstire și să-și întrebuințeze

puterile pentru a atrage atenția și pentru a câștiga lauda pentru el însuși. De asemenea, în mod treptat, i-a determinat pe îngerii asupra cărora a dobândit autoritate să-i slujească lui, în loc să-și folosească toate puterile în slujba Creatorului lor”¹.

„Încetul cu încetul, Lucifer a ajuns să-și îngăduie dorința după înălțare de sine. Deși toată slava lui era de la Dumnezeu, acest înger puternic a ajuns să o privească drept ceva ce îi aparținea lui însuși”².

„Lucifer gândea că el este un favorit în ceruri, printre îngeri. El fusese foarte mult înălțat, însă a aspirat la înălțimea lui Dumnezeu Însuși. El s-a preamărit singur în trufia lui. Știa că este cinstit de îngeri și că avea o misiune importantă de îndeplinit. El stătea lângă Creator și razele neconținute de lumină plină de slavă, care-L învăluiau pe Dumnezeu, străluceau și asupra lui. Lucifer avea în vedere felul în care îngerii ascultau de porunca lui cu promptitudine și plăcere. Nu erau veșmintele lui luminoase și frumoase?”³.

Astfel, „Lucifer, căpetenia strălucitoare și înțeleaptă a îngerilor”⁴, „cu toate harismele cu care fusese înzestrat, a căzut într-o greșală tragică și totodată pierzătoare: s-a gândit cu trufie să urce pe tronul lui Dumnezeu, să se facă singur Dumnezeu, asemenea Creatorului său. N-a vrut, adică, să urmeze, precum ceilalți îngeri, calea desăvârșirii prin participarea lui la energiile necreate ale lui Dumnezeu, ci a ales să se îndumnezeiască singur, să ajungă asemenea lui Dumnezeu”⁵.

„Lucifer nu era rău de la natură, ci bun, și destinat unor scopuri înalte și n-a primit de la Creator nicio urmă de rău în el.

¹ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 28.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 29.

⁴ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 281.

⁵ *Demonii și lucrările lor...*, p. 9.

Dar el nu a păstrat strălucirea și demnitatea cu care l-a înzestrat Creatorul și, prin propria sa alegere s-a schimbat din ceea ce a fost, în ceea ce era în contradicție cu natura sa și s-a înverșunat împotriva lui Dumnezeu, Care l-a creat, și s-a hotărât să se ridice împotriva Lui; și a fost primul care s-a despărțit de Dumnezeu și a devenit rău”¹.

„Această cugetare a sa a însemnat și nimicirea lui pentru că s-a prăbușit din pricina mândriei lui. Și-a pierdut rangul său înalt, ceresc și din înger luminos, a devenit demon întunecat”².

„Astfel, Lucifer a căzut din starea lui înaltă, pentru că nu a vrut să-și îndeplinească rolul acordat lui de Dumnezeu și astfel a pierdut pentru totdeauna locul pentru care a fost creat”³.

„Cum, deci, și de ce să fi ales o ființă atât de perfectă, puternică, splendidă, să fie prințul osândiților sau el însuși în întregime osândit? Prins de frumusețea de netăgăduit, de perfecțiunea, bunătatea propriei sale naturi angelice, pe deplin înțeleasă, Lucifer a îndrăgit-o. Aceasta era așa cum trebuie să fie, dar iubirea lui a refuzat să facă încă un pas dincolo de ea, a refuzat să privească dincolo de perfecțiunea angelică, la sursa ei divină; a insistat să rămână în această frumusețe, ca să găsească aici deplinătatea fericirii, să-și fie suficient sie însuși. După modul de manifestare al orgoliului, Lucifer s-a izolat pe sine chiar de Dumnezeu. Păcatul lui Lucifer constă în a se iubi pe sine până la a exclude orice altceva, și asta nu are scuză; fără ignoranță, fără eroare, fără pasiune, fără dezordine prealabilă în voința sa angelică, Păcatul său a fost păcatul unei răutăți pure”⁴.

¹ Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Op. cit.*, p. 257.

² Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 281.

³ Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Op. cit.*, p. 37.

⁴ *Ibidem*, pp. 36-37.

Lucifer începe să lucreze împotriva lui Dumnezeu

„Lucifer și-a început lucrarea de răzvrătire cu îngerii de sub comanda lui, căutând să răspândească printre ei un duh de nemulțumire. A lucrat într-un mod atât de amăgitor, încât mulți îngeri au fost câștigați de partea lui, înainte ca adevăratele lui scopuri să fie cunoscute pe deplin”¹.

În tot acest timp, „îngerii care erau loiali și credincioși lui Dumnezeu au căutat să-l aducă pe acest înger puternic, răzvrătit, din nou în armonie cu voia Creatorului Său”², dar el a refuzat.

„Lucifer a început să le sugereze celorlalți îngeri gânduri de critică la adresa stăpânirii lui Dumnezeu. Această sămânță rea a fost împrăștiată într-un mod foarte convingător, și după ce a încolțit în mintea multora, răzvrătorul a adunat laolaltă ideile pe care el însuși le sădise în mintea lor și le-a prezentat înaintea celorlalte ordine îngerești, ca fiind ceea ce gândeau foarte mulți îngeri despre stăpânirea lui Dumnezeu”³.

„Cele dintâi eforturi ale lui Lucifer de a se răzvrăti împotriva lui Dumnezeu - întreprinse printre ființele lipsite de păcat ale cerului - au fost încununate de succes, pentru că un număr imens de îngeri au fost seduși de acesta”⁴.

„Lucifer s-a deghizat într-un veșmânt de fățărnicie și, pentru o vreme, nu a fost posibil ca acea mantie să fie dată la o parte, încât să se poată vedea hidoșenia caracterului său. El a continuat să se plângă de așa-zisele deficiențe în chivernisirea lucrurilor cerești și a căutat să umple mințile îngerilor cu nemulțumirea sa. Pentru că nu era el cel mai mare, a semănat semințele îndoielii. Pentru că nu era ca Dumnezeu, s-a străduit

¹ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 30.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, p. 31.

⁴ *Ibidem*.

să infiltreze în mințile îngerilor invidia și nemulțumirea lui. În acest fel, au fost sădite semințele înstrăinării, care, ulterior, s-au dezvoltat, iar îngerii înșelați au început să gândească la fel ca și el”¹.

„În timp ce unii dintre îngeri s-au atașat de Lucifer în răzvrătirea lui, alții discutau cu el pentru a-l întoarce de pe calea pe care o apucase. El însă a refuzat să-i asculte, spunându-le că sunt niște robi. Acești îngeri, credincioși lui Dumnezeu, au rămas uluiți când au văzut că Lucifer avea succes în provocarea revoltei. El le promitea celor ce îl ascultau o orânduire nouă, mai bună decât cea pe care o aveau atunci, în care avea să fie libertate. Un număr mare dintre ei și-a anunțat intenția de a-l accepta pe Lucifer drept căpetenie a lor. Văzând că are succes, el se măgulea la gândul că va ajunge să aibă toți îngerii de partea lui și că avea să fie egal cu Dumnezeu Însuși, iar vocea lui autoritară avea să fie auzită poruncind întregii oștiri cerești”².

„Din nou, îngerii loiali lui Dumnezeu l-au avertizat pe Lucifer și i-au prezentat consecințele, dacă avea să persiste pe calea lui: că Acela care i-a creat pe îngeri, poate, prin puterea Lui, să răstoarne toată autoritatea lor și să pună capăt teribilei răscoale. Ei i-au avertizat pe cei răzvrățiți să-și închidă ochii la raționamentele înșelătoare ale lui Lucifer și l-au sfătuit pe răzvrătitor, și pe toți care au fost influențați de el, să-și mărturisească înaintea lui Dumnezeu greșeala, chiar și de a-și fi îngăduit numai să-I pună la îndoială autoritatea”³.

„Duhul nemulțumirii nu mai fusese cunoscut până atunci în cer. Acesta a constituit un element nou, straniu, misterios, inexplicabil. Însuși Lucifer nu și-a cunoscut la început adevărata

¹ **Ibidem**, pp. 31-32.

² **Ibidem**, p. 33.

³ **Ibidem**.

natură a sentimentelor sale și un timp el nu a îndrăznit să-și exprime în fața celorlalți îngeri închipuirile minții, totuși nu le-a părăsit. El nu vedea până unde aveau să-l ducă. Însă au fost făcute eforturi - din cele pe care numai iubirea, înțelepciunea infinită și îndelunga răbdare le puteau concepe - pentru a-l convinge de greșeala lui. Nemulțumirea lui s-a dovedit a fi fără motiv și el a fost făcut să înțeleagă care avea să fie urmarea persistării în răzvrătire. Lucifer a fost convins că a greșit. El a văzut că rânduielile divine sunt drepte și că el trebuie să recunoască acest lucru în fața cerului întreg. Dacă ar fi făcut acest lucru, s-ar fi salvat pe sine și pe mulți îngeri, fiindcă la acea dată nu era cu totul nesupus lui Dumnezeu”¹.

„În sfatul Treimii s-a hotărât că puterea lui Lucifer, devenit între timp Satana, datorită răzvrătirii lui, nu avea să fie distrusă de îndată, fiindcă planul lui Dumnezeu era să așeze lucrurile pe o temelie veșnică, de siguranță. Lui Satana trebuia să-i fie dat timp pentru a-și elabora principiile care constituiau temelia guvernării sale. Puterile cerești trebuiau să vadă în acțiune principiile despre care Satana declarase că sunt superioare principiilor lui Dumnezeu. Stăpânirea lui Dumnezeu trebuia pusă în contrast cu guvernarea Satanei. Principiile corupte ale conducerii lui Satana trebuiau să fie scoase la iveală. Trebuia demonstrat că principiile neprihănirii din rânduiala lui Dumnezeu sunt desăvârșite, de neschimbat și veșnice”².

„Dumnezeu ar fi putut să-l arunce de îndată pe acest arhi-amăgitor din cer, însă nu acesta a fost scopul Lui. El a hotărât să-i acorde răzvrătitului o șansă egală, de a-și măsura puterea și tăria cu îngerii Săi cei credincioși. În această luptă, fiecare

¹ **Ibidem**, p. 34.

² **Ibidem**, p. 35.

înger avea să aleagă de partea cui avea să fie și acest lucru avea să fie văzut de toți”¹.

Unii îngeri au căzut în mândrie și au devenit invidioși pe Dumnezeu

Lucifer le-a transmis îngerilor care ascultau de el duhul nemulțumirii și al răzvrătirii față de Dumnezeu, iar ca bază a acestora le-a inoculat și cultivat mândria, căci „mândria, nevrând să aibă niciun stăpân, nu cunoaște niciun cap, este fără de cap”².

„Demonii, prin mândria, ura și neîndurarea lor, nu voiesc să știe decât de ei. Ei nu recunosc măreța realitate de taină a lui Dumnezeu și a celorlalți. Iar prin aceasta sunt închiși în întuneric. Trăiesc în fantasmagoria că ei sunt în sărăcia de realitate redusă la ei înșiși, singuri existenți”³.

„Diavolul este tatăl trufiei”⁴, iar „mândria a făcut pe unii, din îngeri, draci”⁵, pentru că „îngerul adevărat nu a putut să placă Făcătorului fără smerenie, măcar că avea atâtea virtuți și înțelepciune”⁶.

¹ **Ibidem.**

² *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, volumul IX, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 285, nota 601.

³ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, volumul VIII, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 165, nota 355.

⁴ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. XI, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990, p. 161, nota 195.

⁵ *Filocalia...*, vol. IX, p. 315.

⁶ **Gabriel Herea**, *Despre demoni și lupta lor cu oamenii (Cosmologie filocalică)*, Editura TRINITAS, Iași, 2003, p. 97.

„Nu toți îngerii au rămas în lumina lui Dumnezeu. Unii dintre ei au vrut să devină mai mari decât Acesta și au rupt legătura de iubire cu El. Ca urmare a renunțării la iubirea divină, răul a intrat în ființa lor”¹, iar „Dumnezeu lasă ființele conștiente libere să facă și răul, pentru că le respectă conștiința și libertatea”².

„Mintea diavolilor din iraționalitate dorește egalitatea cu Dumnezeu, dar nu știe cum îi este cu putință să dobândească aceasta. Nu prin fire a pățimit această neștiință, ci alegând cu voia ceea ce este contrar firii. Diavolii întrucât au minte, au dobândit-o de la Dumnezeu, dar făcându-se neraționali și nevoind să rămână ceea ce erau, au suferit o cădere din înțelepciune”³.

„Când au început să-L invidieze pe Dumnezeu, îngerii pervertiți au devenit diavoli, din propria lor alegere; încetând să se mai supună lui Dumnezeu, ei au început să fie nesupuși și să învețe ceea ce este împotriva lui Dumnezeu. Odată ce au părăsit binele, ei au devenit niște răzvrățiți împotriva lui Dumnezeu”⁴.

Din mândrie și invidie, Lucifer, „purătorul luminii” și al slavei lui Dumnezeu, s-a transformat în Satana, „adversarul prin excelență” al lui Dumnezeu și al îngerilor buni. El, care fusese învăluit în lumină în împărăția cerurilor, a ajuns prințul tenebrelor, iar ceilalți îngeri căzuți, în loc de soli sau mesageri ai lui Dumnezeu, au ajuns demoni, care dezbină creaturile lui Dumnezeu.

O parte dintre îngerii creați de Dumnezeu a încercat să fie asemenea Lui sau chiar mai mari decât El, fără a lua în calcul

¹ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 55.

² *Filocalia...*, vol. XI, p. 168, nota 203.

³ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 55.

⁴ **Metodiu de Olimp**, *Despre liberul arbitru*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 233.

faptul că niciodată creatura nu se poate identifica cu Creatorul, din moment ce Creatorul este nemărginit, El fiind izvorul existenței, pe când creatura este limitată, primind existența și participând la ea prin bunăvoința Creatorului.

Pervertirea unei părți a îngerilor

„Lucifer - Satana s-a hotărât să facă din sine însuși un centru de influență. Dacă nu putea fi cea mai înaltă autoritate în cer, el avea să fie cea mai înaltă autoritate în răscoala împotriva guvernării din cer. El voia să fie cap. Să nu fie controlat, ci să controleze pe alții”¹.

„În privința lui, era adevărat că mersese prea departe pentru a se mai putea întoarce, însă nu la fel stăteau lucrurile cu cei care fuseseră orbiți de înșelăciunile lui. Acestora, sfaturile și rugămintele îngerilor credincioși lui Dumnezeu le-au deschis o ușă a speranței și dacă ar fi ținut seama de avertizare, s-ar fi smuls din cursa lui Satana, însă mândria, devotamentul pentru conducătorul lor și dorința după libertate fără restricții au biruit”².

Astfel, „mulțime de îngeri l-au urmat cu voia lor pe îngerul apostat în căderea lui și s-au despărțit de Dumnezeu, formând legiunea duhurilor rele, a demonilor”³.

„Deși îngerii căzuți și-au dat seama că prin răzvrătirea lor n-au izbutit să devină «prădători ai dumnezeirii» - conform afirmației lui Tațian Asirianul -, totuși nu s-au căit, rămânând potrivnici și vrăjmași ai lui Dumnezeu”⁴.

„Îngerii aceștia, după părerea Sfântului Ioan Damaschin, făceau parte din legiunea a noua și lor le-a fost încredințată,

¹ **Ellen G. White**, *Op. cit.*, p. 35.

² **Ibidem**, p. 36.

³ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 281-282.

⁴ **Ibidem**, p. 282.

sub conducerea lui Lucifer, paza pământului și a împrejurimilor lui. Însă, după părerea Sfinților Ieronim și Casian, aceștia proveneau din tagme diferite, și îndeosebi din legiunile începătoriilor și a stăpâniilor, după cuvântul Apostolului Pavel: «Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătoriilor; împotriva stăpâniilor, împotriva duhurilor răutății» (Efeseni 6,12). Potrivit acestei opinii, Lucifer a căzut din tagma serafimilor. O a treia variantă pomeneste despre o legiune îngerească diferită - a zecea -, care a căzut împreună cu căpetenia ei”¹.

„Diavolul a căzut din cer pentru că s-a întors de la sine spre rău prin ușurătatea voinței, căci dacă n-ar fi voit n-ar fi căzut”².

„Spiritele căzute s-au pervertit din două pricini: ori s-au îndepărtat cu totul de lumina dumnezeiască dorind răul, ori au disprețuit măsura luminii care li s-a dat și au încercat cu îndrăzneală să o depășească. Pentru că n-au putut să înțeleagă ceea ce au primit, au pierdut și măsura dată lor, deși lumina dumnezeiască rămâne pretutindeni neschimbată”³.

„În ceea ce privește modalitatea căderii, Sfinții Părinți sunt de părere că mai întâi a căzut un înger, căruia i-au urmat cei aflați sub influența lui. A căzut mai întâi căpetenia lor, care era cel mai perfect dintre spiritele create, mai marele oștirilor cerești, sau unul dintre spiritele superioare, căpetenia unei trepte mai de jos. Tocmai desăvârșirea lui Lucifer, a celui care a căzut întâi, «tatăl minciunii» (Ioan 8,44), a câștigat încrederea îngerilor subalterni și așa, exemplul lui a fost urmat de o mare mulțime de îngeri”⁴.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 10-11.

² **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 55.

³ **Ibidem**.

⁴ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 40.

Un părinte al Bisericii a scris că în urma pervertirii unei părți a oștilor cerești „în cer s-a petrecut o schimbare nefericită, și un grup numeros de îngeri s-a îndepărtat de ceata sfântă a oștilor cerești, transformându-se într-o haită de demoni odioși, avându-l în frunte pe primul înger căzut. Mulți dintre îngeri, precum «începătorii» (din triada a treia) și «stăpânii» (din triada a doua) (cf. Efeseni 6,12) au fost atrași în această cădere. Iată ce spune în această privință Sfântul Chiril al Ierusalimului: Așadar, întâiul vinovat de păcat și întemeietor al răutăților este diavolul. Nu eu sunt cel care spune aceasta, ci Dumnezeu Însuși, prin gura Sfântului Apostol Ioan, a zis: *«că diavolul încă de la început păcătuiește»* (I Ioan 3,8). Înaintea lui nimeni nu păcătuisese. A păcătuit el, însă, nu pentru că așa i-ar fi fost firea, sau fiindcă ar fi primit înclinația spre păcat, căci în felul acesta vina păcatului ar fi căzut asupra Celui Care l-a creat astfel. Dimpotrivă, fiind creat desăvârșit și bun, el însuși, din propria voință, s-a făcut diavol. Fiind înger, după aceea a fost numit, din cauza cleветirii, diavol. Fiind un bun slujitor al lui Dumnezeu, a devenit Satana în sensul deplin al acestui cuvânt, pentru că Satana înseamnă vrăjmaș. Și aceasta nu este învățătura mea, ci a prorocului Iezechiel, purtătorul de duh. El, compunând o cântare de jale despre Satana, a scris: *«Tu erai pecetea desăvârșirii, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții. Tu te aflai în Eden, în grădina lui Dumnezeu»* (Iezechiel 28,12-13). Și peste câteva cuvinte adaugă: *«Ai fost fără prihană în căile tale din ziua facerii tale și până s-a încuibat în tine nelegiuirea»* (Iezechiel 28,15). Este foarte bine spus: *«s-a încuibat în tine nelegiuirea»*, pentru că răul nu ți-a fost dat din afară, ci tu însuși l-ai zămislit. În cuvintele următoare, prorocul a arătat și motivul păcătuirii: *«Din pricina frumuseții tale s-a îngâmfat inima ta, și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea»* (Iezechiel 28,17). Lucifer a căzut,

atrăgând pe mulți cu el în căderea sa. El îi umple de păcate pe cei care i se supun”¹.

„Îngerii au căzut pentru că, luând perfecțiunea proprie ca pe un dat, au pierdut-o ca orizont. Căderea îngerilor este un refuz al statutului creatural. Ei se cred încheiați, ajunși pe măsura lui Dumnezeu, binecuvântați, dintru început, cu o desăvârșire fără rest. Îngerii cad în măsura în care refuză să-și satureze spațiul de creștere, blocându-se în propria lor limită. Ei refuză să se împlinească, sau, în cel mai bun caz, vor s-o facă pe cont propriu, fără referința dumnezeiască. Boala demonică prin excelență este fascinația de sine. Ființa creaturală, care este, prin definiție, contingentă, se ia, iresponsabil, drept ființă necesară, uitând că nu există decât prin delegație. Ea își refuză creativitatea, se instituie ca centru legitim al lumii și, din acel moment, devine opacă. Contactul cu Principiul se rupe, ceea ce duce la pierderea înțelegerii pentru rostul propriu, ca și la degradarea raportului cu celelalte creaturi”².

Bătălia din cer

„Dumnezeu a cerut întregii oștiri cerești, inclusiv lui Satana, să I se supună și să-I dovedească ascultare necondiționată, iar îngerului răzvrătit i-a spus că s-a dovedit nevrednic de a avea un loc în cer. Atunci Satana, tresăltând, a arătat spre cei care simpatizau cu el, o mare parte dintre îngeri și a exclamat: Aceștia sunt de partea mea! Îi vei alunga și pe ei, lăsând un asemenea gol în cer? Apoi a declarat că el este gata să-și apere locul din cer prin forță”³.

¹ **Părintele Rodion**, *Oameni și demoni*, Editura Cartea Ortodoxă, Editura Egumenița, Galați, 2010, pp. 25-26.

² **Andrei Pleșu**, *Op. cit.*, p. 213.

³ **Ellen G. White**, *Op. cit.*, p. 36.

Conform tradiției bisericești, în acel moment Sfântul arhanghel Mihail a strigat în auzul tuturor puterilor cerești: „Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!”. „Apoi a fost război în cer. Îngerii credincioși lui Dumnezeu s-au angajat în conflict cu arhizvrătitul și cu supușii lui. Îngerii loiali lui Dumnezeu au biruit, iar Satana și partizanii lui au fost izgoniți din cer”¹.

Despre cele întâmplate atunci citim în Cartea Apocalipsei că „s-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războia balaurul, și îngerii lui; și el n-a răzbit, nici locul lor nu s-a mai găsit în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și Satana, cel ce pe toată lumea o înșeală - a fost aruncat pe pământ; și îngerii săi au fost aruncați cu el. Pentru aceasta bucurați-vă, ceruri, și voi, cei ce locuiți în ele! Vai vouă, pământule și mare, căci diavolul a coborât la voi având mare mânie, fiindcă el știe că puțină vreme are” (Apocalipsa 12,7-9 și 12,12).

„Atunci când lupta s-a încheiat și s-a anunțat că marele uzurpator, împreună cu toți simpatizanții lui, trebuie să părăsească locașurile fericirii, conducătorul răzvrătit și-a mărturisit cu nerușinare disprețul față de rânduiala lui Dumnezeu. El a repetat ceea ce afirmase anterior, că îngerii nu au nevoie de control, ci trebuie lăsați să-și urmeze propria lor voință, care îi va călăuzi întotdeauna bine. Satana a denunțat rânduielele divine ca fiind o restricție a libertății lor și a declarat că planul lui era de a desființa Legea și că, eliberați de restricțiile acesteia, oștirile cerești puteau pătrunde într-o stare existențială mai înaltă, mai glorioasă”².

¹ **Ibidem**, p. 38.

² **Ibidem**, pp. 36-37.

Răul și originea lui

Un om înțelept a afirmat: „Este greu, este imposibil să ne imaginăm cum tocmai dintre îngeri, care sunt emblema proximității lui Dumnezeu, au apărut demonii, aflați la maxima depărtare de El. Cu aceasta, intrăm în marele labirint al problemei răului”¹.

„Răul vine de deasupra și nu de dedesubt, de la spiritul creat și nu de la materie”², pentru că „diavolul este născătorul răutății”³.

Deși în acest capitol nu ne ocupăm de om, trebuie să menționăm faptul că nici „acesta nu a păcătuit din pricina trupului, pentru că diavolul nu are trup și totuși a păcătuit. Căderea omului în păcat se datorează faptului de a fi voit să trăiască după sine însuși, iar nu după Dumnezeu”⁴. Astfel, „păcatul originar nu începe de la trup, dar după căderea în păcat, acest trup este ca și îmbibat de atracții și porniri vicioase”⁵. De asemenea, „răul nu vine nici de la materie, căci aceasta este bună ca natură”⁶.

„Voința liberă este cauza imediată și directă a păcatului. Liberul arbitru însă este un bun în sine, numai întrebuițarea lui poate fi rea”⁷. „Liberul arbitru este un dar de la Dumnezeu, pentru că îngerul și omul sunt o natură rațională, dar fiindcă

¹ Andrei Pleșu, *Op. cit.*, p. 206.

² Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 42.

³ *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. V, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1995, p. 38.

⁴ Prof. Dr. Constantin C. Pavel, *Problema răului la Fericitul Augustin*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, p. 76.

⁵ *Ibidem*, p. 77.

⁶ *Ibidem*, p. 80.

⁷ *Ibidem*, p. 85.

sunt scoși din nimic, sunt muabili și au, prin aceasta, posibilitatea de a face rău”¹.

„Răul stă în atitudinea voinței libere față de legea morală, față de ordine. Răul este determinat de direcția pe care o alege spiritul și nu de natura însăși”².

„Fiind ființe create după chipul lui Dumnezeu, îngerilor li s-a dat libertatea voinței. Astfel, având libertate și nefiind prin firea lor statorniciți în bine, unii îngeri au adăugat la firea lor binele recomandat de Dumnezeu, dar alții s-au depărtat de Dumnezeu, devenind creatori și partizani ai răului. Aceștia din urmă s-au numit diavoli, datorită faptului că au devenit primele ființe despărțite de Dumnezeu și pentru că mai apoi, au luptat și luptă până astăzi pentru a-l despărți pe om de Dumnezeu”³. „Pe diavoli libertatea lor i-a scos dintre cei ce Îl văd pe Dumnezeu și i s-au împotrivit”⁴.

„Nu trebuie să uităm nicio clipă că răul nu este egal cu binele. Răul își are originea în folosirea greșită a voinței libere de către Satana. Satana nu poate fi creatorul, fiind el însuși o făptură creată. Numai Dumnezeu este Creator”⁵. Astfel, „nu există rău creat. Tot ceea ce a creat Dumnezeu a fost bun și este bun. Creaturile Sale sunt cele care au vrut răul la început și apoi l-au perpetuat. Răul există numai atunci când este practicat. Dumnezeu îl îngăduie pentru că El permite libertatea”⁶.

¹ **Ibidem**, p. 94.

² **Ibidem**, p. 65.

³ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 93.

⁴ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Opere complete*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996, p. 52.

⁵ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 28.

⁶ **Ibidem**, pp. 42-43.

„Dumnezeu nu a creat răul. El a făcut doar binele, care era ca El Însuși. Răul, păcatul și moartea reprezintă urmarea neascultării care și-a avut originea în Satana”¹.

„Sfântul Vasile cel Mare, descriind căderea Satanei în opoziție cu persistența arhanghelului Mihail, vede cauza fiecăruia în persistarea sau despărțirea liberă de Dumnezeu. De unde este rău omul? Din propria lui libertate. De unde este rău diavolul? Din aceeași cauză, având și el viață liberă și prin libertatea lui având puțința să rămână lângă Dumnezeu sau să se înstrăineze de El. Mihail era înger și a rămas lângă Dumnezeu pentru vecie. Satana era înger și a căzut din treapta lui. Pe acela voința liberă l-a păzit în cele de sus, pe acesta libertatea alegerii l-a aruncat. Putea și acela să apostazieze și putea și acesta să nu cadă. Pe acela l-a salvat nesăturarea de iubirea lui Dumnezeu, pe acesta l-a făcut lepădat depărtarea de Dumnezeu. Acesta este răul: înstrăinarea de Dumnezeu. O mică întoarcere a ochiului ne face să fim cu soarele sau cu umbra trupului nostru. Cel ce privește spre soare se luminează îndată; cel ce se întoarce spre umbră va avea parte în chip necesar de întuneric. Astfel diavolul are răutatea prin liberă alegere, dar firea lui nu este opusă binelui”².

„Explicația creștină a răului din libertate este singura care nu leagă răul de esența realității, a realității eterne sau a celei create de Dumnezeu, luând totuși răul în serios. Și este singura care salvează însăși existența libertății în realitatea existenței. Orice altă explicație compromite iremediabil existența și neagă libertatea, adică însăși demnitatea umană. Dacă răul ar fi fost

¹ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 28.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ediția a III-a, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 470.

creat de Dumnezeu, el ar fi fost legat de esența lui Dumnezeu și a creației, ca și atunci când ar fi etern legat de existență”¹.

„Pe de altă parte, nici mărimea răului din lume și din om nu s-ar putea explica numai din libertatea umană. Dacă vrem o explicație, care țină seama de mărimea răului, dar nu-l vede ca pe un atribut al realității, care copleșește orice speranță a omului de a scăpa de el prin libertate, trebuie să admitem ca origine suplimentară a răului libertatea unor spirite mai puternice decât spiritul uman, capabile de un rău cu mult mai mare; dar totuși, nu o origine a răului în libertatea spiritului divin atotputernic, căci aceasta n-ar mai face posibilă mântuirea lumii de rău și Dumnezeu nu ar mai fi Dumnezeu”².

„Cu alte cuvinte, răul manifestă proporții și puteri care nu pot fi explicate numai din libertatea noastră. Dar, pe de altă parte, omul poate ține în frâu răul și se poate izbăvi de el aproape în întregime, ca subiect care îl săvârșește, dar nu numai prin eforturile sale, ci prin eforturile sale ajutate de puterea lui Dumnezeu. Deci răul nu se dovedește de neînvins de către om în calitatea de subiect făptuitor al lui”³.

„Chiar câtă vreme este stăpânit de rău, omul aproape întotdeauna mai păstrează în el resturi de bine, rezistente împotriva răului, puteri de întoarcere spre bine, puteri de frânare a răului și de căință pentru el. Credința creștină consideră că numai duhurile demonice nu mai păstrează în ele niciun rest de bine. Răul le-a devenit o a doua natură. Dar chiar răul produs de duhurile mai puternice apare ca având totuși originea în libertatea, și nu în ființa lor, ca unul ce este consimțit neîncetat de libertatea lor. Aceasta ne dă să înțelegem că, chiar dacă toți oamenii ar înceta să devină subiecte ale răului, răul tot

¹ **Ibidem**, p. 471.

² **Ibidem**, pp. 471-472.

³ **Ibidem**, p. 472.

ar sufla asupra vieții lor din alte izvoare voluntare mai presus de ei. Dar puțința oamenilor de a se elibera de calitatea de subiecte ale răului arată în același timp că răul de care ar suferi nu ține de esența realității, ci vine din libertatea unor ființe mai puternice”¹.

„Tocmai prin faptul că răul nu ține de esența realității sau de esența unei părți a realității (ceea ce în fond ar compromite iremediabil toată realitatea, căci nu se poate separa o parte a realității de alta), se dovedește ca nedatând din eternitate și având în el o anumită slăbiciune”².

„Pe de altă parte, răul care doare și care chinuiește cel mai mult este răul produs de o persoană prin libertatea ei. Răul fizic, sau răul făcut fără voie, nu doare atât de mult pe cel care-l suferă, cum chinuiește pe cineva cel pe care-l săvârșește, prin conștiința că ar fi putut să nu-l facă. Răul ca fatalitate fizică (moarte, boală, dezastre ale naturii), sau ca produs al unor forțe superioare, sau ca urmări ale răului săvârșit, poate susține un sentiment al tragicului și poate fi suportat ca o cruce, cu o răbdare care fortifică spiritual și mântuiește. Numai răul săvârșit intenționat de o persoană produce în cel ce-l suferă o durere morală, un sentiment de nedreptate, de neînțelegere, iar în făptuitor, chinurile regretului, sau o alterare morală, când lipsesc aceste chinuri”³.

„Toate acestea confirmă învățătura creștină că răul, în proporția lui mai mare decât cea explicabilă prin libertatea umană, își are originea în decizia liberă a unor spirite create, care la început au fost bune”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 472-473.

² **Ibidem**, p. 473.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**.

În ceea ce privește „cauza căderii unor îngeri, aceasta este decizia lor de a se despărți de Dumnezeu, dar motivul căderii stă în mândrie. Ei voiau să fie independenți de Dumnezeu, întocmai ca Dumnezeu. Aceasta ne-o dă de înțeles Sfântul Apostol Pavel, când recomandă să nu se hirotonească întru episcop cineva de curând botezat (deci necrescut duhovnicește) *«ca nu cumva trufindu-se să cadă în osânda diavolului»* (I Timotei 3,6)”¹.

„Mândria explică răzvrătirea și neascultarea diavolilor. Dar răzvrătirea și neascultarea implică condiția anterioară a unei stări subalterne și refuzul de a rămâne în ea. Astfel, o explicare mai departe a răului constă în voința unor spirite create, inferioare lui Dumnezeu, de a se ridica peste această condiție a lor, deci într-o tendință a lor de a fi prin esență mai mult decât sunt. În aceasta stă forța pozitivă manifestată în rău: în tendința sădită de Dumnezeu Însuși în spiritele inferioare de a se ridica mai sus de unde sunt. Răul stă nu în actualizarea acestui impuls, ci în actualizarea lui greșită. Ele au vrut să devină ca Dumnezeu, adică izvor al existenței, fără să se dezvolte în legătură cu izvorul existenței, deci nu prin Dumnezeu, nu în legătură cu El, ci fără El, prin ele însele în mod independent. Dar tocmai prin aceasta ele ies din comunicarea cu singurul izvor al existenței. Domnul Hristos a venit pentru ca prin El oamenii *«să aibă viață și să aibă din beșug»* (Ioan 10,10). În tot Noul Testament se insistă asupra faptului că oamenii au viață și sunt chemați la viața *«în Hristos»*. Deci Dumnezeu vrea să satisfacă setea de viață și de viață îmbelșugată a spiritelor create. Dar duhurile rele și oamenii au căzut din această viață, voind să-și satisfacă această sete în afară de Dumnezeu. În aceasta constă forța pozitivă a răului și slăbiciunea lui”².

¹ **Ibidem**, p. 476.

² **Ibidem**, pp. 476-477.

„Dar setea de viață îmbelșugată este atât de legată de ființa lor, că ea nicicând nu se epuizează prin eșecurile ei de a se satisface din izvoare, care nu sunt izvoare reale de viață. De aceea demonii sunt lăsați de Dumnezeu etern în existență, ca să demonstreze etern setea pozitivă de viață pusă în ei de Dumnezeu și neputința eternă de a se satisface în afară de Dumnezeu. Ei își reînnoiesc etern ambiția de a fi prin ei înșiși și ura invidioasă împotriva Celui ce singur este de fapt prin El Însuși. Este și aceasta o forță uriașă a voinței pozitive de a fi și de a fi mai mult, dar rău întrebuițată. Este în ei amăgirea că pot fi nu numai mai mult prin independența lor, ci absoluți. De altfel este în logica mândriei ca cel ce o are să tindă să fie prin el însuși, deci, absolut. Ei vor să fie nu numai mai mult, ci să atingă culmea existenței absolute. Și li se dă puțința de a-și menține această tendință etern, de a crede că o dată și o dată tot vor ajunge la această culme. Ei vor exista etern, dar în neputința de a străbate la cunoașterea izvorului existenței și la împărtășirea de el; vor dura etern, dar într-o existență a morții spirituale. Faptul că li s-a dat eternitatea contribuie și aceasta la neobosita lor amăgire. Iar amăgirea este explicată și sporită de faptul că Dumnezeu Și-a ascuns măreția din fața lor din cauza depărtării lor spirituale de El, încât chiar existența Lui le-a devenit aproape problematică”¹.

„Lucifer nu a fost făcut rău prin natură, ci a fost bun, a fost făcut pentru bine și nu avea în el de la Creator nici cea mai mică urmă de răutate; cu toate acestea n-a suferit luminarea și cinstea pe care Creatorul i-a dăruit-o, ci, prin voința lui liberă, s-a îndreptat de la starea sa naturală la o stare contra naturii sale și s-a ridicat împotriva lui Dumnezeu care l-a făcut, voind să I se împotrivească. El este cel dintâi care s-a depărtat de bine și a căzut în rău. Răul nu este nimic altceva decât lipsa

¹ **Ibidem**, pp. 477-478.

binelui, după cum și întunericul este lipsa luminii. Căci binele este lumina spirituală; în chip asemănător și răul este întuneric spiritual. Lumina deci, fiind creată de Creator, a fost bună căci «*Dumnezeu a privit toate câte a făcut și iată erau foarte bune*» (Facere 1,31), dar a ajuns întuneric prin voința sa liberă. Mulțimea nenumărată de îngeri așezați sub el s-a desprins, i-a urmat lui și a căzut împreună cu el. Așadar cu toate că erau buni prin natură, totuși au devenit răi, înclinându-și de bunăvoie voința lor de la bine spre rău”¹.

„Lucifer a căzut din cer pentru că a vrut să-L imite pe Dumnezeu. El a devenit mesagerul care nu mai are un mesaj real, agentul neantului printre noi. Din clipa aceea, el nu mai poate crea decât nimicul, care nu are existență. A crea răul este cu neputință, dar asta nu înseamnă că răul nu există. Pentru a acționa, diavolul este silit să folosească ceea ce există, și ceea ce este bun prin definiție, fiind creat de Dumnezeu. Satana, prin el însuși, nu poate să facă nimic, dar îi rămâne o posibilitate: anume să ne incite să facem abuz de libertatea noastră și de bucuriile pământului”².

„Nici diavolul și nici omul păcătos nu pot cu adevărat să facă răul, așa cum ne face să credem o formulă înșelătoare. Însă omul poate să facă rău, adică greșit, ceea ce face el cu darurile Creatorului. El nu poate să creeze un rod care să fie «răul» ci poate să mănânce un rod bun într-un fel răufăcător, împotriva ordinii date. Răul în sine nu există cu titlul cu care binele există în sine. Răul nu este decât o rea folosire a binelui, înțelegând prin aceasta a ceea ce există”³.

„Binele și Ființa nu sunt deosebite, ci identice. Binele definindu-se ca ființă, urmează că răul nu are ființă. Defectul

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 49.

² Denis de Rougemont, *Op. cit.*, pp. 26-27.

³ *Ibidem*, p. 27.

moral este un defect ontologic și invers. Dumnezeu este autorul existenței și al esenței. Fiind autor al ființei, nu poate în același timp să fie și al neființei. Prin urmare, orice ființă și esență sunt bune”¹.

„Binele este dat creaturii sub forma unei naturi care trebuie să tindă spre scopul său. Prin urmare, creatura este o ființă și un bine prin participare, nu prin esență. Numai Dumnezeu există prin esență. Altfel, ar însemna să nu existe diferență între substanța lui Dumnezeu și a creaturii și am cădea în plin panteism”². „Toate cele aduse în existență de Dumnezeu sunt bune, dar mutabile, căci sunt create din nimic, nu din natura însăși a lui Dumnezeu. Dacă ar fi făcut din natura lui Dumnezeu, niciun lucru n-ar fi supus păcatului. Răul își trage obârșia din neantul din care Dumnezeu a creat pe om”³.

„Dumnezeu nu este autorul așa-zisului «rău metafizic», pentru că acesta de fapt nici nu există, întrucât orice ființă este bună când iese din mâinile Ziditorului. Dacă natura în sine nu este un rău, după cum am stabilit, atunci răul nu poate fi, în raport cu natura, decât un fel de contra natură. El este o corupție a naturii. Răul este un defect, nu o proprietate a naturii. Binele naturii, fiind susceptibil prin structura sa însăși de bine muabil, de schimbare în plus sau în minus, face posibil prin aceasta răul. Răul nu este, prin urmare, decât o corupție”⁴.

„Răul nu este o substanță, ci un accident al substanței, așezată într-un mediu care nu îi convine. Starea aceasta produce suferința și aceasta vine de la corupție”⁵. „Dar dacă răul nu este ființă, nici natură, nici substanță, el nu poate fi nici simplă

¹ Prof. Dr. Constantin C. Pavel, *Op. cit.*, pp. 40-41.

² *Ibidem*, p. 43.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*, pp. 44-45.

⁵ *Ibidem*, p. 48.

negație, simplu neant, pentru că neantul nu este în sine un rău. Ci răul este o lipsă a binelui”¹. În concluzie, „răul este o lipsă, nu este o substanță și, prin aceasta, nu apare decât alături și în raport cu binele. Răul fără bine nu poate exista și nu poate fi conceput decât ca o pură abstracție, fără corespondență în realitatea concretă”².

„Răul, din punct de vedere ontologic, nu este, nu are ființă, ci este numai un accident, un defect, care nu are decât o realitate existențială, o realitate în timp. El nu ține de natura dată, ci de natura care se schimbă”³.

„Răul în sine nu este ființă. Nimic din cele ce sunt în creație nu este deplin nepărtaș de bine, căci ceva lipsit cu totul de bine nu există, pentru că nu a fost creat de Dumnezeu. Dar nici nu poate subzista ceva care nu se împărtășește de deprinderea sau de însușirea binelui. Dacă nu participă la calitatea binelui, în care trebuie să se susțină, nu poate exista «căci în el trăim și ne mișcăm și suntem» (Faptele Apostolilor 17, 28)”⁴.

„Nu există natură rea; răul în natură stă în neputința unui lucru de a-și desfășura funcțiunile sale firești”⁵.

„Răul are ca suport existența, nefiind decât în ceea ce există. Și, dacă e așa, răul nu este cu totul rău, ci are ceva din bine”⁶.

„Răul nu este din fire ci prin lipsa parțială a binelui. Răul nu este prin fire, ci prin căderea din bine, căci ceea ce este în

¹ **Ibidem**, p. 49.

² **Ibidem**, p. 51.

³ **Ibidem**, p. 183.

⁴ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 58.

⁵ **Dionisie Pseudo Areopagitul**, *Despre numele divine. Teologia mistică*, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Institutul European, Iași, 1993, p. 95.

⁶ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 235.

fire este pururea la fel și nu este doborât, cum este binele. Dar răul este nestatornic pentru că corupe și alterează, deci răul nu este din fire. Așa-zisul rău există datorită binelui. Răul se împărtășește de bine pentru că vrea să existe și oricine dorește existența dorește binele”¹.

„Răul este lipsit de subzistență fiindcă nu se împărtășește de Dumnezeu, arătându-se ca o lipsă în existență”².

„Răul nu are substanță, pentru că este lipsa celor din rânduială și din fire, iar lipsa nu subzistă de sine”³.

„Răul în sine nu există nicăieri, nicidecum, dar în materie se vede în lipsa bunătății, iar păcătoșii «*vor fi ca nefiind*» (Avdie 1,16). Răul nu stă în existență ci în pătrundere, arătându-se în lipsa binelui”⁴.

„Răul pentru că nu are substanță, o fură de la bine și se înfățișează întotdeauna ca o realitate desfigurată”⁵.

„Faptele rele nu se văd că au existență proprie”⁶.

„Răul nu e ceva ce este, căci răul ființial nu poate exista. Răul nu este lipsa parțială, ci totală a binelui. Însă cel lipsit total de bine nici n-a fost, nici nu este, nici nu va fi, nici nu poate fi. Din fire nimic nu este rău. Cum poate să existe răul dacă ceva nu-i dă ființa? Desființează corpurile și lumina și nu va fi umbră. Nu este răul în mod simplu, ci într-un suport”⁷.

¹ Petru Florea, *Op. cit.*, p. 58.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Νίκου Α. Ματσούκα, *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τον Μάξιμο Ομολογητή*, Αθήνα, 1980, p. 112.

⁶ Petru Florea, *Op. cit.*, p. 59.

⁷ *Ibidem*.

„Răul nu există fără vreun suport care este păstrat de bine, pentru că fără suport nici nu există, nici nu se vede, nici nu se strică nimic”¹.

„Răul total nu este, fiindcă participă la bine, deși ca un ultim ecou”².

„Dacă toate se împărtășesc de bine și în toate cele ce sunt este binele, atunci este evident că răul ori nu este, ori este în bine. Nu este firea focului să răcească, și dacă începe să răcească nu mai este foc, deci și răul dacă subzistă participă în mod imperceptibil la bine, căci toate cele ce există sunt și rămân în bine, iar dacă nu au nimic din bine nici nu există, fiindcă chiar a voi să existe este exemplu de participare la bine”³.

„Răul are existența din bine. Răul nu are substanță, nici nu este în fire, ci se produce din lipsa binelui și nu este socotit nici existând, nici neexistând. Psalmisul David a afirmat în acest sens: *«L-am văzut pe cel necredincios fălindu-se și înălțându-se pe sine ca cedrii Libanului. Și am trecut pe-acolo și, iată, nu era; și l-am căutat, dar locul său nu era de găsit»* (Psalmul 36,35-36). Aceasta arată că deși răul se înalță chiar foarte mult, cu toate acestea nu există, nici nu va rămâne locul sau urma lui, căci îndată ce apare se destramă pentru că nu are substanță”⁴.

„Răul luptă contra existenței ca bine, dar n-o poate desființa total, căci în acest caz n-ar mai fi nici el. Nimicul nu poate lupta cu existentul sau cu binele prin el însuși, ci are nevoie de existență sau de bine, ca să lupte contra existenței sau binelui”⁵.

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

⁴ **Ibidem.**

⁵ **Sfântul Dionisie Areopagitul, Op. cit., p. 235.**

Răul „este contrar existenței și totuși are nevoie de existență ca suport”¹.

„Răul nu este decât rezemat pe existența dată de Dumnezeu, el nu există ca o ființă proprie, cum există toate formele de existență, nici ca ipostas propriu. El apare în ființele sau ipostasurile existente de la Dumnezeu, acestea din urmă folosind contrar firii lor puterile ce li s-au dat spre înaintarea în binele adevărat, sau în Dumnezeu, ca izvor al existenței lor pentru sporirea acesteia. Răul ca rău nu are ființă proprie, ci ceea ce face el numai dezbină și corupe substanța celor ce sunt. Chiar de se mișcă și el, prin mișcarea lui nu dezvoltă pozitiv cele ce sunt, ci le corupe. El n-are nici ființă, nici putere proprie, ci se folosește de puterea ființelor concretizate în ipostasuri, dar pentru coruperea ființelor, fără a le putea distruge, căci Dumnezeu nu lasă ființele să fie distruse, ci slăbindu-le, cum slăbește și puterea lor, folosind-o strâmb”².

„Toate cele pe care le face răul, le face pentru că i se par bune”³. Cel ce dorește cea mai rea viață participă la bine părăndu-i că dorește cea mai bună viață, și cel ce stăruie în rău, prin părerea că face binele, participă la bine. „Răul își ia puterea din existență sau din bine ca să lupte contra existenței sau a binelui, dar cu părerea că luptă pentru existență sau pentru bine”⁴.

„Sfântul Vasile cel Mare zice: Nu socoti nici pe Dumnezeu cauză a existenței răului, nici nu închipui răul ca având o existență proprie. Căci nu e subzistentă răutatea, ca un animal oarecare, nici nu are vreo esență ipostaziată a ei. Căci răul este o lipsă a binelui. Ochiul a fost creat, orbirea

¹ Ibidem.

² Ibidem, p. 236.

³ Ibidem, p. 235.

⁴ Ibidem.

s-a produs ulterior prin pierderea ochilor. Așa și răutatea, nu are o subzistență proprie, ci vine după aceea din cauza rănilor sufletului. Căci nu este nici nefăcut, cum spune cuvântul celor necredincioși, care fac răul de aceeași cinste cu natura cea bună, considerând că amândouă sunt fără început și mai presus de facere, nici creat. Căci dacă toate sunt din Dumnezeu, cum ar fi răul din bine? Căci nimic rău nu este din bine, nici răutatea din virtute”¹.

„Răul există numai în mod relativ prin amestec cu binele în ființele create de Dumnezeu deja existente și nu are existență proprie. Răul nu există în mod simplu, ci într-un ipostas creat de Dumnezeu. Existența răului este condiționată de existența unei nedesăvârșite ființe frumoase și bune atât în ceea ce privește apariția lui, cât și referitor la capacitatea lui de a lucra împotriva acesteia. Răul se reazemă pe această existență, din care lipsește deplinătatea Binelui și pe care o parazitează, de vreme ce din ea își trage existența și puterea. Prin urmare, răul n-are ipostas propriu, ci este para-ipostasiat. Existența lui, adică, este paralelă, aparentă, parazitară în raport cu ipostasul, din care-și absoarbe seva. Astfel, răul apare întotdeauna ulterior, vine al doilea, în niciun caz nu poate să preceadă. Precede întotdeauna ipostasul unei ființe nedesăvârșite ce oferă suportul din care răul soarbe puterea de a exista. Răul se află în ipostasul ființei ca o boală, cu care aceasta nu s-a născut, ci a dobândit-o, datorită slăbiciunii. Ființa rațională se poate vindeca de această boală numai prin împreună-lucrarea cu Dumnezeu, altminteri boala ei devine cancer”².

„Răul moral este, în fond, singurul rău adevărat. În ceea ce îi privește pe oameni, răul fizic este sau o urmare a păcatului,

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Op. cit.*, p. 471.

² **Preot Daniel Pupăză**, *Taina Frumosului și Binelui după Sfântul Dionisie Areopagitul*, Editura Nemira, București, 2014, pp. 313-314.

o pedeapsă sau o prevenire a lui. Două sunt relele: unul acela pe care îl săvârșește omul, altul acela pe care îl suferă; cel pe care îl face este păcatul, cel pe care îl suferă, pedeapsa. Originea tuturor relelor constă în păcatul strămoșesc și în cel personal. Fără păcat, niciun rău nu ar exista. Răul moral este infinit mai grav decât cel fizic, pentru că virtutea prețuiește mai mult chiar decât aurul, cu care, de altfel, este și impropriu comparată”¹.

„Cel mânios izbucnește uneori în mod greșit, totuși nu este nepărtaș de bine, socotind că se folosește de mânie spre îndreptarea celui ce este pedepsit. Și cel rău presupune astfel plăcerea ca un scop bun”².

„Răul nu este numai un act al libertății lipsit de conținut, ci un act al cărui conținut constă într-o folosire a puterilor naturii umane, dar contrar acestei naturi. Sfântul Maxim Mărturisitorul zice: Răul este abaterea lucrării puterilor sădite în fire de la scopul lor, și altceva nimic. Mai ales după ce s-a produs, sau cei ce l-au produs s-au obișnuit cu producerea lui, răul înmulțește slăbiciunea firii, sau a puterilor ei, sau deprinderea folosirii lor contrar firii. Făcându-se astfel călcător de poruncă și necunoscând pe Dumnezeu, acela și-a amestecat cu încăpățănare răul în toată simțirea și în toată puterea cugetătoare și așa a îmbrățișat cunoștința compusă și pierzătoare, producătoare de patimi, a celor sensibile. Răul înseamnă astfel și un minus în existență, un minus care crește continuu. Văzând acest aspect, Sfinții Părinți au spus că răul este o non-existență sau o existență fără consistență. Nu este o lipsă totală a existenței, ci o știrbire, o slăbire esențială a ei, o lipsire de ceea ce constituie cu adevărat suportul existenței. Prin aceasta, răul intrat în existență strâmbă ființa acesteia și în felul acesta o slăbește. Totuși această strâmbare și slăbire își are originea în libertate, iar durata, în

¹ Prof. Dr. Constantin C. Pavel, *Op. cit.*, p. 60.

² Petru Florea, *Op. cit.*, p. 58.

consimțirea libertății. Nu este instalat în ființă fără libertate și nu se menține fără consimțământul ei. De aceea se poate spune în același timp că răul nu izvorăște din ființă și nu este legat de ea. Prin voință ființa poate fi tămăduită, dar numai prin voința ajutată de harul lui Dumnezeu, care este un act al voinței Lui, cu izvorul în ființa Lui, care nu se poate strâmba sau slăbi”¹.

„Această strâmbare sau slăbire a naturii umane se arată în pasiunile produse de actele contrare binelui, adică lui Dumnezeu. Aceste pasiuni care îl stăpânesc pe om arată o natură slăbită, în care se mișcă porniri pe care omul nu le poate stăpâni. Acesta este rezultatul răului. Diavolul are și el o astfel de pasiune. Ea nu este trupească, ci pur spirituală. La început este pasiunea mândriei, apoi a urii față de Dumnezeu și de oameni”².

„Dar paradoxul răului stă pe de o parte în înverșunarea acestor pasiuni, pe de alta, în slăbiciunea celui stăpânit de ele. El nu poate scăpa de ele, de forța lor. Diavolul nu poate scăpa deloc, omul poate scăpa numai prin ajutorul harului dumnezeiesc. Este un amestec ciudat de slăbiciune și de voință de a rămâne în ea. Iar slăbiciunea are în ea un amestec de violență. Slăbiciunea constă în faptul că cel rob ei nu poate scăpa de pasiunile lui, nu mai are tăria să lucreze altfel. Invidiosul nu poate scăpa de invidie, nu vede ceea ce este bun în cel invidiat. Răul este o neputință violentă, sau a violenței, nesigură de existență”³.

„Starea aceasta este proprie și demonilor în cel mai înalt grad. Ei coexistă pentru că au nevoie să se chinuiască unii pe alții și să lupte împotriva celor buni, într-o coexistență a luptei care a devenit o necesitate pentru ei, atestând prin aceasta

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Op. cit.*, pp. 473-474.

² **Ibidem**, p. 474.

³ **Ibidem**, pp. 474-475.

că nimeni nu poate trăi cu totul separat de cei ce au aceeași natură. Așa s-a tăiat firea cea unică în nenumărate părțile, și noi, cei ce suntem de aceeași fire, ne mâncăm unii pe alții ca reptilele și fiarele. Răul este violent nu în a zidi existența, ci în a o diminua și distruge; este violența neputinței de a se întări în existență, violența lăcomiei de a se întări pe seama altora. Este avalanșa prăvălirii spre nimic a unei realități, în căutarea în mod greșit a îmbogățirii sale, este violența unei realități care vrea să se țină în existență fără Dumnezeu, izvorul existenței, și fără contribuția voluntară și iubitoare a celorlalți, pe care din mândrie nu o solicită. Dar prăvălirea își are cauza în voința liberă și este susținută de aceasta”¹.

„Caracteristica Binelui este de a produce numai lucruri bune și este nu doar Creatorul tuturor, ci și Mântuitorul și desăvârșitorul tuturor. Dimpotrivă, răul nu produce nicio ființă, căci nu este nici născător sau hrănitor, nici creator sau mântuitor. Lucrarea specifică a răului este să corupă și să distrugă. Iar coruperea nu poate fi socotită, desigur, naștere, deoarece lucrarea nașterii aparține Binelui; coruperea nu produce vreo ființă, ci doar alterează și înrăutățește ipostasul ființelor”².

„Răul nu are, desigur, obârșie transcendentă, în schimb are multe cauze create constând dintr-o mulțime de lipsuri parțiale ce se manifestă în fapte. Cauzele răului nu sunt, evident, rațiuni și puteri, cum sunt cauzele ființelor, ci slăbiciune și boală și un amestec nesimetric de lucruri neasemenea. De altfel, atât caracterul creat al ființelor, cât și caracterul nedesăvârșit și limitat al participării lor la Dumnezeu constituie inevitabile ocazii care permit pornirea apariției răului. Răul este indisolubil legat de creație și, cu toate că apare numai în amestec cu ființele, el amenință să

¹ *Ibidem*, p. 476.

² *Preot Daniel Pupăză, Op. cit.*, p. 311.

corupă întreaga scară a existenței. Datorită caracterului lor creat, toate ființele, mai ales cele raționale, au posibilitatea unei mișcări bipolare: una ascendentă spre unirea desăvârșită cu Dumnezeu și una descendentă, nimicitoare, spre ne-ființă. Prezența răului reprezintă tocmai pericolul de auto-nimicire a oricărei ființe raționale, care prin propria voință întrerupe relația de comuniune cu Cauza unică a existenței și cu celelalte ființe raționale. Astfel, numai Dumnezeu, ca necreat și supra-ființial, rămâne etern incapabil de rău; numai Dumnezeu este etern frumos și bun, deoarece numai întru El răul nu are nimic (Ioan 14,30)”¹.

„Toate ființele, prin caracterul lor creat, sunt amenințate de apariția răului, care lucrează ca forță nimicitoare ce împinge ființa spre ne-ființă. Însăși apariția răului în ființa nedesăvârșită constituie prezența ne-ființei în interiorul ei. Toate ființele în măsura în care sunt lipsite de Bine nu sunt nici bune, nici ființe. Deci răul aduce în ființă prezența ne-ființei din care a fost creată și luptă cu ființa împingând-o spre a reveni la ne-ființă în întregime. Ființele, cu cât participă mai mult sau mai puțin la Bine, cu atât există mai mult sau mai puțin. Măsura participării la Bine reprezintă măsura ființării. În creaturile nedesăvârșite, amestecul de bine și de rău constituie amestecul de existență și ne-existență, de ființă și ne-ființă”².

„Orice creatură există mai mult sau mai puțin proporțional cu predominarea binelui sau a răului în interiorul ei. În virtutea acestui criteriu, ce în esență exprimă măsura menținerii sau căderii ființei din Frumos-și-Bine, Sfântul Dionisie Areopagitul afirmă cu fermitate și în mod repetat că răul nu este ființă”³.

¹ **Ibidem**, p. 314.

² **Ibidem**, p. 315.

³ **Ibidem**.

„În general, nu există rău absolut, ca rău-în-sine, adică rău care să nu fie amestecat cu binele. Dacă se îndepărtează în întregime Binele din fapte, nu va exista nici bine amestecat, nici rău-în-sine; de vreme ce răul este un bine nedesăvârșit, prin absența totală a Binelui nu va mai fi nici binele nedesăvârșit și nici binele desăvârșit. Prin urmare nu există rău absolut, în stare neamestecată, ca rău-în-sine sau auto-rău, căci, înainte de orice, răul nu are cauză sau principiu propriu”¹.

„Răul, așadar, nu există nicăieri în mod ființial și, în primul rând, nu există în Dumnezeu. Răul nu este întemeiat în Dumnezeu, nici nu Îl are pe Dumnezeu în el, nici nu provine din Dumnezeu, nici nu se află în Dumnezeu, nici în mod absolut, nici în mod trecător. Existența lui Dumnezeu este Binele și izvorul existenței nu se poate nici împărți nici schimba. Răul, pur și simplu, nu este din Dumnezeu, căci nu este dorit de Dumnezeu și nu-și are cauza într-o rațiune sau putere dumnezeiască, ci în slăbiciune și-n privarea de prezența Binelui”².

„Răul nu numai că nu este ființă-în-sine, dar nu există ca ființă nici în interiorul ființelor”³.

„Demonii provin din Bine, deci, sunt buni după fire. Dacă se conformau celor după fire ale lor, ar fi fost buni; nu s-a denaturat binele dat lor, dimpotrivă, darurile angelice pe care le-au primit la crearea lor continuă să fie în ei întregi și luminoase. Binele este dat oricărei ființe în cele ale firii ei și este pururi același și neschimbător, ca și caracteristicile firii, în timp ce răul este nestatornic, căci corupe și denaturează orice întâlnește. Demonii, așadar, sunt răi întrucât nu se conformează cu caracteristicile firii lor; nepăzindu-și rangul, încetează în ei

¹ **Ibidem**, p. 316.

² **Ibidem**, pp. 316-317.

³ **Ibidem**, p. 317.

deprinderea și lucrarea bunurilor dumnezeiești ce le sunt proprii și, astfel, sunt privați de darurile angelice sădite în ei la creare. Mai mult, demonii nu numai că provin din Frumos-și-Bine, dar îl și doresc în măsura în care doresc a fi, a vieții și a gândi. Pe de altă parte, întrucât doresc răul, demonii doresc ne-ființa, dar această dorință este un eșec al adevăratei dorințe. Așadar, principala cauză a existenței răului în demoni este slăbirea liber consimțită a deprinderii desăvârșirii îngerești cu care au fost înzestrați la crearea lor”¹.

„Din cele trei daruri pe care le-a primit fiecare făptură de la Dumnezeu - adică ființa, puterea și lucrarea -, acelea ce sunt pasibile de a fi afectate de corupere sunt puterea și lucrarea. Puterea sau deprinderea reprezintă o însușire statornică, prin care făptura are posibilitatea de a exercita o anume lucrare. Puterea are în sine lucrarea, în timp ce lucrarea este aceea care se realizează prin manifestarea puterii sau a deprinderii. Printr-o mișcare defectuoasă - contrară adică ordinii, simetriei și armoniei ființiale, ființa înzestrată cu libertatea voinței poate să corupă lucrarea ei specifică; în consecință, lucrarea, ca efect al puterii, poate corupe puterea sau deprinderea. Dar această corupere, ca mișcare nearmonioasă împotriva firii și slăbire a prezenței Binelui, nu poate distruge natura însăși a creaturii. Cu alte cuvinte, boala nu este deplină, căci, dacă ar fi deplină, ar distruge și subiectul însuși, în care se află puterea și lucrarea și coruperea. Pentru ființele inteligibile și înțelegătoare, lucrarea conformă cu firea lor este tendința spre Dumnezeu, pe când la ființele raționale, înțelegerea constituie puterea minții lor. Dacă în timpul lucrării gândirii se petrece o mișcare defectuoasă, atunci slăbește prezența Binelui și apare răul, care corupe și puterea de înțelegere a minții”².

¹ **Ibidem**, pp. 317-318.

² **Ibidem**, pp. 318-319.

„Coruperea este prezentă în demoni în gradul cel mai avansat, astfel încât ei au pierdut deprinderea și lucrarea darurilor dumnezeiești primite la crearea lor; totuși, pierderea nu a afectat înseși darurile proprii naturii îngerești, drept care nici coruperea nu este un rău în sine, ci lipsă a Binelui. Coruperea a devenit în demoni puterea și lucrarea lor specifică, prin care tulbură ordinea naturală a oricărei făpturi din care lipsește Binele, clătinând însăși rațiunea armoniei și a simetriei acesteia. Această răutate, care nu este decât un chip al răului, deși nu poate distruge ființa făpturii, poate însă să o împingă spre o putere și lucrare contra firii ei. Este vorba de o mișcare nenaturală, de aneantizare, ce are o tendință care a deviat de la Frumos-și-Bine și s-a întors spre ne-ființă”¹.

„Prin urmare, răul nu se află ființial nici în demoni; în plus, răul nu provine dintr-o rațiune dumnezeiască, ci din căderea din puterea care salvează desăvârșirea existentă în ei, cădere prin care sunt privați de bunurile proprii îngerilor. Pe scurt, răul în demoni este devierea de la datoriile și de la scopul lor; este nereușită, slăbiciune, boală, deformare a identității și a deprinderii desăvârșirii îngerești; este, totodată, și mânie nerațională, poftă prostească, închipuire insolentă, din pricina cărora au orbit puterile lor înțeleghătoare și au devenit incapabile să vadă darurile dumnezeiești încă aflate în ei luminos”².

„Răul ca ființă nu se află în nicio făptură, în schimb se află în toate ființele ca slăbire și privare și cădere din Bine. Scăderea prezenței lui Dumnezeu în ființă deschide posibilitatea apariției răului și a urâtului. Luptându-se împotriva Frumosului-și-Binelui, răul și urâtul iau de la Acesta atât puterea de a exista, cât și de a lucra împotriva Lui”³.

¹ **Ibidem**, pp. 319-320.

² **Ibidem**, p. 320.

³ **Ibidem**, p. 326.

„Răul nu există prin sine, ci ca deviere de la Dumnezeu, Cauză unică și Sfârșit al tuturor ființelor. Răul apare din abaterea și rătăcirea ființei de la participarea la Dumnezeu; existența lui este, prin excelență, «alături» (lângă) sau «în afara» existenței legice pe care o are orice ființă prin natura ei provenită din Dumnezeu. Pe de o parte, răul se află lângă creaturile lui Dumnezeu frumos și bun, de aceea nu are ipostas propriu; pe de altă parte, răul se află în afara puterii, lucrării și dorinței ce le are prin fire orice ființă. Pur și simplu, răul este în afara regulii, este o încălcare a oricărei legi ce se manifestă în creație ca voință dumnezeiască. În plus, ca realitate ce a căzut din voia lui Dumnezeu și a deviat de la rațiunea dumnezeiască, răul este și nedefinit, deoarece rațiunea ființei reprezintă și definirea ei, stabilirea granițelor ei. De aici și dificultatea de a defini răul, de a spune precis ce anume este. Neavând nicio rațiune în Dumnezeu, răul nu are nici definire, nici identitate; răul este, prin excelență, ambiguu, confuz și nedefinit. Se poate spune oarecum numai cum lucrează răul în ființele în care apare”¹.

„Astfel, neavând principiu propriu și participând în mod obscur la Frumos-și-Bine, răul se manifestă nu doar ca negare a Lui, ci și ca imagine negativă a Lui; răul este icoana reflectată în abis a Frumosului-și-Binelui. Cu alte cuvinte, răul se identifică cu urâtul”².

„Răul și urâtul reprezintă un idol întunecat al Frumosului-și-Binelui; nu este o reflectare, ci o deformare a Lui; nu este imitarea, ci maimuțărirea Lui. Caracterul creat reprezintă un fel de rană a ființei, care o face vulnerabilă la rău și urât; cu toate acestea, apariția răului nu se petrece absolut cu necesitate, căci această rană este vindecabilă. Vindecarea reușește numai la acele ființe raționale ce conlucrează de

¹ *Ibidem*, p. 327.

² *Ibidem*.

bunăvoie cu Cel frumos și bun și devin dumnezei frumoși și buni prin participare. Cu aceștia, răul nici nu se mai luptă, nici nu li se mai împotrivese; căci de aceștia, care prin harul îndumnezeitor și-au împlinit analogia dumnezeiască prin înălțarea lor la culmea îndumnezeirii și care au devenit bine-formi, răul este îndepărtat”¹.

„Deși nu vrea răul, Dumnezeu îl îngăduie, totuși, deoarece El cunoaște răul ca bine și pentru El cauzele relelor sunt puteri binefăcătoare. Răul există în lume nu după voia lui Dumnezeu, ci după îngăduința Lui. Pentru credincioși, Dumnezeu transformă cauzele relelor în ocazii de întoarcere de bunăvoie spre El și participare sporită la Frumos-și-Bine; deoarece prin ispite oamenii își cunosc neputința inerentă stării lor create, conștientizează devierea lor de la Frumos-și-Bine și necesitatea lucrării binelui ca să-și întărească credința și dorința Celui frumos și bun. În acest fel, prin Bunătatea dumnezeiască, acele cauze ale răului - ca, de exemplu, slăbiciunea, boala, lipsa - sunt transmutate în puteri binefăcătoare, iar lucrarea descendentă a răului, de corupere și nimicnicire, este întoarsă într-o lucrare ascendentă a participării desăvârșite la Frumos-și-Bine”².

„Purtarea de grijă și Bunătatea dumnezeiască acoperă toate ființele, chiar și pe acelea în care se află răul, și poate transmuta puterile nimicitoare în puteri mântuitoare, căci nu există ființă neproniată. Astfel, Pronia folosește în mod-potrivit-binelui relele ce se petrec, întorcându-le atât spre folosul celor ce lucrează răul, cât și al celor care-l suferă, fie individual, fie comunitar. Răutatea și urâtenia oamenilor este provocată de căderea lor din comuniunea cu Frumosul-și-Binele analogă rangului lor. Pronia răscumpărătoare poate

¹ **Ibidem**, p. 329.

² **Ibidem**, pp. 329-330.

intervenii așa fel încât un astfel de om să se îndepărteze de rău și urât și să se atașeze de Frumos-și-Bine. Pe lângă aceasta, Pronia mântuitoare nu se îndepărtează de omul răscumpărat, ci îi salvează binele și frumosul, păzindu-l de întoarcerea spre rău și urât”¹.

„Cu toate acestea, proniile de răscumpărare și mântuire ale Frumosului-și-Binelui, precum și întreaga Lui pronie nu lucrează nici uniform, nici automat, ci se oferă tuturor analog cu capacitatea și acceptul fiecăruia. Aici se remarcă importanța pe care o are libertatea voinței ființei raționale pentru răscumpărarea și mântuirea ei din rău și urât”².

Căderea îngerilor răi din cer

După cum am scris la începutul acestei cărți, puterile cerești au fost aduse în existență în prima zi a creării lumii și o parte dintre ele s-a îndepărtat de la fața lui Dumnezeu și de ceilalți îngeri după ce lumea întreagă, inclusiv omul, fuseseră create, pentru că în Cartea Facerii citim că *„a privit Dumnezeu toate câte a făcut și iată că erau foarte bune. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a șasea. Așa s-au făcut cerul și pământul și toată oștirea lor. Și-n ziua a șasea Și-a sfârșit Dumnezeu lucrarea pe care o făcuse; iar în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le făcuse”* (Facere 1,31 și 2,1-2).

În privința căderii îngerilor pervertiți din împărăția cerurilor există două păreri. Conform primeia, aceștia au fost alungați din cer de către Dumnezeu Însuși sau de către îngerii fideli Lui, în timp ce cea de-a doua opinie afirmă că îngerii răi s-au îndepărtat singuri de la fața lui Dumnezeu.

În ceea ce privește primul punct de vedere, prorocul Iezechiel face o profeție despre căderea regelui Tirului, dar de

¹ **Ibidem**, p. 330.

² **Ibidem**, pp. 330-331.

fapt el se referă la ceea ce s-a petrecut cu Lucifer. În acest sens prorocul a scris: „*A fost cuvântul Domnului către mine și mi-a zis: Fiul omului, spune celui ce domnește în Tir: Așa grăiește Domnul: Inima ta s-a înălțat și a zis: «Eu sunt Dumnezeu și sălașele lui Dumnezeu le-am locuit, în inima mării», dar tu ești om și nu ești Dumnezeu, deși tu inima ți-ai dat-o ca inima lui Dumnezeu fiind. Așa grăiește Domnul: Tu erai pecetea desăvârșirii, deplinătatea înțelepciunii și cununa frumuseții. Tu te-ai născut în lina desfătare a raiului lui Dumnezeu; te-ai înveșmântat cu toată nestemata de sardiu, de topaz, de smarald, de rubin, de safir, de iaspis, de aur, de argint, de opal, de agată, de ametist, de hrisolit, de beril și de onix. Din ziua în care-ai fost zidit, cu aur ți-ai umplut cămarile și jitițele tale. Cu heruvim te-am așezat în muntele lui Dumnezeu cel sfânt; în centrul pietrelor de foc erai. Ai fost fără prihană în căile tale din ziua facerii tale și până s-a încuibat în tine nelegiuirea. Din doldora negustoriei tale hambarul tău e plin de fărâdelege, și de păcate te-ai umplut; zvârlit ai fost, cu răni cu tot, din muntele lui Dumnezeu și heruvimul te-a adus din centrul pietrelor de foc. Din pricina frumuseții tale s-a îngâmfat inima ta, și pentru trufia ta ți-ai pierdut înțelepciunea. De aceea te-am aruncat la pământ și te-am pus înaintea regilor ca să te-arăți așa cum ești*” (Iezechiel 28,1-2 și 28,12-17).

În Apocalipsa scrisă de Sfântul Evanghelist Ioan citim de asemenea că „*a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și Satana, cel ce pe toată lumea o înșeală - a fost aruncat pe pământ; și îngerii săi au fost aruncați cu el*” (Apocalipsa 12,9).

Pornind de la aceste două texte, părintele profesor Dumitru Stăniloae a scris: „Sfânta Scriptură ne spune că această

lume de duhuri rele a făcut la început parte din lumea îngerilor buni, dar răzvrătindu-se, aceștia au fost azvârliți din cer”¹.

Părintele Serafim Rose a afirmat și el că „diavolul și îngerii lui au fost aruncați din cer în cele mai de jos ale pământului din pricina mândriei”².

De asemenea, Sfântul Ioan Casian a scris: „Ca să putem cunoaște puterea acestui atât de apăsător tiran, aflăm că îngerul acela, care pentru uimitoarea lui strălucire și frumusețe a fost numit Lucifer, nu a fost alungat din cer pentru niciun alt motiv decât acesta: rănit de săgeata trufiei a căzut din acel fericit și sublim lăcaș al îngerilor. Prin urmare, dacă numai semeția inimii a putut prăvăli din cer pe pământ o virtute atât de mare, împodobită cu privilegiul unei puteri nemăsurate, însăși imensitatea prăbușirii ne demonstrează cu câtă băgare de seamă se cuvine să ne ferim de acest păcat noi, cei supuși slăbiciunii trupului”³.

În ceea ce privește cea de-a doua opinie, că îngerii nu au fost alungați din împărăția cerurilor, ci s-au prăvălit singuri, prorocul Isaia, inspirat de Dumnezeu, îi face o profeție regelui Babilonului, dar de fapt el i se adresează lui Lucifer: *„În iad s-a pogorât mărirea ta, în iad ți s-a pogorât veselia cea multă; sub tine putrejune vor așterne și viermii vor fi acoperământul tău. Cum a căzut din cer Lucifer, cel ce aducea dimineața răsăritul? Cel ce tuturor neamurilor le trimitea porunci, acum e zdrobit la pământ. Tu care ziceai în cugetul tău: «În cer mă voi sui, deasupra stelelor cerului îmi voi așeza tronul, pe*

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Op. cit.*, p. 470.

² **Ieromonah Serafim Rose**, *Cartea Facerii, crearea lumii și omul începuturilor. Perspectiva creștin-ortodoxă*, traducere de Constantin Făgețan, Editura Sofia, București, 2001, p. 128.

³ **Sfântul Ioan Casian**, *Așezămintele mănăstirești*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 57, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, p. 250.

muntele cel înalt voi șede, deasupra munților înalți cei dinspre miazănoapte; deasupra norilor mă voi ridica și voi fi asemenea Celui-Preaînalt» Dar acum tu în iad te vei pogori, în cele mai de jos ale pământului!” (Isaia 14,11-15).

Când ucenicii Domnului Hristos s-au întors de la propovăduirea de probă, Mântuitorul le-a zis: „*L-am văzut pe Satana căzând ca un fulger din cer*” (Luca 10,18). „Fiul lui Dumnezeu întrupat vorbește aici din cunoașterea Lui dumnezeiască despre ceea ce s-a întâmplat cu Lucifer. În străfulgerarea orbitoare a fulgerului au fost sesizate două aspecte ale Satanei: lumina și mișcarea în zig-zag a șarpelui. Domnul Hristos, vorbind despre căderea Satanei, a accentuat puterea lui demonică numai în această lume, ca și natura înșelătoare și amăgitoare a acestei puteri. Din acest motiv, nu un serafim sau un heruvim au purtat războiul din cer cu Satana, ci arhistrategul Mihail, pentru că arhanghelii au în grijă lumea noastră”¹.

Sfântul Grigorie de Nyssa explică de ce Satana a căzut singur din cer și nu a fost alungat. Sfântul Părinte a scris în acest sens că „odată ce acela care apostatizează binele a încuviințat înclinarea spre rău, el este ca o stâncă răzleață, despărțită de creasta muntelui, care se rostogolește prin propria ei greutate. El a fost în mod deliberat forțat și zvârlit în afară, printr-un fel de gravitație, până la cea mai îndepărtată margine a nelegiurii”².

Sfântul Ioan Evanghelistul, ucenicul iubit al Domnului Hristos, a afirmat că „*Dumnezeu este iubire*” (I Ioan 4,8). Din moment ce Dumnezeu a creat lumea din iubire, El așteaptă ca răspuns același sentiment de la făpturile raționale, pe care nu le respinge niciodată, dar nici nu le forțează libertatea cu

¹ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 38.

² **Ibidem**, p. 230.

care le-a înzestrat, dacă acestea vor să se îndepărteze în mod conștient de El.

Un mare gânditor apusean, vorbind despre căderea lui Lucifer și despre consecințele acesteia, a spus: „Satana s-a răzvrătit, a refuzat să slujească, a refuzat să-și transmită mesajul divin, a vrut să se facă a fi original, autor al propriului destin, purtător al propriilor lui lumini. Și îndată, prin înseși legile firii, el «a căzut» din ceruri, care alcătuiesc împărăția unde intenția lui Dumnezeu domnește la modul absolut, la fel cum se întâmplă atunci când se taie comunicarea și curentul «cade». El a devenit propriul lui mesager, și cum el nu este altceva decât spirit pur, o dată lipsit de sursa Duhului, el a devenit mesagerul neantului și al tainelor acestuia”¹.

„Pentru că a refuzat să-I slujească lui Dumnezeu, el a devenit cel care slujește nimicului, nu mai slujește la nimic. Și tot ceea ce nu mai slujește la nimic, în înțelesul spiritual, poartă semnul diavolesc. Însă Nimeni, el însuși rămâne Cineva. El știe mai multe decât noi în ceea ce privește misterele și tainele lumii și taina sufletelor pe care le amăgește”².

„Actul de orgoliu orbitor și mistuitor, care l-a transformat pe îngerul luminii în înger sau prinț al tenebrelor, l-a condamnat la un imperialism fără limite, deci prin definiție deznădăjduit. Pierderea Unicului necesar face să se nască o sete de nestins prin esența ei. Lumea întreagă nu este în stare să umple vidul pe care-l cascadează în inima unei creaturi conștiința faptului că și-a părăsit locul cuvenit în lume. Căzut dintru cele veșnice, Satana vrea infinitul. Căzut dintru ființă, dintru A Fi, el vrea să aibă, tinde spre A Avea. Însă problema nu va putea fi rezolvată niciodată. Căci pentru a avea și a poseda, ar trebui ca el să fie, și el nu mai este. Tot ceea ce anexează el, el însuși distruge,

¹ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 21.

² *Ibidem*.

de aceea Heidegger a spus că neantul neantizează. Și, firește, el poate avea totul, de vreme ce Sfânta Scriptură îl numește stăpânitorul lumii acesteia (Ioan 12,31), dar nu va avea niciodată decât lumea aceasta. El nu va recuceri niciodată cerul, care este, la drept vorbind, sufletul lumii acesteia și misterul transcendentului în imanent. El nu va avea din universul nostru decât carcasa materială. Și probabil din sfârșimturile acestei case care și-a pierdut rostul, el va strânge lemnele cu care să-și încălzească infernul”¹.

„El știe bine acestea. Și din această cauză dorința și gelozia lui încrâncenată se abat asupra sufletelor noastre individuale. El ne dă târcoale asemenea unui leu care răcnește căutându-și prada, spune Sfânta Scriptură (I Petru 5,8). El rățăcește în jurul nostru ca un gangster obsedat să răpească un copil. Și este adevărat că victoriile sale vor fi totdeauna sterpe. Căci nu devii tată răpind un copil. Poți fura copilul, dar nu paternitatea. Poți fura puterea, dar nu și autoritatea. Satana poate fura lumea aceasta, dar nu și divinitatea ei. Și totuși, noi cei din neamul omenesc, prin uneltirile lui, putem pierde toate lucrurile acestea, care constituie moștenirea noastră de «fii ai lui Dumnezeu» (I Ioan 3,1). Aceasta este singura șansă a diavolului. Și el nu o va rata”².

Neascultarea de Dumnezeu duce la înstrăinarea de El. „Aceasta este de fapt pedeapsa lui Lucifer și a tuturor celor care l-au urmat, fie din lumea îngerilor, fie din a noastră. Toți aceia care au ales calea falsă, îl urmează pe Satana și acesta atrage la riscul de a-L pierde pe Dumnezeu pentru totdeauna”³.

Din acest motiv, Filotei Sinaitul ne-a atras luarea aminte să ne ferim de păcate, în special de mândrie, pentru a nu cădea

¹ **Ibidem**, p. 22.

² **Ibidem**, pp. 22-23.

³ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 37.

din comuniunea cu Dumnezeu, „iar ca pildă înfricoșătoare de cădere, pentru îngeri și oameni, să ne fie cel viclean, care zace în adânc, fiind arătat de Dumnezeu mai lipsit de cinste decât toată cealaltă zidire, din pricina mândriei sale”¹.

Efectele răzvrătirii îngerilor căzuți

Un părinte al Bisericii a scris că „odinioară, înainte de a păcătui, diavolul a fost o lumină. Dar în clipa în care a greșit s-a prăbușit și mărirea lui s-a prefăcut în cenușă”².

„Satana era uluit acum de starea în care se afla. Fericirea i s-a dus. El privea la îngerii care, împreună cu el, fuseseră odată atât de fericiți, dar acum erau izgoniți din cer. Acum totul părea schimbat. Fețele care reflectaseră chipul Creatorului lor erau posomorâte și deznădăjduite. Luptă, discordie și învinuiri reciproce, amarnice, se puteau vedea acum printre ei. Satana privea acum teribilele urmări ale răzvrătirii sale. El s-a înfiorat și s-a temut să privească în față viitorul și să cugete la sfârșitul acestor lucruri”³.

„Acum, în loc de melodii de cea mai dulce muzică, la urechile marelui conducător răzvrătit ajungeau cuvinte de discordie și de mânie. Ceasul închinării se apropie, când îngerii cei străluciți și sfinți se pleacă înaintea lui Dumnezeu. El nu se va mai uni cu ei în cântarea cerească. Și nici nu se va mai pleca în semn de reverență și respect sfânt în fața prezenței Dumnezeului cel veșnic”⁴.

„Cu toate că era înger de lumină, plin de virtuți și înțelepciune, diavolul a ajuns cu atât mai jos și mai rău decât

¹ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. IV, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, pp. 122-123.

² **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 107.

³ **Ellen G. White**, *Op. cit.*, p. 38.

⁴ **Ibidem**, p. 39.

toate cu cât a pofțit din mândrie să se asemene cu Ziditorul. Așa a pierdut diavolul cunoștința lui Dumnezeu, ajungând cu necesitate neștiutor, iar renunțând la înțelepciune și virtute, a devenit deodată întuneric și începutul și sfârșitul a toată răutatea și viclenia. Îndreptându-se de bunăvoie spre răutate, diavolul s-a păgubit de viața adevărată, ajungând duh mort, nu prin ființă, ci prin lepădarea vieții adevărate, iar mai apoi duh de moarte făcător, silindu-se să-l atragă și pe om la împărtășirea sa de moarte”¹.

„Diavolul, înainte de cădere era bun. Dar, fiindcă a dovedit nepăsare și s-a lăsat stăpânit de deznădejde, a căzut într-un rău atât de mare, încât nu s-a mai putut ridica. Domnul Hristos le-a spus ucenicilor Săi: «*L-am văzut pe Satana căzând ca un fulger din cer*» (Luca 10,18). Asemuirea aceasta cu un fulger îi arată starea de dinainte și repeziciunea cu care s-a produs căderea”².

Satana a căzut din cer și s-a întunecat

Sfântul Diadoh, episcopul Foticeii, a scris că „Satana a căzut din cer, ca să nu privească cel sluțit la locașurile sfinților îngeri”³.

Comentând un text al Sfântului Dionisie Areopagitul, părintele profesor Dumitru Stăniloae „remarcă accentul pe care Sfântul Dionisie îl pune pe voia lui Dumnezeu și pe voia creaturilor de a primi lumina și puterea Lui atractivă. Dumnezeu își restrânge lumina și puterea comunicată acestora

¹ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 93.

² **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Diavolul și magia*, traducere din limba greacă de Zenaida Anamaria Luca, Editura Panaghia, Nea Schiti, Sfântul Munte Athos, 2002, pp. 11-12.

³ *Filocalia*..., vol. I, p. 435.

când întâlnește din partea lor o lipsă de receptivitate, de deschidere”¹.

„Când Lucifer s-a despărțit de Dumnezeu, tot întunericul a intrat în el prin această despărțire de iubirea lui Dumnezeu, care este lumină. Perversitatea, cugetarea strâmbă și lipsa de iubire l-au întunecat prin aceasta”², încât „îngerul de odinioară din cer, care, aflându-se în fire nematerială, întru înțelepciune și întru toată virtutea, a devenit deodată diavol, întuneric și neștiință, începutul și sfârșitul a toată răutatea și viclenia”³.

Astfel, „Lucifer de la început, abătându-se de la smerita cugetare, s-a făcut întuneric, fără alt păcat”⁴, de aceea un părinte al Bisericii a scris că „pentru strălucirea lui, «purătorul luminii» era numit Lucifer, iar pentru îngâmfarea lui, s-a făcut și se numește întuneric”⁵.

„Satana a poftit să stăpânească cu mândrie împotriva hotărârii Ziditorului. De aceea, părăsindu-și treapta sa împreună cu îngerii care s-au răzvrătit cu el, a fost părăsit pe dreptate de izvorul vieții și al luminii adevărate și s-a afundat în moarte și în întunericul veșnic”⁶, „încât el și cetele apostate care îi sunt supuse sunt creatoare ale răului, prin revolta lor împotriva bine-lui și sunt instigatorii noștri”⁷.

Sfântul Grigorie Palama ne-a atras luarea aminte că „desăvârșirea întru asemănarea cu Dumnezeu se înfăptuiește prin iluminarea dumnezeiască de la Dumnezeu, de care sunt

¹ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 69, nota 32.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 608, nota 1173.

³ *Filocalia*..., vol. V, p. 31.

⁴ **Ibidem**, p. 154.

⁵ *Filocalia*..., vol. X, p. 406, nota 506.

⁶ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. VII, traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1997, p. 449.

⁷ **Maica Alexandra (princesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 232.

lipsiți îngerii cei răi, din care pricină au ajuns în întuneric, după cum a scris Sfântul Apostol Iuda Tadeul, că *«îngerii care nu și-au păzit vrednicia, ci și-au părăsit locașul, au fost puși sub pază în întuneric»* (Iuda 1,6)”¹.

În Sfânta Scriptură citim că *„Dumnezeu este lumină și niciun întuneric nu este întru El”* (I Ioan 1,5), iar primele cuvinte pe care le-a rostit Dumnezeu la crearea lumii, au fost: *„«Să fie lumină!»*. *Și a fost lumină”* (Facere 1,3). Astfel, „întunericul iadului este produsul întunericului dracilor, care nu Îl cunosc pe Dumnezeu, deci sensul pozitiv al existenței sporește întunericul în care au început să trăiască sufletele care n-au voit să Îl cunoască pe Dumnezeu, care dă sens existenței și-i dă fericire din iubirea Lui, ca plinătate de viață”².

Drept aceea, Sfântul Petru Damaschin ne-a atras atenția că „cel ce nu vrea să se smerească rămâne în întuneric, ca cel ce a fost mai înainte Lucifer (purător de lumină), iar mai pe urmă diavol”³.

Diavolii suferă din cauza răutății lor

Un părinte al Bisericii a afirmat că „dracii suferă din cauza răutății lor”⁴.

„După căderea duhurilor necurate din cer pe pământ sau în iad, pentru ei a devenit inaccesibilă lumea cerească, din care pricină toată reaua lor voință a fost îndreptată în chip deosebit asupra pământului ce le era la îndemână, pentru a semăna între oameni răul. În acest fel, răul este o necesitate vitală a demonilor, care nu se gândesc la nimic altceva decât la

¹ *Filocalia...*, vol. VII, p. 464.

² *Filocalia sfintelor nevoințe ale desăvârșirii*, vol. XII, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991, p. 132, nota 265.

³ *Filocalia...*, vol. V, p. 166.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 393, nota 472.

rău, nu-și găsesc astâmpărul sau plăcerea decât în lucrarea lor păgubitoare. Ei disprețuiesc sentimentul binelui, ca și împărăția lui Dumnezeu”¹.

În Sfânta Scriptură avem un exemplu din care înțelegem că nici diavolilor nu le place în iad și, cât timp se găsesc pe pământ, se străduiesc să facă cât mai mult rău. Astfel, Sfântul Evanghelist Luca relatează că *„Iisus și ucenicii Săi au ajuns cu corabia în ținutul Gherghesenilor, care este în fața Galileii. Și ieșind El pe uscat, L-a întâmpinat un bărbat din cetate, care avea demoni și care de multă vreme nu mai punea haină pe el și în casă nu mai locuia, ci în morminte. Și văzându-L pe Iisus, a strigat și a căzut înaintea Lui și cu glas mare a zis: «Ce ai cu mine, Iisuse, Fiul Dumnezeului Celui-Preaînalt? Te rog să nu mă chinuiești». Că-i porunca duhului necurat să iasă din om, fiindcă de mulți ani îl stăpânea; și-l păzeau legat în lanțuri și-n obezi, dar el, sfărâmând legăturile, era gonit de demon în pustiu. Și l-a întrebat Iisus: «Care-ți este numele?». Iar el a zis: «Legiune». Că demoni mulți intraseră în el. Și-L rugau pe El să nu le poruncească să meargă în adânc. Și era acolo o turmă mare de porci care păștea pe munte. Și L-au rugat să le îngăduie să intre în ei; și le-a îngăduit. Și ieșind demonii din om, au intrat în porci, iar turma s-a repezit de pe stâncă în lac și s-a înecat”* (Luca 8,26-33).

De asemenea, în literatura duhovnicească avem o relatare din care constatăm că Satana își silește supușii în săvârșirea a cât mai mult rău și îi pedepsește dacă este nemulțumit de acțiunile acestora: „Un frate oarecare din Tebaida Egiptului mărturisește despre sine: Eu, fraților, sunt fiu de preot idolesc. În copilărie îl vedeam pe tata ducându-se în fiecare dimineață și seară la capiște, tămâind idoli și închinându-se lor. După ce am mai crescut, m-am luat o dată după tata, fără ca el să observe

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 27.

acest lucru. Odată ajuns în capiște l-am văzut pe Satana șezând pe un tron, ca un împărat, iar toți slujitorii lui se găseau înaintea lui. Unul dintre draci a venit și i s-a închinat. Satana l-a întrebat: De unde vii și ce ai făcut. Dracul i-a răspuns: Am fost în cutare loc și am provocat ceartă și vărsare de sânge între oameni și am venit să-ți spun. Satana l-a întrebat: În câte zile ai făcut aceasta? În treizeci de zile, i-a răspuns dracul. Mâniindu-se, Satana i-a zis: Numai această slujbă mi-ai făcut în atâtea zile? Și a poruncit să-l bată. A venit apoi alt drac și i s-a închinat, iar el l-a întrebat și pe acela: De unde vii? Acela i-a răspuns: Am fost pe mare și am ridicat furtună mare asupra unei corăbii pline de oameni, încât s-au înecat toți și am venit să-ți spun. Apoi l-a întrebat: În câte zile ai făcut aceasta? În douăzeci de zile, i-a răspuns acela. Satana i-a zis: Numai așa puțin lucru mi-ai făcut în atâtea zile? Și a poruncit de l-au bătut și pe el. Un altul a venit și i s-a închinat. Satana l-a întrebat: De unde vii? Acela a răspuns: Într-un oraș s-a făcut o nuntă și am iscat ceartă și bătaie între nuntași și între miri și am provocat multă vărsare de sânge și am venit să-ți spun. Și l-a întrebat: În câte zile ai făcut aceasta? În cinci zile i-a răspuns dracul și a poruncit ca să-l bată și pe el. Apoi a venit alt drac și i s-a închinat. Și l-a întrebat Satana și pe acela: dar tu de unde vii? Acela a răspuns: Eu, stăpâne, de patruzeci de ani mă lupt într-una cu un sihastru în pustie, iar în această noapte l-am aruncat în păcatul desfrânării. Auzind aceasta, Satana s-a sculat și l-a sărutat și i-a dat un scaun aproape de el, zicând: Cu adevărat, bun lucru și plăcută slujbă mi-ai făcut, vrednic ești de cinstea mea că ai reușit o izbândă ca aceasta. Văzând eu și auzind acestea, a spus fratele, am cunoscut că mare este cinul călugăresc și așa, lăsând lumea, am venit în pustie și m-am călugărit”¹.

¹ *Proloagele*, vol. I, Editura Bunavestire, Bacău, 1999, pp. 233-234.

Prin cădere, diavolii și-au modificat modul viețuirii, dar nu și firea îngerească

„Dacă îngerii căzuți au fost creați de Dumnezeu, cum sunt răi? Aceștia au fost aduși la existență ca buni, dar sunt răi pentru că au slăbit în lucrarea lor naturală”¹. „Demonii nu sunt răi prin fire, căci în acest caz ar fi răi pentru că Dumnezeu i-a creat așa. Dacă diavolul ar fi cu totul nepărtaș la bine, nici n-ar exista. Demonii nu sunt de la început răi, căci au primit ființa bună de la Dumnezeu”².

„Demonii nu sunt răi prin fire, ființa lor este bună, ei sunt răi prin voința lor și prin abatere de la binele în care au fost făcuți. Și aceștia au fost creați spre tot lucrul bun, ca și noi, dar prin aceasta devin răi căci au încetat deprinderea celor bune și nu mai lucrează binele”³. „Diavolii se numesc răi din pricină că a slăbit acțiunea lor cea firească. Răul, deci, în ei este o pervertire, o slăbire de la situația cuvenită lor, este un defect, o imperfecțiune”⁴.

„Diavolul a căzut nu fiindcă în natura sa ar fi fost sădită aplecarea spre rău, ci fiind creat bun, singur s-a hotărât spre păcat, devenind din înger, diavol”⁵.

„Diavolii au devenit răi prin libera lor decizie”⁶. „Ei sunt buni în esența lor, ca și creaturi ale lui Dumnezeu, și răi în manifestările lor”⁷. Astfel, îngerii căzuți „devin răi nu prin ființă, ci prin libertate. Dar întrucât rămân în existență, rămân

¹ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 55.

² **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 237, nota 190.

³ **Petru Florea**, *Op. cit.*, pp. 55-56.

⁴ **Dionisie Pseudo Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 93.

⁵ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 39.

⁶ **Henri Crouzel**, *Origen personajul - exegetul - omul duhovnicesc - teologul*, traducere Cristian Pop, Editura DEISIS, Sibiu, 1999, p. 347.

⁷ **Nicolae Mladin**, *Prelegeri de Mistică Ortodoxă*, Editura Veritas, Târgu-Mureș, 1996, p. 159.

într-un amestec de bine și de rău”¹, deci „demonii nu sunt cu desăvârșire nepărtași la bine”².

„Sfânta Scriptură afirmă că îngerii au fost creați ca îngeri și așa au rămas, fiindcă Dumnezeu a creat ființe statornice, care nu se schimbă”³.

„Demonii sunt dintre îngeri. Nu pierd darurile îngeresci pe care le-au primit, adică binele pe care-l au din fire nu-l nimicesc. Ei nu vor să vadă lumina din ei și și-au închis puterile de bine văzătoare, precum s-a spus despre israeliți: «*Căci inima acestui popor s-a învățat și urechile lor greu aud și ochii lor s-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă și Eu să-i tămăduiesc pe ei*» (Matei 13,15)”⁴.

„Demonii sunt în chipul luminii, ori mai bine zis sunt lumini după ființă, ca și ceilalți îngeri, precum se spune și-n Evanghelie: «*L-am văzut pe Satana ca un fulger*» (Luca 10,18), dar și-au orbit puterea de a vedea binele”⁵. „Așadar diavoli au rămas după rațiunea lor îngeri, iar numai după mod au devenit, în chip liber, demoni”⁶. „Răul la ei nu este decât urmarea căderii de la virtuți, o schimbare a stării și a deprinderilor, o slăbire a perfecțiunii ce se cuvenea stării lor îngeresci”⁷.

„Diavolul este cu atât mai jos și mai rău decât toate, cu cât a poftit din mândrie să se asemene cu Ziditorul. El a fost părăsit de Acela, după dreptate, atâta cât L-a părăsit el pe Acela. Și L-a părăsit atâta încât a ajuns potrivnic și vrăjmaș pe față al Aceluia. Dacă deci Acela este bunătate vie, de viață făcătoare

¹ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Op. cit.*, p. 237.

² Petru Florea, *Op. cit.*, p. 56.

³ *Filocalia*..., vol. XI, p. 558, nota 805.

⁴ Petru Florea, *Op. cit.*, p. 56.

⁵ Dionisie Pseudo Areopagitul, *Op. cit.*, p. 93.

⁶ *Filocalia*..., vol. VII, p. 480, nota 97.

⁷ Dionisie Pseudo Areopagitul, *Op. cit.*, p. 99.

a celor vii, fără îndoială că acesta este răutatea moartă și de moarte făcătoare. Acela, având bunătatea ca ființă și fiind prin fire neprimitor a ceea ce este potrivnic ei, adică al răutății, și ca urmare neputându-se nici măcar apropia de El ceea ce este părtaș de oarecare răutate, cu cât mai mult nu va respinge de la El pe făcătorul și căpetenia răutății și pricinuitoarul ei în el și în alții. Dar cel rău nu are răutatea, ci viața ca ființă. De aceea rămâne nemuritor prin aceasta. Însă având-o pe aceasta în stare să primească și răutatea, și fiind înzestrat cu voie liberă, ar fi putut să se supună și să se lipească de la sine de izvorul veșnic al bunătății, și să se facă părtaș de viața adevărată. Pentru că diavolul s-a rostogolit de bunăvoie spre răutate, s-a păgubit de viața adevărată, fiind respins de la aceasta cu dreptate, după ce fugise el de la ea. Astfel a ajuns duh mort, nu prin ființă, căci nu este o ființă a morții, ci prin lepădarea vieții celei adevărate. Dar nesăturându-se de pornirea spre răutate și sporind-o pe ea cu cea mai mare ticăloșie, se face pe sine duh de moarte făcător, silindu-se să atragă și pe om la împărtășirea sa de moarte”¹.

„Deși are viața ca ființă, deci nu o poate pierde, totuși întrucât are în ea și puțința răutății sau a slăbirii ei, punând-o pe aceasta în lucrare, a pierdut viața adevărată sau deplină. Dar viața propriu-zis i-a rămas. Având puțința de două feluri de viață, a celei bune sau adevărate și a celei rele sau slăbite, strâmbe și «moarte», a rămas nemuritor în ultima”².

„Duhul este viață după ființă. Dar întrucât duhul creat sau viața creată are în sine și puțința răutății, viața moartă la care ajunge prin activarea acesteia se poate numi și «duh mort», cu o viață asemenea cărnii rănite, dar vii. El este duh, căci simte durerea și nefericirea acestei vieți. El este duh de moarte făcător, pentru că are în el pornirea vie de a înde

¹ *Filocalia*..., vol. VII, pp. 446-447.

² *Ibidem*, p. 447, nota 38.

răul sau moartea vie, sau viața moartă și în alții. Este un straniu paradox în această pornire a răului de a se întinde în această pornire a urii, în același timp puternică și neputincioasă, puternică în neputința ei, neputincioasă în puterea ei, în acel vierme care, deși roade neîncetat, nu moare, pentru că ceea ce roade rămâne mereu viu”¹.

„Toma de Aquino îi vede pe demoni incapabili de a primi iluminare, care este o manifestare a adevărului, în măsura în care se ordonează spre Dumnezeu, Cel ce iluminează tot intelectul. Această imposibilitate îi face pe demoni inferiori îngerilor buni”².

„Chiar și mintea demonilor este bună, dar întrucât este întrebuințată în mod rău, a devenit rea. Ea cunoaște mai bine decât mintea oamenilor măsurile universului, cursul și conjuncțiunile corpurilor cerești, dar nefolosind cu pietate cunoștințele pe care le are este minte rea și întunecată”³.

Diavolii se pot mântui sau nu?

a) Apocatastaza

„Termenul de «apocatastază» provine din grecescul «ἀποκαταστασις» (apocatastasis), având la bază cuvintele «ἀποῖ» (apo) și «κάθιισταμαι» (catistame) și înseamnă restaurarea, revenirea sau restabilirea unui lucru la condiția sa inițială. În scrierile creștine primare, acest termen a fost utilizat pentru a desemna restaurarea întregii făpturi la condiția fericită primordială sau la cea de minți pure”⁴.

¹ **Ibidem**, nota 39.

² **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 226.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Scripta, București, 1993, p. 30.

⁴ **Drd. Oana Raluca Mocean (Pleșa)**, *Actualitatea apocatastazei (rezumat)*, teză de doctorat în Teologie, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Alba Iulia, 2019, p. 6.

„Apocatastaza este o speculație origenistă despre sfârșitul istoriei, potrivit căreia lumea, care ar fi apărut după căderea omului în păcat, va fi în cele din urmă restabilită în starea ei originală, în perspectiva unei mântuiri universale, prin etape succesive de desăvârșire, grație harului lui Hristos care nu îngăduie pieirea veșnică a creației Sale și nici pedepsele eterne. Păcatul, starea actuală a lumii, răul nu pot dura și coexista cu împărăția lui Dumnezeu. Printr-un act de «supunere», totul se va întoarce la starea de la început (Origen, *Despre Principii*, II,1,I și III,1,VII). Consecințele acestei doctrine sunt radicale: lipsa oricărui proces de sfințire, dispariția Judecății de Apoi, neeternitatea iadului și chiar mântuirea diavolului, care se va întoarce din nou în veacul viitor (Origen, *Despre Principii*, III,6,III)”¹.

Părintele profesor Vasile Răducă a scris: „La modul general vorbind, dacă un teolog neavizat aude noțiunea de «apocatastază», care în limba greacă înseamnă «restaurare», se duce automat cu gândul la Origen și Grigorie de Nyssa, fără să realizeze că atât noțiunea ca atare, cât și ideea de apocatastază nu aparțin nici unuia, nici celuilalt. Ele vin din spațiul necreștin. Noțiunea de restaurare este legată de ideea existenței ciclice a universului din filosofia stoică și neopitagoreică. Acolo, apocatastaza desemna revenirea astrelor la o anumită îmbinare, întoarcerea omenirii la vârsta de aur, după care, universul cuprins de flăcări, va începe un nou ciclu”².

„Acestei teorii creștinismul i-a opus revelația lui Dumnezeu și întruparea Cuvântului. Valoarea omului este

¹ **Preot Prof. Dr. Ioan Bria**, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, p. 28.

² **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 359.

cu totul alta dacă el este perceput ca o ființă care poate vorbi cu Dumnezeu și căreia Dumnezeu îi vorbește, o ființă pentru care Dumnezeu Însuși Se face Om. În Hristos, în care firea umană s-a unit cu firea divină pentru totdeauna, firea umană a fost restaurată, restabilită în normalitatea ei și tot în El vor fi restabilite toate”¹.

„La Origen însă apocatastaza nu este panteistă ca la stoici, ci libertatea omului este un element esențial al căii care duce la restaurare, respectiv apocatastază. Cât privește restaurarea demonilor, impusă lui Origen pe baza textului din Despre Principii (III,6,5), merită precizat că acolo Origen vorbește despre biruirea morții, citându-l pe Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni 15,26). Când Origen a auzit că a fost acuzat c-ar învăța restaurarea demonilor, a reacționat trimițând o scrisoare prietenilor săi din Alexandria, în care a respins această acuzație, spunând că «nici măcar un nebun n-ar afirma așa ceva». Iar în Despre Principii (I,6,2) nu admite nici ideea că demonii s-ar putea converti la un moment dat prin proprie voință, întrucât aceștia s-au obișnuit atât de mult cu răul, încât libertatea de alegere le-a fost împietrită în așa grad, încât orice convertire este exclusă”².

Apocatastaza a fost condamnată de sinodul de la Alexandria, din 399 sau 400, de sinodul de la Ierusalim, din 14 septembrie 400, de sinodul de la Constantinopol, din 543, de Sinodul al V-lea Ecumenic de la Constantinopol, din 553 (prin 15 anatematisme), precum și de sinodul de la Constantinopol, din anul 870.

¹ **Ibidem**, p. 360.

² **Ibidem**, pp. 361-362.

b) Diavolii se pot căi?

„Diavolii nu numai că au inventat răul și se folosesc de el, dar au devenit și statornici în rău”¹. Sfântul Ioan Scărarul a scris că „dracilor le este propriu ca o dată căzuți să nu se mai ridice niciodată”².

Comentând acest text, părintele profesor Dumitru Stăniloae a scris: „Există trei ordine: îngerii, oameni și demoni. A nu cădea este propriu îngerilor, dar nu după ființă, ci prin libera alegere. Căci nu sunt prin fire nemișcați spre rău. Pentru că în acest caz nici Satana n-ar fi căzut, fiindcă prin fire n-ar fi putut pătimi aceasta. Dar îngerii sunt greu de mișcat spre contrariul, deci nu după ființă, ci după libera alegere au dobândit însușirea de a nu cădea. Pe aceasta dracii întărind-o spre rău, au rămas din pricina neputinței de întoarcere, în apostazie. Iar oamenii, din pricina puținței de întoarcere, sunt mai buni decât demonii. Dar îngerii sunt mai presus de ambele ordine, din pricina neputinței de schimbare. Dar se pune întrebarea: De ce Dumnezeu i-a făcut pe îngerii și pe demonii cu neputință de mișcat de la bine spre rău și invers, după ce au ales ei binele sau răul? Nu este în hotărârea lor ceva atât de decisiv, că schimbarea le devine cu neputință? Credem că aici trebuie căutată explicația. Îngerii au un fel de absolut în decizia lor. Ei vor ceva într-un grad și într-o formă definitivă. Ei trăiesc într-o ambianță mai clară a absolutului și decizia lor are ceva din acceptarea total conștientă a absolutului, câtă vreme omul crește treptat spre absolut, aflându-se pe un drum suitor, care se desprinde treptat de răul sau de binele total”³.

Sfântul Ioan Damaschin a afirmat: „Trebuie să se știe că ceea ce este moartea pentru oameni, aceea este căderea pentru

¹ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 94.

² *Filocalia...*, vol. IX, p. 96.

³ **Ibidem**, pp. 96-97, nota 160.

înger. După cădere ei nu mai au posibilitatea pocăinței, după cum nu o au nici oamenii după moarte”¹. „Așadar, demonii, după ce au devenit cu voia lor răi, cu toate că gustaseră din belșug harul, bunătatea și fericirea lui Dumnezeu, au pierdut orice nădejde de pocăință și întoarcere”².

„Îngerul este incapabil de pocăință fiind netrupesc. Omul însă, din pricina slăbiciunii trupului, are parte de pocăință”³. „Întrucât diavolul este fără de trup, lucrarea voii sale libere în alegerea răului a fost fără schimbare, pe când ființele umane au șansa de a se pocăi câtă vreme se află încă în trup”⁴.

„Dumnezeu, cunoscând de la început răutatea diavolului și faptul că prin ispita lui vom cădea în păcat, a dat firii noastre și posibilitatea pocăinței. Diavolul n-are această posibilitate, pentru că răutatea lui are alte proporții și nu se datorează vreunei ispite din afară, ci exclusiv propriei voințe. În noi păcatul nu s-a născut exclusiv din voința noastră și nici n-a șters orice posibilitate de bine, deci de regret pentru răul făcut. Regretul pentru binele nesocotit nu înseamnă și puterea revenirii totale prin noi înșine la bine. La aceasta ne ajută Dumnezeu. Dar ajutorul lui Dumnezeu se unește cu regretul nostru pentru binele părăsit, sau cu dorirea lui. Binele nu ni se impune cu sila. Ajutorul pentru deplina revenire la bine, pentru ieșirea din păcat, deci pentru mântuire ne-a venit însă numai prin Hristos. Căci unindu-ne cu El ca om, ne unim cu El ca Dumnezeu”⁵.

„Pocăința, a cărei posibilitate ne-a dat-o Dumnezeu spre a primi ajutorul Fiului Său când se va întrupa, este ca o candelă.

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 50.

² Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 282.

³ Ibidem, p. 200.

⁴ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 329, nota 604.

⁵ *Filocalia*..., vol. XII, p. 131, nota 263.

Noi trebuie să întreținem lumina din ea cu untdelemnul faptelor noastre. Și numai de vom fi luminați prin lumina candelii ce ne vine din Hristos, izvorul de lumină al tuturor, vom putea intra în împărăția luminii. Numai de vom fi luminați, cunoscându-L și acceptându-L pe Hristos ca lumina lumii, ca sens al existenței, prin faptul că Îl arată pe Dumnezeu ca Tată iubitor, având un Fiu iubitor, vom avea parte în veci de lumină. Pocăința este candela luminată, care ne luminează persoana, pentru că prin ea ne vedem cum ar trebui să fim și vedem și legătura noastră cu Dumnezeu și cu semenii”¹.

„În viziunea unor Sfinți Părinți, înainte de zidirea omului a existat pentru diavol puțința de a se pocăi. Însă după ce a fost zidită lumea, «a fost sădită grădina Edenului» (Facere 2,8), a fost plăsmuit omul și a fost dată porunca dumnezeiască, iar din invidia diavolului a urmat fărădelegea fapturii cinstite, puțința lui de pocăință a dispărut (Sfântul Vasile cel Mare). Sfântul Casian tălmăcește astfel acest lucru: Primul păcat al diavolului a fost mândria și l-a costat căderea. Al doilea păcat al său a fost invidia față de om, care abia fusese plăsmuit și primise chemarea spre o slavă în care acela se desfătase înainte de cădere. Așadar, patima invidiei a pus stăpânire pe diavol pe când avea încă puțința de a se ridica și de a dialoga cu omul. Dar dreapta hotărâre a lui Dumnezeu l-a prăbușit definitiv. De acum nu va mai putea să umble drept, nici să-și îndrepte privirea în sus”².

„Sfântul Ioan Scărarul a afirmat că dacă demonii s-ar smeri și s-ar pocăi, ar putea redeveni îngeri”³, „dar ei nu vor să se căiască”⁴, „pentru că obișnuința răutății le-a blocat liberul

¹ **Ibidem**, nota 264.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 12.

³ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 94.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 394, nota 474.

arbitru, devenind astfel o a doua natură și făcând imposibilă orice întoarcere spre bine”¹, „ei rămânând înghețați în propria lor condamnare”².

„Consecința căderii diavolilor este condamnarea veșnică. Diavolului și îngerilor lui le este gătit focul cel veșnic (Matei 25,4-14 și Apocalipsă 20,10), greșeala lor fiind așa de mare și împietrirea totală, încât nu pot fi cruțați (II Petru 2,4), întrucât nu și-au păzit vrednicia și au părăsit lăcașul în care au fost așezați la creație (Iuda 1,6). De aceea, căderea lor este rupere totală și definitivă de Dumnezeu și împietrire în rău, care exclud cu desăvârșire posibilitatea mântuirii”³.

„Dumnezeu oferă și diavolului, pururea, cele bune. Dar acesta nu vrea să le primească. Și în veacul viitor oferă tuturor cele bune, căci este izvorul celor bune, din care izvorăște bunătatea. Dar fiecare participă la cele bune după cum s-a făcut pe sine capabil de ele. De aceea, nu Dumnezeu este cauza chinurilor eterne ale diavolului, ci acesta de la sine se chinuiește, pentru că s-a făcut el însuși pricină de pedeapsă sieși, mai bine zis, se pedepsește pe sine însuși”⁴.

„Sub raportul existenței și al existenței veșnice, Dumnezeu va cuprinde pe toți îngerii și oamenii, buni sau răi, fiind prezent în toți; dar sub raportul fericirii veșnice, va cuprinde numai pe îngerii și pe oamenii sfinți, lăsând celor ce nu sunt așa nefericirea veșnică, ca rod al voinței lor”⁵. Așadar

¹ Henri Crouzel, *Op. cit.*, p. 347.

² Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 373.

³ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 41.

⁴ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, p. 258.

⁵ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. III, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994, p. 351.

în privința diavolilor și a păcătoșilor nepocăiți din iad nu se poate vorbi de „apocatastază, adică de iertarea păcatelor lor și de dobândirea împărăției cerurilor, pentru că pedeapsa acestora va fi fără de sfârșit, după cum a afirmat Domnul Hristos Însuși în Evanghelie, că *«aceștia vor merge la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică»* (Matei 25,46)”¹.

Dacă diavolul însuși s-ar smeri și s-ar căi înaintea lui Dumnezeu, ar fi iertat de păcatele sale și și-ar relua locul în ceata îngerească, din care a căzut datorită mândriei. În acest sens există o relatare în Viețile Sfinților: „Un drac cu numele Zerefer a luat chip de om, s-a dus la cuviosul Antonie cel Mare și a început a plânge și a se tângui înaintea lui. Cuviosul l-a întrebat: «De ce plângi și te tânguiești așa, omule?». Iar diavolul cel viclean a răspuns: «Eu, sfinte părinte, pentru mulțimea fărădelegilor mele nu sunt om, ci diavol». Iar bătrânul l-a întrebat: «Și ce voiești ca să-ți fac ție, frate?» (pentru că socotea cuviosul că acesta din multă smerenie se numea pe sine diavol). Și a zis diavolul: «Nimic altceva nu îți cer sfinte părinte, decât numai să te rogi lui Dumnezeu, să-ți arate Domnul dacă ar primi pocăința diavolului, sau nu ar primi-o? Pentru că dacă acceptă pocăința aceluia, atunci o primește și pe a mea, căci am făcut fapte ca și el». Bătrânul i-a răspuns: «Voi face cum voiești. Du-te acasă, iar mâine dimineață să vii să-ți spun ce mi-a descoperit Domnul». Diavolul a plecat, iar noaptea bătrânul și-a întins cuvioasele sale mâini către cer și s-a rugat lui Dumnezeu să-i descopere dacă l-ar ierta pe diavol, în cazul în care acesta s-ar pocăi. Îndată un înger al Domnului i s-a arătat și i-a zis: «Așa grăiește Domnul Dumnezeu: De ce te rogi pentru diavoli? Pentru că cel care a venit ieri la tine cu vicleșug nu era om, ci diavol». Și a zis bătrânul către înger: «De ce nu mi-a descoperit Domnul Dumnezeu vicleșugul

¹ *Filocalia...*, vol. XI, p. 556.

diavolului și l-a ascuns de mine?». Iar îngerul i-a răspuns: «Nu te tulbura de lucrul acesta, căci este de la Dumnezeu, spre folosul celor ce păcătuiesc, ca să nu deznădăjduiască păcătoșii, ci să se pocăiască, cunoscând că Preabunul Dumnezeu nu-și întoarce fața Sa de la nimeni, dacă se întoarce prin pocăință la El. Drept aceea, când diavolul va veni la tine și te va întreba, să-i spui acestea: Să știi că iubitorul de oameni Dumnezeu niciodată nu-și întoarce fața de la cel ce se pocăiește, chiar diavol de ar fi și iată, făgăduiește să te ierte și pe tine, numai să împlinești cele poruncite de El. Iar când te va întreba: Care sunt cele poruncite de Domnul, să-i spui că astfel grăiește Dumnezeu: Te știu pe tine cine ești și de unde ai venit să mă ispitești, căci tu ai răutatea cea veche și nu poți fi bunătate nouă, fiind de demult începător al răului și acum nu vei începe să faci binele. Căci după ce te-ai deprins cu mândria, cum ai putere să te smerești și să te pocăiești? Dar ca să nu ai nicio scuză în ziua judecății, că ai vrut să te pocăiești, dar Domnul nu te-a iertat, iată ce trebuie să faci și Domnul te va ierta pe tine (dacă vei voi): Trei ani de zile să stai într-un loc și întorcându-te la răsărit ziua și noaptea, să strigi cu glas mare și să zici: Dumnezeule, miluiește-mă pe mine răutatea cea veche. Aceasta să o zici de o sută de ori. Apoi tot de o sută de ori să zici: Dumnezeule, mântuiește-mă pe mine înșelăciunea cea întunecată, și să mai zici de o sută de ori: Dumnezeule, miluiește-mă pe mine, urâciunea pustiirii și astfel să strigi neîncetat către Dumnezeu, pentru că nu ai trup ca să te ostenești sau să slăbești. Și după ce vei împlini acestea cu gând smerit, atunci vei fi primit în starea ta cea dintâi și te vei număra cu îngerii lui Dumnezeu». Acestea zicând îngerul către cuviosul Antonie, s-a depărtat de la el. A doua zi a venit diavolul și a început să se tânguiască de departe ca un om și ajungând la bătrân i s-a închinat. Bătrânul i-a zis: «M-am rugat

lui Dumnezeu precum ți-am făgăduit și Domnul mi-a spus că te iartă, dacă împlinești cele ce îți poruncește». Iar diavolul a zis: «Ce poruncește Domnul Dumnezeu să fac?». Bătrânul i-a zis: «Domnul îți poruncește așa: Să stai nemișcat trei ani într-un loc, privind spre răsărit și să strigi ziua și noaptea de o sută de ori: Dumnezeule, miluiește-mă pe mine răutatea cea veche, apoi tot de o sută de ori să spui: Dumnezeule, miluiește-mă pe mine, înșelăciunea cea întunecată. Și tot de o sută de ori să zici: Dumnezeule, miluiește-mă pe mine, urâciunea pustiirii. Și când vei împlini acestea, te vei număra cu îngerii lui Dumnezeu, în aceeași stare în care ai fost la început». Iar Zerefer lepădând îndată chipul înșelător al pocăinței, a izbucnit în râs și a zis bătrânului: «O călugăre, dacă aș fi vrut să mă numesc răutate veche, înșelăciune întunecată și urâciune a pustiirii, de la început aș fi făcut aceasta ca să mă mântuiesc. Acum să mă numesc răutate veche? Să nu fie aceasta, pentru că eu fac isprăvi minunate și toți se tem de mine și mi se supun și oare aș putea să mă numesc eu singur înșelăciune întunecată sau urâciune a pustiirii? Nicidecum călugăre, căci încă stăpânesc peste cei păcătoși și ei mă iubesc pe mine; eu sunt în inimile lor și ei umblă după voia mea; iar ca să mă fac rob netrebnic și prost prin pocăință, nu voiesc bătrâne rău, nu, nu, să nu fie aceasta, ca adică din cinstea cea mare pe care o am, să mă duc într-o necinste ca aceea?». Acestea zicând și răcnind, diavolul s-a făcut nevăzut. Iar bătrânul, sculându-se la rugăciune, a mulțumit lui Dumnezeu, zicând: «Adevărat ai grăit, Doamne Dumnezeule, că răutatea veche nu poate fi bunătate nouă și începătorul răutăților nu se face făcător de bunătăți noi”¹.

¹ *Viețile Sfinților*, Tipografia Gutemberg, București, 1904, vol. 5, luna ianuarie, pp. 811-815.

Păcatele duhurilor necurate

„Cel mai mare păcat al diavolilor este ura neînfrânată față de Dumnezeu, exprimată printr-o strașnică și neîncetată hulire a Lui. Ei s-au trufit în fața lui Dumnezeu Însuși; ei au transformat ascultarea față de Dumnezeu, firească fapturilor vii, într-o împotrivire neîncetată, într-o vrajbă de neîmpăcat. De aceea căderea lor este atât de adâncă, și plaga morții veșnice, de care suferă, este incurabilă. O patimă esențială a lor este trufia; ei sunt preaplinați de o nemaipomenită și neroadă vanitate; își găsesc plăcerea în toate felurile de păcat, se complac mereu în rele, trecând de la un păcat la altul. Ei se complac în iubirea de arginți, și în ghiftuire, și în desfrâu. Neavând posibilitatea de a săvârși păcatele trupești cu trupul, ei le săvârșesc cu închipuirea și cu simțurile; ei și-au obișnuit esența lor imaterială cu viciile firești ale cărnii; ei și-au dezvoltat viciile nefirești lor mult mai mult decât pot fi acestea dezvoltate la oameni”¹.

Urâciunea diavolilor

„Frumusețea virtuții și harul dumnezeiesc strălucește pe figurile sfinților îngeri, în timp ce o răutate disperată constituie caracterul îngerilor căzuți. Fețele lor seamănă cu fețele hidoase ale celor mai ticăloși și mai criminali dintre oameni. Demonii s-au desfigurat prin distrugerea în ei înșiși a binelui, prin zămislirea și dezvoltarea în ei a răutății. Aceasta a lăsat amprente și asupra aspectului lor exterior. De aceea, Sfânta Scriptură îi supranumește fiare, conform afirmației psalmistului: «*Să nu dai fiarelor sufletul ce Te laudă pe Tine*» (Psalmul 73,20), iar pe cel mai însemnat dintre ei - «*balaurul cel mare*» (cf. Apocalipsa 12,9). Chipul lor firesc este cumplit

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, pp. 27-28.

și urâcios, așa l-a văzut Iov pe diavol, ca pe un monstru hidos, descriindu-l prin forța cuvântului artistic”¹.

Un părinte al Bisericii a afirmat: „Satana, ca și creatură zidită de Dumnezeu, nu poate lepăda chipul ce i s-a dat de către Creator, dar acest chip este strâmbat, schimonosit, este desfigurat, este urâțit dinlăuntru. Nimic nu este mai urât decât un chip desfigurat, care poartă în el trăsăturile vicleniei, sau ale multor altor feluri de păcate, căci acest chip desfigurat arată în același timp cum trebuia să fie cel desfigurat și ce a ajuns prin răutate. Este ceva înspăimântător și totodată demn de milă în el. Satana a rămas spirit înțelegător și înzestrat cu rațiune, dar ce perversă este inteligența lui și ce sucită rațiunea lui!”².

Demonii nu au rânduială și nu se împacă între ei

„Demonii sunt numeroși și se împart în grupe și clase, în stăpâni și supuși. Deși, după părerea Sfântului Ioan Scărarul, la cei neînțelepți nu există ordine și înțelepciune, ci o totală dezordine și lipsă de rânduială, totuși toate duhurile rele conlucrează pentru distrugerea noastră. Astfel, când ne atacă, fiecare dintre ei își ia locul său, după cum se întâmplă și în războiul văzut, și i se încredințează o anume misiune”³.

Sfântul Petru Damaschinul a scris și el că „toate ale dracilor sunt fără rânduială. Un singur scop au, în care sunt egali cei neegali și necuvioși, să piardă sufletele celor ce primesc sfatul lor cel atotrău”⁴.

„Între cei răi, între demoni, nu este apropiere reală, pentru că nu este iubire, pentru că nici nu s-au găsit pe ei înșiși. Ei sunt legați fără voia lor, prin blestemul răului, al urii.

¹ **Ibidem**, p. 29.

² *Filocalia*..., vol. VIII, p. 184, nota 402.

³ *Demonii și lucrările lor*..., p. 19.

⁴ *Filocalia*..., vol. V, p. 190.

Până ești fiul diavolului, nu poți deveni fiul lui Dumnezeu. Până mai ești legat de cineva care este rău, care te îndeamnă la rău și egoism, nu poți deveni intim celui bun, în comunicare cu el. Căci există și o legătură a celor robiți de rău. Este legătura robiei, nevrută de ei. Fiecare este legat în zaua proprie a unui lanț care-i leagă pe toți. Ei se detestă întreolaltă, dar nu se pot desprinde unul de altul”¹.

Sfântul Ioan Scărarul a scris: „Am văzut ura rupând o veche legătură a desfrânării și aducerea aminte a răului oprind-o în chip ciudat de a se mai înnodea. Minunată priveliște: drac vindecând alt drac. Iar aceasta este poate o lucrare din iconomia lui Dumnezeu și nu a dracilor. Ținerea de minte a răului este departe de puternica iubire firească. Dar desfrânarea se apropie cu ușurință de aceasta. Și vezi cum s-a furișat pe neobservate păduchele în porumbel”².

Comentând acest text, părintele profesor Dumitru Stăniloae a afirmat: „Lucru paradoxal: cel ce desfrâna înainte cu o altă persoană se scârbește de ea prin ținerea de minte a unui rău pe care aceea i l-a făcut, și nu mai desfrânează. În definitiv, dracii au și o slăbiciune și o răutate între ei, ca reprezentanți ai răului, este o dezordine între ei. Și am văzut ținerea de minte a răului dezlegând cu totul de desfrânare. Căci ușor se strecoară desfrânarea în cei ce se iubesc. Dar de cei ce se urăsc stă departe. De pildă soții între care există iubire naturală, nu țin minte greșelile ce și le fac uneori. Dar când s-a ivit în iubirea lor desfrânarea, ținerea de minte a răului se ivește cu ușurință și astfel în porumbița păcii dintre ei a apărut păduchele scârbei unuia de altul. Adică păcatul a apărut în virtute. Precum

¹ *Filocalia*..., vol. XI, p. 149, nota 176.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 197.

păduchele vatămă și spurcă pe nebăgate de seamă porumbița, așa desfrânarea alungă și nimicește iubirea”¹.

„Sfântul Diadoh, episcopul Foticeii, împarte demonii în două mari categorii. Din prima fac parte demonii subțiri, care războiesc sufletul, iar din cea de-a doua, cei mai materialnici, care războiesc trupul cu plăceri trupești. Aceste două categorii de demoni, deși au aceeași intenție, de a-i vătămă pe oameni, cu toate acestea se luptă între ei. Această bătălie dintre ei este arătată și de Sfântul Ioan Sinaitul în Scara Raiului când spune că «demonul îmbuibării pântecelui este adeseori biruit de cel al slavei deșarte»”².

„Demonii coexistă unii cu alții din nevoia de a chinui, nu doar pe alții, dar și de a se chinui între ei. Este o coexistență cu scopul precis de a face răul. Răul este violent nu în a zidi existența, ci în a o diminua și a o distruge. Este violența nepuținței de a se întări în existență, violența lăcomiei de a se întări în existență, violența lăcomiei de a se întări pe seama altora. Este avalanșa prăvălirii spre nimic a unei realități, în căutarea în mod greșit a îmbogățirii sale, este violența unei realități care vrea să se țină în existență fără de Dumnezeu, izvorul existenței, și fără contribuția voluntară și iubitoare a celorlalți, pe care din mândrie nu o solicită. Dar prăvălirea își are cauza în voința liberă și este susținută de aceasta”³.

„Concordia demonilor nu se bazează pe prietenie, ci pe răutatea comună ce îi unește și pe ura împotriva omului și a dreptății lui Dumnezeu. A face rău este o stare de continuă nefericire, deci a avea întâietate între cei răi înseamnă a te adânci în nefericire”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 97, notele 395 și 396.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 21.

³ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 304.

⁴ **Ibidem**, pp. 225-226.

Corporalitatea diavolilor

„Demonii, în comparație cu noi, oamenii, sunt duhuri netrupești și nemateriale, și de aceea nu-i putem percepe prin simțurile noastre trupești. Însă, în comparație cu Dumnezeu, care este cu totul netrupesc, au și formă și trup. Ei sunt, așadar, relativ netrupești și seamănă cu îngerii, cu diferența că trupurile subțiri, ușoare și neprihănite pe care le aveau înainte de cădere, după aceea, au căpătat oarecare grosime, devenind materialnice și pătimașe. Sfântul Grigorie Sinaitul a spus: Demonii erau și ei odată ușori și au căzut din acea stare netrupească și subțire, și de aceea fiecare dintre ei a dobândit o oarecare grosime trupească, luând, după legiunea și lucrarea lor, chip trupesc pe măsura însușirii fiecăruia”¹.

„Însă fiecare trup «materialnic» este și «sensibil». Prin urmare, și trupurile demonilor este posibil să «simtă cruzimea durerilor și dogoarea focului» (Mihail Psellos). De aceea îi vedem pe demonii din Evanghelie cutremurându-se în fața unor eventuale chinuri timpurii și rugându-L pe Domnul Hristos «să nu le poruncească să meargă în adânc» (Luca 8,31). În Sinaxare, de asemenea, întâlnim relatări în care demonii jelesc nemângâiați, sunt cuprinși de dureri, ard și sunt paralizați de frică atunci când sunt pedepsiți pilduitor de marii sfinți, când sunt biciuiți fără milă de îngeri sau când sunt pedepsiți să săvârșească fapte potrivnice voii lor viclene”².

„Cât despre înfățișarea lor exterioară, demonii au chip urât și respingător, căci au fost dezbrăcați cu totul de lumina dumnezeiască. Tâlcuind Psalmul 41, Sfântul Ioan Gură de Aur a spus că, «dacă Dumnezeu le-ar îngădui demonilor să ne arate adevăratele lor fețe, cu toții ne-am pierde mințile»”³.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 18.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*, pp. 18-19.

„Apar însă cu chipuri diferite, după nevoile cerute de fiecare împrejurare, de lucrările pe care le săvârșesc împotriva omului. Foarte multe sunt referirile din Sfânta Scriptură și Sinaxare despre duhuri rele care s-au arătat oamenilor în cele mai ciudate și diferite chipuri, de la chipul încântător al îngerului de lumină și până la cel înfricoșător al vreunui animal hâdos. De obicei, se arată în chip de îngeri, sfinți, oameni, șerpi, balauri, lei, scorpioni, țapi, tauri, păsări răpitoare, animale uriașe și, în fine, elemente și forme materiale nedefinite. Din Cartea Facerii, unde apare primul text biblic în care diavolul s-a arătat în chip de șarpe pentru a o amăgi pe Eva, și până în Apocalipsă, ultima carte a Sfintei Scripturi, unde satana, în chip de balaur, este legat în lanțuri de îngerul lui Dumnezeu, există nenumărate apariții ale demonilor în diferite chipuri și forme. Asemenea varietate de apariții o întâlnim și în Vietile Sfinților și în Paterice”¹.

Sfântul Grigorie Sinaitul ne prezintă diverse apariții groșesti ale demonilor: „Fiind odinioară și ei minți, și căzând din nematerialitatea și subțirimea lor, fiecare demon a dobândit o oarecare grosime materială, primind un trup potrivit cu rostul și cu lucrarea sa, de care este îmbibat, lucrând prin el. Pierzând și ei, ca și omul, bucuria îngerească și lipsindu-se de desfătarea dumnezeiască, pătimesc și ei ca și noi voluptatea pământească, ajunși și ei oarecum materiali prin deprinderile patimilor trușesti. Nu trebuie deci să ne mirăm dacă și sufletul nostru zidit după chipul lui Dumnezeu, rațional și înțelegător, s-a făcut dobitocesc și nesimțitor și aproape fără minte, prin plăcerile de lucrurile materiale, nemaicunoscând pe Dumnezeu. Căci deprinderea prefăce firea și schimbă lucrarea liberei alegeri. Astfel unele duhuri sunt materiale, greoaie, greu de potolit, mâniașe și răzbunătoare, ca niște fiare mănătoare de trupuri, cu

¹ **Ibidem**, p. 19.

guri căscate spre plăcere și voluptate, ca niște câini care ling sânge și se hrănesc cu putreziciuni ce duhnesc. Ele au drept locuință și desfătare iubită, trupurile groase și materiale. Altele sunt desfrânate și băloase ca niște lipitori din mocirla poștei, ca niște broaște și șerpi, preschimbându-se uneori și în pești, și târându-se spre sărătura plăcerii desfrânate, care este bucuria lor. Plutind în oceanul băuturii ca unele ce sunt lunecoase prin fire și se bucură de umezeala plăcerilor neraționale, ridică în suflele pururea valuri de gânduri, de întinăciuni și de furtuni. Altele iarăși sunt ușoare și subțiri ca niște duhuri aeriene. Ele suflă în partea contemplativă a sufletului, aducând în ea vânturi puternice și năluciri. Uneori iau și chipuri de păsări sau de îngeri, ca să amăgească sufletul. De asemenea, dau chip amintirilor despre unele persoane și lucruri cunoscute, prefăcând și abătând toată vederea duhovnicească mai ales în cei ce se luptă încă și nu au ajuns la curăție și la discernământul duhovnicesc. Nu este lucru duhovnicesc al cărui chip să nu-l ia pe nebăgate de seamă prin nălucire. Căci și aceștia se înarmează potrivit cu starea și cu măsura sporirii celor atacați, aducând rătăcire în loc de adevăr și nălucire în loc de vedere, și prin acestea sălășluindu-se în suflele. Despre aceștia mărturisește Sfânta Scriptură când vorbește despre fiarele câmpului, despre păsările cerului și despre târătoarele pământului (Osea 2,14). Prin acestea a arătat duhurile răutății”¹.

„Diavolul este o ființă plină de ură, de agitație, iar prezența lui se simte, se vede, pentru că deranjează”².

Cu toate acestea, „demonii nu au nici stăpânire, nici putere asupra cuiva, decât dacă li se îngăduie de Dumnezeu, în

¹ *Filocalia*..., vol. VII, pp. 146-147.

² *Filocalia*..., vol. X, p. 343, nota 421.

scopul mântuirii. Dar, odată ce Dumnezeu le îngăduie, au putere, se schimbă, iau forma pe care o vor, după fantezia lor”¹.

Diavolul este de cinci coți

Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris că „diavolul este de cinci coți, din pricina celor cinci simțuri ale omului (văz, auz, miros, pipăit și gust), căci fără acestea mișcarea nesocotită a răutății lui în sufletul omului nu poate spori în creșterea păcatului”². Astfel, „statura diavolului se înalță atâta cât se întinde lucrarea simțurilor omului în chip pătimăș spre cele sensibile”³.

Numărul demonilor

„Revelația dumnezeiască nu determină numărul îngerilor, dar arată că acesta este foarte mare. Sfânta Scriptură vorbește despre «oștiri și tabere de îngeri» (Facere 32,1-2), «mii de mii și zeci de mii și miriade de miriade de îngeri» (Daniel 7,10; Evrei 12,22 și Apocalipsa 5,11), «mulțime de oaste cerească» (Luca 2,13), «legiuni de îngeri» (Matei 26,53). Chiar dacă citim în Sfânta Scriptură despre «miriade de miriade de îngeri» (Daniel 7,10), nu înseamnă că acesta ar fi numărul puterilor cerești, ci numai că profetul nu a putut exprima în alt chip un număr mai mare”⁴.

„Și numărul îngerilor răi este mare (Luca 8,30), ei constituind o adevărată împărăție a răului (Luca 11,18)”⁵.

„Acele duhuri rele au și ele o ierarhie, în fruntea lor aflându-se Satana”⁶.

¹ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 204.

² *Filocalia...*, vol. III, p. 239.

³ **Ibidem**, p. 236.

⁴ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 30.

⁵ **Ibidem**, p. 37.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 470.

Lumea văzută și omul

Crearea lumii și a omului

Pe lângă lumea spirituală, a îngerilor, Dumnezeu a creat și universul material, al cărui stăpân a fost rânduit omul, el având un statut și un rol cu totul aparte în creația lui Dumnezeu.

În privința creării celor văzute și a omului, citim în Sfânta Scriptură: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era netocmit și gol. Întuneric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor. Și a zis Dumnezeu: «Să fie lumină!». Și a fost lumină. Și a văzut Dumnezeu că lumina este bună, și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric. Și Dumnezeu a numit lumina «ziua», iar întunericul l-a numit «noapte». Și a fost seară și a fost dimineață: ziua întâi. Și a zis Dumnezeu: «Să fie o tărie prin mijlocul apelor și să despartă apele de ape!». Și a fost așa. Dumnezeu a făcut tăria și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub tărie de apele cele de deasupra tăriei. Și Dumnezeu a numit tăria «cer». Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a doua. Și a zis Dumnezeu: «Apele de sub cer să se adune la un loc și să se arate uscatul!». Și a fost așa: apele de sub cer s-au adunat la locurile lor și s-a arătat uscatul. Și Dumnezeu a numit uscatul «pământ», iar adunările apelor le-a numit «mări». Și a văzut Dumnezeu că este bine. În ziua când Domnul Dumnezeu a făcut cerul și pământul, pe pământ nu era niciun copăcel și iarba încă nu odrăslise, pentru că Domnul Dumnezeu nu trimisese încă ploaie pe pământ și încă nu era om ca să lucreze pământul; ci numai abur ieșea din pământ și umezea toată fața pământului. Și a zis Dumnezeu:

«Pământul să odrăslească verdeață: iarbă purtătoare de sămânță, după felul și asemănarea ei, și pomi roditori care după felul lor să dea rod cu sămânță în sine pe pământ!». Și a fost așa. Pământul a odrăslit verdeață: iarbă purtătoare de sămânță după felul și asemănarea ei, și pomi roditori care după felul lor să dea rod cu sămânță în sine pe pământ. Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a treia. Și a zis Dumnezeu: «Să fie luminători pe tăria cerului care să lumineze pământul, să despartă ziua de noapte și să fie ei spre semne și spre anotimpuri și spre zile și spre ani, și să fie ei luminători pe tăria cerului ca să lumineze pământul!». Și a fost așa: Dumnezeu i-a făcut pe cei doi luminători mari: luminătorul cel mai mare spre stăpânirea zilei și luminătorul cel mai mic spre stăpânirea nopții, și stelele. Și le-a pus Dumnezeu pe tăria cerului, ca să lumineze pământul, să stăpânească ziua și noaptea și să despartă lumina de întuneric. Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a patra. Și a zis Dumnezeu: «Să mișune apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări să zboare peste pământ în largul tăriei cerului!». Și a fost așa. A făcut Dumnezeu înotătoarele cele mari și toate ființele vii care mișună, unde ele se prăsesc după felul lor, și toate păsările înaripate după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că este bine. Și le-a binecuvântat Dumnezeu și le-a zis: «Prăsiți-vă și vă înmulțiți și umpleți apele mărilor și păsările să se înmulțească pe pământ!». Și a fost seară și a fost dimineață: ziua a cincea. Și a zis Dumnezeu: «Să scoată pământul ființe vii după felul lor: animale, târătoare și fiare sălbatice după felul lor». Și a fost așa: A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și animalele domestice după felul lor, și toate târătoarele pământului după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că este bine” (Facere 1,1-10; 2,4-6 și 1,11-25).

„Și a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peste peștii mării și peste păsările cerului și peste animalele domestice și peste tot pământul și peste toate vietățile ce se târăsc pe pământ!». Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, l-a făcut pe om și a suflat asupra lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie. Apoi Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit, și l-a pus acolo pe omul pe care-l zidise. Și Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuți la vedere și buni la mâncare, precum și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului. Și din Eden ieșea un râu, care uda raiul, iar de acolo se împărțea în patru brațe. Numele unuia era Fison. Acesta înconjoară toată țara Havila, în care se află aur, iar aurul din țara aceea este bun; tot acolo se găsește bdeliu și piatra de onix. Numele râului al doilea este Gihon. Acesta înconjoară tot ținutul Etiopiei. Și râul al treilea este Tigru; acesta curge prin fața Asiriei; iar râul al patrulea este Eufratul. Și Domnul Dumnezeu l-a luat pe omul pe care-l făcuse și l-a pus în grădina cea din Eden, ca s-o lucreze și s-o păzească. Și Domnul Dumnezeu i-a dat lui Adam poruncă și i-a zis: «Din toți pomii raiului poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!». Și din pământ a mai zidit Domnul Dumnezeu toate fiarele câmpului și toate păsările cerului și le-a adus la Adam ca să vadă cum le va numi; și oricum va numi Adam toate ființele vii, ele așa se vor numi. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor sălbatice; dar pentru Adam nu s-a găsit ajutor pe potrivă lui. Și a zis Domnul Dumnezeu: «Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor pe potrivă lui». Atunci Domnul Dumnezeu a adus asupra lui Adam un somn adânc, și el a adormit; și a luat una din coastele lui și locul ei l-a plinit cu

carne. Iar coasta pe care Domnul Dumnezeu o luase din Adam a prefăcut-o în femeie și a adus-o la Adam. Și a zis Adam: «Iată aceasta-i os din oasele mele și carne din carnea mea; ea se va numi femeie, pentru că a fost luată din bărbatul ei». De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup” (Facere 1,26 și 2,7-24).

Cel mai mare talant pe care Dumnezeu i l-a oferit omului este darul vieții și poziția sa privilegiată în raport cu restul lumii materiale, de aceea psalmistul I se adresează admirativ lui Dumnezeu: *„Ce este omul, că-Ți amintești de el? Sau fiul omului, că-l cercetezi pe el? Micșoratu-l-ai cu puțin față de îngeri, cu mărire și cu cinste l-ai încununat și l-ai pus peste lucrul mâinilor Tale, pe toate le-ai supus sub picioarele lui, oile și boii, toate, chiar și fiarele câmpului, păsările cerului și peștii mării, cele ce străbat cărările mărilor. Doamne, Dumnezeul nostru, cât de minunat este numele Tău în tot pământul!”* (Psalmul 8,4-9).

Crearea omului a fost cugetată și dorită de Dumnezeu în veșnicie, căci omul exista virtual în paradigmele divine, înainte de a se face lumea văzută sau chiar îngerii.

Rolul deosebit al omului în creație se observă prin aceea că toate au fost create de Dumnezeu prin cuvânt, Domnul a zis: *„Să fie”* (Facere capitolul 1) și s-au făcut. Pe om însă Dumnezeu l-a creat cu mâinile Sale (Facere 2,7). De la început i-a oferit o cinste deosebită. Și „singur omul din toate cele văzute și cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o ființă îndoită, având trup și suflet”¹.

Actul creației omului este unul, dar are un caracter bifurcat, pentru că și omul este unul, dar este compus din

¹ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. VI, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997, p. 57.

suflet spiritual și trup material. Cartea Facerii ne spune că: „*Luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie*” (Facere 2,7). „Geneza nu spune că Dumnezeu a alcătuit întâi trupul și apoi a suflat suflare de viață în fața lui, ci numai că *l-a făcut luând țărână din pământ și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie*». Nu se menționează nicio succesiune temporară în crearea lui Adam. Omul ca ființă specială este creat în mod simultan în întregimea sa. Prin menționarea caracterului bifurcat al actului de creare a omului, cartea Facerii vrea să spună numai că omul este constituit din două componente: din trup și suflet, și că trupul este din materia generală, iar sufletul are o înrudire specială cu Dumnezeu”¹. „Dacă totuși Geneza vorbește de suflarea sufletului viu în Adam, în mod deosebit de formarea trupului lui, este pentru a arăta că sufletul rațional nu este din pământ sau din materie, ca trupul”².

Legătura strânsă și indestructibilă dintre om și creație se vede din aceea că întreaga creație era pregătită pentru om, care este creat în cea de a șasea zi, dar el este luat din țărână, deci din creație. Astfel omul aparține ființial creației, al cărei fiu este, dar al cărei preot devine, prin suflarea de viață primită de la Dumnezeu.

„Suflarea lui Dumnezeu sădește în om nu atât viața biologică, căci aceasta o au și animalele, care nu primesc o in-suflare de la Dumnezeu, ci viața înțelegerii și a comuniunii cu Sine, adică viața spirituală”³. „Harul necreat este implicat în actul creator însuși și sufletul primește în același timp viața și

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 388.

² **Idem**, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 171.

³ **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 392.

harul, căci harul este suflarea lui Dumnezeu. Harul Duhului Sfânt este principiul adevărat al existenței noastre”¹, iar „sufletul este darul lui Dumnezeu făcut omului”².

„Sufletul uman este creat de Dumnezeu într-un mod special, întrucât este înzestrat cu însușiri înrudite cu cele ale lui Dumnezeu: conștiința, rațiunea cognitivă, libertatea”³. „Sufletul este baza persoanei umane. El este baza tuturor puterilor și a calităților omului și chiar baza trupului”⁴.

„Harul Sfântului Duh trece prin mijlocirea sufletului la trup”⁵. Din această cauză, „ca receptacol al unui har special, trupul lui Adam se deosebește de celelalte făpturi”⁶. Dar „omul, deși este din două părți, este totuși unul. În om se realizează unirea între cele două lumi”⁷, spirituală și materială.

Sufletul nu este totuna cu spiritul, la fel cum trupul nu este totuna cu materia. Sufletul este spiritual, la fel cum trupul este material. Sufletul aparține lumii spirituale, el nu este compus, pentru că spiritul este simplu, nu se compune, dar este de esență spirituală. Lumea spirituală este vastă și are trei categorii de existențe: Dumnezeu, îngerii (cei buni și cei căzuți) și sufletele umane (unite cu trupurile materiale până la moartea trupului și după a doua venire a Domnului Hristos). Când spunem spirit, ne referim la întreaga lume spirituală, nu ne limităm la sufletul uman, dar când vorbim de suflet, ne referim strict la partea spirituală din om. Să facem o analogie: când

¹ **Ibidem**, p. 391, nota 40.

² **Alexandre Schmemmann**, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București, p. 60.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 387.

⁴ *Filocalia...*, vol. VIII, p. 153, nota 321.

⁵ *Filocalia...*, vol. VII, p. 243.

⁶ **Părintele Galeriu**, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, București, 1991, p. 63.

⁷ *Filocalia...*, vol. VI, p. 58, nota 31.

vorbim de materie, nu înțelegem doar trupul uman, ci universul material cu toate formele lui de subzistență, dar când ne referim la trup, înțelegem efectiv corpul (uman sau animal), compus din elementele materiale. La fel este și cu spiritul și sufletul. Spiritul este un întreg univers, o lume, deci este mai mult decât sufletul, care este doar o parte din lumea spirituală.

Trupul „este un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui”¹, dar „omul nu are suflet, ci este suflet, el este corp”². „Sufletul nu este prezent doar într-o parte a trupului, ci în tot trupul și într-un mod negrăit se unește deopotrivă cu fiecare parte a trupului”³. Sfânta Scriptură spune în acest sens că „sufletul omului este un sfeșnic de la Domnul; el cercetează toate cămările trupului” (Proverbele lui Solomon 20,27).

La om sufletul nu este situat într-o parte a trupului (în inimă sau în creier de exemplu), ci este în tot trupul. Omul nu are sufletul ca pe un accesoriu adăugat lui, de care s-ar putea lipsi. Omul este suflet și este trup. Ființa umană este compusă din aceste două elemente. Fără suflet, ar fi animal, fără trup, ar fi înger. Omul este sinteza creației, singurul compus din suflet spiritual și trup material.

Sufletul și duhul omului

Întrucât într-un subcapitol de mai jos vom vorbi despre ispita întreită adusă de diavol asupra Evei prin cele trei componente ale naturii umane (trup, suflet și duh), în cele ce urmează vom lămuri care este diferența dintre sufletul și duhul omului.

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 41.

² **Paul Evdokimov**, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996, p. 69.

³ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 89.

În Sfânta Scriptură citim că omul nelegiuit „*nu L-a cunoscut pe Cel ce l-a plăsmuit, pe Cel ce i-a insuflat un suflet lucrător și i-a suflat un duh plin de viață*” (Cartea Înțelepciunii lui Solomon 15,11).

Sfântul Apostol Pavel a scris despre „*cuvântul lui Dumnezeu că este viu și lucrător și mai ascuțit decât orice sabie cu două tăișuri, și pătrunde până la despărțitura dintre suflet și duh*” (Evrei 4,12).

Același Apostol a afirmat: „*Însuși Dumnezeul păcii să vă sfințească în chip desăvârșit, și întreg duhul vostru, și sufletul, și trupul să se păzească, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos*” (I Tesaloniceni 5,23).

Deoarece Sfânta Scriptură face diferență între sufletul și duhul omului se pune întrebarea: „Reprezintă ele oare părți componente diferite ale omului?”¹.

„Au existat scriitori bisericești care au făcut o distincție foarte clară între trup, suflet și duh. De pildă, în «Convorbirile cu Heraclide», Origen a scris că în cazul Domnului Hristos aceste trei elemente au fost despărțite cu ocazia pătimirii. Astfel, trupul zăcea în mormânt, sufletul a coborât în iad, iar duhul a fost încredințat Tatălui. Dar tot aceleași trei elemente s-au unit din nou cu prilejul învierii”².

„Dacă au fost separate, este clar că sunt și distincte. S-a pus astfel problema trihotomismului, adică a împărțirii omului în trei componente. Care să fie însă învățătura biblică despre aceasta?”³.

„Mai întâi, ca o caracteristică generală, în gândirea ebraică nu există separarea atât de mare între trup și suflet

¹ **Diac. conf. dr. Alexandru Mihăilă**, *Sufletul și duhul?*, articol publicat în ziarul Lumina din 24 august 2011, p. 4.

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

ca în filosofia greacă (platonism). Sunt cazuri când termenii «trup» (basar) și «suflet» (nefeș) sunt folosiți ca sinecdocă pentru întreaga persoană. De exemplu, în Facere 6,12, Dumnezeu constată că «*tot trupul se abătuse de la calea sa pe pământ*», iar în Deuteronom 5,26 se spune: «*este oare vreun trup care să audă glasul Dumnezeului Celui viu grăind din mijlocul focului, cum am auzit noi, și să rămână viu?*». Dar și invers, în Ieșire 1,5 citim că «*sufletele ieșite din Iacov erau de toate șaptezeci și cinci*», ceea ce se referă evident la persoanele descendente din patriarhul Iacov. Cazurile sunt numeroase în ebraică și greacă, însă sunt traduse uneori cu alți termeni în limba română. De pildă, în Facere 12,5 citim că «*Avram a luat cu sine toți oamenii pe care-i aveau în Haran și au ieșit, ca să meargă în țara Canaanului*», în ebraică și greacă însă scrie că patriarhul a luat cu sine «tot sufletul» în sens colectiv. La fel și în Facere 36,6, citim că «*Isav a plecat din Canaan cu toți oamenii casei sale*», text redat în ebraică prin «toate sufletele casei sale», pe când în greacă - în mod amuzant - s-a tradus prin «toate trupurile casei sale»¹.

„Aceasta nu înseamnă deloc că în mentalul ebraic trupul și sufletul se confundă. Moartea este văzută drept ieșirea sufletului din trup, ca în Facere 35,18, unde se vorbește despre «*ieșirea sufletului Rahilei, căci a murit*». La învierea făcută de profetul Ilie în Sarepta Sidonului, revenirea la viață este descrisă ca revenirea sufletului în măruntaiele trupului (III Regi 17,21-22). În Facere 25,17 verbul «gawa» (a-și da suflarea, a muri) sugerează foarte bine ultima suflare a lui Ismael dinainte morții, dar și faptul că moartea înseamnă încetarea suflării»².

¹ Ibidem.

² Ibidem.

„Revenim acum la întrebarea inițială. Nu sunt oare mai multe feluri de suflet?”¹.

„Sfinții Părinți au abordat antropologia plecând și de la filosofia platonice, unde apar tot trei elemente spirituale. Platon compara sufletul uman cu un atelaj cu doi cai înaripați: partea rațională este vizitiul, calul alb, frumos, reprezintă voința, iar calul negru, urât, pofta. Această împărțire în «rațiune» (minte), «impulsivitate» (curaj sau mânie) și «pofță» va fi preluată în mistica răsăriteană (mai elaborat la Sfântul Ioan Damaschin, care vorbește despre puterea rațională și puterea irațională, compusă dintr-o parte nesupusă rațiunii, precum respirația, pulsul și o parte supusă rațiunii, compusă din mânie și poftă). Totuși, dintre acestea, mintea este destinată vieții veșnice, ca una care se identifică, în ultimă instanță, cu sufletul propriu-zis, pe când mânia și pofta, ca sedii ale afectelor, adică puteri ce însoțesc mintea în viața pământească, vor înceta la moarte”².

„Astfel, părțile despre care am vorbit, sunt doar aspecte ale sufletului, și nu părți componente, care la moarte se desfac una de cealaltă și subzistă separat. Dispunerea lor binară (sufletul coboară în pământ, iar duhul se urcă la cer, după cum a scris Origen despre Mântuitorul) rămâne o metaforă a dublei apartenențe a omului, care este creatură, dar are și chipul lui Dumnezeu”³.

„În scrierile sale, Sfântul Apostol Pavel face distincții terminologice între «ψυχή» (psihi) = «suflet», «πνεύμα» (pnevma) = «duh» (partea superioară a lui psihi), și «νους» (nus) = «minte», «cugetare», «inteligentă», «rațiune» (partea superioară a lui pnevma și cea mai fină a lui psihi), toate în opoziție cu «σάρξ» (sarx) = «carne» (ca materie) și «σῶμα»

¹ Ibidem, p. 5.

² Ibidem.

³ Ibidem.

(soma) = «trup» (forma organizată a lui sarx). Cu toate aceste nuanțări, dihotomia suflet-trup rămâne constantă”¹.

„Duhul și sufletul nu sunt două entități deosebite; în timp ce prin suflet se înțelege, în general, sediul afectelor, principiul vital, duhul este partea superioară, fină, a acestuia, capabilă de a se pune în contact cu Sfântul Duh și de a-I deveni sălaș”².

Locul de cinste al omului în creație

În primele cinci zile ale creației și chiar în ziua a șasea, la început, Dumnezeu crează mediul în care va veni omul, condițiile de existență ale acestuia. „Nu omul a fost creat pentru lume, ci lumea pentru om”³, în sensul că lumea fără om nu ar putea exista, ea nu ar avea un sens, o finalitate.

„Lumea aceasta este gătită ca un palat pentru omul-împărat ce avea să apară după aceea”⁴, pentru a stăpâni și a întregi creația, căci „toată lumea aceasta văzută a fost făcută înainte de el, pentru el”⁵. „Scopul lumii nu se găsește în sine; ea a fost creată pentru om, iar omul pentru Dumnezeu”⁶.

„Dumnezeu, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, pentru om a creat cerul, marea, pământul, aerul, și toate cele din ele, animalele, plantele și semințele, pentru el au fost create soarele și stelele, pentru el căile lunii și munții, pentru el ziua și noaptea, pentru el toate cele văzute. Chiar și lucrurile nefolositoare la prima vedere, precum animalele sălbatice și copacii

¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, tipărită cu binecuvântarea și prefața Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, Romani 1,9, nota k.

² *Ibidem*, I Tesaloniceni 5,23, nota g.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 121.

⁴ *Filocalia...*, vol. VII, p. 433, nota 16.

⁵ *Ibidem*, p. 432.

⁶ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 55.

neroditori, au un rol bine determinat în slujba omului. Omul a fost creat ultimul ca o încoronare a întregii opere, ca și cap”¹, „fiind așezat în lume ca într-un palat împărătesc”².

„Întreaga creație materială a fost produsă pentru om, de aceea prima notă caracteristică a raportului dintre lumea materială și om este că el n-a venit într-o lume străină și ostilă, ci într-una făcută pentru el. Sfântul Ioan Gură de Aur arată că armonia dintre lume și om nu este rezultatul unei întâmplări sau al unei forțe oarbe, ci opera iubirii, a voinței Creatorului. De aceea, omul a fost creat ultimul; nu că ar fi ultima dintre ființe, dimpotrivă: Cine creează pe comesean înainte de a pregăti masa? Nu trebuie oare ca palatul să fie terminat pentru a putea intra împăratul? Lumea materială este astfel destinată hrănirii noastre. Ea este ca o doică a unui copil de împărat”³, pentru că „toate au fost făcute spre slava lui Dumnezeu și spre folosul nostru. Astfel, lumea își dobândește rațiunea numai prin om, care-i este necesar. Dar chiar conferindu-i omului această putere imensă, Dumnezeu rămâne totuși Stăpânul Universului, în fața căruia omul nu se poate sustrage. Acest fapt reiese din opreliștea impusă lui Adam asupra unui pom din rai”⁴.

„Această stăpânire a lumii materiale a primit-o omul prin investire din partea lui Dumnezeu, încât nu poate fi considerat stăpân absolut, deoarece Acesta este numai Dumnezeu, și nici

¹ **Constantin Cornițescu**, Ο ανθρωπισμός κατά τον Ιερόν Χρυσόστομον, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1971, pp. 45-46.

² **Ibidem**, p. 47.

³ **Diacon Constantin Voicu**, *Teologia muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur și actualitatea ei*, în revista «Mitropolia Ardealului», numerele 3-5, 1975, pp. 239-240.

⁴ **Ibidem**, pp. 241-242.

definitiv, deoarece stăpânirea este exercitată de către om numai câtă vreme se află în comuniune cu Dumnezeu”¹.

Omul este luat din creație, își are originea în ea, deci nu poate exista fără ea, dar lumea fără om ar fi goală, nu ar avea sens, nu ar tinde spre o finalitate și ar fi stearpă. Vedem că omul și creația se condiționează reciproc.

„Omul apare numai la sfârșit pentru că el are nevoie de toate cele anterioare, iar cele anterioare nu-și găsesc sensul decât în om”². „Lumea materială și animală, oricât ar fi ea de minunată în puterea și raționalitatea ei armonioasă, de o complexitate de necuprins, dacă ar fi fără om, ar fi fără sens”³. „Fără om, Dumnezeu ar rămâne un abis de taină nerevelată”⁴. Deci omul are nevoie de toate ale lumii, ca și condiții necesare vieții lui, dar și lumea are nevoie de om, pentru că acesta dă sens creației și numai prin el Dumnezeu se revelează lumii materiale.

„Între celelalte creaturi omul este «mare și minunat» și în fața lui Dumnezeu mai cinstit decât toată creația. Valoarea lui deosebită se reflectă în poziția excepțională pe care o ocupă în raport cu celelalte creaturi, în modul în care a fost creat și în purtarea de grijă deosebită pe care Dumnezeu i-o arată în toate clipele vieții sale, prin care îl înalță din poziția de creatură modestă până la tronul Creatorului. Omul a fost așezat de la început în centrul creației, al cărei sens și istorie le determină. Întreaga lume dobândește sens datorită omului. Fără om creația ar fi rămas incompletă, lipsită de valoare și de neînțeles. Creația întreagă s-a constituit într-o scară pregătită în vederea apariției omului și câmpul lui de acțiune în continuare. Această

¹ Constantin Cornițescu, *Op. cit.*, p. 49.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 333.

³ Idem, *Chipul...*, pp. 247-248.

⁴ *Filocalia...* vol. VII, p. 144, nota 73.

legătură a creat o solidaritate vrednică de invidiat între scopul omului și al lumii și permite participarea materiei la fericirea sau nefericirea omului. Câtă vreme omul era încununat cu slavă și cu cinste, întreaga creație și-a păstrat strălucirea. Când omul a fost pedepsit ca rob nevrednic și nerecunoscător, întreaga natură a fost pătașă la soarta lui, devenind stricăcioasă”¹.

„Universul este, oarecum, cuprins în trupul uman, pentru că trupul omului rezumă în sine, ca o lume în mic, nivelurile de existență ale lumii materiale. Pe de altă parte, omul depășește universul prin calitățile sale spirituale, iar universul este prezent în toate lucrările omului”².

„Dacă există o lume văzută, este numai pentru că există omul ca subiect care să o poată vedea în chip conștient”³. Omul „privește conștient toate, le conduce pe toate, ca un chip al lui Dumnezeu. El este conștiința stăpânitoare și transformatoare a lumii, în el se descoperă rostul lumii. Fără om, lumea ar fi lipsită de rost, de sens, de lumină. Existența ar fi lipsită de o latură esențială a ei sau de cea mai esențială. Fără om, lumea n-ar ști de ea însăși”⁴.

Dar „omul este o ființă nesfârșit mai bogată, mai adâncă, mai complexă, ca să poată fi închis în lume; are o aspirație nesfârșit mai înaltă, ca să poată fi satisfăcută de lume”⁵, de aceea „nu relația omului cu natura, ci relația sa cu Dumnezeu este cea care-i revelează misterul ultim al existenței sale”⁶.

„Omul conține toate planurile acestui univers, sintetizează în sine crearea treptată a celor cinci zile, iar el este a șasea zi,

¹ **Constantin Cornițescu**, *Op. cit.*, pp. 44-45.

² **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 107.

³ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 499, nota 879.

⁴ *Filocalia*..., vol. VII, p. 433, nota 17.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul*..., p. 121.

⁶ **Panayotis Nellis**, *Omul-animal îndumnezeit*, Editura DEISIS, Sibiu, 1994, p. VII.

a desăvârșirii acestei creații”¹, de aceea „omul este mai prețios decât tot restul creației”² materiale. Valoarea omului este dată mai ales în structura sa spirituală. În acest sens Mântuitorul a spus: „*Ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-și pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?*” (Marcu 8,36-37).

Dumnezeu a îmbinat lumea spirituală și cea materială în om, acesta fiind o sinteză a lor, punctul în care cele două lumi se întâlnesc și comunică între ele. În această privință, omul are o poziție unică în univers, fiind singurul care are în sine două lumi.

„Omul este o lume mică ce are în sine toate ale lumii mari”³. „Omul este un microcosmos, adică o chintesență reprezentativă a marelui cosmos, al lumii întregi”⁴, el „este a treia dimensiune logică a ceea ce există, este o necesitate ontologică”⁵. „Prin alcătuirea lui, omul este, deci, cea mai complexă făptură a lui Dumnezeu”⁶.

„Privilegiul unic al omului de a fi microcosmos îi dă libertatea de mișcare în amândouă ordinele de existență, putând să gândească lucrurile materiale în forme abstracte și să simboliceze pe cele spirituale în forme concrete”⁷.

¹ Paul Evdokimov, *Op. cit.*, p. 72.

² Arhimandritul Sofronie, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998, p. 84.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 427.

⁴ Nichifor Crainic, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993, p. 163.

⁵ Teodor M. Popescu, *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997, p. 63.

⁶ Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994, p. 251.

⁷ *Ibidem*, p. 20.

„În om se văd toate rațiunile creaturilor, atât ale celor sensibile, cât și ale celor înțelese și înțelegătoare. El este rațiunea atotcuprinzătoare a tuturor rațiunilor create”¹. El este numai „exterior limitat, dar lăuntric fără limite”².

Omul este cea mai înaltă și mai perfectă creatură la care poate ajunge lumea materială. Mai mult de atât, lumea nu poate da.

„Trupul uman este în întregime un aparat de o sensibilitate nesfârșit de complexă. În el este percepută în mod nesfârșit de diversificat toată vibrația lumii cu formele ei în continuă mișcare, precum tot prin el se exprimă relația la fel de complexă a persoanei umane cu lumea”³.

Trupul omului este materie organizată. „Cea mai înaltă formă de organizare o primește materia în trupul omenesc, devenită în el cea mai intimă spiritului. În ochii omului, materia a devenit mijloc de comunicare a înțeleșurilor spiritului din ele”⁴.

„Trupul omenesc însă nu-și mai află identitatea în tendințele lui spre lumea din care a fost luat, ci în direcția mișcării sufletului. Materia luată din univers, în trupul omenesc, în unire cu sufletul, este subiectivată și personalizată. În acest sens trupul omenesc are o mare importanță în procesul de orientare a materiei în direcția spiritului”⁵. Și „precum lucrul lui Dumnezeu este să cârmuiască lumea, așa a sufletului este să-și cârmuiască trupul”⁶.

¹ *Filocalia*..., vol. IX, p. 303, nota 638.

² **Arșavir Acterian**, *Cum am devenit creștin*, Editura Harisma, București, 1994, p. 87.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., vol. I, p. 382.

⁴ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 69, nota 35.

⁵ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 93.

⁶ *Filocalia*..., vol. IV, p. 17.

„Omul este un pelerin sau un meteor spiritual, în continuă mișcare între lume și Dumnezeu, meteor conștient și liber, mereu pe drum. Este în lume și vrea să fie mai presus; are nevoie de lume, dar ca de un drum în care nu se fixează niciodată definitiv într-o etapă, ci urcă spiritual mereu mai sus”¹.

În limba latină omul este numit „homo” și termenul vine de la pământ, humă, pentru că din pământ a fost luat trupul lui. În limba greacă omul este numit „άνθρωπος” (antropos), care vine de la άνω αθρείν (ano atrin), și înseamnă „a privi în sus”. Deci omul a fost plămădit din pământ (trupul său), dar pentru a privi spre înălțimi, pentru a tinde în sus, spre Dumnezeu (prin sufletul său), dar nu singur, ci împreună cu întreaga creație, pentru că „lumea este făcută pentru a fi umanizată, nu omul pentru a fi asimilat lumii, naturii”².

„Sufletul uman poate aduna și influența prin trup întreaga lume”³, pentru că „nu spiritul este făcut pentru a fi materializat, ci materia pentru a fi spiritualizată”⁴.

„Dumnezeu i-a făcut omului cinstea de a-i da libertatea, așa încât binele să aparțină în fapt celui care îl alege”⁵. Astfel, „omul este dat lui însuși prin creație”⁶ și de aceea, „nu depinde numai de Dumnezeu, ci și de el însuși, pentru că este ființă conștientă, liberă și responsabilă. El nu este cel care doar se bucură de o stare aparte, ci și o ființă care are o misiune de împlinit, în calitate de ființă personală care participă la cele

¹ **Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993, p. 24.

² **Idem**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 12.

³ **Ibidem**, p. 376.

⁴ **Idem**, *Chipul...*, p. 313.

⁵ **Paul Evdokimov**, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994, p. 71.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 51.

două lumi. Prin ființa și scopul său, omul este, după Sfântul Grigorie de Nyssa, partener și colaborator al lui Dumnezeu”¹.

„Dumnezeu a creat toate formele de existență pentru o solidaritate între ele. A creat și materia ca o formă de existență, pentru ca spiritul să-și arate frumusețea în formele ei”². „Materia n-a fost făcută fără niciun rost. Ea este făcută ca mijloc de revelare a spiritului divin în mod indirect, dar în mod mai intim și al spiritului uman. Omul a primit cinstea deosebită de a da materiei sensuri și funcții spirituale, de a o spiritualiza, de a o face să se transfigureze deplin, în Dumnezeu, prin el”³. „Materia este făcută să fie copleșită de spirit și să devină, prin aceasta, transparentă”⁴.

„Dumnezeu a făcut lumea ca să fie transfigurată prin Dumnezeu, cu colaborarea oamenilor, să fie făcută străvezie și mediu al puterilor dumnezeiești. Aceasta este destinația întregului cosmos: ca omul să vadă și să se unească prin el cu Dumnezeu în modul cel mai intens”⁵.

„În om, ființă care se găsește între două realități întrutotul diferite din punct de vedere ontologic, «care se împărtășește» și dintr-una și din cealaltă, elementele din care lumea este compusă au posibilitatea și chemarea «maturizării» lor într-un mod conștient”⁶.

„Omul nu este un «aruncat în lume», ca un condamnat, cum zice Heidegger, ci pus în ea ca pe un drum pe care are să înainteze spre Dumnezeu, ca țintă a drumului, având să ajungă la El cu tot ce a învățat bun din ea”⁷.

¹ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 103.

² Sfântul Dionisie Areopagitul, *Op. cit.*, p. 64, nota 6.

³ *Ibidem*, p. 69, nota 35.

⁴ *Filocalia*..., vol. X, p. 90, nota 82.

⁵ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Op. cit.*, p. 128, nota 89.

⁶ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 102.

⁷ *Ibidem*, p. 122.

„În componența naturii umane, cele două firi (spirituală și materială) nu se juxtapun ci se întrepătrund în așa fel, ca fiecare din elementele lumii să participe la inteligibil”¹ (la Dumnezeu). „În ființa umană înlănțuirea fizică a elementelor lumii există, dar în om ele primesc și o posibilitate nouă: aceea de a intra, prin intermediul omului, în comuniune cu Dumnezeu”².

„Omul în rugăciunea lui contemplativă aduce în fața lui Dumnezeu întreaga lume sensibilă și inteligibilă, pe care o rezumă și o conține în el ca microcosmos”³, pentru că implică și trupul în rugăciune. „Fără participarea trupului, viața duhovnicească ar risca să fie alcătuită doar din idei generoase și din decizii aparținând voinței, însoțite uneori de sentimente superficiale”⁴. Prin trup, omul dovedește că vrea să se apropie de Dumnezeu și aduce cu sine lumea întreagă, ca pe o ofrandă lui Dumnezeu.

„Numai omul se poate uni prin spiritul său creat cu materia creată și, în același timp, numai el se deschide conștient lui Dumnezeu și infinității Lui”⁵. „Sensul cosmic al omului se dezvăluie tocmai în aceea că prin om și cu ajutorul lui, făptura participă la viața spirituală”⁶. Nici „nu este posibilă relația (comuniunea existențială) între făpturi și Ziditorul lor, decât prin persoana umană”⁷ și Dumnezeu voiește ca „prin oameni, slava Sa dumnezeiască să strălucească asupra celor lipsite de rațiune”⁸.

¹ **Ibidem**, p. 102.

² **Ibidem**.

³ **Nichifor Crainic**, *Sfințenia...*, p. 164.

⁴ **Placide Deseille**, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, București, 1995, p. 172.

⁵ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul...*, p. 148.

⁶ **Leonid Uspensky**, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994, p. 108.

⁷ **Christos Yannaras**, *Heidegger și Areopagitul*, traducere de Nicolae Șerban Tanașoca, Editura Anastasia, București, 1996, p. 100.

⁸ **Placide Deseille**, *Op. cit.*, p.99.

Omul „nu este o realitate nici izolată, nici pasivă, ci zala de legătură între sensibil și inteligibil, și locul unde sensibilul își schimbă calitățile (se îndumnezeiește). Din acest mod de existență deducem atât măreția, cât și responsabilitatea omului”¹.

Dumnezeu l-a creat pe om ca pe un alt înger, închinător mixt, compus din trup material și suflet spiritual, pentru că nu trebuia să se mărginească închinarea numai la cele de sus (adică la îngeri), ci să fie și jos, pe pământ, unii închinători, ca să se umple toate de slava lui Dumnezeu, odată ce sunt ale lui Dumnezeu.

„Omul este înger în trup sau, mai exact, a fost creat pentru a fi înger în trup, adică spirit exprimat în formă materială și materie exprimată în formă spirituală”². Față de oameni însă, „îngerii au puteri și daruri mai mari, dar ei nu poartă povara și răspunderea unui trup, cu grija, cu ispitele și cu primejdiile omenești”³. Totuși omul este ființa preferată a lui Dumnezeu, pentru că Dumnezeu Cuvântul s-a făcut om și nu înger.

Omul a fost creat ca stăpân al creației văzute, pentru că Dumnezeu le-a zis lui Adam și Evei: „*Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și îl supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul*” (Facere 1,28).

„Stăpânirea omului asupra lumii se exercită prin rațiune, prin care cunoscând legile dumnezeiești sădite în natură stăpânește peste animale și peste lumea materială, pe care o transformă. Dacă în ceea ce privește constituția trupului omul le este inferior animalelor, care îi sunt superioare în ceea ce

¹ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, pp. 102-103.

² Nichifor Crainic, *Nostalgia...*, p. 20.

³ Teodor M. Popescu, *Op. cit.*, p. 90.

privește puterea și agilitatea, prin rațiune suplinește aceste lipsuri și se impune asupra lor. Într-adevăr, calul este mai iute decât omul, boul mai puternic, vulturul mai agil și leul mai tare. Chiar dacă omul nu are picioare puternice, asemenea calului, picioarele animalelor îl slujesc. În timp ce niciun animal nu le poate subjuga pe celelalte, omul, prin abilitățile primite de la Dumnezeu, utilizează toate animalele în lucrarea lui, atunci când este cazul. Omul nu are aripi, asemenea păsărilor, dar prin aripile duhului se înalță nu doar până la zece sau douăzeci de stadii, nici numai până la cer, ci până la tronul lui Dumnezeu”¹.

„Omul este chemat în existență și întronizat în creație printr-o misiune ce i se încredințează”², pentru că „lui i s-a dat mărirea misiune de a stăpâni materia prin spirit, de a o face transparentă pentru ordinea spirituală și dumnezeiască”³.

„Omul își arată demnitatea sa, privilegiată, față de toate celelalte creaturi, atât prin dimensiunea sa spirituală, cât și prin ținuta sa trupească”⁴, pentru că el este singura ființă verticală de pe pământ. Mărirea lui se vede și în aceea că, după crearea omului, Dumnezeu s-a odihnit (Facere 2,2), n-a mai apărut o ființă superioară lui pe pământ”⁵.

Omul a fost făcut stăpânul universului material. Ca dovadă avem faptul că nu Dumnezeu dă nume animalelor, ci Adam, primul om. Sfânta Scriptură spune: „*Și Domnul Dumnezeu, Care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le-a adus la Adam, ca să vadă cum le va numi; așa ca toate ființele vii să se numească precum*

¹ Constantin Cornițescu, *Op. cit.*, p. 58.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, vol. II, p. 31.

³ Idem, vol. I, p. 443.

⁴ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 117.

⁵ Părintele Galeriu, *Op. cit.*, p. 61.

le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului” (Facere 2,19-20). „Când omul dă nume animalelor în rai, el apare în amețitoarea demnitate de colaborator al lui Dumnezeu, de continuator la opera creației”¹.

„Omul a fost creat ca stăpân al lumii sensibile. Lui i se supuneau toate. Trupul se supunea sufletului, iar sufletul lui Dumnezeu, în largul proces de participare al întregii creații la Dumnezeu”². „Lui Adam i se supuneau toate, fiindcă el însuși era subordonat legii dumnezeiești”³. După cădere însă, cele din lume nu i se mai supun omului, nu mai ascultă de el, dar îi respectă calitatea de stăpân, pentru că nu voiesc să se ridice deasupra lui.

Omul, chip și asemănare a lui Dumnezeu

Referatul biblic mărturisește că la crearea omului, Dumnezeu a zis: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră” (Facere 1,26) și așa l-a făcut pe el. Dreptul Iov îl întreabă pe Dumnezeu: „*Ce este omul, ca să-Ți bați capul cu el și ca să-i dai luarea Ta aminte? De ce îl cercetezi în fiecare dimineață și de ce îl urmărești în orice clipă? Când vei înceta să mă privești?*” (Iov 7,17-19). Dumnezeu îl privește pe om pentru că îl iubește. Când se uită la el, își privește propriul chip imprimat în om, pentru că „omul este fața umană a lui Dumnezeu”⁴. „Omul este în lume chipul văzut al Dumnezeului Celui nevăzut și în om, Dumnezeu revelează însuși sensul creației. Omul devine conștiința și stăpânul creației”⁵.

¹ Nichifor Crainic, *Nostalgia...*, p. 39.

² Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 171.

³ Nichifor Crainic, *Sfințenia...*, pp. 164-165.

⁴ Paul Evdokimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 115.

⁵ Părintele Galeriu, *Op. cit.*, p. 61.

„Fiind plăsmuit după chipul lui Dumnezeu, omul este alcătuit teologic”¹. „Atunci când omul spune «exist», el traduce în termeni umani ceva din absolutitatea lui Dumnezeu, care spune «Eu sunt cel ce sunt»”², pentru că „omul este un abis afundat în abisul luminos al existenței lui Dumnezeu”³.

Din tot ceea ce a creat Dumnezeu și-a imprimat chipul Său numai în îngerii și în oameni, însă „omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, pentru că stăpânește, căci Dumnezeu i-a dat stăpânirea pământului întreg”⁴ și „el are darul creator cum nu-l au îngerii, dar și misiunea grea de a spiritualiza lumea văzută”⁵. „În ființa noastră, după chip, omul este superior îngerilor, dar prin asemănare, le este inferior”⁶.

„Crearea omului după chipul lui Dumnezeu nu se referă numai la suflet, ci și la trup, căci și trupul și-a asumat chipul lui Hristos întrupat”⁷.

„Sfântul Grigorie Palama referă calitatea de chip și la trup, întrucât identifică chipul cu omul întreg, iar omul este constituit din trup și suflet. Numele de om nu se aplică sufletului sau trupului în mod separat, ci la amândouă împreună, căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu. Adică nicio componentă a omului nu are calitatea de chip în mod separat, ci numai întrucât omul întreg se manifestă prin fiecare parte și funcțiune”⁸. „Fiecare facultate a spiritului uman reflectă chipul,

¹ Panayotis Nellas, *Op. cit.*, p. 23.

² Paul Evdokimov, *Iubirea...*, p. 116.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul...*, p. 69.

⁴ *Ibidem*, p. 462

⁵ *Idem*, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 427.

⁶ Paul Evdokimov, *Ortodoxia...*, p. 92.

⁷ Nicolae Arseniev, *Mistica și Biserica Ortodoxă*, traducere de Remus Rus, Editura IRI, București, 1994, p. 26.

⁸ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 395.

dar acesta (chipul) este în mod esențial întregul uman (suflet și trup) centrat pe spiritual, al cărui caracter propriu este să se depășească pentru a se arunca în oceanul infinit al dumnezeirii, ca să găsească acolo alinarea nostalgiei sale”¹.

În baza chipului lui Dumnezeu din om, „când Iisus i-a chemat pe ucenici să-L urmeze, ei au lăsat totul și au mers după El. Cum s-ar fi putut petrece un asemenea fapt, dacă le-ar fi fost străin, necunoscut? Prezența Lui între ei trezea o memorie originară, ontologică a propriului lor chip. Recunoașterea era și de o parte și de alta”². Nu numai Apostolii au recunoscut chipul lui Dumnezeu pe fața lui Iisus, dar și Hristos a regăsit chipul lui Dumnezeu în înfățișarea Apostolilor. Astfel Mântuitorul nu-și alegea ca ucenici niște necunoscuți, iar Apostolii nu-și părăseau casele, familiile și tot ce aveau, pentru a urma unui străin.

„Omul este chip real al lui Dumnezeu prin creația divină, dar omul este asemănarea posibilă a lui Dumnezeu. Nu atârână de om să poarte chipul lui Dumnezeu sau nu, fiindcă acest chip este un dat în făptura lui, dar atârână de el să se asemene sau nu cu Dumnezeu, și această posibilitate stă în libertatea voinței lui, care are în față modelul de perfecțiune morală Iisus Hristos”³.

„În Sfânta Scriptură citim: *«Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră»* (Facere 1,26). Așadar, potrivit planului Sfintei Treimi, omul nu trebuie doar să fie făcut după chipul Creatorului său, ci și după asemănarea Lui: el trebuie să fie asemănător lui Dumnezeu. Dar, în cartea Facerii, descrierea actului creator îndeplinit nu mai menționează asemănarea: *«Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut»* (Facere 1,27) sau: *«Când a făcut Dumnezeu pe Adam, l-a făcut după chipul*

¹ Ibidem, p. 396.

² Părintele Galeriu, *Op. cit.*, p. 179.

³ Nichifor Crainic, *Nostalgia...*, p. 12.

lui Dumnezeu» (Facere 5,1). S-ar spune că textul insistă asupra cuvântului «chip», așa încât absența cuvântului «asemănare» devine și mai frapantă. Semnificația relatării biblice despre proiectul Sfintei Treimi de a crea omul «după chipul și asemănarea lui Dumnezeu» sunt comentate de către Sfinții Părinți în sensul că omul creat după chipul lui Dumnezeu este chemat spre realizarea asemănării cu divinitatea. A fi «după chipul lui Dumnezeu» înseamnă a avea posibilitatea de a câștiga această asemănare. Altfel spus, omul are ca sarcină dinamică realizarea asemănării cu Dumnezeu”¹.

„Prezența chipului, îl face pe om să caute fără încetare absolutul, dar asemănarea, în afara lui Hristos, rămâne nelucrătoare, păcatul pervertește intenționalitatea sufletului și acesta va merge să caute absolutul în idoli, va ajunge să-și stingă setea în miraje, fără puterea de a se înălța la Dumnezeu”². „Astfel conceptul de chip sau imagine a lui Dumnezeu are o accepțiune general omenească, iar cel de asemănare una specific creștină. Gradul culminant al chipului lui Dumnezeu în om este geniul, care poate să fie sau nu creștin; gradul culminant al asemănării este sfântul, care nu poate fi decât creștin”³.

„Demnitatea de om - chip al lui Dumnezeu - nu constă în a fi sau în a nu fi fericit, ci în a fi liber în acțiunile sale”⁴ și nici „dobândirea asemănării cu Dumnezeu nu este posibilă în afara libertății”⁵.

„Prin căderea în păcat, chipul dumnezeiesc în om nu dispare cu totul”⁶. „Prin păcat nu s-a pierdut chipul, dar s-a

¹ Leonid Uspensky, *Op. cit.*, p. 106.

² Paul Evdokimov, *Taina iubirii...*, p. 78.

³ Nichifor Crainic, *Nostalgia...*, p. 12.

⁴ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, pp. 370-371.

⁵ Leonid Uspensky, *Op. cit.*, p. 109.

⁶ *Filocalia...*, vol. III, p. 477, nota 158.

oprit procesul asemănării cu Dumnezeu”¹, pentru că chipul este un dat, dar „asemănarea implică deja devenirea morală”².

Chipul este un dat ontologic, primit de la Dumnezeu, pe care îl poartă toți oamenii, indiferent de starea lor morală. Asemănarea cu Dumnezeu este tot un dat de sus, care implică însă efortul nostru. „Îndumnezeirea este asemănarea cu Dumnezeu, care nu se dobândește numai prin imitarea naturală (a lui Dumnezeu), ci și din puterea Duhului”³. „A fost nevoie de o singură voință (cea dumnezeiască) pentru creație, dar este nevoie de două pentru îndumnezeire. O singură voință, pentru a aduce la existență chipul; dar două, pentru a face chipul asemănare”⁴.

„«După chipul» îl are orice om, căci Dumnezeu nu se căiește de darurile Sale, dar «după asemănarea» o au foarte puțini și numai cei virtuoși, sfinții și cei ce imită pe Dumnezeu în bunătate, pe cât este cu putință oamenilor”⁵. Nu este vorba însă de o imitație exterioară a lui Dumnezeu, pentru că „asemănarea se menține prin participare la Dumnezeu, nu prin simpla imitație. A fi asemenea cu Dumnezeu cel infinit, înseamnă a fi unit cu El, a-L avea întipărit real în sinea indefinită, care să și-o păstreze și dezvolte astfel”⁶. „Chipul lui Dumnezeu nu este purtat numai printr-o imitare de la distanță a Lui, ci prin prezența Lui lucrătoare în om”⁷, pentru că „chipul cere relația cu modelul”⁸.

¹ **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, vol. II, Mistica, Alba-Iulia, 1993, pp. 196-197.

² **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 114.

³ *Filocalia*..., vol. VII, p. 380.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., vol. I, p. 414.

⁵ *Filocalia*..., vol. IV, p. 214.

⁶ *Filocalia*..., vol. VI, p. 208, nota 14.

⁷ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 22, nota 18.

⁸ *Filocalia*..., vol. VII, p. 387, nota 44.

„Firea rațională se împarte în două: în firea îngerească și cea omenească. Toată firea rațională este după chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni și cei înțelepți sunt după asemănarea Lui”¹.

„Firea noastră a fost creată ca o oglindă transparentă, prin care să se vadă Dumnezeu”², de aceea „omul neîmpătimit este cu adevărat oglindă în care se oglindește Dumnezeu”³ și „un sfânt este în chip mai deplin om decât un păcătos”⁴, pentru că „prin fețele tuturor sfinților transpare fața lui Hristos, fața de model a tuturor fețelor umane”⁵.

Omul a fost creat pentru a fi fericit și pentru a preamări pe Dumnezeu. La omul care trăiește în sfințenie, aceste două scopuri se identifică, pentru că sfântul este fericit atunci când trăiește după poruncile lui Dumnezeu și îl preamărește pe Acesta prin întreaga lui existență. Dar omul nu trebuie să fie egoist, să se limiteze la sine, să se închidă în sine, ci trebuie să ia în actul de preamărire a lui Dumnezeu întreaga creație, pe care să o facă transparentă lui Dumnezeu.

„Omul este o creatură care a primit porunca să devină dumnezeu”⁶, conform celor spuse de Domnul prin gura psalmistului: „*Eu am zis, dumnezei sunteți*” (Psalmul 81,6). „Destinația omului este aceea de a deveni dumnezeu prin asemănare și prin participare”⁷. Sfântul Simeon Noul Teolog zice: „Eu sunt om prin natură și dumnezeu prin har”⁸.

¹ *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii*, vol. II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993, p. 107.

² *Filocalia...*, vol. VII, p. 46, nota 3.

³ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 142.

⁴ Leonid Uspensky, *Op. cit.*, p. 111.

⁵ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 272.

⁶ Părintele Galeriu, *Op. cit.*, p. 150.

⁷ Nichifor Crainic, *Sfințenia...*, p. 23.

⁸ *Ibidem*.

Prin îndumnezeire, „omul devine tot mai asemenea cu Dumnezeu, fără să se identifice cu El. Omul va înainta în veci în «asemănarea» cu Dumnezeu, în unirea tot mai deplină cu El, dar niciodată nu va ajunge până la identificarea cu El. Aceasta distinge asemănarea de identitate, sau calitatea de dumnezeu prin har, de Dumnezeu prin natură”¹.

Sfinții se fac „dumnezei prin lucrarea cu voia și va fi Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor, Cel prin fire Dumnezeu, în mijlocul celor prin lucrare”². „Îndumnezeirea nu este rezervată doar sufletului, ci vizează și trupul, așa după cum a dovedit strălucirea trupească a lui Hristos pe Tabor”³.

„Creația întregă este adusă în existență pentru a înainta în Dumnezeu și prin aceasta a se îndumnezei sau sfinți, înaintând în unirea cu Dumnezeu și între părțile ei, fără a se contopi”⁴. „Valoarea și sensul lumii nu se află decât în întâlnirea cu Dumnezeu”⁵. „Dat fiindcă tot ceea ce a fost creat este întotdeauna în mișcare, mișcarea pe care existența creată o începe este în direcția Celui care o cheamă la existență. Mișcarea nu este haotică: ea are de la început un sens”⁶. „Sensul firesc al modului de mișcare a omului este Dumnezeu”⁷, căci „mișcarea naturii create este forma și șansa prin care se ajunge la desăvârșire”⁸.

„Viața omului este naturală atâta timp cât este «supra-naturală», adică în măsura în care participă la Dumnezeu. Omul este o ființă care se transcende, o ființă care prin natura

¹ **Pr. Prof. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae**, *Ascetica...*, pp. 196-197.

² *Filocalia...*, vol VI, p. 306.

³ **Placide Deseille**, *Op. cit.*, p. 152.

⁴ **Sfântul Dionisie Areopagitul**, *Op. cit.*, p. 63, nota 5.

⁵ **Pr. Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 48.

⁶ *Ibidem*, p. 134.

⁷ *Ibidem*, p. 131.

⁸ *Ibidem*, p. 135.

lui se depășește continuu”¹, pentru că „trăirea în supranaturalul dumnezeiesc este starea firească a sufletului omenesc”². „Legătura cu Dumnezeu îi este absolut necesară omului, pentru dreapta dezvoltare pentru care este făcut”³.

„Așa cum biologic omul nu poate trăi decât în aer, la fel nu poate trăi viața spirituală decât în Dumnezeu”⁴. „Fără Dumnezeu nu poate să fie vreodată vreun om fericit nici aici, nici în cealaltă viață”⁵.

„Omul este muritor după fire, ca unul ce a fost făcut din cele ce nu există”⁶ prin ele însele, ci din nimic au fost aduse la existență. „Paradoxul fundamental, propriu ființei umane, stă în unirea între calitatea ei de ființă creată de Dumnezeu și în același timp nemuritoare. Aceasta îl arată pe om ca neexistând prin sine, ci în și prin Dumnezeu”⁷.

Natura creată „este din neant și când cade în păcat tinde iarăși spre neant. Numai legătura cu Dumnezeu o menține și o promovează în viață”⁸. „Când îl neagă pe Dumnezeu, omul se neagă pe sine însuși și se autodistruge. Când viețuiește teocentric, el se pune în valoare la infinit pe sine însuși, se dezvoltă și întregeste în veșnicie”⁹.

„Dumnezeu nu este pentru om un «principiu» exterior, de care omul atârnă în mod exterior, ci în mod real și adevărat principiu și țelul lui ontologic”¹⁰. „Participarea la Dumnezeu este

¹ **Ibidem**, p. 130.

² *Filocalia*..., vol. X, p. 495.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Chipul*..., p. 315.

⁴ **Ibidem**, p. 308.

⁵ **Kallistos Ware**, *Rugăciunea lui Iisus*..., p. 70.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 191.

⁷ **Ibidem**, p. 202.

⁸ **Idem**, *Teologia Dogmatică*..., vol. I, p. 407.

⁹ **Panayotis Nellis**, *Op. cit.*, p. 23.

¹⁰ **Ibidem**.

capitală pentru natura omului. Prezența sau lipsa ei garantează sau nu identitatea și calitatea ființei umane”¹. „Omul își găsește identitatea în comuniunea de viață cu Ființa și Viața adevărată. El este o ființă centrată în Dumnezeu”². „De Dumnezeu depindem în ultimă instanță, deși noi nu avem, din păcate, în permanență conștiința acestei realități”³.

Omul, chip al Arhetipului Hristos

„Dumnezeu a creat lumea prin Fiul Său din nimic, ca să o umple prin om de fericirea relației cu El, să o înveșnicească, îndumnezeind-o”⁴. „De aceea l-a creat Dumnezeu pe om ca inel de legătură al lumii inteligibile și sensibile, ca recapitulare și epilog al tuturor creaturilor, cu scopul ca, unindu-Se cu el, să se unească cu toate creaturile și să recapituleze în Hristos cele cerești și cele pământești”⁵. „Pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile și cele aflătoare în lăuntru veacurilor începutul existenței”⁶.

„Chiar prin creație, Dumnezeu l-a făcut pe om ca pe un chip al Fiului Său, sau ca Fiul Său să se poată face și om”⁷. „Arhetipul omului nu este, deci, pur și simplu Cuvântul, ci Cuvântul întrupat”⁸.

„De aceea l-a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său, ca să poată cuprinde Arhetipul prin întrupare”⁹, pentru că „Dumnezeu Cuvântul nu s-ar fi întrupat, luând trup omenesc,

¹ Pr. Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 120.

² *Ibidem*, p. 108.

³ Arșavir Acterian, *Op. cit.*, p. 25.

⁴ Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos lumina lumii...*, p. 49.

⁵ Panayotis Nellas, *Op. cit.*, pp. 168-169.

⁶ *Filocalia...* vol. III, p. 332.

⁷ Pr. Acad. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, vol. I, Ascetica, Alba Iulia, 1993, p. 44.

⁸ Panayotis Nellas, *Op. cit.*, p. 17.

⁹ *Ibidem*, p. 168.

dacă n-ar fi fost omul”¹. Dumnezeu nu s-ar fi întrupat într-un chip străin, de aceea „pe când Dumnezeu îl modela pe omul Adam, El îl privea pe Hristos-omul, pe Hristos cel ce avea să fie într-o zi acest lut și acest trup”².

„Hristos cel istoric a fost prototipul pe care l-a avut Dumnezeu în minte când l-a creat pe primul om. Făcătorul a văzut de mai înainte și l-a creat pe Adam potrivit cu acest prototip viitor. Adam a fost creat după modelul Cuvântului, Care avea să asume în timp, ca Hristos, firea omenească și să Se arate om desăvârșit pe pământ”³. „Nu Adam cel vechi este modelul lui Adam cel nou, ci Adam cel nou este modelul celui vechi”⁴. „Adam cel vechi ar putea fi model pentru noi care-l cunoaștem pe el mai întâi, dar pentru Dumnezeu Cel ce are înaintea ochilor toate înainte de a fi ele, cel vechi este imitație celui de-al doilea; a fost plăsmuit după înfățișarea și după chipul Aceluia”⁵.

Omul a fost creat pentru a ajunge între îngeri

„Dumnezeu l-a creat pe om pentru slava Lui, și pentru ca, după punere la probă și încercare, familia omenească să poată deveni una cu familia cerească. După căderea unor îngeri, planul lui Dumnezeu a fost acela de a repopula cerul cu familia omenească”⁶.

Sfântul Grigorie Taumaturgul a scris că „Fiul lui Dumnezeu era și este Stăpânul Atotputernic și Păstorul celor din ceruri, Căruia toate cele raționale I se supun, iar mulțimile îngerilor celor fericiți Îl urmează în ordine. Iar numărul

¹ *Filocalia*..., vol. VII, p. 144, nota 73.

² Paul Evdokimov, *Taina*..., p. 65.

³ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică*..., vol. II, p. 20.

⁴ Panayotis Nellas, *Op. cit.*, p. 17.

⁵ *Ibidem*, p. 163.

⁶ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 40.

ființelor nemuritoare, împărțite în cete, a devenit perfect și complet abia când omul a fost adăugat turmei. Fiindcă și el a fost creat pentru a fi mai presus de stricăciune, pentru a-L slăvi pe Împăratul și Creatorul tuturor, pentru a se face prin cântecele sale ecoul cântecelor îngeresci din cer. Dar, încălcând porunca lui Dumnezeu, omul a căzut într-o greșală îngrozitoare și a devenit muritor. De aceea Fiul lui Dumnezeu a venit la oameni din ceruri, după ce a părăsit cetele și oștile îngeresci. Astfel, munții din pilda oii celei rătăcite reprezintă cerurile, iar cele nouăzeci și nouă de oi simbolizează puterile cerești pe care Stăpânul și Păstorul le-a părăsit atunci când a coborât să caute oaia cea pierdută. Omul încetase să mai facă parte din grupul și din numărul acestora, atunci când Fiul lui Dumnezeu și-a asumat firea lui și a îmbrăcat-o ca pe un veșmânt”¹.

„Urmând o interpretare literală a afirmației Domnului Hristos, «*că la înviere oamenii nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii lui Dumnezeu în cer*» (Matei 22,30), Sylvain Piron a scris că în viața veșnică cei aleși vor intra în corurile îngeresci cu rangul care le va fi atribuit”².

„Nichita Stithatul este convins și el de caracterul exemplar al lumii angelice și de vocația oamenilor nu numai de a imita virtuțile îngerilor în urcușul lor spiritual, ci și de a se regăsi, după moarte, în ordinele cu care au avut afinități prin felul viețuirii lor pe pământ. Astfel, corespondența speculară dintre ierarhia cerească și ierarhia bisericească, construită în jurul funcției de inițiere și de transmitere a harului, își va afla desăvârșirea în comuniunea paradisiacă și eshatologică. Acolo, la banchetul prezidat de Dumnezeu, unde sunt invitați

¹ **Metodiu de Olimp**, *Banchetul sau Despre castitate*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 61.

² **Bogdan Tătaru-Cazaban**, *Op. cit.*, p. 95.

«muritorii deveniți nemuritori» și puterile cerești «prietene», fiecare primește cinstea de a participa după măsura purificării sale lăuntrice, și hrana comunională după «apetitul divin produs de purificare, iluminare și inițiere desăvârșită»¹.

Sfântul Atanasie cel Mare vorbește despre importanța întrupării și a activității Fiului lui Dumnezeu pentru înălțarea firii umane și a oamenilor între cetele îngeresci: „Faptul că puterile din ceruri, îngerii și arhanghelii care se închină pururea lui Dumnezeu, I se închină și acum Domnului Hristos este un har și o înălțare a noastră; căci Fiul lui Dumnezeu este închinat chiar făcut om și puterile cerești nu se smintesc văzându-ne pe toți cei de un trup cu El ridicați în ținuturile lor. Aceasta nu s-ar fi putut întâmpla dacă Fiul lui Dumnezeu nu ar fi luat chip de rob și nu S-ar fi smerit, îngăduind trupului Său să ajungă până la moarte”².

În privința oamenilor cu viață sfântă ajunși în împărăția lui Dumnezeu există mai multe opinii.

„Locurile libere, create în cer după căderea lui Satana și a îngerilor lui, vor fi completate de cei mântuiți ai Domnului”³. Un părinte al Bisericii a scris și el în acest sens că „împărăția cerurilor, destinată tuturor îngerilor, a fost trecută de Dumnezeu de la îngerii căzuți în moștenirea oamenilor care trec de la viața moartă la adevărata viață în Dumnezeu”⁴.

„Pe de altă parte, urmând o tradiție prezentă în teologia spirituală, Sfântul Grigore cel Mare insistă asupra vocației oamenilor de a se alătura în ceruri ierarhiilor stabilite, tot atât

¹ **Ibidem**, pp. 66-67.

² **Sfântul Atanasie cel Mare**, *Cuvântul întâi împotriva arienilor*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XV, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 207.

³ **Ellen G. White**, *Op. cit.*, p. 40.

⁴ *Filocalia*..., vol. XI, p. 243, nota 314.

de mulți câți îngeri au rămas după căderea celor răi. Însă pentru împlinirea unei asemenea chemări, viața de pe pământ trebuie să manifeste o afinitate cu proprietățile eminente ale uneia sau alteia dintre cetele îngerești”¹.

În fine, „o a treia variantă pomenește despre o legiune îngerească diferită - a zecea -, care a căzut împreună cu căpetenia ei. Locul acestei legiuni va fi luat în cer de către cinul monahilor, avându-l căpetenie pe Sfântul Ioan Botezătorul, despre care Domnul Hristos Însuși a afirmat: «*Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul*» (Matei 11,11). Astfel se explică, potrivit acestei variante, deosebita invidie și ura neistovită a demonilor împotriva cinului monahal cel asemenea îngerilor”².

Despre locul de cinste al monahilor din împărăția lui Dumnezeu avem o relatare în literatura duhovnicească. Sfântul Ioan Colov a scris că Sfântul Paisie cel Mare, „la porunca lui Dumnezeu, a ieșit în pustia cea dinafară și, aflând frații de venirea lui, alergau la dânsul mulțime multă și ascultau învățătura lui cea preadulce, căci după adevăr învățătura lui era izvor de-a pururea curgător, care izvora apă de nemurire. De aceea, dorind să-l văd și eu - zice Cuviosul Ioan Colov - fiindcă era cu puțință ca numai din privirea lui să primesc dar dumnezeiesc, m-am dus la dânsul și, mai înainte de a bate la ușa chiliei lui, l-am auzit dinăuntru vorbind cu un om și, sfiindu-mă a bate, stăteam afară. Însă am făcut puțin zgomot și cinstitul părinte, auzind acel zgomot, a ieșit afară și, văzându-mă pe mine, s-a bucurat și m-a sărutat, asemenea și eu pe el. Apoi, intrând împreună cu dânsul în chilie și nevăzând pe nimeni altul, nu mă dumiream și socoteam cine să fi fost oare acela care, cu puțin timp înainte, a vorbit cu cuviosul, și mă

¹ **Bogdan Tătaru-Cazaban**, *Op. cit.*, p. 73.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 11.

uitam într-o parte și în alta, ca să văd pe cineva. Atunci el m-a întrebat: «De ce te uiți încoace și încolo și nu te dumirești, ca și cum ai vedea un lucru preaslăvit?». Eu i-am răspuns: «Cu adevărat văd lucru preaslăvit și, nedumirindu-mă, nu știu ce să zic, fiindcă cu puțin timp mai înainte am auzit glasul unui om care vorbea cu tine și acum nu văd pe nimeni; și nu știu ce este aceasta. Deci te rog să-mi arăți această taină preaslăvită!». Iar dumnezeiescul părinte mi-a spus: «O, Ioane, taină preaslăvită ți-a descoperit ție Dumnezeu astăzi și mie mi se cuvine să-ți arăt dragostea ce o are spre noi bunătatea Lui. Acela, alesule prieten, pe care l-ai auzit vorbind cu mine, era Constantin cel Mare, întâiul împărat al creștinilor. El s-a pogorât din cer, trimis fiind de Dumnezeu, și mi-a zis: Fericiți sunteți voi care v-ați învrednicit a avea petrecerea monahicească, fiindcă după adevăr a voastră este îndumnezeita fericire a Mântuitorului. Iar eu l-am întrebat: Cine ești tu, domnul meu, care zici acestea și ne ferești pe noi, monahii? El mi-a răspuns: Eu sunt marele Constantin și m-am pogorât din cer ca să-ți arăt slava pe care o dobândesc monahii în ceruri, prietenia și îndrăzneala pe care o au către Domnul Hristos. Deci te fericesc pe tine, o, Paisie, pentru că îndemni oamenii la această sfințită petrecere a pustniciei, iar eu mă ocărăsc pe mine, că n-am nimerit o rânduială ca aceasta a monahilor. Atunci eu iarăși i-am zis: Pentru ce, o, minunatule, te ocărăști pe tine? Oare n-ai dobândit slava cea pururea fiitoare și dumnezeiasca strălucire? El mi-a răspuns: Așa este, am dobândit-o! Dar nu am aceeași îndrăzneală ca și monahii, nici cinstea întocmai cu ei! Căci am văzut sufletele oarecăror monahi, care, despărțindu-se de trup, zburau ca niște vulturi și se suiau la cer cu multă îndrăzneală, iar ceata cea potrivnică a diavolilor nu îndrăznea să se apropie deloc de ele. Apoi am văzut că li se deschideau ușile cerului și intrau înăuntru și, arătându-se Cerescului Împărat, stăteau de

față cu multă îndrăzneală înaintea tronului lui Dumnezeu. Deci, pentru această vrednicie, minunându-mă eu de voi, monahii, vă fericesc și mă ocărăsc pe mine, că nu m-am învrednicit a lua o îndrăznire ca aceasta. O, de aș fi lăsat vremelnica împărăție, hainele și coroana împărătească și să mă fi făcut sărac; să fi purtat sac și să fi primit toate câte le cere petrecerea monahicească! Atunci eu i-am zis: Toate le zici bine, o, sfințite împărate, și mă mângâi cu acestea. Însă unele ca acestea se cuvin să fie judecățile Dumnezeului nostru și nu este cu dreptate a zice în alt fel despre dumnezeiasca dreaptă judecată, căci Dreptul Judecător le dă toate cu dreptate după vrednicie, și după ostenelele fiecăruia îi dă și plata. Căci viața ta nu avea ostenelele cele întocmai cu ale noastre, nici nu era asemenea cu viața monahilor; pentru că tu aveai pe femeie ajutătoare, aveai copii și slugi și multe alte feluri de îndulciri și odihne; iar monahii, defăimând toate cele dulci și veselitoare ale acestei vieți, în loc de toate bunătățile lumii, L-au ales pe Dumnezeu și pe El Îl au de bucurie și de bogăție, și să facă cele bineplăcute Lui o socotesc desfătare și mare îndulcire. Și ei sunt, după cum zice Apostolul, lipsiți, necăjiți și rău pătimitori. De aceea cu neputință îți este ție, împăratul meu, să te faci întocmai cu ei. Deci, în timpul când noi vorbeam aceasta, atunci ai venit tu, fratele meu Ioan; iar el îndată s-a suit la cer. Deci acum, învățându-te arătat prin această taină câte bunătăți pricinuiesc lipsurile pustniciei, întărește-i pe frați. Acestea auzindu-le eu, am dat mare mulțumire lui Dumnezeu. După aceea, vorbind din destul cu dumnezeiescul Paisie, m-am întors la chilia mea, bucurându-mă și veselindu-mă”¹.

În cele ce urmează, vom prezenta câteva ispite aduse de diavoli asupra monahilor, pentru a-i abate de la scopul viețuirii lor, care este dobândirea împărăției cerurilor.

¹ *Viețile Sfinților*, vol. X, Editura Episcopiei Romanului, pp. 181-182.

„Diavolul are obiceiul de a-și folosi toată pornirea, sânguința, meșteșugurile, viclenia și născocirile mai ales împotriva celor ce se nevoiesc în viața călugărească”¹. „Cum lucrează diavolul: dacă te retragi într-o mănăstire, îți va aduce în minte gândul că te-ai izolat de lume și nu îți slujești semenii așa cum ai face-o dacă ai trăi în lume. Dacă te rogi mult și fierbinte lui Dumnezeu, diavolul îți va spune să te apuci de milostenie, căci în acest fel mai mult îi poți ajuta pe semenii decât dacă stai izolat de ei și numai te rogi pentru ei. Dacă ești o fire milostivă și faci acte de caritate cu semenii, diavolul îți va sugera că mai bine te-ai ruga pentru ei și Dumnezeu le-ar dăruia bunuri spirituale, care sunt mai valoroase decât bunurile materiale pe care tu le faci milostenie. Orice ai face, diavolul te îndeamnă la altceva, pentru a încerca să te convingă să faci ceva ce nu ți se potrivește sau măcar pentru a-ți distrage atenția, nelăsându-te să faci bine lucrarea pe care o săvârșești”². „Dracii, care îi războiesc pururea pe călugări, au obiceiul să-i împiedice de la virtuțile care le sunt cu putință și folositoare, dar să-i îndemne cu putere spre cele ce le sunt cu neputință și nefolositoare. Astfel, ei îi îndeamnă pe călugării care viețuiesc în mănăstirile de obște să îmbrățișeze viața pustnicească, iar pe pustnici îi împing la dorința vieții de obște”³.

„Vrăjmașul obișnuiește ca atunci când nu-l poate împiedica de la nevoiță pe un monah, să-l îndemne la cele peste măsură, ca prin aceasta să-l cufunde în groapa mândriei”⁴. „Dar noi să ignorăm planurile lui, știind că toate sunt bune la vreme

¹ *Filocalia...*, vol. IX, p. 227.

² **Petroniu Florea**, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001, p. 31, nota 152.

³ *Filocalia...*, vol. IV, pp. 224-225.

⁴ *Patericul*, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1999, p. 473.

și cu măsură, și iarăși că toate cele fără măsură și la vreme nepotrivită sunt vătămătoare”¹.

Ar fi foarte multe de spus despre războiul nevăzut purtat între diavoli și monahi, care la tunderea în monahism iau chipul îngeresc, dar întrucât nu este aici locul cel mai potrivit pentru tratarea acestui subiect, pe parcursul cărții vom alcătui un subcapitol special în acest sens.

„Când a vorbit despre viața oamenilor de după moarte, Domnul Hristos a afirmat *«că aceștia vor fi la fel cu îngerii și fii ai lui Dumnezeu, fiind fii ai învierii»* (Luca 20,36). Astfel, oamenii vor fi egali cu îngerii, dar nu transformați în îngeri. Puterile cerești sunt dintr-o rasă diferită de a oamenilor, sunt duhuri și au fost creați îngeri, așa cum noi am fost creați oameni, și nu vreun soi de animal sau plantă. Există o ordine profundă și plină de putere în creația lui Dumnezeu, care nu poate fi răsturnată. Pe Tabor, Mântuitorul ni l-a arătat pe om transfigurat, în adevărata lui lumină, însă există o subtilă diferență între transfigurarea și transformarea omului. Prima se referă la spiritualizarea substanței, a doua indică remodelarea sa. Pentru ca oamenii să devină îngeri, ar trebui ca Dumnezeu să-Și răstoarne propria ordine a creației, în care fiecare lucru, fiecare viață și fiecare perioadă de timp își au locul lor rânduit. Omul poate deveni egal îngerului, în virtutea învierii și prin Hristos, poate să se ridice chiar deasupra îngerilor, cum au făcut-o Domnul Hristos și Maica Domnului, care este *«mai cinstită decât heruvimii și mai mărită, fără de aemănare, decât serafimii»*, dar niciodată nu va deveni înger”².

¹ *Filocalia...*, vol. IV, p. 225.

² **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 141.

„Oamenii nu pot ajunge îngerii, datorită diferenței de natură dintre ei și puterile cerești, dar pot să se apropie de treapta îngerilor prin har”¹.

Metodiu de Olimp a scris că „Dumnezeu, creând lumea, a pus în ea o anumită rânduială, în virtutea căreia ființele spirituale le-a împărțit, în afară de îngerii, în începătorii, tronuri și puteri. Că altul este neamul îngerilor și altul al începătorilor, altul al puterilor; că nu este un singur rang, o singură familie, nici o singură ceată a celor nemuritoare, ci neamurile și familiile lor sunt diferite. Nu se schimbă heruvimii, lăsându-și propria demnitate, în cea a îngerilor, nici îngerii în alta decât a lor. Aceștia trebuie să rămână așa cum sunt și cum au fost făcuți. Ei bine, și omul, fiind dintru început nemuritor și rânduit să locuiască pământul și să stăpânească toate vietățile de pe el, niciodată nu se va schimba din starea lui de om, nu va lua nici chipul îngerilor, nici pe cel al altor creaturi, pentru că nici îngerii nu-și schimbă chipul cu care au fost înzestrați de la început. Fiul lui Dumnezeu nu s-a întrupat pentru a schimba chipul omului în altul, pentru a transforma firea umană în alta, ci pentru a-l readuce pe om la starea de dinainte de cădere, omul fiind nemuritor”².

„Sfântul Ioan Gură de Aur a spus și el că creștinii cei desăvârșiți se vor face întocmai cu îngerii la învierea morților, dar nu a zis că vor fi îngerii, ci întocmai cu îngerii, fiindcă oamenii nu pot să-și părăsească firea lor, ci ajungând ca și aceia, neschimbăcioși după har și izbăviți de toată trebuința din necesitate, vor avea voia cu totul neatârnată și se vor afla într-o veselie și într-o iubire de Dumnezeu neîncetată, și se vor

¹ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 225.

² **Metodiu de Olimp**, *Aglaofon sau Despre înviere*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, pp. 156-157.

bucura de «*cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, pentru că pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El*» (I Corinteni 2,9)¹.

Astfel, „în cer, dreptii vor trăi ca îngerii lui Dumnezeu, bucurându-se de aceeași fericire pe care o au și aceștia”² „și primind anumite locuri luminoase, pe măsura buneii lor făptuiri”³.

„Acesta este sensul în care noi - spune Sfântul Dionisie Areopagitul - vom deveni în viața viitoare asemenea îngerilor. Se va realiza o comuniune mai intimă între oameni și îngeri”⁴.

Diavolii nu Îl pot vătăma pe Dumnezeu și îl ispitesc pe om

Îngerii pervertiți lăuntric au căzut în mândrie și L-au invidiat pe Dumnezeu, dar după ce au fost alungați ori s-au îndepărtat de la fața Lui, devenind întunecați, au prins ură pe El.

„Neputând însă să-L vatăme cu nimic pe Dumnezeu, s-au întors împotriva zidirii Lui și îndeosebi împotriva omului, care este cea mai desăvârșită făptură pământească a Sa”⁵.

„Dacă îngerii Îl doresc neîncetat pe Dumnezeu și vor crește în iubirea și apropierea de El atât în veacul de acum cât și în veacul viitor, diavolii, în schimb, Îl urăsc neîncetat pe Dumnezeu și se îndepărtează de El permanent și fără oprire. Urându-L pe Dumnezeu, diavolii ar vrea să se lupte cu El, dar nu pot să se războiască cu El și atunci se războiesc cu oamenii,

¹ *Filocalia*..., vol. V, pp. 154-155.

² *Minuni ale Sfinților Îngeri*, traducere din limba greacă de Ion Andrei Țârlescu, Editura Bunavestire, Bacău, 2002, p. 16.

³ *Filocalia*..., vol. IX, p. 600.

⁴ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică*..., vol. I, p. 456.

⁵ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 282.

care sunt după chipul Lui, închipuindu-și că prin aceasta Îl înfrâng pe Dumnezeu”¹.

Diavolul îl invidiază pe om și luptă contra lui

„Căderea Satanei din cer i-a produs o furie de nestăvilit pentru că acum are putere doar pe pământ. Satana este de două ori mânios: pentru că puterea lui este limitată la lumea noastră și fiindcă știe că atunci când lumea noastră se va sfârși, puterea lui de a amăgi omenirea va înceta odată cu ea. Timpul lui pentru fiecare dintre noi este și mai scurt, căci dibăcia lui de a ne atrage individual în cursă este mărginită la viața ce ne-a fost dăruită pe pământ”².

De aceea se știe că vrăjmașul își înmulțește atacurile împotriva oamenilor în vârstă, fiindcă timpul acestora pe pământ se scurtează, însă și Dumnezeu își sporește harul Său asupra acestor persoane.

În același timp, „omul fusese creat, așezat în grădina Edenului și întărit de binecuvântarea dumnezeiască, bucurându-se de o condiție superioară, pentru că era însărcinat să stăpânească peste pământ și peste tot ceea ce-l înconjoară. El era frumos din punct de vedere al formei, pentru că fusese creat chip al frumuseții arhetipale; natura lui era fără de patimă, întrucât era copia Celui nepătimitor și se hrănea din arătarea lui Dumnezeu față către față. Toate acestea l-au făcut pe cel potrivit să se umple de invidie împotriva omului”³.

¹ Gabriel Herea, *Op. cit.*, p. 94.

² Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Op. cit.*, pp. 38-39.

³ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 205.

Sfântul Simeon Metafrastul a scris că „slava dinainte a lui Adam, strălucind la fel ca și fața lui Moise, îl rănea puternic pe vrăjmașul care o privea”¹.

Pe lângă ura față de Dumnezeu, manifestată prin lupta împotriva omului, coroana creației divine, diavolul s-a umplut de invidie și față de om, pentru că acesta a primit de la Dumnezeu multe daruri și stăpânirea asupra întregii lumi materiale.

„Lucifer-Satana, care fusese cea mai perfectă dintre ființele create, nu putea suporta să vadă o creatură inferioară lui bucurându-se acum de o fericire din care el, în mod absurd, a fost azvârlit, de aceea a invidiat starea omului din grădina Edenului”².

Dintre Sfinții Părinți ai Bisericii care exprimă aceeași idee, îi vom cita doar pe patru, la care vom adăuga și opinia unui călugăr ortodox american care a trăit în secolul trecut:

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris: „Diavolul, căzut de la slava cea mai înaltă la starea cea mai rea, văzându-l pe omul creat de Dumnezeu ridicat la o cinste așa de mare (chiar dacă era o făptură trupească) din pricina iubirii celei mari a Creatorului, l-a pizmuit foarte tare”³.

Sfântul Vasile cel Mare a afirmat: „Prin invidie, demonul s-a arătat pe față luptător împotriva lui Dumnezeu. S-a mâniat pe Dumnezeu, din pricina marilor daruri date de Dumnezeu omului. Și pentru că n-a putut să se răzbune pe Dumnezeu, s-a răzbunat pe om”⁴.

În altă parte, Sfântul Vasile cel Mare a scris: „Diavolul este vrăjmașul omului. Dar pentru ce se războiește cu noi?

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 320.

² **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 41.

³ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Op. cit.*, p. 11.

⁴ **Sfântul Vasile cel Mare**, *Omilii și cuvântări*, publicate în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XVII, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, p. 459.

Pentru că, fiind vas plin de toată răutatea, a primit și păcatul invidiei și ne-a pizmuț cinstea. El nu suferea să ne vadă că ducem în rai o viață fără de durere. El n-a fost făcut, deci, dușman al nostru. Dar din pricina invidiei, a ajuns în dușmănie cu noi. Văzându-se aruncat jos dintre îngeri, n-a suferit să-l vadă pe pământean înălțat, prin propășirea în virtute, la vrednicia îngerilor”¹.

Sfântul Ioan Gură de Aur a mai afirmat: „Văzând stăpânitorul răului, diavolul, că pe pământ se află un înger pământesc și topindu-se de ciudă că el, deși făcuse parte din oștirile cerești, a fost aruncat din slava demnității sale din pricina vicleniei și a răutății sale prea mari, s-a folosit de un mare șiretlic ca să-i răpească omului bunăvoința lui Dumnezeu”².

Altundeva, același Sfânt Părinte a scris că „diavolul, fiind îmboldit de ură și de ciudă și nerăbdând nenumăratele binefaceri ce i-au fost date omului încă de la facerea lui, s-a repezit la înșelăciunea cea aducătoare de moarte”³.

Sfântul Ambrozie al Milanului a scris și el în acest sens: „Văzând bunătățile primite de om, cinstea și fericirea lui din rai, diavolul nu a putut suferi și i s-a stârnit invidia. De asemenea, cugetând că omul, făptură de rând, plăsmuită din tină, avea nădejde de viață veșnică, pe când el, făptură cu fire mult mai înaltă, a căzut din cer, făcându-se părtaș vieții celei lumești, a hotărât să-l ispitească și să-l piardă pe om”⁴.

În privința pizmuirii omului paradisiac de către vrăjmașul, părintele Serafim Rose i-a spus unui student: „Îți poți închipui gândirea diavolului chiar și din prisma psihologiei

¹ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 130.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Op. cit.*, p. 19.

³ *Ibidem*, p. 12.

⁴ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 128.

omenești. Gândește-te: ai viață nemuritoare și știi că ești osândit la iad. Apoi o altă ființă, mai prejos decât tine, pe care o disprețuiești, urmează să dobândească ceea ce tu ai pierdut. Bineînțeles că vei ajunge groaznic de invidios, căci pentru tine nu există pocăință și tocmai de aceea vei încerca să faci tot ceea ce este cu putință ca să îl aduci și pe acela în aceeași stare în care te afli tu”¹.

Sfântul Grigorie de Nyssa a scris că „diavolul nu era capabil să-și realizeze planul prin forță și prin folosirea violentă a puterii sale, căci puterea binecuvântării lui Dumnezeu depășea forța lui. Pentru aceasta dușmanul s-a pus a țese șiretlicuri pentru a-l separa pe om de puterea lui Dumnezeu, care-i dădea vigoare, pentru a-l prinde mai ușor în cursa mașinațiilor sale. Și după cum facem cu o lampă atunci când fitilul a luat foc pe toate părțile, adică, neputând stinge flacăra suflând, vom turna apă în ulei, ajungând prin această procedură să stingem flacăra, tot așa și cel potrivnic, amestecând prin înșelăciune răutatea în libertatea de alegere a omului, reușește să producă o anume stingere și întunecare a binecuvântării dumnezeiești. Lipsind binecuvântarea, în mod necesar, în locul ei vine potrivnicul”².

¹ **Ibidem**, p. 329.

² **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, p. 205.

Ispitirea protopărinților Adam și Eva în rai

Porunca dată de Dumnezeu lui Adam

După ce a creat lumea și pe om, „*Domnul Dumnezeu l-a luat pe omul pe care-l făcuse și l-a pus în grădina cea din Eden, ca s-o lucreze și s-o păzească. Și Domnul Dumnezeu i-a dat lui Adam poruncă și i-a zis: «Din toți pomii raiului poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!»*” (Facere 2,15-17).

Din relatarea biblică vedem că grădina raiului cu toate cele din ea era darul lui Dumnezeu făcut omului, iar el nu depusese niciun efort pentru a-l merita.

Fiind adus în existență de Dumnezeu, omul nu este o ființă independentă, ci el este dator să-L asculte, să-L slujească și să-L preamărească pe Creatorul său, cu atât mai mult cu cât a fost înzestrat cu numeroase daruri, la care se adaugă stăpânirea supra lumii văzute.

Având deja experiența căderii unora dintre ființele raționale create de El și pentru ca acest lucru să nu se întâmple și cu omul, Dumnezeu i-a îngrădit libertatea cu o singură poruncă, avertizându-l că în cazul încălcării ei, va fi supus morții.

Nu știm însă câte a înțeles Adam din acest avertisment, din moment ce el era înconjurat numai de plante, arbori și ființe vii.

Referatul biblic al ispitirii, căderii și alungării protopărinților Adam și Eva din rai

„*Sarpele însă era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Și a*

zis șarpele către femeie: «Dumnezeu, a zis El oare: Să nu mâncați roade din tot pomul care este în rai?». Iar femeia a zis către șarpe: «Noi putem mânca din roada pomilor raiului, dar din roada pomului care este în mijlocul raiului, ne-a zis Dumnezeu: «Din el să nu mâncați și nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!». Atunci șarpele a zis către femeie: «Nu, nu veți muri; dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul». Și femeia socotind că rodul pomului este bun de mâncat și că le este plăcut ochilor la vedere și că este de dorit spre câștigarea priceperii a luat din roada lui și a mâncat; și i-a dat și bărbatului său, care era cu ea, și a mâncat și el. Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi; și au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri. Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam și femeia lui de fața Domnului Dumnezeu printre pomii raiului. Și Domnul Dumnezeu l-a strigat pe Adam și i-a zis: «Adame, unde ești?». Acesta i-a răspuns: «Glasul Tău l-am auzit în rai și m-am temut, pentru că sunt gol, și m-am ascuns». Și i-a zis Dumnezeu: «Cine ți-a spus ție că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care Eu ți-am poruncit să nu mănânci?». Adam a zis: «Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat din pom, și eu am mâncat». Și a zis Domnul Dumnezeu către femeie: «Cum de-ai făcut una ca asta?». Iar femeia a zis: «Șarpele m-a amăgit, iar eu am mâncat». Și a zis Domnul Dumnezeu către șarpe: «Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele și între toate fiarele pământului; pe pântecele tău să te târăști și pământ să mănânci în toate zilele vieții tale! Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi ție capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul». Iar femeii i-a zis: «Îți voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales

în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni». Iar lui Adam i-a zis: «Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu te vei hrăni cu iarba câmpului. Întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce!». Și Adam i-a pus femeii sale numele Eva, pentru că ea este mama tuturor celor vii. Și Domnul Dumnezeu le-a făcut lui Adam și femeii sale îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat. Și a zis Domnul Dumnezeu: «Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum, ca nu cumva să-și întindă el mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci», Domnul Dumnezeu l-a scos din grădina Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat. Și l-a izgonit pe Adam și l-a așezat în fața grădinii Edenului și a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvăitoare să păzească drumul către pomul vieții” (Facere 3,1-24).

Diavolul vrea să-l îndepărteze pe om de Dumnezeu

Natura creată (îngerul și omul) „este din neant și când cade în păcat tinde iarăși spre neant. Numai legătura cu Dumnezeu o menține și o promovează în viață”¹. În ascultare de Dumnezeu ființa rațională se întărește în existență și în iubire, se apropie tot mai mult de izvorul existenței și al iubirii. În neascultare de Dumnezeu însă, deci în păcat, se îndepărtează de Acesta și se îndreaptă spre nimic, spre neantul din care

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 407.

Dumnezeu l-a adus la existență, pentru că îngerul și „omul sunt scoși din nimic prin iubire”¹.

Satana cunoștea prea bine, din propria lui experiență, aceste realități și, fiind plin de ură împotriva lui Dumnezeu și de invidie asupra omului, căuta cu înverșunare să aducă asupra lui Adam și a Evei propria lui ispită, datorită căreia a pierdut împărăția cerurilor.

Șarpele - instrumentul ispitirii Evei

În cea de-a șasea zi a creației, înainte de a-l aduce în existență pe om, „Dumnezeu a zis: *«Să scoată pământul ființe vii, după felul lor: dobitoace, târătoare și fiare sălbatice după felul lor»*. Și a fost așa. A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și animalele domestice după felul lor, și toate târătoarele pământului după felul lor” (Facere 1,24-25).

Cu toate că s-a pervertit și s-a îndepărtat de împărăția cerurilor, îngerul căzut păstrează calitățile cu care l-a înzestrat Dumnezeu la creare, de aceea Sfântul Apostol Pavel a scris că „*satana se preface în înger al lumini*” (II Corinteni 11,14).

Diavolul nu i se arată niciodată omului pe care vrea să îl ispitească cu înfățișarea lui hidoasă, pentru a nu-l înfricoșa, ci îi apare sub o altă formă, înșelătoare. Așa s-a întâmplat și la prima ispitire din istoria omenirii.

Pentru a-și pune în aplicare planul de ispitire și îndepărtare a omului de Dumnezeu, vrăjmașul și-a căutat cel mai potrivit instrument în creația lui Dumnezeu și a constatat că „*șarpele era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu*” (Facere 3,1), deci acesta se potrivea perfect planurilor sale malefice.

Câtă vreme omul stătea în ascultare de Dumnezeu, toate viețuitoarele de pe pământ i se supuneau, pentru că după ce

¹ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 213.

„Domnul Dumnezeu a zidit toate fiarele câmpului și toate păsările cerului le-a adus la Adam ca să vadă cum le va numi; și oricum va numi Adam toată ființa vie, ea așa se va numi. Și a pus Adam nume tuturor dobitoacelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor câmpului” (Facere 2,19-20).

Șarpele nu constituia o excepție, „fiindcă printre creaturi, în afară de lumea cea căzută a îngerilor, nu exista nicio altă ființă careia să i se poată atribui intenții dușmănoase față de Dumnezeu și față de om, de aceea, acel spirit înșelător care a vorbit cu Eva și avea chipul unui șarpe nu putea fi decât un înger căzut, despărțit de Dumnezeu, adică diavolul. Nu șarpele îl dușmănea pe omul care putea rămâne nemuritor cu trupul, ci diavolul care se furișase în șarpe”¹.

După ce Și-a încheiat lucrarea de creare a lumii și a omului, „Dumnezeu a privit toate câte făcuse: și iată că erau foarte bune” (Facere 1,31). Acum însă, răul își face apariția în lume, fiind pentru prima dată în paginile Sfintei Scripturi și în istoria lumii văzute când diavolul, sub chipul șarpelui, își începe lucrarea.

„În mitologiile vechi orientale, ca și în toate celelalte mitologii și religii ale lumii, șarpele este un arhetip fundamental cu valoare simbolic ambivalentă. Înfrățirea sa neobișnuită și mușcătura sa periculoasă pot trezi teamă și repulsie, în timp ce frumusețea și misterul ființei sale pot fascina. În textul de față el simbolizează o creatură ostilă lui Dumnezeu și dușmană a omului, în care ulterior Cărțile Întelepciunii și Noul Testament, ca și întreaga tradiție creștină, îl vor recunoaște pe diavol”².

În relatarea ispitirii și a căderii protopărinților în păcat „este vorba de un șarpe, numai că sub această formă de apariție se ascundea un spirit rău, Satana. Duhul cel rău s-a folosit în

¹ **Pr. Prof. Athanase Negoită**, *Op. cit.*, p. 149.

² **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, p. 23.

acest caz de un șarpe ca de un mijloc sau instrument. Măiestria cu care șarpele o face pe Eva să cadă în ispită presupune o ființă dotată cu rațiune. Eva era încredințată că cel care vorbește cu ea este o ființă superioară unui animal. Șarpele cunoaște bine porunca dată de Dumnezeu primilor oameni, ceea ce o face pe Eva să-l socotească un spirit puternic”¹.

Metodiu de Olimp a scris: „Tu mă vei întreba: de unde vine că șarpele, care se numește diavol, dacă nu era rău, cunoștea răul? Iată la această întrebare un răspuns bun: diavolul a cunoscut din opreliștea formulată de Dumnezeu lui Adam că nesupunerea este rea, de aceea l-a și împins pe om la aceasta”².

În Cartea Apocalipsei citim că „șarpele cel vechi este diavolul și Satana. Șarpele cel de demult se cheamă diavol și Satana, cel ce pe toată lumea o înșeală” (Apocalipsa 20,2 și 12,9), de aceea în opinia unor teologi, ispititorul cu chip de șarpe nu era un diavol oarecare, ci Satana însuși, căpetenia demonilor, care după ce a reușit să îndepărteze de la fața lui Dumnezeu o mare parte dintre îngeri, a realizat prima lui „izbândă” în lumea văzută, atrăgând în neascultare de Dumnezeu și neamul omenesc.

În privința Satanei care a ispitit-o pe Eva se ridică o întrebare: Diavolul a luat chip de șarpe sau s-a folosit de un șarpe adevărat pentru a comunica cu femeia?

Din moment ce Dumnezeu i-a zis șarpelui: „*Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate dobitoacele și între toate fiarele pământului; pe pântecele tău să te târăști și pământ să mănânci în toate zilele vieții tale!*” (Facere 3,14) este clar că șarpele a avut un rol în ispitirea și căderea Evei.

Sfântul Grigorie Palama a scris despre diavol că fiind „șerpuitor în purtări și tare în vicleșuguri mijlocitorul și prici-

¹ Pr. Prof. Athanase Negoită, *Op. cit.*, p. 149.

² Metodiu de Olimp, *Despre liberul arbitru...*, p. 230.

nuitorul morții s-a îmbrăcat în șarpele cel viclean în raiul lui Dumnezeu de odinioară, fără să se facă el însuși șarpe (căci nici nu putea decât prin nălucire, de care nu a socotit atunci că trebuie să se folosească, temându-se să nu fie descoperit)”¹.

De ce Satana s-a folosit de un șarpe și nu de alt animal în ispitirea Evei?

Răspunsul la această întrebare îl găsim chiar în prezentarea ispitirii Evei, unde citim că *„șarpele era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu”* (Facere 3,1), deci el poseda calitatea de care avea nevoie vrăjmașul în realizarea planului său.

Șarpele este cel mai aproape de pământ pentru că se târăște pe el, cea mai mare parte a corpului său este în contact direct cu pământul, de aceea el este cel mai material.

„Fiind o făptură care iubea să stea aproape de om, șarpele i-a părut diavolului a fi unealta potrivită pentru amăgire”².

„Până azi, șarpele are o anume putere de fascinație, astfel că putem bănuși de ce diavolul l-a ales chiar pe el. Sfântul Ioan Damaschin a scris că șarpele era prietenul omului; se apropia de el mai mult decât toate celelalte viețuitoare și comunica cu el prin mișcări plăcute, de aceea, prin el, diavolul, autorul răului, a sfătuit-o pe Eva”³.

Șarpele a ispitit-o pe Eva ca un prieten

Sfântul Grigorie Palama a scris că „șarpele i s-a arătat Evei ca un prieten, ca să-i strecoare pe nevăzute îndemnul cele mai rușinoase, prin convorbirea străină (căci nu era șarpele sensibil cuvântător, nici nu se arătase înainte că poate

¹ *Filocalia...*, vol. VII, p. 447.

² **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 127.

³ **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, p. 23.

să vorbească) să o scoată din minți pe cea care asculta și s-o atragă întreagă la sine, pentru a o face roabă ușor de manevrat cu uneltirile sale”¹.

Ispitirea femeii

„Și a zis șarpele către femeie” (Facere 3,1).

Momentul mult așteptat de vrăjmașul de a-și pune în aplicare planul de ispitire și îndepărtare a omului de Dumnezeu s-a ivit atunci când Eva era singură, fiindcă protopărinții, „dacă erau despărțiți unul de celălalt, aveau să fie în pericol mai mare decât dacă erau împreună”².

Unde era Adam în acel moment nu știm. Cert este că el nu se afla alături de soția sa, unde ar fi trebuit să fie.

Eva, în schimb, se găsea în apropierea pomului cunoștinței binelui și răului, după cum vom vedea la sfârșitul discuției ei cu ispititorul, când va mânca din rodul acestuia.

Un părinte al Bisericii a scris că „diavolul nu l-a ispitit pe bărbat, ci a adus ispita asupra femeii - nu fiindcă femeia era mai slabă ori mai pătimasă, căci și Adam și Eva își păstrau încă nepătimirea firii lor dintru început - ci pentru simplul motiv că numai Adam auzise porunca lui Dumnezeu, pe când Eva o cunoștea doar indirect, putând fi deci socotită mai înclinată spre a nu i se supune. Iată ce scrie Sfântul Ambrozie al Milanului în acest sens: Diavolul țintea să-l prindă în cursă pe Adam prin mijlocirea femeii. El nu s-a dus la bărbatul care primise de la Dumnezeu porunca, ci s-a dus la aceea ce o aflase de la bărbatul ei, neprimind de la Dumnezeu porunca ce trebuia împlinită. Dumnezeu nu i-a spus nimic femeii. Știm

¹ *Filocalia*..., vol. VII, pp. 447-448.

² **Ellen G. White**, *Op. cit.*, p. 43.

că i-a vorbit lui Adam. Deci trebuie să înțelegem că porunca a fost adusă la cunoștința femeii prin Adam”¹.

Satana i-a zis Evei: „*Dumnezeu, a zis El oare: Să nu mâncați roade din tot pomul care este în rai?...*” (Facere 3,1).

„Această frază a fost lăsată de diavolul intenționat în suspensie pentru a fi corectată de femeia însăși, implicând-o astfel în faptă responsabilă: Eva cunoștea porunca nu direct de la Dumnezeu, ci prin soțul ei!”².

Un părinte al Bisericii însă a afirmat: „În opinia noastră, femeia fiind cuprinsă în omul primordial, primise porunca în măsură aproape egală cu bărbatul. De asemenea, Sfânta Scriptură nu vorbește despre însuflețirea femeii, ci doar a omului primordial, femeia primind deja suflarea de viață. Desigur, toate acestea sunt taine care ne depășesc, putând face doar presupuneri bazate pe text, și acesta foarte încriptat în primele capitole ale Cărții Facerii”³.

Din primele cuvinte ale șarpelui se evidențiază faptul că cel care vorbește este un dușman al lui Dumnezeu, care Îi pune la îndoială iubirea și bunătatea, din moment ce Acesta îi îngăduie omului libertatea, neîngăduindu-i să mănânce din toți pomii raiului.

Cu toate că diavolul „cunoaște bine porunca dată de Dumnezeu”⁴, el se preface că este dezinformat și apelează la ajutorul femeii pentru a-i confirma porunca lui Dumnezeu, care, sugerează el, este prea strictă.

Vrăjmașul vrea de fapt să semene îndoială în cuvintele rostite de Dumnezeu, care, în interpretarea lui, ar fi vrut să spună altceva decât ceea ce a înțeles omul.

¹ **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, pp. 128-129.

² *Biblia sau Sfânta Scriptură...*, Facere 3,1, nota a.

³ **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, p. 22.

⁴ **Ibidem**, p. 23.

„Vedeți: înainte de ispitirea propriu-zisă este îndoiala! Primul procedeu al demonului constă în a arunca o îndoială asupra realității glasului dumnezeiesc și, deci, asupra realității însăși și a structurilor sale. «Dumnezeu, a zis El oare cu adevărat?». Îndată ce această incertitudine s-a insinuat într-un spirit, se întredeschide posibilitatea unei ispitiri. Căci nu există tentație acolo unde nu există nicio posibilitate de a imagina ceva care să fie altceva decât starea de fapt. Se spune bine că prilejul este cel care-l face pe hoț. Nu ești ispitit să mergi în lună pentru că știi că așa ceva este imposibil. Dar ai fi probabil tentat să te duci într-acolo dacă ți s-ar sugera vreun mijloc oarecare de a întreprinde acea călătorie. Eva nici nu se gândea să mănânce din mărul acela înainte ca șarpele să nu fi pus la îndoială realitatea poruncii lui Dumnezeu. La originea oricărei ispite există prilejul întrevăzut de a merge spre Dumnezeu pe un drum mai scurt decât cel al realului; pe un drum pe care ți l-ai inventa tu singur, în pofida interdicțiilor pe care le ridică legile creației, ordinea divină și însăși natura omului”¹.

Cu toate că ispititorul vorbește doar cu Eva, mesajul lui se adresează ambilor protopărinți, din moment ce folosește pluralul „să nu mâncați”.

Ispita în sine nu este un păcat, ci ea este doar o încercare a credinței, putând fi biruită sau nu. Cu toate că în acest capitol discutăm despre prima ispită din istoria lumii văzute, vom aprofunda acest aspect într-un subcapitol ulterior.

În inocența și naivitatea ei, Eva a acceptat fără nicio reținere sau teamă discuția cu vrăjmașul, fără să fi realizat că acesta are intenții dușmănoase față de Dumnezeu și față de protopărinți și, până în acest moment, ea nu a păcătuit, însă ar fi fost înțelept din partea ei să nu fi intrat în dialog cu un șarpe

¹ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, pp. 23-24.

care vorbește și ar fi fost bine să nu se fi îndepărtat de Adam, ceea ce i-a slăbit considerabil poziția.

Femeia a intrat în jocul diavolului, fără să fie conștientă de consecințele catastrofale ale acestei discuții și de responsabilitatea uriașă care apăsă pe umerii ei și ai lui Adam, din moment ce referatul biblic afirmă că „*Domnul Dumnezeu l-a luat pe omul pe care-l zidise și l-a pus în rai ca să-l lucreze și să-l păzească*” (Facere 2,15). De cine și de ce să îl păzească, din moment ce pe pământ nu existau alți oameni în afara protopărinților? Tocmai de un astfel de demers insidios ca cel al diavolului din acest moment nefast.

„*Iar femeia a zis către șarpe: «Noi putem mânca din roada pomilor raiului, dar din roada pomului care este în mijlocul raiului, ne-a zis Dumnezeu: «Din el să nu mâncați și nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!»*” (Facere 3,2-3).

Perversiunea demonului se vede din aceea că el nu l-a interelat pe Adam, care primise direct de la Dumnezeu porunca de a nu mânca „*din pomul cunoștinței binelui și răului*” (Facere 2,17), ci a intrat în vorbă cu Eva, care a vorbit despre „*roada pomului care este în mijlocul raiului*”. Cu toate acestea, satana s-a adresat amândurora, pentru că a întrebat-o pe femeie: „*Dumnezeu, a zis El oare: Să nu mâncați roade din tot pomul care este în rai?*”, iar Eva i-a răspuns și în numele lui Adam, zicând: „*Noi putem mânca din roada pomilor raiului*”.

La cuvintele rostite de Dumnezeu, Eva a adăugat propoziția: „*Nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!*”, ori Creatorul nu menționase nimic în porunca Lui despre atingerea vreunui pom din grădina raiului. Prin acest adaos, femeia exagerează interdicția, făcând-o să pară mai strictă, de aceea înțeleptul Solomon, inspirat de Dumnezeu, a scris: „*Nu adăuga tu la cuvintele Lui, ca nu cumva El să te mustre, iar tu să devii mincinos*” (Proverbele lui Solomon 30,6).

De asemenea, din cuvintele Evei se poate trage concluzia că Dumnezeu le-ar fi interzis protopărinților să se atingă de pomul din mijlocul raiului „datorită unor calități otrăvitoare a roadelor sale”¹.

„Acest adaos al Evei l-a pus în avantaj pe diavol”², „care, percepând acest lucru, a devenit mai îndrăzneț în afirmațiile sale”³.

„*Atunci șarpele a zis către femeie: «Nu, nu veți muri; dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul»*” (Facere 3,4-5).

Cu toate că vorbește doar cu Eva, diavolul folosește un plural, ceea ce arată că el se adresează ambilor protopărinți, asigurându-i că nu vor muri.

Aceasta este prima minciună rostită de vrăjmașul în lumea văzută, de aceea Domnul Hristos a spus că „*diavolul de la început a fost ucigător de oameni și nu a rămas întru adevăr, pentru că nu este adevăr întru el. Când el grăiește minciuna, grăiește dintru ale sale, fiindcă este mincinos și tatăl minciunii*” (Ioan 8,44).

Prin vorbele sale, Satana neagă cu îndrăzneală adevărul celor afirmate de Dumnezeu. Cu alte cuvinte, el Îl contrazice pe Dumnezeu, insinuând că ar fi mincinos.

„Aici tatăl minciunii a asigurat-o pe Eva că a fost creată nemuritoare și că nu era posibil ca ea să moară”⁴. Deci Satana, care era mort duhovnicește, i-a spus Evei că nu va muri, ci va trăi veșnic, cu intenția clară de a o atrage în moarte.

¹ Robert Jamieson, A. R. Fausset, David Brown, *A Commentary, Critical and Explanatory, on the Old and New Testaments*. Oak Harbor, WA, Logos Research Systems, Inc., 1997, S. Ge 3:1.

² Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 45.

³ Robert Jamieson, A. R. Fausset, David Brown, *Op. cit.*

⁴ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 44.

„Diavolul i-a mai spus femeii că Dumnezeu știa că, dacă ea și soțul ei aveau să mănânce din pomul cunoștinței binelui și răului, priceperea lor avea să fie luminată, extinsă și înnobilită, devenind egali cu El”¹.

„Ispitirea Evei de către diavol cuprinde aceleași lucruri pe care noi, oamenii cei căzuți, le cunoaștem din propria luptă cu păcatul. Întâi de toate, el pune înainte nu un lucru vădit rău, ci un lucru care pare bun și adevărat. Oamenii au fost făcuți într-adevăr spre a fi dumnezei și fii ai celui preaînalt (Psalmul 81,6), știind că din grădina Edenului urmau să se mute la o stare mai înaltă. Dar - după cum a remarcat Sfântul Ambrozie al Milanului - diavolul parcă ar fi cugetat în sine: «Iată, dar, întâia mea încercare, aceea de a-l amăgi pe om când este cuprins de dorința de a-și îmbunătăți starea. Astfel voi căuta să-i stârnesc pofta de mărire»”².

„Făcându-i pe protopărinți să privească spre binele ajungerii ca niște dumnezei, diavolul a nădăjduit să-i facă să uite de «mica» poruncă rânduită lor de Dumnezeu spre a ajunge la acest țel”³.

„Satana, când i-a dat nădejdi mai mari Evei, atunci a doborât-o și a adus peste ea cele mai mari nenorociri. Căci dușman de moarte ne este diavolul și a pornit împotriva noastră război neîmpăcat. De aceea Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că «nu ne sârguim noi atât pentru mântuirea noastră, cât se sârguiește vrăjmașul pentru pierderea noastră». În această scurtă discuție, diavolul a rostit, în puține cuvinte, trei minciuni: că oamenii nu vor muri; că Dumnezeu cel Atotbun ar cunoaște răul; că oamenii vor fi ca Dumnezeu (aici se subînțelege și o teamă a lui Dumnezeu față de om). Cuvântul Satanei cuprinde

¹ **Ibidem.**

² **Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 128.**

³ **Ibidem.**

însă și o jumătate de adevăr, acela că mâncând din pom, omului i se vor deschide ochii. Într-un fel, ochii săi s-au deschis, cunoscând pe dată ceea ce a pierdut”¹.

„Diavolul l-a amăgit pe om să-și închipuie lucruri prea mari despre firea lui și să nădăjduiască a ajunge la fel cu Dumnezeu. Vrajmașul își spunea: «Dacă acest gând m-a scos din cer, cu mult mai mult același gând îl va scoate pe om din rai». De aceea înțeleptul Solomon a scris că «*Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă*» (Proverbele lui Solomon 3,34)”².

Vicleanul diavol i-a ispitit pe protopărinții neamului omenesc chiar cu dorința lui proprie de a fi asemenea lui Dumnezeu, dar fără El, urmând o strategie foarte bine pusă la punct, fiindcă inteligența îngerilor este superioară celei a oamenilor, însă în cazul demonilor ea este pervertită și dorește numai răul.

„Astfel, în chip viclean, Satana a provocat tragedia omenirii. Adică a reușit, punând ca momeală asemănarea cu Dumnezeu, să-l dezbrace pe om de harul dumnezeiesc și să-l scoată din rai”³.

Prin interdicția primită de la Dumnezeu de a nu mânca din roadele unui pom, protopărinții Adam și Eva știau ce este bine și rău pentru ei, fără să fi experimentat în mod practic, încât „nu era necesar ca ei să simtă gustul răului. Omul însă a considerat că prin aceasta va obține o cunoaștere deplină și va fi mai aproape de Dumnezeu”⁴.

¹ **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, p. 24.

² **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilii la Ana, omilii la David și Saul, omilii la serafimi*, traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, p. 162.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 11.

⁴ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 42.

Prin cuvintele sale adresate primilor oameni: „*Veți fi ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul*” „mai este posibil ca diavolul să fi vrut să le trezească gândul că ar putea cunoaște elementele bune și rele ale naturii, obținând astfel putere asupra lor”¹.

Pe lângă dorința de mărire a omului, vrăjmașul, care voia să altereze relația dintre Dumnezeu și oameni, i-a mai strecurat femeii ideea că Dumnezeu ar fi invidios pe creatura Sa, pe care nu o dorește fericită și căreia i-ar fi interzis să mănânce din rodul unui pom nu pentru a nu muri, ci pentru a nu deveni ca și El. În consecință, Dumnezeu nu este bun și iubitor, ci este egoist și înșelător, împiedicând bărbatul și femeia să atingă aceeași poziție ca și El, de aceea calea spre cunoaștere constă în încălcarea cuvântului lui Dumnezeu.

Prin insinuarea sa, demonul se prefacă că vrea să îi ajute pe protopărinți și să dejoace prin aceasta planul lui Dumnezeu, dar, în același timp, le trezește curiozitatea despre „efectele miraculoase” ale rodului pomului oprit.

Astfel, în mintea Evei se naște ideea dăunătoare că Dumnezeu este oarecum împotriva oamenilor și încrederea ei în Cel care a creat-o din iubire este subminată.

După ce a făcut-o pe femeie să-și piardă încrederea în Dumnezeu, diavolul vrea să o convingă să aleagă între cuvântul lui și porunca Creatorului. Pentru ispititor „*tertium non datur*” (a treia variantă nu există).

Pe lângă faptul că Satana îi invidia pe Adam și Eva, avea vreun alt motiv ca să-i ispitească?

Principalul obiectiv al diavolului a fost acela de a-l îndepărta pe om de Dumnezeu, inspirându-i, în schimb, încredere în sine, cu scopul de a uzurpa locul Creatorului și de a-l robi pe om și întreaga creație văzută.

¹ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 24.

Dialogul dintre ispititor și femeie s-a încheiat aici, iar la finalul acestuia constatăm că diavolul nu i-a spus Evei să mănânce din rodul pomului oprit, ci, ca un maestru al seducției, doar i-a sugerat aceasta, arătându-i beneficiile. De acum sămânța păcatului era aruncată în sufletul femeii și ea a continuat ceea ce i-a sugerat diavolul, care prin aceasta a pus stăpânire pe sufletul ei.

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că „în urma ispitirii diavolul a robit-o pe femeie, i-a furat mintea și a făcut-o să gândească la lucruri mai mari de vrednicia ei, pentru ca, îngâmfată cu nădejdi deșarte, să le piardă și pe cele ce le avea”¹, „dezarmând-o astfel îndată, a făcut-o să se supună celor rele și să slujească acelor peste care primise cu dreptate puterea sa împărătească, cu ceea ce singură fusese cinstită de mâna și de cuvântul lui Dumnezeu, dintre toate cele ce viețuiesc în lumea supusă simțurilor și fusese făcută după chipul Ziditorului”².

Un înțelept a scris că „păcatul este un fenomen al cărui traseu este verticala. Păcatul angelic este cădere. Păcatul omenesc este ridicare spre cei căzuți, spre euforia căderii. În acest echivoc, în acest amestec de cățărare trufașă și cădere extatică, stă forța păcatului”³.

„Și femeia socotind că rodul pomului este bun de mâncat și că le este plăcut ochilor la vedere și că este de dorit spre câștigarea priceperii a luat din roada lui și a mâncat” (Facere 3,6).

Până în acest moment, Eva a păcătuit doar cu gândul, însă după ce a acceptat ispita diavolului, ea s-a apropiat de pomul cunoștinței binelui și răului cu scopul de a trece la următoarele etape ale păcatului.

¹ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 129.

² *Filocalia...*, vol. VII, p. 448.

³ Andrei Pleșu, *Op. cit.*, p. 210.

În privința tentațiilor, un mare gânditor apusean a scris că „nu răul în sine este cel care ispitește, ci totdeauna un bine pe care ni-l închipuim, și chiar un mai bine decât cel pe care îl oferă Dumnezeu, un bine despre care ne închipuim că este mai bine făcut pentru noi”¹.

„Prin îndoiala pe care o strecoară în inima noastră în ceea ce privește ordinea divină, Satana ne face să dorim un bine mai bun, pe care ni-l și înfățișează. Este și acesta un bine, gândim noi. Însă această mișcare a sufletului creator, din clipa în care este întoarsă de la țelurile prevăzute de Dumnezeu, ne aruncă în brațele răului, care este deraierea binelui și a realului către neant”².

În cazul de față, „Eva nu a fost ispitită de un lucru rău, ci de un măr foarte frumos și bun, plăcut ochilor și vrednic de dorit pentru minte. Ea nu a fost ispitită de dorința de a face rău, ci de ideea de a se face asemenea lui Dumnezeu, ceea ce pare în fond o idee excelentă. Din nefericire, dintr-un motiv oarecare, literalmente fundamental, lui Dumnezeu nu I-a plăcut ideea aceasta și o excludea din realitatea Sa. S-a întâmplat că a mânca acest măr și a se face asemenea lui Dumnezeu în felul acesta pofcios, era răul, însemna să contravină planului de ansamblu și poruncilor grădinii raiului; cu alte cuvinte, însemna că se trișa cu legile creației și că se foloseau aceste legi în scopuri contrare firii”³.

„Astfel, ispitirea este totdeauna o utopie - dacă utopia este în realitate imaginație - apoi dorință a unui bine pe care realul îl condamnă și pe care planul divin nu îl prevede. Satana, atunci când L-a ispitit pe Domnul Hristos, I-a propus trei utopii, trei mijloace de a cuceri lumea pe o cale mai scurtă

¹ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 24.

² *Ibidem*, p. 31.

³ *Ibidem*, pp. 24-25.

decât drumul Golgotei. La origine deci, cel rău nu este cel care acționează din răutate (cel puțin în ochii lui), ci este cel care se convinge că binele pe care l-a conceput el valorează mai mult decât adevăratul bine. Cel rău face o lucrare care îl înșeală pe el însuși. Or, tocmai pentru că el se înșeală în primul rând, lucrarea sa îl va înșela. Realitatea disprețuită se va răzbuna automat. Păcatul este o vină, dar vină înseamnă deopotrivă eroare și cădere”¹.

Apropiindu-se de pomul cunoștinței binelui și răului, Eva nu a văzut nimic vătămător la acesta, față de ceilalți pomi din rai, despre care citim în Cartea Facerii că erau „*plăcuți la vedere și buni la mâncare*” (Facere 2,9). În ochii femeii, acest pom era la fel de bun ca toți ceilalți și ea nu a remarcat nimic deosebit în culoarea fructelor sale, care să pară dăunător sau cauzator de moarte.

Din relatarea Sfintei Scripturi constatăm că mintea Evei era întunecată de păcat, fiindcă în loc să țină cont de interdicția lui Dumnezeu de a nu mânca din pomul respectiv și de consecințele devastatoare ale încălcării poruncii dumnezeiești, ea a considerat, în mod autonom, „*că rodul pomului este bun de mâncat*”, după cum îi sugerase vrăjmașul.

După ce a privit cu atenție la rodul pomului oprit, femeii i s-a părut că acesta „*le este plăcut ochilor la vedere*”.

Având în minte cuvintele lui Adam, căruia Dumnezeu îi poruncise să nu mănânce din „*pomul cunoștinței binelui și răului*” (Facere 2,17), dar și vorbele amăgitoare ale Satanei, care îi sugerase să mănânce din rodul pomului oprit pentru a ajunge să cunoască „*binele și răul*” (Facere 3,5), Eva a considerat că „*rodul pomului este de dorit spre câștigarea priceperii*”.

În acest moment Eva era încercată de o ispită întreită: pofta trupului (rodul pomului era bun de mâncat), pofta

¹ **Ibidem**, p. 25.

ochilor (rodul pomului era plăcut ochilor la vedere) și trufia vieții (rodul pomului era de dorit spre câștigarea priceperii) (cf. I Ioan 2,16), fiindcă ea a văzut atârând din ramurile pomului hrana trupului, satisfacția estetică și progresul intelectual sau cognitiv.

Femeia și-a imaginat acum că acest pom are roade care depășesc toate celelalte fructe din rai și nu este, nicidecum de temut, ci „*este de dorit spre câștigarea priceperii*”.

Eva a văzut cu ochii ei că „*rodul pomului era bun de mâncat*”. Ce ironie a sorții, pentru că termenul „bun” este o reminiscență a ordinii create de Dumnezeu, Care în cea de-a șasea zi a creației „*a privit toate câte a făcut și iată că erau foarte bune*” (Facere 1,31). Acest ecou al vorbelor lui Dumnezeu însă sugerează că femeia a uzurpat rolul Creatorului în determinarea a ceea ce este „bun”.

După cum am scris și mai sus, ispita de care era încercată femeia era una întreită. „Prin faptul că «rodul pomului era bun de mâncat» era luptat trupul. Prin faptul că «rodul pomului era plăcut ochilor la vedere» erau vizate trupul dar și partea psihologică a omului, mintea lui, iar prin faptul că «rodul pomului era de dorit spre câștigarea priceperii» era ținută vanitatea omului”¹.

Dacă citim Noul Testament, „vom afla că aceeași întreită ispită a adus-o Satana și asupra Domnului Hristos în pustia Carantaniei. În primul rând, el I-a zis Mântuitorului: «*Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, zi-i acestei pietre să se facă pâine*» (Luca 4,3) - această ispită a fost adresată trupului. Apoi, «*suindu-L diavolul pe un munte înalt, I-a arătat într-o clipă toate împărățiile lumii. Și I-a zis diavolul: Ție îți voi da toată*

¹ **J. Vernon McGee**, *Thru the Bible Commentary*, electronic ed. - Libronix Digital Library System, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1981, S. 1: IX-25.

stăpânirea aceasta și slava lor; căci mie mi-a fost dată și eu o dau cui vreau. Așadar, dacă Te vei închina înaintea mea, a Ta va fi toată» (Luca 4,5-6) - această ispită a fost adresată minții. În cele din urmă, *«diavolul L-a dus în Sfânta Cetate și L-a pus pe aripa templului și I-a zis: Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos, că scris este: Îngerilor Săi le va porunci pentru Tine și ei Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva piciorul Tău să Ți-l izbești de piatră»* (Luca 4,9-11) - această ispită a fost adresată vanității. Diavolul nu și-a schimbat tactica până astăzi, folosind-o cu toată lumea, din cauză că funcționează. Nu a avut nevoie să-și schimbe tactica, deoarece ne prinde pe toți în cursă cu ea”¹.

„Prin ispita sa adusă asupra Evei, diavolul a ținut cele trei componente ale naturii umane. Prin «rodul pomului bun de mâncat» i-a vizat simțurile trupesti. Prin faptul că «rodul pomului era plăcut ochilor la vedere» a apelat la emoții, care se nasc în suflet, iar prin faptul că «rodul pomului era de dorit spre câștigarea priceperii» i-a ținut inteligența, care rezidă în duh, conform afirmației Sfântului Apostol Pavel: *«Cine dintre oameni le știe pe cele ale omului, în afară de duhul omului, care este în el?»* (I Corinteni 2,11)”².

Eva era acum singură, pentru că Adam nu era în preajma ei, iar diavolul, după ce i-a aruncat sămânța ispitei în suflet, a plecat și el. Femeia s-a dus lângă pomul cunoștinței binelui și răului, *„a luat din roada lui și a mâncat”*, săvârșind păcatul cu trupul. După cum menționează Cartea Facerii, Eva a săvârșit păcatul trupesc în două etape, în primul rând a luat un fruct din pomul oprit și apoi l-a mâncat.

„Nu a fost nimic otrăvitor în rodul pomului oprit, nimic care putea provoca moartea. Pomul fusese așezat în

¹ Ibidem.

² Ibidem.

grădina Edenului pentru a testa loialitatea oamenilor față de Dumnezeu”¹.

„Eva a mâncat și și-a închipuit că simte senzația unei vieți noi, mai înalte. Ea nu a simțit efectele rele ale fructului, nimic ce putea fi interpretat ca însemnând moarte, ci, așa cum îi spusese șarpele, o senzație dătătoare de plăcere”².

Ispitirea lui Adam de către Eva

„De îndată ce și-a dovedit neascultarea, Eva a devenit un medium puternic, prin care să se producă și căderea soțului ei”³, fiindcă „*i-a dat și bărbatului său, care era cu ea, și a mâncat și el*”.

După ce Eva a mâncat din rodul pomului oprit s-a întâlnit cu Adam și i-a spus ce a făcut, îmbiindu-l și pe el să mănânce un fruct din pomul cunoștinței binelui și răului.

Văzând că soția lui nu a pățit nimic, Adam a ascultat de cuvântul ei și a mâncat din rodul pomului oprit.

Dacă femeia a fost ispitită de un duh, de această dată ispitirea a fost făcută de la om la om, iar Adam a păcătuit cu ochii larg deschiși.

Protopărintele știa foarte bine că nu are voie să mănânce roade din pomul cunoștinței binelui și răului, însă nu există niciun temei scripturistic că el s-ar fi opus Evei când i-a dat să mănânce din fructul interzis. Știm doar că el a acceptat rodul respectiv.

Ce s-ar fi întâmplat dacă Adam ar fi refuzat să mănânce? Se crea o prăpastie existențială între cei doi soți, ca între îngerii buni și cei căzuți? Orice răspuns la această întrebare nu poate fi decât o pură speculație, din moment ce bărbatul a ascultat orbește de soția lui.

¹ Ellen G. White, *Op. cit.*, p. 46.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

Din atitudinea lui Adam constatăm că păcatul este contagios, imediat câștigă teren și la alții.

Prin faptul că Eva i-a dat lui Adam să mănânce un rod din pomul oprit ea și-a trădat menirea pentru care a fost creată, aceea de a fi „*ajutor potrivit pentru el*” (Facere 2,18), devenind din ispitită de diavol o ispitoare pentru bărbat.

Ce remarcăm însă în privința lui Adam, este rolul extrem de pasiv și de docil pe care l-a jucat, pentru că Eva purtase totuși o discuție cu Satana înainte de a mânca din rodul pomului oprit.

Unde a fost protopărintele în timpul confruntării dintre femeie și diavol nu știm. Dacă a fost în apropiere, tăcerea lui este inexplicabilă. Dacă nu era undeva pe aproape, îndepărtarea sa de soție este la fel de inexplicabilă.

Din relatarea Sfintei Scripturi nu reiese că Adam ar fi purtat vreo discuție cu diavolul, nici măcar cu soția sa, ci pur și simplu aceasta i-a dat un fruct din pomul cunoștinței binelui și răului și acesta a mâncat din el.

Deși protopărinții Adam și Eva aveau toate motivele să se încreadă în Dumnezeu și să-I împlinească porunca, ei au ales să o nesocotească, iar prin aceasta au căzut în neascultare de Dumnezeu și au murit sufletește. Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris în acest sens că „Satana, începătorul răului, le-a insuflat prin neascultare protopărinților veninul său și aceștia s-au făcut morți prin păcat”¹.

„Unii exegeți ai Sfintei Scripturi, printre care și Sfântul Irineu al Lyonului, au făcut legătura între timpul în care omul a căzut în păcat și orele răstignirii pe cruce ale Domnului Hristos”². Mântuitorul a fost pironit pe cruce în ceasul al treilea (care corespunde orei nouă dimineața), iar „*de la ceasul al șaselea*

¹ *Filocalia*..., vol. II, p. 229.

² **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, pp. 25-26.

(orele douăsprezece), *s-a făcut întuneric peste tot pământul, până la ceasul al nouălea* (orele trei după amiaza). *Iar Iisus, strigând cu glas mare, Și-a dat duhul*” (Matei 27,45 și 27,50).

„Dialogul acesta copilăresc și ușurința cu care proto-părinții au căzut în călcarea singurei porunci ce li s-a dat arată firea neîncercată a virtuții lor: toate li se dăduseră prin harul lui Dumnezeu, dar ei încă nu erau iscusiți să *«lucreze și să păzească»* starea lor launtrică”¹.

Păcatul Evei

Prima greșală a Evei a fost aceea că nu a stat alături de soțul ei, care nu știm unde se afla, iar a doua a constat în faptul că a acceptat dialogul cu șarpele-Satana.

„Din ispita adusă asupra Evei învățăm un fapt extrem de important, și anume că Satana lucrează din exterior către interior, exact invers acțiunilor lui Dumnezeu, care Își începe lucrarea în inima omului, iar schimbarea făcută acolo reacționează și transformă viața exterioară. Satana însă începe din exterior și, prin simțurile trupului și emoțiile sufletului își croiește drum spre duhul omului, partea lui rațională, fiindcă, în mod normal, el nu are acces direct la duhul omului, așa cum are Dumnezeu”².

În ceea ce îi privește pe Adam și Eva, întrucât ei erau lipsiți de păcat, ispita a venit asupra lor din afară, de la diavol la femeie și de la Eva la Adam, însă păcatul s-a născut în sufletele lor, când fiecare dintre ei a consimțit să mănânce din rodul pomului oprit.

În cele ce urmează vom face o scurtă divagație, pentru a vedea cum îi ispitesc diavolii pe creștini, fiindcă un părinte

¹ **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 128.

² **Arthur Walkington Pink**, *Gleanings in Genesis*. Bellingham, WA, Logos Research Systems, Inc., 2005, S. 33.

al Bisericii a afirmat că „demonii îi urăsc pe toți oamenii, fără deosebire, dar îi războiesc pe cei care nu ascultă de voia lor. Cel mai mult îl războiesc pe cel care, prin Sfântul Botez, s-a lepădat de ei și a devenit conștient mădular al Bisericii lui Hristos”¹.

Sfântul Apostol Pavel a scris că „*precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, tot astfel moartea a trecut la toți oamenii prin aceea că toți au păcătuit în el*” (Romani 5,12).

Din moment ce toți oamenii erau sortiți pieirii, Dumnezeu a hotărât să-i elibereze din robia diavolului și din ghearele morții, „*că într-atât a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică*” (Ioan 3,16).

Pentru a dobândi viața veșnică în împărăția lui Dumnezeu, Domnul Hristos i-a lăsat omului o condiție obligatorie, atunci când a zis: „*De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu*” (Ioan 3,5), iar după învierea Sa din morți le-a zis Sfinților Săi Apostoli: „*Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ. Drept aceea, mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui; dar cel ce nu va crede, se va osândi*” (Matei 28,18-20 și Marcu 16,16).

Pentru că toți oamenii se nasc cu păcatul strămoșesc și se află sub influența diavolului, Biserica a rânduit ca la Taina Sfântului Botez să se citească anumite rugăciuni de lepădare de diavol, prin care acesta este alungat din sufletul celui care se botează. Din acest moment însă el se refugiază în simțuri și ispitește prin ele.

¹ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 284.

„La Botez Hristos se aşază în altarul inimii, iar Satana este scos afară şi ne ispiteşte de aici înainte prin simţurile trupului şi prin dulceaţa poftelor iraţionale”¹. „Dacă până la Botez diavolul se află înlăuntrul sufletului, după aceea acolo se sălăşluieşte harul, iar diavolul este scos afară. De aici înainte sufletul este influenţat de har dinăuntrul său, iar diavolul îl influenţează numai din afară, prin mustul trupului şi prin simţurile lui. Înainte de Sfântul Botez harul îndeamnă sufletul spre cele bune din afară, iar Satana foieşte în adâncurile lui. Dar din ceasul în care renaştem, diavolul este scos afară, iar harul intră înăuntru. Precum odinioară stăpânea asupra sufletului răcăcirea, aşa după Botez stăpâneşte asupra lui adevărul. Lucrează, ce este drept Satana asupra sufletului şi după Botez, ca şi mai înainte, ba de multe ori chiar mai rău, dar nu ca unul ce se află la un loc cu harul, să nu fie, ci învăluind oarecum mintea în fumul dulceţurilor iraţionale, prin mustul trupului. Cu alte cuvinte, până nu se sălăşluieşte harul în adâncul sufletului, dracii cei mai subţiri lucrează chiar din el, oprindu-l de la dorirea binelui şi îndemnându-l la patimi sufleteşti. Dar după ce se sălăşluieşte harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, care aţâţă trupul spre patimi trupeşti, ca să despartă mintea din comuniunea cu harul”².

„La Sfântul Botez Satana se mută şi se încuibează în simţurile trupului, lucrând prin natura uşor de influenţat a acestuia asupra celor ce sunt încă prunci cu sufletul”³. „Simţurile sunt astfel ca nişte frăie sau cleşti prin care Satana încearcă să ne robească. Totuşi de acum diavolul nu ne mai guvernează din interior, ci doar ne îmbie la păcat din afară. El încearcă pe de o parte să ne facă să uităm de suflet şi de frumuseţile spirituale,

¹ Pr. Acad. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Ascetica...*, vol. I, p. 89.

² *Filocalia...*, vol. I, pp. 384-385.

³ *Ibidem*, pp. 428-429.

iar pe de alta se străduiește să ne stăpânească prin plăcerea celor cinci simțuri sau a satisfacției trupești. Încuibat fiind în simțurile omului, diavolul trimite săgeți aprinse asupra sufletului, în dorința de a-l atrage spre păcat. Deci diavolul ispitește sufletul omului prin gânduri necurate, iar trupul prin cele cinci simțuri, căci din cauza acestora se păcătuiește și în jurul lor se dă lupta, ele jucând rolul de centru al păcatului”¹.

Sfântul Simeon Noul Teolog ne-a atras însă luarea aminte că „Botezul nu ia de la noi libertatea voinței și puterea de a hotărî prin noi înșine, ci abia el ne dăruiește libertatea, ca să nu mai fim stăpâniți silnic și fără să vrem, de diavolul. De aceea, după Botez, atărnă de noi, fie să stăruim de bunăvoie în poruncile lui Hristos, Stăpânul nostru, în Care ne-am botezat, și să umblăm pe calea celor poruncite de El, fie să ne abatem de la această cale dreaptă, întorcându-ne prin faptele rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul”².

Astfel, la toți oamenii ispita vine din afară, cu excepția nălucirilor, a amintirilor sau a gândurilor păcătoase etc., însă păcatul se naște în mintea lor în momentul în care acceptă ispita și consimt la săvârșirea păcatului cu gândul, cu cuvântul sau cu fapta.

În ceea ce privește păcatul Evei, acesta a fost săvârșit în mai multe etape, pe care le vom descrie în cele ce urmează.

În primul rând, Eva s-a uitat cu alți ochi decât până atunci la pomul cunoștinței binelui și răului și a văzut că „rodul pomului era bun de mâncat”. Păcatul ei a început printr-o privire.

Nu orice privire este păcătoasă, însă de foarte multe ori de acolo pornește calea care duce la păcat.

¹ **Pr. Petre Vintilescu**, *Spovedania și duhovnicia*, Alba-Iulia, 1995, p. 153.

² *Filocalia*..., vol. VI, p. 90.

Când s-a uitat mai bine la pomul cunoștinței binelui și răului, având în minte cuvintele ispititorului, Eva a constatat că acesta „este de dorit spre câștigarea priceperii”. A doua etapă a păcatului a fost dorința de a progresa în cunoaștere mâncând din rodul unui pom oprit. Dacă femeia nu ar fi fost convinsă în timpul discuției cu vrăjmașul să încalce porunca lui Dumnezeu, cu siguranță s-a hotărât acum să o facă.

Următoarea etapă a păcatului Evei a constat în faptul că aceasta a luat un fruct din pomul cunoștinței binelui și răului. În acest moment s-a trecut de la păcatul cu gândul la cel cu fapta.

Unii interpreți ai Sfintei Scripturi au scris că din moment ce protopărinții nu aveau voie să mănânce din rodul pomului cunoștinței binelui și răului, fiindcă acesta nu fusese creat de Dumnezeu pentru uzul lor, deci nu le aparținea, „Eva a furat un fruct din acel pom”¹.

Cu toate că diavolul a ispitit-o pe femeie, nu acesta a rupt un rod din pomul oprit pentru a o înșela pe femeie să-l mănânce, ci aceasta cu mâna ei a cules din pom fructul respectiv.

Pasul decisiv al Evei în săvârșirea păcatului a fost atunci când a mâncat rodul luat din pomul cunoștinței binelui și răului.

În acțiunea sa, prima femeie de pe pământ a nesocotit, pe de o parte, porunca lui Dumnezeu, iar pe de alta, nu a ascultat de soțul ei, care i-a comunicat interdicția de a mânca din rodul pomului cunoștinței binelui și răului.

Demn de menționat este și faptul că Eva nu și-a consultat soțul când a păcăuit, acționând independent de acesta.

De asemenea, păcatul femeii a fost mai mult decât încălcarea poruncii lui Dumnezeu, pentru că a afectat și legătura dintre cei doi soți, care erau una, după cuvântul Sfintei Scripturi

¹ **Matthew Henry**, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, Complete and Unabridged in one volume, Peabody, Hendrickson, 1996, c 1991, S. Ge 3:6.

de la crearea Evei: „*De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup; așa că nu mai sunt doi, ci un singur trup*” (Facere 2,24 și Marcu 10,8).

„Sfântul Efrem Sirul a scris că, în parte, păcatul Evei constă în faptul că aceasta a încercat să-i răpească lui Adam cârmuirea și autoritatea. Ea s-a grăbit să mănânce înaintea bărbatului ei, ca să poată ajunge cap peste cel care era capul ei, ca să-i poată porunci celui care trebuia să-i poruncească, și ca să fie mai veche în îndumnezeire decât cel care era mai vechi decât ea în omenire”¹.

Prin fapta sa, Eva L-a trădat pe Dumnezeu și pe soțul ei, al căror cuvânt l-a nesocotit și s-a aliat în schimb cu prințul morții și al tenebrelor, sub a cărui ascultare a intrat.

Femeii însă nu i-a fost de ajuns că a încălcat singură voia lui Dumnezeu, ci a trebuit să-l ducă la păcat și pe Adam, fiindcă „*i-a dat și bărbatului său, care era cu ea, și el a mâncat*”.

Astfel, în ultimul pas al păcatului ei Eva și-a implicat și soțul în încălcarea poruncii lui Dumnezeu.

În ce a constatat păcatul Evei?

„Adevărata ispitire a Evei a fost intelectuală, iar nu trupească, pentru că nu în gustul și suculența fructului a rezidat ispitirea, ci în presupusa putere și cunoaștere pe care le dă acesta. Păcatul își face întotdeauna loc mai întâi în intelect. Satana, prin natura sa angelică, putea păcătui doar prin intelect și, prin intelect, el ispitește și folosește greșit binele”².

„Încălcarea poruncii nu este vina trupului, ci a omului, trup și suflet: «Nu trupul este acela care s-a răătăcit, spune Sfântul Grigorie de Nyssa, ci omul în întregime a fost tulburat, pornind de la suflet. Dacă este încă necesar s-o precizăm,

¹ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 129, nota 223.

² Maica Alexandra (princesa Ileana a României), *Op. cit.*, p. 42.

sufletul s-a pierdut înaintea trupului, pentru că păcatul este neascultarea liberei alegeri și nu a trupului». Iar alegerea liberă este o funcție a sufletului, înainte să fie o lucrare a trupului”¹. De aceea Fericitul Augustin a afirmat că „nu trupul stricăcios este acela care a făcut sufletul păcătos, ci sufletul păcătos este acela care a făcut ca trupul să devină stricăcios”².

„În cazul în care fructul mâncat de Eva a fost ceea ce se crede a fi fost, este demn de remarcat că nu faptul de a fi mâncat un măr a fost rău în ochii lui Dumnezeu, nici mărul în sine, ci doar revolta Evei și dorința sa de a se diviniza în felul ei”³.

Păcatul a intrat în lume prin neascultare, căci, așa cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: „*Prin neascultarea unui om s-au făcut păcătoși cei mulți*” (Romani 5,19).

„Este o taină cum de omul, creat bun de către Dumnezeu, a ales neascultarea. Să spunem deci că omul a fost făcut de la început având cugetarea mai presus de păcat și de patimi, dar nu și cu totul incapabil să se abată spre ceea ce ar fi voit. Căci Dumnezeu a socotit că este drept să-i încredințeze omului frâiele propriilor voiri și să îngăduie pornirilor lui libere să facă ceea ce le place. Pentru că virtutea trebuie să fie liber aleasă și să nu fie fructul necesității, nici să fie ținută să nu cadă de legile firii. Tertulian vede a fi vorba aici despre virtutea răbdării: «Femeia n-ar fi păcătuț deloc dacă ar fi respectat cu neclintită răbdare interdicția divină». Vom apela și la o tâlcuire mai profundă, încercând să pătrundem taina căderii: «Când s-a spus că pricina căderii omului a fost mândria, nu s-a dat un răspuns la întrebarea despre prima cauză a răului, pentru că mândria este deja un rău, o patimă. Căutând să pătrundă în acest ultim ținut misterios în

¹ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 206.

² Mitropolit Nicolae Corneanu, *Viața și petrecerea Sfântului Antonie cel Mare*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998, pp. 47-48.

³ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 139.

care s-a zămislit prima mișcare păcătoasă a ființei umane și unde își are ea permanent motorul ei, Sfântul Maxim Mărturisitorul se oprește la o influență a duhului satanic, care a aruncat o adiere de confuzie în mintea omului. Sub ispita lui, omul a avut o scurtă întunecare a inteligenței, uitând care este cauza lui adevărată (Dumnezeu) și deci ținta lui, întorcându-și deci dorința dinspre ea, spre lume. Această scurtă amăgire a fost ușurată de atracția ce o exercitau formele frumoase și promisiunile dulci ale lumii asupra simțurilor sale. Lumea era aici, în imediată apropiere, cu toate chemările și făgăduințele ei; Dumnezeu era și El aici, dar mai greu de sesizat și cu făgăduieli de bucurii mai spiritualizate și mai îndepărtate”¹.

Într-un comentariu la Cartea Facerii s-a menționat că „istoria fiecărei ispite și a fiecărui păcat este aceeași: obiectul exterior al atracției, tulburarea interioară a minții, creșterea și triumful dorinței pasionale, sfârșind în degradarea, robia și ruina sufletului (Iacov 1,14-15 și I Ioan 2,16)”².

În cazul ispitirii Evei, „diavolul nu a deschis direct ușa neascultării. El a condus-o pe femeie până la ea și a agitat în ea gândul rău de a trece prin ea. Prima ispită este prototipul tuturor ispitelor, conținând trei puncte: (1) falsificarea faptelor și tulburarea minții; (2) înstrăinarea de Dumnezeu ca Sursă a tot ceea ce este bun și singurul Cărmuitor înțelept al vieții noastre; (3) dorința de a se înălța în mod egoist deasupra limitelor recunoscute și stabilite”³.

„Ispita este în primul rând o încercare de a determina pe cineva să acționeze independent de Dumnezeu, prin insuflarea unei dorințe de afirmare de sine sau a unei determinări de a merge pe drumul propriu. Înțeleptul Solomon a scris în acest sens

¹ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, pp. 24-25.

² Robert Jamieson, A. R. Fausset, David Brown, *Op. cit.*

³ *Ibidem*.

că «există o cale ce li se pare oamenilor dreaptă, dar al cărei capăt duce în fundul iadului» (Proverbele lui Solomon 14,12)”¹.

„Diavolul n-ar avea acces la materia din noi dacă n-am fi decât materie. Suntem vulnerabili datorită superiorității noastre, datorită firii noastre complexe (suflet spiritual și trup material). În planul superiorității și al complexității noastre se exercită maliția angelică, pentru că vizate sunt nu neputințele noastre, ci înzestrările noastre, facultățile creatoare de care dispunem”².

Astfel, „nu asupra trupului se dă marele asalt demonic, nu el se află cu adevărat în pericol, ci sufletul, după cum a spus Domnul Hristos: «Nu vă temeți de cei ce ucid trupul, dar sufletul nu pot să-l ucidă» (Matei 10,28). De aceea adevărata luptă a Bisericii nu se dă numai și nu se dă în primul rând împotriva ispitelor trupului, ci împotriva ispitelor sufletului”³.

Astfel, păcatul săvârșit de Eva și ulterior de Adam a constat în neascultare de porunca lui Dumnezeu, iar acest păcat este sufletească și nu trupească.

Etaple păcatului pentru orice om

Primul pas în săvârșirea păcatului de către un om constă în ispitirea acestuia de către diavol să consimtă să-i împlinească voia. Urmează acceptarea ispitei în gând, așteptarea ocaziei de a păcătuți cu gândul sau cu fapta, iar pasul final este săvârșirea propriu-zisă a păcatului, care coincide cu împlinirea voii Satanei.

Sfântul Ioan Profetul a scris: „Precum omul nu este dus cu sila la mântuire, nu este dus cu sila nici la păcat”⁴, însă

¹ **Ibidem.**

² **Andrei Pleșu**, *Op. cit.*, p. 210.

³ **Ibidem**, p. 209, nota 23.

⁴ *Filocalia...*, vol. XI, p. 615.

este îndemnat stăruitor de diavol la săvârșirea acestuia, „înfățișându-i în locul binelui adevărat un bine înșelător”¹.

„Momeala este gândul adus simplu în minte de vrăjmașul, ca de pildă: fă aceasta sau aceea, cum i-a zis diavolul Domnului Hristos în pustia Carantaniei: «*Zi ca pietrele acestea să se facă pâini*» (Matei 4,3). Aceasta nu atârnă de noi”².

Această tentație sau ispită vine din afară, deci ne este străină, de aceea dacă o respingem, nu păcătuim.

„Atacul sau momeala care vine de la diavol nu este păcat. El este gândul simplu și izolat al păcatului, până nu este multiplicat, transformat într-o cugetare dezvoltată, de aplecarea noastră asupra lui și până nu s-a trezit în noi o dulceață, o plăcere pentru el. Este un gând scânteie, de care ne dăm seama că nu l-am căutat și nu l-am produs noi, ci a apărut dintr-odată, singuratic, ca o sugestie din senin și este încă gând pur, fără niciun amestec de plăcere. El poate să stăruie în noi, dar și în acest caz, dacă nu-l multiplicăm, nu-l dezvoltăm în imagini, și nu asociem la el o plăcere, nu este păcat”³.

Sfântul Grigorie Sinaitul spune că „tăbărârea gândurilor rele asupra omului este asemenea unui șuvoi de râu”⁴, iar „mintea, mereu în mișcare, este mai greu de stăpânit decât măduarele trupului”⁵, pentru că „vrăjmașul o mută de la un lucru la altul”⁶. „Precum moara, câtă vreme este mișcată de apă, nu se poate opri de la sine, dar stă în puterea morarului să macine grâu sau neghină, tot astfel și cugetarea noastră, fiind mereu în

¹ *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Oradea, 1996, p. 347.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 209.

³ *Filocalia*..., vol. I, pp. 264-265.

⁴ *Filocalia*..., vol. VII, p. 115.

⁵ *Filocalia*..., vol. VI, p. 69, nota 32.

⁶ *Filocalia*..., vol. XI, p. 434.

mișcare, nu poate sta fără gânduri, dar stă în puterea noastră să gândim cele duhovnicești sau cele trupești”¹.

„Este adevărat că adeseori aceste gânduri ni se înfățișează ca având o putere silnică asupra noastră, încât nu putem scăpa de ele. Dar aceasta se datorează faptului că prin obișnuință ne-am făcut iarăși robi patimilor și gândurile alimentate de ele nu le mai putem alunga dintr-odată, ci ne trebuie o luptă îndelungată pentru a topi treptat din noi puterea patimilor care dau sevă acestor gânduri”².

Un călugăr tânăr i-a mărturisit bătrânului care-l iniția în lupta cu diavolul și cu păcatul că îi este imposibil să alunge toate gândurile care îi vin în minte. Bătrânul i-a răspuns: „Nu putem opri păsările să se așeze într-un copac, dar le putem împiedica să-și facă acolo cuib”. „Un frate a venit la avva Pimen și i-a zis: avvo, am multe gânduri și mă primejduiesc din pricina lor. Bătrânul l-a scos afară din chilie și i-a zis: întinde-ți brațele și oprește vânturile. Tânărul a răspuns: nu pot face aceasta. Bătrânul i-a zis: dacă aceasta nu o poți face, nici gândurile nu le poți opri să vină, dar poți să le stai împotriva”³. Noi trebuie să selectăm deci gândurile din mintea noastră și să le oprim pe cele bune, alungând pe cele rele. Patericul ne învață cum să facem aceasta: „Când vei simți că diavolul îți seamănă gânduri întinate în minte, nu le primi, nici nu le lăsa să înceapă a se înrădăcina în minte, ci îndată mută-ți gândul la oricare alt lucru și așa nu vor putea prinde rădăcină gândurile vrăjmașului. Iar de le vei lăsa câtuși de puțin și nu îți vei muta gândul în altă parte, la alt lucru oarecare, atunci acel gând întinat îndată prinde rădăcină și începe pofta necurăției”⁴.

¹ *Filocalia*..., vol. I, p. 151.

² *Ibidem*, p. 265.

³ *Patericul*..., p. 183.

⁴ *Ibidem*, p. 307.

„Cel cu mintea sănătoasă împotrivindu-se momelii viclene și născătoare de rău ce vine de la diavol”¹ „nu se supune începutului, adică atacului, iar prin aceasta taie dintr-o dată toate relele ce urmează, de aceea înțeleptul Solomon ne atrage luarea aminte: «*Fiul meu, de voiesc păcătoșii să te ademenească, nu te învoi*» (Proverbele lui Solomon 1,10). Să luptăm deci cu mintea împotriva dracilor, ca să nu aducem la fapte sensibile păcătoase voile lor rele, ci tăind păcatul din inimă, să aflăm înlăuntrul nostru împărăția cerurilor”².

„Momelile patimilor încep de la închipuirile cele mai mărunte, furișându-se nebăgate de seamă ca o furnică, dar la sfârșit se umflă așa de tare că alcătuiesc pentru cel pe care l-au prins în cursă o primejdie nu mai mică decât năpăstuirea leului. De aceea luptătorul trebuie să lupte cu patimile încă de atunci de când vin ca o furnică, căci de vor ajunge la puterea leului îi va fi greu să le biruie și tare îl vor strâmtora”³. „Gândurile rele însă nu ne pot stăpâni prin forța lor, ci prin puținătatea credinței noastre și prin neîmplinirea poruncilor”⁴.

Sfântul Isihie Sinaitul ne sfătuiește: „Trebuie să fii cu luare aminte, pentru că diavoli nu stau fără lucru”⁵ și „din nebăgarea noastră de seamă iau totdeauna prilejuri împotriva noastră”⁶. Astfel, pentru a nu lăsa gândurile păcătoase să intre în mintea noastră avem nevoie de atenție sporită, pentru că „singură atenția se opune păcatului din cugetare”⁷ și „precum ne păzim trupul de păcatul văzut, așa să ne păzim și sufletul de

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 191.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 135.

³ *Filocalia*..., vol. I, p. 231.

⁴ **Ibidem**, p. 265.

⁵ *Filocalia*..., vol. IV, p. 76.

⁶ *Filocalia*..., vol. II, p. 35.

⁷ *Filocalia*..., vol. IV, p. 54.

gândurile necuviincioase”¹. „Dar dacă cu toate acestea gândul a pătruns în minte, rolul de a lupta cu el îi revine împotrivirii”².

Tot Sfântul Isihie Sinaitul a mai scris că „minte cu minte se încaieră la luptă în chip nevăzut: mintea drăcească cu mintea noastră. De aceea este de trebuință să strigăm către Domnul Hristos ca să îndepărteze mintea drăcească, iar biruința să ne-o dea nouă, ca un iubitor de oameni”³.

„Războiul diavolilor împotriva noastră prin gânduri este mai cumplit decât războiul cel prin lucruri”⁴, pentru că „păcatul cu cugetul este mai ușor de săvârșit decât cel cu fapta”⁵. „Atacul gândului de la diavol sau momeala însă nu este semn al păcatului, ci numai convorbirea prietenoasă a minții cu el, pentru că dacă nu-l iubim, de ce zăbovim cu el?”⁶. Acceptarea gândului păcătos în mintea noastră și învoirea cu el este deja păcat, semn că noi am căzut în mrejele Satanei, săvârșind păcatul cu gândul, moment din care așteptăm doar ocazia de a păcătui și cu cuvântul sau cu fapta.

„Însoțirea este primirea gândului strecurat de vrăjmaș, preocuparea cu el și convorbirea plăcută a voii noastre cu el”⁷.

„Prima treaptă a fiecărui păcat își are sediul în cugetarea noastră”⁸. Așa cum „nu se înfiripă nor fără adiere de vânt, nu se naște nici păcat fără gând”⁹, pentru că „orice păcat începe printr-un gând”¹⁰, „rătăcirea gândului fiind începutul

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 376.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 55.

³ **Ibidem**, p. 70.

⁴ *Filocalia*..., vol. II, p. 76.

⁵ **Ibidem**, p. 71.

⁶ *Filocalia*..., vol. I, p. 325.

⁷ *Filocalia*..., vol. IV, p. 209.

⁸ **Hristodoulos Paraskevidis**, *Războiul împotriva Satanei*, Editura Anastasia, București, 1998, p. 86.

⁹ *Filocalia*..., vol. I, p. 287.

¹⁰ *Filocalia*..., vol. IV, p. 54.

păcătuirii”¹. „De nu păcătuiește cineva mai întâi cu mintea, nu va păcătui nici cu fapta”², pentru că „păcatul se instalează inițial în minte, nu în trup”³. „Păcatul începe de fiecare dată printr-o cădere a rațiunii, printr-o cădere din adevăr, prin alunecarea ei pe un drum rătăcit și printr-o uitare a rostului ei”⁴. „Și căderea lui Adam s-a produs întâi în planul conștiinței lui, pentru că după săvârșirea păcatului el nu se mai simțea în rai”⁵, de aceea s-a ascuns de Dumnezeu și abia apoi a fost alungat din grădina Edenului.

„Păcatul repetat des devine patimă sau viciu, care este neputință și distrugere organică pentru păcătos”⁶. Omul pătimăș este dependent de un anume păcat și nu mai poate scăpa de el, deci nu mai are libertate. Cu alte cuvinte, „împătımirea înseamnă stăpânirea omului de către patimi”⁷, pentru că „păcatul devenit patimă ne stăpânește fără voie”⁸. Un părinte al Bisericii a scris în acest sens că „patimile reprezintă robia omului și căderea din rațiune”⁹. „Sufletele care nu sunt ținute în frâu de rațiune și nu sunt cârmuite de minte, ca să sugrume, să stăpânească și să cârmuiască patimile se pierd ca dobitoacele cele necuvântătoare, rațiunea fiind târâtă de patimi ca vizitiul biruit de cai”¹⁰.

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 129.

² *Filocalia*..., vol. II, p. 96.

³ **Dan Ciachir**, *Cronica Ortodoxă*, Editura Timpul, Iași, 1997, vol. II, p. 55.

⁴ **Dumitru Stăniloae**, *Trăirea*..., p. 132.

⁵ *Filocalia*..., vol. VI, p. 122, nota 10.

⁶ **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie și Românism*, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1939, p. 308.

⁷ **Daniil Nacu Stoescu**, *Δογματικά στοιχεία στα Αποφθέγματα Γερόντων*, Tesalonic, 1996, p. 65.

⁸ *Filocalia*..., vol. III, p. 475, nota 106.

⁹ *Filocalia*..., vol. VI, p. 301, nota 19.

¹⁰ *Filocalia*..., vol. I, p. 33.

„Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vrăjmaș, care se naște din însoțire, și învârtirea neconținută a cugetării și a închipuirii în jurul lui”¹.

„Patima este o mișcare a sufletului împotriva firii fie spre o iubire nerațională, fie spre o ură fără o judecată a vreunui lucru sau din pricina vreunui lucru din cele supuse simțurilor”². Astfel „rațiunea firii nu se poate arăta la un loc cu patima, precum nici patima nu se naște împreună cu firea”³, pentru că „patima și firea, după rațiunea existenței lor, niciodată nu există împreună”⁴.

Domnul Hristos ne-a făcut cunoscut faptul că „*omul cel bun din vistieria cea bună a inimii sale scoate cele bune, pe când omul cel rău din vistieria cea rea a inimii lui scoate cele rele*” (Luca 6,45). Astfel, „sufletul pătimășului este fabrică de gânduri rele și din vistieria lui scoate cele rele”⁵. „Precum minții celui flămând i se nălucește numai pâine, iar celui însetat numai apă, la fel celui lacom i se nălucesc tot felul de mâncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slavă deșartă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint câștiguri, celui ce ține minte răul răz bunare asupra celui ce l-a supărat, pizmașului necazuri venite asupra celui pizmuț și așa mai departe în toate celelalte patimi, căci mintea tulburată de patimi urzește cugetări pătimășe, fie că veghează trupul, fie că doarme”⁶.

„În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau însă pe față abia atunci când au ocazii prielnice”⁷, căci precum „pământul călcat neconținut, chiar dacă are mărăcini,

¹ *Filocalia*..., vol. IV, p. 209.

² *Filocalia*..., vol. II, p. 82.

³ *Filocalia*..., vol. III, p. 428.

⁴ **Ibidem**, p. 452.

⁵ *Filocalia*..., vol. IV, p. 38.

⁶ *Filocalia*..., vol. II, p. 94.

⁷ *Filocalia*..., vol. IV, p. 34.

nu-i scoate la iveală, întrucât bătătorirea picioarelor îi oprește să răsară, dar în sânul lui își întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, iar atunci când timpul le îngăduie să răsară odrăslesc îndată, tot așa patimile, împiedicate de lipsa ocaziilor neconținute să iasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, năvălesc mai pe urmă cu multă putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor care la început n-au avut grijă de a lupta împotriva lor”¹.

Isaac Sirul ne sfătuiește: „Să nu crezi, frate, că pot fi oprite gândurile dinăuntru, dacă nu se ține trupul într-o bună rânduială. Teme-te de obișnuință mai mult decât de vrăjmași. Cel ce hrănește în sine obișnuința este ca omul care hrănește focul”², căci „obișnuința învechindu-se capătă putere de fire, căci fie că este obișnuință bună, fie că este rea, timpul o hrănește, precum materiile hrănesc focul”³. De aceea „să tăiem patimile degrabă, până nu ne obișnuim cu ele”⁴.

„Patima, aflând în om un locșor și înrădăcinându-se ca deprindere, aduce cu sine în același ocol și altele”⁵, iar „din patimile țesute întreolaltă ne face trupul o cămașă necurată și mânjită, care arată prin ea sufletul, după ce i-a dat o altă formă și un alt chip decât cel dumnezeiesc”⁶.

Sfântul Maxim Mărturisitorul ne spune: „Când birui vreuna dintre patimile mai necinstite, de pildă lăcomia pântecelui, desfrânarea, mânia sau lăcomia, îndată se repede asupra ta gândul slavei deșarte”⁷, iar „în sufletul iubitor de slavă deșartă

¹ *Filocalia*..., vol. I, pp. 230-231.

² *Filocalia*..., vol. X, p. 301.

³ *Filocalia*..., vol. V, p. 47.

⁴ *Ibidem*, p. 406, nota 20.

⁵ *Filocalia*..., vol. IV, p. 243.

⁶ *Filocalia*..., vol. III, pp. 64-65.

⁷ *Filocalia*..., vol. II, p. 115.

se întorc și patimile de necinste curățite de har”¹. De aceea omul este dator să se ferească nu numai de păcatele și patimile trupești, dar și de cele sufletești, mai ales de slava deșartă.

„Când împătimirea atinge limite extreme, omul ajunge la demonizare, stare în care diavolul pătrunde în el prin ferestrele sufletului, pe care le deschid patimile, iar duhurile rele pun stăpânire pe mintea și pe inima omului. În acest fel, omul, din «templu al lui Dumnezeu», se transformă în «peșteră de tâlhari». Dacă îndumnezeirea sfinților reprezintă asemănarea cu Dumnezeu, împătimirea și demonizarea indică asemănarea cu diavolul”².

Îndrăcirea este cea mai joasă decădere umană, situație în care diavolul pune stăpânire pe om și face cu el ce vrea. La început omul are libertate, dar dacă face ce vrea diavolul, încet-încet libertatea lui dispare, iar diavolul face ce vrea cu omul. Astfel, demonizatul este o unealtă oarbă sau un instrument docil în mâinile diavolului care a pus stăpânire pe el. Posedatul este asemenea unei jucării teleghidate care face, fără împotrivire, tot ceea ce vrea cel care îl stăpânește.

„Îndrăcirea, ultimul grad al păcatului, al alterării firii, nu mai lasă nicio urmă de inițiativă voluntară în om, ci acesta este într-o completă pasivitate. În această stare omul nu se mai poate nici pocăi”³.

În Adam au păcătuț toți oamenii

Origen a scris că „Satana a căzut prin neascultare din cer, iar Adam a repetat căderea lui”⁴.

¹ *Filocalia...*, vol. V, p. 237.

² **Daniil Nacu Stoenescu**, *Op. cit.*, p. 66.

³ *Filocalia...*, vol. III, p. 475, nota 106.

⁴ **Preot Ioan Sorin Usca**, *Op. cit.*, p. 29.

Cu toate că Eva a fost cea care a păcătuit prima, întrucât Dumnezeu l-a creat întâi pe Adam, i-a dat în mod direct porunca de a nu mânca roade din pomul cunoștinței binelui și răului și pentru că „*bărbatul este cap femeii*” (I Corinteni 11,3), Dumnezeu a considerat că prin călcarea de către Adam a poruncii dumnezeiești păcatul s-a produs integral sau complet, de aceea Sfântul Apostol Pavel a scris că „*precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el*” (Romani 5,12). Din această afirmație constatăm că păcatul primordial a afectat întreg neamul omenesc. Acesta a fost în fapt păcatul întregii omeniri, care era formată la momentul respectiv din protopărinții Adam și Eva.

Din nefericire, ultimul pas pe calea păcatului este implicarea altora în fărâdelegea noastră. Nu există niciun fel de păcat strict individual, ci fiecare păcat afectează pe altcineva. Păcatul Evei l-a afectat pe Adam, iar păcatul lui Adam a afectat întregul neam omenesc. Păcatul nostru îi implică întotdeauna pe alții și astfel se agravează.

Sfântul Siluan Athonitul a scris în acest sens: „Ce este păcatul în înțelegerea creștinului? Păcatul, mai înainte de toate, este un fenomen duhovnicesc, metafizic. Rădăcinile acestuia se află în tainicele adâncuri ale ființei umane. Esența păcatului nu constă în încălcarea unor norme etice, ci în înstrăinarea de la veșnica viață dumnezeiască, pentru care omul a fost creat și către care este chemat în chip firesc sau, altfel spus, prin însăși firea lui. Păcatul se săvârșește, mai întâi de toate, în adâncul tainic al duhului omului, însă urmările lui lovesc întreaga omenire. Păcatul, odată săvârșit, se răsfrânge asupra stării sufletești a omului, precum și a celei trupești, se răsfrânge asupra exteriorului său, asupra sorții celui ce l-a săvârșit, el negreșit va ieși în afara hotarelor vieții sale individuale și va

împovăra cu răul său viața întregii omeniri și, prin urmare, se va răsfrânge asupra sorții întregii lumi. Nu numai păcatul strămoșesc a avut consecințe de însemnătate universală, ci orice păcat, fie vădit, fie tănuit, al fiecăruia dintre noi, se răsfrânge asupra destinului întregii lumi. Omul trupesc, săvârșind păcatul, nu simte în sine urmările lui precum le simte cel duhovnicesc. Omul trupesc nu vede în sine schimbările stării după săvârșirea păcatului, căci își petrece toată vremea în moarte duhovnicească, fiindcă nu a cunoscut veșnica viață a duhului. Omul duhovnicesc, dimpotrivă, cu fiecare înclinare a voii sale spre păcat vede în sine o schimbare a stării, din pricina imputinării harului”¹.

„Oamenii au cel mai adesea o înțelegere juridică asupra dreptății. A împovăra pe cineva cu răspunderea pentru vina altcuiva ei o resping ca pe o nedreptate. Aceasta nu își are locul în conștiința lor juridică. Dar alta grăiește duhul iubirii lui Hristos. În duhul acestei iubiri, a împărtăși răspunderea pentru vina celui iubit, ba chiar a o purta deplin, nu numai că nu este străin, ci întru totul firesc. Mai mult, prin faptul de a purta vina străină se vedește adevărul iubirii și se ajunge la conștientizarea ei. Dar când se adaugă libera asumare a vinei și a suferințelor celui iubit, atunci dragostea își atinge desăvârșirea atotcuprinzătoare. Mulți nu pot sau nu vor să ia asupra lor și să poarte de bunăvoie urmările păcatului protopărinților. Ei spun: «Adam și Eva au mâncat din rodul pomului oprit, dar ce mă privește pe mine? Eu sunt gata să răspund pentru păcatele mele, dar numai pentru ale mele personale, și nicidecum pentru cele străine». Și omul nu înțelege că printr-o astfel de mișcare a inimii repetă în sine păcatul protopărinților, care devine

¹ **Arhimandritul Sofronie**, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail Noica, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, pp. 35-36.

propriul său păcat și propria cădere. Adam s-a lepădat de răspundere aruncând vina asupra Evei și a lui Dumnezeu Însuși, Care îi dăduse femeia, rupând astfel unitatea neamului omenesc și comuniunea lui cu Dumnezeu. Astfel, de fiecare dată când ne împotrivim să ne asumăm vina pentru răul comun, pentru faptele celor apropiați, noi repetăm același păcat și rupem la rândul nostru unitatea neamului omenesc”¹.

„Inocența și armonia creației originale au fost distruse atunci când Adam și Eva au ales să nu asculte de Dumnezeu, cu consecințele care afectează întreg neamul omenesc”².

Protopărinților li s-au deschis ochii

„Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi” (Facere 3,7).

După ce protopărinții au mâncat din rodul pomului cunoștinței binelui și răului, cu ei s-a petrecut exact ceea ce îi spusese șarpele-Satana Evei: „În ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii” (Facere 3,5).

Din moment ce Dumnezeu a considerat că păcatul integral a fost săvârșit abia în momentul în care Adam I-a încălcat porunca, ochii protopărinților s-au deschis numai după ce amândoi au mâncat din rodul pomului oprit, iar nu Evei singure, înainte de a-și ispiti soțul.

„Promisiunea ispititorului s-a împlinit rapid, a fost percepută instantaneu. Adam și Eva au văzut și au cunoscut. Dar ceea ce vedeau era cu mult diferit de tabloul roz, prezentat lor de șarpe”³.

¹ **Ibidem**, pp. 130-131.

² **Lawrence O. Richards**, *The Bible Readers Companion*, electronic ed. Wheaton, Victor Books, 1991; Published in electronic form by Logos Research Systems, 1996, S. 27.

³ **H. D. M. Spence-Jones**, *The Pulpit Commentary: Genesis*. Bellingham, WA, Logos Research Systems, Inc., 2004, S. 55.

Prin ascultarea de cuvântul Satanei, „cele promise de diavolul protopărinților s-au împlinit, dar nu sub forma binecuvântărilor anticipate. (1) Ochii minții lor li s-au deschis pentru a înțelege că nu mai sunt fără de păcat și (2) ochii lor trupești li s-au deschis ca să vadă că nu mai erau așa cum au fost. Acum au cunoscut că erau goi. (1) Erau goi din punct de vedere duhovnicesc și (2) erau goi și din punct de vedere truesc, fiindcă au pierdut lumina neprihănirii care îi învăluia inițial”¹.

Înainte a căderii în păcat, Adam și Eva „*erau amândoi goi și nu se rușinau*” (Facere 2,25), pentru că „erau îmbrăcați cu un acoperământ de lumină și slavă, așa cum poartă îngerii”². Acest acoperământ constituia o împărtășire văzută și simțită de „harul, lumina și slava lui Dumnezeu”³, primite o dată cu tainica „*sufflare de viață*” (Facere 2,7).

Sfântul Simeon Metafrastul a scris că „vrăjmașul amăgindu-l pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a făcut să i se ia slava ce-l învăluia. Și așa s-a aflat gol și și-a văzut urâtenia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucât cugetul lui se desfăta cu frumusețile cerești. De fapt, după cădere cugetările lui s-au făcut pământești și tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu și bun s-a amestecat cu cugetul truesc al păcatului”⁴.

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris și el că „nu mâncarea din pom le-a deschis protopărinților ochii - căci vedeau pomul și înainte de a mânca - ci mâncarea din pom a fost temei de neascultare și de călcare a poruncii date lor de Dumnezeu, din care pricină li s-a luat slava care-i înconjura, făcându-se nevrednici

¹ **Ibidem.**

² **Ellen G. White**, *Patriarhi și profeți*, traducere de D. Popa și D. Florea, Editura Viață și Sănătate, București, 2006, p. 34.

³ **Panayotis Nellas**, *Op. cit.*, p. 30.

⁴ *Filocalia*..., vol. V, p. 321.

de o cinste atât de mare. Din pricina călcării poruncii, fiind dezgoliți de ajutorul cel de sus, au simțit că sunt cu trupul gol, ca să cunoască bine, prin rușinea ce i-a cuprins, în ce prăpastie i-a dus călcarea poruncii Stăpânului”¹.

„Potrivit Cărții Facerii, este privilegiul lui Dumnezeu să cunoască binele și răul. Psihologii și moraliștii moderni, arătând că binele nostru și răul nostru sunt relative, au dovedit că Adam și Eva nu erau zei, că ei nici nu pretindeau să se pună în locul lui Dumnezeu, și că erau deci capabili de bun-simț. Binele și răul, așa cum le înțelege omul, sunt cutume depinzând de timp, de civilizații și deseori chiar de condițiile fizice ale vreunei țări. Binele și răul nu sunt cu adevărat deosebite decât în ochii lui Dumnezeu - nici măcar în ochii diavolului, totdeauna acesta fiind înșelat de un act de iubire pe care el îl va lua drept o prostie. Adevărul este că numai Dumnezeu cunoaște planul de ansamblu și intenția finală a întregii Sale creații. Și numai raportându-se la acest plan și la această intenție - în parte revelate - pot fi judecate fără greșală actele creaturilor. De aceea Domnul Hristos a spus: *«Nu judecați, ca să nu fiți judecați»* (Matei 7,1)”².

Binele este din veșnicie și va dura în vecii vecilor, pentru că „Dumnezeu este Binele și ceea ce voiește Dumnezeu este binele cel mai înalt, căci bunătatea Îi este fire”³, de aceea psalmistul ne-a îndemnat: *„Mărturișiți-vă Domnului, că este bun, că în veac este mila Lui”* (Psalmul 135,1).

Răul în schimb nu este din veșnicie, ci a intrat în creație, la un moment dat, prin voia liberă pervertită a îngerilor căzuți.

¹ **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 129.

² **Denis de Rougemont**, *Op. cit.*, p. 26.

³ *Filocalia...*, vol. VIII, p. 422.

„Prin călcarea poruncii lui Dumnezeu de către proto-părinți a fost dobândită cunoașterea în mod independent față de Dumnezeu”¹.

„Cunoașterea binelui și a răului, pe care protopărinții au dobândit-o acum în mod practic, iar nu teoretic, a fost că binele înseamnă împlinirea voii lui Dumnezeu și contrariul acesteia este răul”². Sfântul Apostol Ioan a scris în acest sens: „*Iubitule, nu urma răul, ci binele. Cel ce face binele, este din Dumnezeu; cel ce face răul, nu L-a văzut pe Dumnezeu*” (III Ioan 1,11).

„După căderea lui Adam și a Evei în păcat, ei au devenit ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul. Prin jumătatea de adevăr afirmată, Satana nu le-a spus că această cunoaștere va fi practică pentru ei, spre deosebire de cunoașterea de către Dumnezeu a răului prin omniprezența și atotștiința Lui”³.

„Atât timp cât Adam și Eva cunoșteau doar binele, ei erau inocenți, alegând și experimentând numai ceea ce era drept în ochii lui Dumnezeu. Ei nu vedeau nici măcar ocaziile de a săvârși răul. Căderea în păcat a introdus capacitatea de a cunoaște alegerile rele, precum și cele bune, și odată cu aceasta dorința de a le încerca pe amândouă”⁴.

„Într-un anumit sens, bărbatul și femeia au dobândit o cunoaștere a binelui și a răului, dar din punctul de vedere al celor vinovați, nu din punctul de vedere al lui Dumnezeu cel Sfânt. Ei au ajuns să cunoască răul prin săvârșirea lui, iar drept

¹ K. A. Mathews, *Genesis 1-11:26*, electronic ed. Nashville, Broadman & Holman Publishers, 2001, c 1995 (Logos Library System; The New American Commentary 1 A), S. 226.

² D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *The Preacher's Commentary Series, volume 1: Genesis*, Nashville, Tennessee, Thomas Nelson Inc., 1987, S. 45.

³ *Believer's Study Bible*, electronic ed. Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1995, S. Ge 3:1-7.

⁴ Lawrence O. Richards, *Op. cit.*

consecință i-a cuprins un sentiment de rușine”¹, fiindcă „dintr-o dată, cu nimeni în jurul lor, doar cei doi fiind, s-au rușinat”².

„*«Atunci li s-au deschis ochii la amândoi»* se referă la conștiința lor. Înainte de cădere, omul nu avea o conștiință; el era nevinovat, iar inocența înseamnă necunoașterea răului”³.

„Prin păcat, omul a obținut ceea ce nu avusese înainte (cel puțin, în mod practic), și anume, o conștiință, o cunoaștere a binelui și a răului. Aceasta a fost ceva ce omul nu deținea înaintea căderii în păcat, fiindcă a fost creat într-o stare de nevinovăție, iar inocența înseamnă necunoașterea răului. Dar, de îndată ce omul a mâncat din roadele pomului oprit, a devenit conștient de păcatul său și i s-au deschis ochii pentru a-și vedea starea căzută”⁴.

„*«Atunci li s-au deschis ochii la amândoi»* arată jumătatea de adevăr rostită de șarpe. Acum, Adam și Eva vedeau binele și răul din punctul de vedere al păcătoșilor, din nivelul de jos al păcatului. Ochii lor li s-au deschis pentru a vedea și faptul că erau corupți și viciați”⁵.

„Sfântul Ilarie de Pictavium, urmând lui Origen, înțelege expresia: *«Atunci li s-au deschis ochii la amândoi»* în sensul că li s-au deschis ochii simțirii păcătoase, căci îi delecta făgăduința diavolului, prin care se credeau pe ei viitori dumnezei”⁶.

¹ **Donald C. Fleming**, *Concise Bible Commentary*, Chattanooga, Tenn., AMG Publishers, 1994, c 1988, S. 14.

² **Earl D. Radmacher, Ronald Barclay Allen, H. Wayne House**, *The Nelson Study Bible, New King James Version*, Nashville, T. Nelson Publishers, 1997, S. Ge 3:1.

³ **J. Vernon McGee**, *Op. cit.*

⁴ **Arthur Walkington Pink**, *Op. cit.*

⁵ *KJV Bible Commentary*, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1994, S. 19.

⁶ **Grigore Dinu Moș**, *Asumarea transcendențială a vinei*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013, p. 15.

Ce a spus șarpele adevărat și ce a mințit

„Când sunt puse în contextul mai larg al relatării lor, cuvintele șarpelui sunt dovedite atât adevărate, cât și false. Ele s-au dovedit adevărate prin faptul că, din punct de vedere al trupului, bărbatul și femeia nu au murit imediat. Într-adevăr ochii li s-au deschis și au obținut cunoștințe care Îi aparțineau lui Dumnezeu, așa cum promisese șarpele. Cu toate acestea, jumătatea de adevăr rostită de șarpe a ascuns minciuna și a determinat-o pe femeie să aștepte cu totul alt rezultat. Șarpele a vorbit doar despre ceea ce vor câștiga protopărinții și a evitat să menționeze ceea ce vor pierde prin neascultare. Cu toate că bărbatul și femeia nu au murit imediat după ce au mâncat din rodul pomului oprit, moartea a venit destul de curând. În plus, ei au fost alungați din grădina Edenului, ceea ce era deja un semn al morții. Cu toate că ochii li s-au deschis, ei au fost răsplătiți doar cu faptul că și-au văzut goliciunea și au fost împovărați de vinovăție și de rușine. Deși în acest fel au devenit ca și Dumnezeu, ei au avut de plătit un preț neașteptat, obținând izolare și teamă. De asemenea, protopărinții au ratat șansa de a trăi veșnic, aceasta fiind unica proprietate a lui Dumnezeu pentru care, de altfel, erau destinați. Cei doi au obținut cunoașterea în schimbul morții”¹.

Adam și Eva și-au cusut șorțuri

Văzând că sunt goi, protopărinții „*au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri*” (Facere 3,7).

Din această acțiune a protopărinților constatăm că „și în condițiile ideale ale grădinii Edenului, frunzele se puteau desprinde din pomii în care creșteau și se puteau usca”².

¹ K. A. Mathews, *Op. cit.*

² Donald C. Fleming, *Op. cit.*

Cusutul acestor șorțuri de către Adam și Eva reprezintă prima îndeletnicire a omului, care nu a avut de-a face cu grădinaritul și cu păzitul grădinii raiului.

Până în acest moment, primii oameni doar mâncau roadele pomilor încredințați lor de Dumnezeu, acum însă le dau și o altă întrebuințare, folosindu-se și de frunzele acestora.

Într-un comentariu la Vechiul Testament este argumentat faptul că pentru a-și face șorțuri, protopărinții au utilizat frunze de „smochin, iar nu de pisang (Musa paradisiaca) și nici de bananier indian, care la maturitate au o lungime aproximativă de 3,65 metri și o lățime de circa 60 de centimetri, și pe care nu ar mai fi fost nevoiți să le coase laolaltă pentru a le purta în jurul șoldurilor”¹.

Un alt comentator al Sfintei Scripturi a afirmat că „este foarte probabil că Adam și Eva au utilizat frunze de smochin pentru a-și coase șorțuri, deoarece acestea sunt cele mai mari frunze disponibile în Canaan, deși creștăturile lor adânci trebuie să le fi făcut prea puțin confortabile pentru a fi purtate în jurul șoldurilor”².

Acoperindu-se cu aceste șorțuri pe piele, protopărinții au intrat în legătură directă cu lumea materială.

Adam și Eva au nesocotit porunca lui Dumnezeu și „tot ceea ce le-a rămas a fost să încerce să ascundă, în mod patetic, de ei înșiși și unul de celălalt ceea ce făcuseră”³.

Într-un comentariu la Cartea Facerii citim că „în acoperirea goliciunii protopărinților am putea vedea mai degrabă o încercare a acestora de a ascunde unul de celălalt

¹ **Carl Friedrich Keil, Franz Delitzsch**, *Commentary on the Old Testament*, Peabody, MA, Hendrickson, 2002, S. 1: 60-61.

² **Gordon J. Wenham**, *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*, Dallas Word, Incorporated, 2002, S. 72.

³ **D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie**, *Op. cit.*

faptul că au fost creați diferiți și Dumnezeu a fost Cel care i-a plămădit astfel. În acest sens, ei nu puteau privi unul la celălalt fără să-și amintească de Creator. Întrucât dorința lor a fost să fie ca Dumnezeu, orice amintire a adevăratului Dumnezeu i-ar fi rușinat”¹.

„Păcatul strămoșesc a avut efecte devastatoare asupra întregului neam omenesc, căci «*precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el*» (Romani 5,12). În consecință, protopărinții s-au rușinat de organele care vor perpetua amintirea păcatului lor și le-au acoperit”².

„După ce au devenit conștienți de rușinea lor, Adam și Eva s-au străduit să o ascundă, făcându-și șorțuri din frunze de smochin. Această acțiune a lor a fost extrem de sugestivă. În loc să-L caute pe Dumnezeu și să-și mărturisească deschis vinovăția, ei au încercat s-o ascundă atât de El, cât și de ei înșiși”³.

În consecință, un teolog american trage concluzia că „aceste frunze de smochin ascundeau, dar nu acopereau cu adevărat, la fel cum Adam și Eva nu și-au mărturisit vina, ci au încercat doar să-și acopere păcatul”⁴.

Prin încălcarea poruncii lui Dumnezeu, primii oameni de pe pământ au căzut în „moarte spirituală, iar aceasta s-a arătat prin înstrăinarea unuia față de celălalt, simbolizată prin cusutul frunzelor de smochin pentru a-și face șorțuri, în timp ce separarea de Dumnezeu a fost ilustrată prin ascunderea lor printre pomii grădinii Edenului”⁵.

¹ **Ibidem.**

² *Believer's Study Bible...*

³ **Arthur Walkington Pink**, *Op. cit.*

⁴ **J. Vernon McGee**, *Op. cit.*

⁵ **Luder G. Whitlock. R. C. Sproul, Bruce K. Waltke, Moişă Silva**, *Reformation Study Bible, the Bringing the Light of the Reformation to Scripture: New King James Version*, Nashville, T. Nelson, 1995, S. Ge 3:1-7.

Un tâlcuitor al Sfintei Scripturi a scris că „un pasaj din Sfânta Evanghelie, în care se vorbește despre alt smochin, aruncă o lumină asupra a ceea ce reflectăm noi. Este vorba despre smochinul fără roade blestemat de Domnul Hristos. Astfel, în Sfânta Evanghelie după Marcu citim că *«pe când ieșea Iisus din Betania, a flămânzit. Și văzând de departe un smochin care avea frunze, S-a dus acolo să vadă dacă va găsi ceva în el; și ajungând la smochin, n-a găsit nimic decât frunze; că încă nu era vremea smochinelor. Și vorbindu-i, i-a zis: De-acum înainte, roadă din tine nimeni în veac să nu mănânce! Iar ucenicii Săi auzeau. A doua zi dimineața, trecând pe acolo, au văzut smochinul uscat din rădăcini»* (Marcu 11,12-14 și 20). Cât de frapantă este lecția pe care ne învață compararea celor două texte scripturistice din Vechiul și Noul Testament! De ce ni se spune că Adam și Eva și-au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri? Și de ce suntem informați că Mântuitorul a blestemat un smochin? Nu cumva tocmai pentru a face legătura între cei doi pomi? Smochinul a fost singurul lucru blestemat de către Domnul Hristos cât timp a viețuit pe pământ, iar din această acțiune a Sa învățăm că ceea ce a folosit omul pentru a-și ascunde rușinea sa spirituală se află sub blestemul direct al Mântuitorului, fiindcă nu rodește și este sortit să se ofilească degrabă!”¹.

Glasul lui Dumnezeu

„Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam și femeia lui de fața Domnului Dumnezeu printre pomii raiului” (Facere 3,8).

Din cele relatate în acest pasaj scripturistic tragem concluzia că înaintea căderii în păcat Dumnezeu comunica cu omul în mod direct, cum o va face și ulterior cu Moise sau cu alți aleși ai Săi.

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

Conform unor cercetători ai Sfintei Scripturi, ceea ce au auzit protopărinții „nu a fost glasul lui Dumnezeu vorbind, ci sunetul lui Dumnezeu care umbla prin rai”¹.

„Dumnezeu a apărut, ca și până atunci, plin de bunătate și bunăvoință, mergând într-o formă oarecum vizibilă. Probabil în lumina (Shekinah) sau în norul în care va apărea mai târziu în Ieșire 33,18-23; 34,5-8 și 40,34-38. El nu a venit furios, ci în același mod condescendent cu care îi învățase și înainte pe Adam și Eva”².

„Descrierea antropomorfică a lui Dumnezeu care umbla prin grădina Edenului sugerează bucuria părtașiei dintre El și protopărinții noștri”³.

„El a venit în răcoarea serii, nu noaptea, când toate temerile sporesc, nici în arșița zilei, pentru că nu a venit aprins de mânie”⁴.

„De regulă, apropierea pașilor lui Dumnezeu le aducea bucurie lui Adam și Eva. Acum, în schimb, teama și frica i-au paralizat, cu toate că Domnul nu s-a apropiat de ei cu tunete și nici nu i-a interpelat cu asprime”⁵.

„Auzind glasul lui Dumnezeu, protopărinții s-au ascuns de El. Acest lucru a fost la fel de nehibzuit ca și în cazul prorocului Iona, care a crezut că poate fugi de la fața lui Dumnezeu”⁶.

¹ Carl Friedrich Keil, Franz Delitzsch, *Op. cit.*

² John Jr. MacArthur, *The MacArthur Study Bible*, electronic ed. Nashville, Word Pub., 1997, c 1997, S. Ge 3:1.

³ K. A. Mathews, *Op. cit.*

⁴ Matthew Henry, *Op. cit.*

⁵ Charles F. Pfeiffer, *The Wycliffe Bible Commentary: Old Testament*, Chicago, Moody Press, 1962, S. Ge 3:1.

⁶ Walter A. Elwell, *Evangelical Commentary on the Bible*, Grand Rapids, Mich., Baker Book House, 1996, c 1989 (Baker Reference Library 3), S. Ge 3:1.

„În ceea ce privește șorțurile cusute de Adam și Eva, acestea nu au înlăturat de la primii oameni sentimentul rușinii, fiindcă atunci când au auzit glasul lui Dumnezeu ei s-au «ascuns» de El”¹.

„Din câte înțelegem, Adam și Eva au avut o concepție nerealistă a distanței morale care exista între ei și Creatorul lor. El era Sfânt, ei erau păcătoși, în consecință, ei se temeau de Dumnezeu și căutau să fugă de la fața Lui”². „Așa se întâmplă când păcătuim, tendința noastră este de a ne ascunde de la fața lui Dumnezeu”³.

Cu toate acestea, „protopărinții s-au ascuns de Dumnezeu, dar nu au putut scăpa de El”⁴.

„Cât este de uimitoare această reacție a lui Adam. Înainte, el se plimba cu Dumnezeu și vorbea cu El, I-a cunoscut iubirea într-un mod profund personal, acum însă, conștient de vina sa, el fuge de Dumnezeu și încearcă să se ascundă. Reacția protopărintelui ne ajută să înțelegem propriul nostru sentiment de înstrăinare de Dumnezeu atunci când păcătuim. Dar faptul că Dumnezeu i-a căutat pe Adam și pe Eva ne amintește că, chiar și atunci când păcătuim, Dumnezeu nu ne abandonează, ci El continuă să ne iubească”⁵.

Cu toate acestea, atunci când păcătuiește, omul caută să se ascundă de Dumnezeu și de lumea spirituală în lumea materială, „uitând că un rău spiritual nu poate fi remediat decât printr-un bine spiritual”⁶.

¹ **Arthur Walkington Pink**, *Op. cit.*

² **Ibidem.**

³ *The Open Bible, New King James Version*, electronic ed. Nashville, Thomas Nelson Publishers, 1998, c 1997, S. Ge 3:6.

⁴ **Charles F. Pfeiffer**, *Op. cit.*

⁵ **Lawrence O. Richards**, *Op. cit.*

⁶ **H. D. M. Spence-Jones**, *Op. cit.*

„Și Domnul Dumnezeu l-a strigat pe Adam și i-a zis: «Adame, unde ești?»» (Facere 3,9).

Cu toate că Dumnezeu îl strigă numai pe Adam, în discuția pe care cei doi o vor purta, El se va referi și la Eva.

În urma căderii protopărinților în păcat, „nu Adam l-a căutat pe Dumnezeu, ci Dumnezeu l-a căutat pe Adam”¹. Iar un profesor britanic a remarcat, pe bună dreptate, că „aceasta nu a fost vocea polițistului care îl trăgea pe protopărinte la rost, ci o chemare a unei iubiri pline de dor”².

„Domnul a început interpelarea lui Adam cu o întrebare, la fel cum a făcut șarpele cu Eva. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu nu cunoștea locul unde se afla Adam, ci mai degrabă a fost modul lui Dumnezeu de a-l face pe Adam să nu se mai ascundă”³.

„Când Dumnezeu l-a căutat pe Adam și l-a adus față în față cu propria lui vinovăție, i-a oferit ocazia potrivită și deplină de a-și mărturisi păcatul”⁴. Dacă „urmările păcatului strămoșesc au fost imediate, totodată observăm și grija pe care Dumnezeu i-o arată omului, chemându-l la pocăință, fiindcă El nu l-și abandonează creatura căzută”⁵. Chiar dacă „oamenii s-au despărțit de Dumnezeu, Acesta nu îi va părăsi niciodată”⁶.

„Dumnezeu și-a arătat iubirea față de protopărinți pentru că a venit la ei ca un om la altul. Aceasta a fost cea mai timpurie formă de revelație divină, fiindcă Dumnezeu comunica cu primii oameni într-o formă vizibilă”⁷.

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

² *Ibidem.*

³ Walter A. Elwell, *Op. cit.*

⁴ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

⁵ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 26.

⁶ Carl Friedrich Keil, Franz Delitzsch, *Op. cit.*

⁷ *Ibidem.*

Dumnezeu l-a căutat pe Adam în rai, iar nu pe ambii protopărinți datorită faptului că El l-a creat întâi pe Adam, lui i-a dat în mod direct porunca de a nu mânca roade din pomul cunoștinței binelui și răului și pentru că „*bărbatul este cap femeii*” (I Corinteni 11,3), deci el era socotit direct responsabil pentru nesocotirea poruncii dumnezeiești.

Teama lui Adam de Dumnezeu

„*Adam i-a răspuns lui Dumnezeu: «Glasul Tău l-am auzit în rai și m-am temut, pentru că sunt gol, și m-am ascuns»*” (Facere 3,10).

„Încercarea protopărinților de a-și ascunde goliciunea recent descoperită trăda sentimentul lor de vinovăție și de rușine la fel de clar ca și ascunderea lor printre pomii raiului, prin care își recunoșteau starea lor de frică. Astfel, printr-o acțiune scurtă și rapidă, trei dintre problemele perene ale omenirii: vinovăția, rușinea și frica au fost introduse în rai, care fusese înainte un loc de încântare și de pace”¹.

„Inocența lui Adam și Eva menționată în Facere 2,25 a fost înlocuită de vinovăție și de rușine și de atunci oamenii au trebuit să se bazeze pe conștiința lor pentru a face deosebirea între bine și capacitatea recent dobândită de a vedea și de a cunoaște răul”².

Din cauza vinovăției lor, „protopărinții L-au perceput pe Dumnezeu ca pe un Judecător, iar acest fapt i-a înspăimântat”³.

¹ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

² John Jr. MacArthur, *Op. cit.*

³ Matthew Henry, *Op. cit.*

Cine ți-a spus că ești gol?

„Și i-a zis Dumnezeu: «Cine ți-a spus ție că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care Eu ți-am poruncit să nu mănânci?»” (Facere 3,11).

La vremea respectivă existau Dumnezeu, îngerii, protopărinții și diavolii. Dumnezeu cu siguranță că nu le spusese lui Adam și Eva că erau goi, din moment ce acum se întâlneau pentru prima dată după ce protopărinții căzuseră în păcat. Îngerii le-ar fi putut comunica acest lucru celor doi numai la porunca lui Dumnezeu, pe care nu o primiseră. Diavolul este mincinos, după cum a afirmat Domnul Hristos Însuși, că „*el de la început nu a rămas într-adevăr, pentru că adevăr nu este întru el. Când el grăiește minciuna, dintru ale lui grăiește, fiindcă el este mincinos, și tatăl minciunii*” (Ioan 8,44), deci chiar dacă Satana ar fi discutat cu protopărinții despre goli-ciunea lor, le-ar fi spus o minciună.

Despre lipsa totală a sincerității demonilor vom relata o întâmplare din viața Sfântului Siluan Athonitul. La scurt timp după ce a intrat în mănăstire, fratele Simeon, cum se numea înainte de călugărie, „fiind răbdător, ascultător și lipsit de răutate, era iubit și laudat pentru munca lui, iar acest lucru îi era pe plac. Atunci au început să-i vină niște gânduri: «Te-ai pocăit, păcatele ți s-au iertat, ascultarea ți-o împlinești bine, te rogi neîncetat, tu ai ajuns la sfințenie». Într-o noapte, chilia lui s-a umplut de o lumină stranie, care îi pătrundea în trup, încât își putea vedea măruntaiele. Cu toate că el rostea neîncetat rugăciunea lui Iisus, a fost părăsit de duhul zdrobirii inimii și au început să i se arate niște diavoli, iar el, naiv, vorbea cu ei ca și cu oamenii. Uneori aceștia îi ziceau: «Ești un sfânt», iar alteori: «Nu te vei mântui». Fratele l-a întrebat odată pe un drac: «De ce voi vorbiți felurit, ba că sunt sfânt, ba că nu mă

voi mântui?». Demonul i-a răspuns batjocoritor: «Noi niciodată nu spunem adevărul!»¹.

Aici însă se naște o întrebare. Dacă diavolul este pururea mincinos, oare demonul care a vorbit cu Sfântul Siluan a fost sincer în afirmația lui? Considerăm că acel diavol a spus adevărul, pentru că a confirmat cele afirmate de Domnul Hristos și menționate mai sus.

În consecință, dacă excludem posibilitatea ca Dumnezeu, îngerii ori demonii să le fi spus protopărinților că erau goi, este evident că ei singuri au descoperit acest lucru, după cum a și afirmat Cartea Facerii, că „*amândurora li s-au deschis ochii și au cunoscut că erau goi*” (Facere 3,7), iar aceasta s-a petrecut pentru că prin căderea în păcat cei doi își pierduseră nevinovăția și intraseră în conflict cu propria conștiință.

„Dumnezeu nu l-a întrebat pe Adam despre goliciunea sa pentru că nu știa ce se întâmplase - căci știa, și știa prea bine - ci pentru ca să-și arate iubirea Lui de oameni S-a pogorât până la slăbiciunea protopărintelui, imbiindu-l în acest fel să-și mărturisească păcatul”². Dumnezeu dorea ca inițiativa mărturisirii păcatului să vină de la om, ceea ce nu s-a întâmplat.

Adam nu și-a recunoscut păcatul, de aceea un mare gânditor apusean a scris că „trebuie să credem în iertare pentru a îndrăzni să mărturisim păcatul pe care l-am săvârșit”³.

Dezvinovățirea lui Adam

„Adam I-a zis lui Dumnezeu: *«Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat din pom, și eu am mâncat»*” (Facere 3,12).

¹ Arhimandritul Sofronie, *Cuviosul Siluan Athonitul...*, p. 28.

² Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 131.

³ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 32.

Când Dumnezeu l-a întrebat pe Adam dacă nu cumva a mâncat roade din pomul cunoștinței binelui și răului, „acesta nu a răspuns cu pocăință, ci cu îndreptățire de sine, aducând astfel pedeapsa asupra sa. Sfântul Efrem Sirul a scris în acest sens că în loc să recunoască ceea ce a făcut, recunoaștere ce ar fi fost în folosul său, protopărințele a relatat din nou cele ce i s-au întâmplat, lucru ce nu era spre folosul său. În loc să-și mărturisească păcatul, protopărințele a învinovățit-o pe femeie”¹. „În locul unei mărturisiri cu inima înfrântă a păcatului său, el s-a scuzat”².

La întrebarea lui Dumnezeu, „Adam, care Îi încălcase în mod conștient porunca, nu doar că nu și-a recunoscut păcatul, ci a dat vina pe femeie, învinovățindu-L în ultimă instanță pe Dumnezeu, după cum a afirmat înțeleptul Solomon: «*Nebunia omului îi strâmbă căile și-n inima lui Îl învinovățește pe Dumnezeu*» (Proverbele lui Solomon 19,3)”³.

„Adam este de-a dreptul sfidător în justificarea lui. În ceea ce îl privește pe el, Dumnezeu i-a dat femeia și femeia i-a dat fructul, încât singura lui vină a fost să mănânce ceea ce i s-a pus în față”⁴.

„Dacă Tu nu mi-ai fi dat femeia și dacă ea nu ar fi mâncat înaintea mea rod din pomul oprit, eu niciodată nu Ți-aș fi încălcat porunca», acesta pare să fie răspunsul lui Adam dat lui Dumnezeu, care a dus la sugestia nerostită că, la urma urmelor, el nu era chiar atât de vinovat!”⁵.

¹ **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 131.

² **Arthur Walkington Pink**, *Op. cit.*

³ **William MacDonald, Arthur Farstad**, *Believer's Bible Commentary: Old and New Testaments*, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1995, S. Ge 3:1.

⁴ **Andrew Knowles**, *The Bible Guide*, 1st Augsburg books ed. Minneapolis, MN, Augsburg, 2001, S. 24.

⁵ **D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie**, *Op. cit.*

Justificarea Evei

„Și a zis Domnul Dumnezeu către femeie: «Cum de-ai făcut una ca asta?». Iar femeia a zis: «Șarpele m-a amăgit, iar eu am mâncat»” (Facere 3,13).

La întrebarea lui Dumnezeu, „Eva procedează la fel ca și Adam, încercând să-și ușureze vina prin aruncarea responsabilității asupra altcuiva”¹. Cu toate că „ea nu a spus: «Șarpele pe care L-ai creat m-a înșelat și am mâncat», nici în răspunsul ei nu a existat nicio scuză, nici măcar o remușcare aparentă”².

Comentând acest text scripturistic, un preot al Bisericii are un alt punct de vedere, spunând că prin cuvintele sale, „Eva învinovățește șarpele, ca și pe Cel Care a îngăduit șarpelui s-o înșele, cu toate că omul fusese avertizat să păzească grădina Edenului”³.

La întrebările puse de Dumnezeu primilor oameni, „Adam încearcă să dea vina pe Dumnezeu, care a creat-o pe femeie, și pe Eva, care i-a dat rodul pomului oprit, iar Eva încearcă să învinovățească șarpele. Astfel, păcatul nu numai că l-a înstrăinat pe Adam de Dumnezeu, dar a introdus ostilitatea și în relația lui cu Eva”⁴.

„Dacă protopărinții noștri ar fi dorit să se pocăiască imediat după călcarea poruncii, chiar dacă nu ar fi redobândit ceea ce aveau înainte de călcarea poruncii, cel puțin ar fi fost izbăviți de blestemele aruncate de Dumnezeu asupra pământului și de pedepsele aduse asupra lor. Iată, deci, că nu putem spune că Adam și Eva au păcătuit și apoi au fost osândiți, fiindcă li s-a dat prilej de pocăință înainte de a fi osândiți”⁵.

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

² D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

³ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 26.

⁴ Lawrence O. Richards, *Op. cit.*

⁵ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, pp. 131-132.

„Sfântul Simeon Noul Teolog vede o dezvoltare progresivă a păcatului în faptul că omul, în loc să se pocăiască, încearcă să se îndreptățească înaintea lui Dumnezeu. Adam aruncă responsabilitatea greșelii sale asupra Evei, și chiar asupra lui Dumnezeu. Eva învinuiește șarpele. Refuzând să recunoască obârșia răului numai în voința lor liberă, ei renunță la putința de a se elibera de rău, supunând libertatea lor necesității exterioare, pentru că voința lor s-a împietrit și s-a închis față de harul divin. Neasumându-și răspunderea, Adam devine primul determinist. Omul nu este liber, lasă el să se înțeleagă; creația și chiar Dumnezeu Însuși l-au împins la rău. Și abia această atitudine îi pecetluiește fapta, iar consecințele ei tragice devin inevitabile”¹.

Păcatul strămoșesc

„Păcatul strămoșesc nu este o simplă greșală de ordin moral care va fi corectată mai curând sau mai târziu. Este mult mai mult decât legătura trupească «interzisă» de vreo lege. Păcatul strămoșesc este consecința unui act care a pus în discuție, am putea spune, slava lui Dumnezeu, sfințenia Lui și iubirea de Dumnezeu. Cinstea pe care omul o dă lui Dumnezeu, potrivit dreptei judecăți, nu este alta decât legătura de dragoste cu El și mărturisirea bunătăților Lui. Omul înșelat de vrăjmașul lasă de-o parte o experiență trăită pentru o alta care se anunță, doar. Este fuga din siguranța unei stări deja existente, în lumea căutărilor nesigure, fuga din spațiul viu-făcător în «spațiul» de unde viața lipsește”².

„Păcatul protopărinților este consecința unei iubiri deficitare, devenită patimă și a relei întrebuintări date funcțiilor sufletului. Pus în situația de a alege între comuniune

¹ Grigore Dinu Moș, *Op. cit.*, pp. 21-22.

² Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 207.

și posedare, omul a ales pe cea din urmă. Din cauza ispitei Satanei, el s-a legat de lucruri ignorând persoana lui Dumnezeu. Fapta izvorâtă dintr-o iubire autolatră sau orientată spre o realitate închipuită, presupusă sau iluzorie, este deodată păcat și cădere. Păcatul este, așadar, rupere a sistemului de raporturi normale (cu realități autentice) în care omul a fost constituit în faptul creației, ruptură la toate nivelurile: intelectual, moral și religios. A cunoaște în afara lui Dumnezeu, înseamnă a voi să intri în relație cu ceea ce nu este Dumnezeu. Or «în afara» lui Dumnezeu este neantul, cu care nu se poate stabili vreo relație, înseamnă să vrei autonomie morală față de voința lui Dumnezeu, înseamnă a vrea să ai autonomia ființei, ceea ce este imposibilitate absolută. Omul nu este Ființă, ci participant la Ființă, omul nu este viață, ci participant la Viață, el nu este nici bine, nici frumos, ci participant atât la Bine cât și la Frumusețe. El este scos din nimic prin iubire. A iubi creatura mai mult decât pe Creator înseamnă a te închide în singularitatea unui monolog. Iubirea este o realitate între două ființe care vin una spre alta, care-și grăiesc una alteia, între două persoane; ea este dialog. Ea nu există decât în noi sau între noi, dar deloc doar în mine sau între mine și neant. Orice iubire numai pentru sine sau numai pentru lucruri nu este iubire, ci patimă. Lucrurile nu pot dialoga, oricare ar fi frumusețea sau vraja lor. A nu crede în cuvântul lui Dumnezeu înseamnă a ieși de sub influența harului care întreține și umple totul de viață. Păcatul este, așadar, respingerea ambianței de viață, de bine și de har și pătrundere într-un spațiu străin naturii omenești și de unde Dumnezeu este absent. Este o pervertire chiar a dorinței. Păcatul este înstrăinare de Dumnezeu. În psihiatrie termenul «înstrăinare» se definește ca tulburarea relației cu un altul, o stricare a funcției de comunicare. O asemenea tulburare de

relații a produs păcatul primilor oameni, aducând după sine stricăciunea în toată creația”¹.

Dumnezeu și șarpele

În Cartea Facerii citim: „*A zis Dumnezeu: «Să fie lumină!». Și a fost lumină. Și a zis Dumnezeu: «Să fie o tărie prin mijlocul apelor și să despartă apele de ape!». Și a fost așa. Și a zis Dumnezeu: «Apele de sub cer să se adune într-o singură adunare și să se arate uscatul!». Și a fost așa: apele de sub cer s-au adunat în adunările lor și s-a arătat uscatul. Și a zis Dumnezeu: «Să fie întru tăria cerului luminători care să lumineze pământul, să despartă ziua de noapte și să fie ei spre semne și spre anotimpuri și spre zile și spre ani, și să fie ei întru tăria cerului luminători să lumineze pământul!». Și a fost așa. Apoi a zis Dumnezeu: «Să mișune apele de vietăți, ființe cu viață în ele și păsări să zboare peste pământ în largul tăriei cerului!». Și a fost așa, etc.” (Facere 1,3; 1,6; 1,9; 1,14-15 și 1,20).*

„Primul capitol din Cartea Genezei a consemnat ceea ce a spus și a făcut Dumnezeu. În capitolul 3 al aceleiași Cărți, unde este relatată ispitirea oamenilor, sunt menționate cuvintele șarpelui. Dacă Dumnezeu, prin Cuvântul Său, a creat viață și rânduială, șarpele în schimb, prin cuvântul lui, a adus în lume haos și moarte”².

„Întrucât Satana a adăugat păcatului său original și pe acela de a face să cadă o altă creatură”³, Dumnezeu a fost nevoit să-l pedepsească. De aici tragem concluzia că la răzvrătirea unora dintre îngeri, Creatorul nu i-a pedepsit, ci doar i-a lăsat

¹ **Ibidem**, pp. 212-213.

² **John F. Walvoord, Roy B. Zuck**, Dallas Theological Seminary, *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, Wheaton, IL, Victor Books, 1983 - c 1985, S. 1:32.

³ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României)**, *Op. cit.*, p. 43.

să se îndepărteze de El, conform voinței lor pervertite și să suporte consecințele propriei căderi. Acum însă, fiind ispitită încă o creatură, cu un rol aparte în istoria lumii, Dumnezeu l-a pedepsit pe amăgitor.

„Unii interpreți ai Sfintei Scripturi au remarcat că dacă la ispitire șarpele s-a apropiat întâi de femeie, apoi aceasta de bărbat, Dumnezeu a inversat această ordine, apropiindu-se în primul rând de bărbat și numai după aceea de femeie. Când s-a adresat celor trei implicați în ispitire însă, Dumnezeu a început cu șarpele, a continuat cu femeia și a încheiat cu bărbatul”¹.

„Și a zis Domnul Dumnezeu către șarpe: *«Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele și între toate fiarele pământului; pe pânțele tale să te târăști și pământ să mănânci în toate zilele vieții tale! Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi ție capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul»*” (Facere 3,14-15).

„În blestemul lui Dumnezeu remarcăm faptul că Acesta nu s-a adresat șarpelui în modul în care a făcut-o atât cu bărbatul, cât și cu femeia, ci a intrat direct în subiect, vorbind despre consecințele imediate și cele finale pentru ceea ce a făcut. De asemenea, trebuie menționat că prima parte a blestemului lui Dumnezeu se referă la șarpe ca animal, iar cea de-a doua la Satana, cu toate că, după cum am văzut, acesta nu este pomenit în relatarea Cărții Facerii”².

De vreme ce Dumnezeu nu l-a întrebat nimic pe șarpe, nu a așteptat vreun răspuns din partea lui, iar acesta nu a rostit niciun cuvânt.

Aici se impune însă o întrebare. Din moment ce șarpele nu primise nicio poruncă din partea lui Dumnezeu, iar Sfântul

¹ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

² *Ibidem.*

Apostol Pavel a scris că „unde nu este lege, nu-i nici călcare de lege” (Romani 4,15), atunci de ce a fost pedepsit?

După ce Adam și Eva au fost creați, „Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!»” (Facere 1,28). Astfel, șarpele a păcătuit pentru că nu i-a fost supus omului, ci s-a răzvrătit împotriva acestuia, acceptând să-l ispitească, cu toate că prin gura lui vorbea Satana.

„Dintre toate animalele și fiarele de pe pământ doar șarpele a fost blestemat, iar acest lucru este ușor de observat și nu creează dificultăți de înțelegere pentru oricine a văzut reacțiile, atât ale oamenilor, cât și ale animalelor, atunci când au întâlnit un șarpe”¹.

„Sfântul Ioan Gură de Aur presupune că înainte de blestem șarpele, fără a avea picioare, umbla ridicat, așa cum stă acum când se pregătește să atace”². În urma ispitirii protopărinților însă, „în același mod în care Satana s-a înălțat pe sine și apoi s-a prăbușit, tot așa s-a întâmplat și cu șarpele, care a fost pedepsit de Dumnezeu, în mod umilitor, să se târască pe pânțe”³.

Dacă prima parte a blestemului lui Dumnezeu i-a fost adresată animalului-șarpe, cea de-a doua l-a vizat pe șarpele-Satana, iar „Dumnezeu nu l-a întrebat nimic pe acesta, știind că este pururi mincinos, ci i-a anunțat doar pedeapsa”⁴.

„A doua parte a blestemului lui Dumnezeu constituie ceea ce teologii numesc, în general, «protoevanghelia», adică

¹ Ibidem.

² Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 133.

³ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

⁴ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 26.

«prima Evanghelie». Motivul pentru care textul din Facere 3,15 a primit această denumire este acela că aici întâlnim cea dintâi făgăduință a venirii în lume a lui Mesia, și tot aici sunt menționate suferințele Sale, precum și biruința Sa finală asupra Celui Rău¹.

Dușmănia dintre sămânța șarpelui și cea a femeii anunțată de Dumnezeu arată, pe de o parte, „conflictul permanent dintre neamul omenesc (urmașii Evei) și Satana”², iar pe de altă parte, „lupta dintre Mesia și puterile întinericului”³.

De asemenea, „în acest text avem începutul și prototipul tuturor profețiilor”⁴, care nu vorbește doar despre venirea în lume a lui Mesia, ci oferă și cel mai vechi indiciu al modului unic al zămislirii Lui, prin expresia «sămânța ei» (sămânța femeii), când în mod normal ar trebui să vorbim despre sămânța bărbatului⁵. Astfel, „aici avem prima vestire a zămislirii mai presus de fire a Mântuitorului, despre Care s-a prezis că va veni în lume într-o manieră unică, vorbindu-se despre «sămânța ei» - sămânța femeii, nu despre cea a bărbatului”⁶.

„Prin sămânța femeii care este vrăjmașă seminței diavolului trebuie să înțelegem pe Cineva anume dintre urmașii femeii, adică pe Cel Care din veșnicie a fost mai înainte așezat spre mântuirea oamenilor, și la plinirea vremii s-a născut din femeie, fără sămânță bărbătească”⁷.

Pe lângă „protoevanghelie”, vom mai reda o profeție din Vechiul Testament care vorbește cu claritate despre o fecioară care va zămisli și va naște: „Iată, fecioara va

¹ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

² Donald C. Fleming, *Op. cit.*

³ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

⁴ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

⁵ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

⁶ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

⁷ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 133.

lua în pân-te-ce și va naște fiu și-L vor chema cu numele de Emanuel” (Isaia 7,14).

În cele ce urmează, vom reproduce două texte din Noul Testament, care vorbesc despre împlinirea profețiilor mai sus menționate.

„Iar în a șasea lună, îngerul Gavriil a fost trimis de la Dumnezeu într-o cetate din Galileea, al cărei nume era Nazaret, la o fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria. Și intrând îngerul la ea, a zis: «Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei!». Iar ea, văzându-l, s-a tulburat de cuvântul lui și cugeta: «Ce fel de închinare poate fi aceasta?». Și îngerul i-a zis: «Nu te teme, Marie, fiindcă ai aflat har la Dumnezeu. Și iată vei lua în pân-te-ce și vei naște Fiu și numele Lui îl vei chema Iisus. Acesta va fi mare și Fiul Celui-Preaînalt Se va chema și Domnul Dumnezeu Îi va da tronul lui David, părintele Său, și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și împărăția Lui nu va avea sfârșit». Și Maria a zis către înger: «Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?». Și răspunzând îngerul, i-a zis: «Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui-Preaînalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care Se va naște din tine, Fiul lui Dumnezeu se va chema. Și iată, Elisabeta, rudenia ta, a zămislit și ea fiu la bătrânețea ei și aceasta este a șasea lună pentru ea, cea numită stearpă. Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință». Iar Maria a zis: «Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!». Și îngerul a plecat de la dânsa” (Luca 1,26-38).

„Iar nașterea lui Iisus Hristos așa a fost: Fiind Maria, mama Sa, logodită cu Iosif, fără să fi fost ei înainte împreună, s-a aflat pe sine având în pân-te-ce de la Duhul Sfânt. Iar Iosif, logodnicul ei, drept fiind și nevrând s-o dea în vileag, a vrut s-o lase pe ascuns. Și cugetând el acestea, iată îngerul Domnului

i s-a arătat în vis, grăind: «Iosife, fiul lui David, nu te teme s-o iei pe Maria drept femeia ta, fiindcă ceea ce s-a zămislit într-însa este de la Duhul Sfânt; ea va naște Fiu, Căruia tu îi vei pune numele Iisus, căci El va mântui pe poporul Său de păcatele lor». Iar acestea toate s-au făcut ca să se împlinească ceea ce s-a spus de Domnul prin profetul care zice: «Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște Fiu și-L vor chema cu numele de Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu». Și trezindu-se Iosif din somn, a făcut așa cum i-a poruncit îngerul Domnului și a luat-o la sine pe logodnica sa» (Matei 1,18-24).

„Înțeparea călcâiului seminței femeii» despre care vorbește Dumnezeu se referă la suferințele și moartea Domnului Hristos, care, așa cum a scris prorocul Isaia, *«a fost rănit pentru păcatele noastre și a pățimit pentru fărădelegile noastre»* (Isaia 53,5)”¹.

„Experiența șerpilor care îi mușcă pe oameni de călcâi înainte de a fi zdrobiți sub picioare este una banală, însă dobandește o semnificație frapantă atunci când este aplicată la suferințele Mântuitorului cauzate de ostilitatea Satanei și la zdrobirea lui Satana prin smerenia Domnului Hristos”².

„Până la a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu întrupat, diavolului i se îngăduie să-i vatame pe oameni, chiar și pe Însuși Hristos, dar rănila făcute de el se vor tămădui cu ușurință, precum rănila din călcâi, care nu sunt primejdioase, fiindcă în călcâiul acoperit cu piele groasă este foarte puțin sânge. Neputincioasa răutate a diavolului l-a provocat Mântuitorului o rană la călcâi, ridicând împotriva Lui pe iudeii necredincioși, care l-au răstignit. Dar această rană a slujit doar la mai marea rușinare a diavolului și la tămăduirea omenirii”³,

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

² D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

³ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 133.

după cum a afirmat profetul Isaia, „*că prin rana Lui noi toți ne-am vindecat*” (Isaia 53,5).

În ceea ce privește „zdrobirea capului șarpelui” de către sămânța femeii aceasta a avut loc, parțial, în timpul activității publice a Domnului Hristos, dar mai ales prin pogorârea Sa la iad, de unde a eliberat sufletele tuturor dreptilor Vechiului Testament, cu care a intrat în împărăția lui Dumnezeu. Zdrobirea definitivă a puterii Satanei va avea loc la cea de-a doua venire, în slavă, a Fiului lui Dumnezeu întrupat, în calitate de Judecător al lumii, când „*diavolul va fi aruncat în iezerul de foc și pucioasă, unde este fiara și profetul mincinos, și vor fi chinuiți acolo, zi și noapte, în vecii vecilor*” (Apocalipsa 20,10).

Pornind de la rolul decisiv jucat de femeie în pierderea raiului de către protopărinți, dar și de la dușmănia „dintre sămânța ei și a șarpelui” anunțată de Dumnezeu, un teolog apusean a scris: „Prin femeie a venit păcatul, prin femeie va trebui să vină Mântuitorul lumii. Prin femeie a venit blestemul, prin femeie va trebui să vină Cel care va purta și va înlătura blestemul. Prin femeie a fost pierdut raiul, tot dintr-o femeie va trebui să se nască și Cel care îl va redobândi”¹.

„Chiar când îl blestema pe șarpe, Dumnezeu încă aștepta pocăința lui Adam și a Evei. Sfântul Efrem Sirul a scris în acest sens: «Dumnezeu a început cu neînsemnatul șarpe, astfel încât, în vreme ce mânia dreptei judecăți se îndrepta numai spre el, Adam și Eva să se poată însămînta și pocăi, dându-se prin aceasta prilej bunătății lui Dumnezeu să-i izbăvească de blestemele dreptei judecăți. Dar după blestemarea șarpelui, negrăbindu-se Adam și Eva să-și ceară iertare, Dumnezeu le-a rostit pedeapsa. El i-a vorbit întâi Evei, căci prin mâna ei s-a dat păcatul lui Adam”².

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

² Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 134.

Dumnezeu și Eva

„Dumnezeu i-a zis femeii: «Îți voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni.»” (Facere 3,16).

Cu toate că după ce i-a creat pe primii oameni Dumnezeu i-a binecuvântat și le-a zis: *„Creșteți și înmulțiți-vă și umpleți pământul și supuneți-l!”* (Facere 1,28), deci „în pofida promisiunii de a binecuvânta prin femeie și prin procesul de naștere, din cauza căderii în păcat, mai întâi femeia va avea de suportat dureri și agonie prin aceeași experiență. Moartea este consecința păcatului și primul indiciu al acesteia pe care îl va simți femeia va fi durerea în chiar actul de a da viață. Teribila ironie a consecințelor păcatului va consta în aceea că până și cele mai binecuvântate evenimente vor fi adeseaacompaniate de teama morții”¹.

„Fiind rânduită în aceeași cinste cu bărbatul, în urma păcatului femeia i-a devenit supusă. Cu alte cuvinte, Dumnezeu i-a spus: «Pentru că l-ai părăsit pe cel de aceeași cinste cu tine, pe cel care este de aceeași fire cu tine și pentru care ai fost creată, pentru că ai vrut să stai de vorbă cu șarpele, fiara cea vicleană, și să primești sfat de la el, de aceea supune-te bărbatului tău și hotărăsc să-ți fie el stăpân, ca să cunoști stăpânia lui! Și pentru că n-ai știut să conduci, învață să fii condusă bine!”². Astfel, prin păcatul strămoșesc, „conflictul a intrat în relațiile umane și chiar armonia dintre soț și soție a fost alterată prin dominare”³.

Dacă Eva nu s-ar fi îndepărtat de Adam nu ar fi căzut în cursa Satanei și nu și-ar fi ispitit soțul. Însă pentru că

¹ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

² Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, pp. 27-28.

³ Donald C. Fleming, *Op. cit.*

acestea s-au petrecut, Dumnezeu a rânduit ca femeia să fie supusă bărbatului.

Dumnezeu și Adam

„Iar lui Adam Dumnezeu i-a zis: «Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu te vei hrăni cu iarba câmpului. Întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce!»” (Facere 3,17-19).

Adam a primit direct din partea lui Dumnezeu porunca de a nu mânca roade din pomul cunoștinței binelui și răului. După cum femeia a păcătuit pentru că a încălcat porunca lui Dumnezeu prin ascultarea de sfatul Satanei, bărbatul a săvârșit același păcat, doar că el a ascultat de Eva, deși în ultimă instanță îndemnul de a nesocoti porunca lui Dumnezeu venea tot de la diavol, încât amândoi protopărinții au ajuns în robia lui.

„Din moment ce omul a fost zidit ca stăpân peste întreaga creație, păcatul lui a avut efecte cosmice. Căderea a fost doar a omului, dar suferința s-a extins și asupra celor ce-i erau supuse. De aceea Sfântul Macarie Egipteanul a scris că «toate creaturile au plâns pentru căderea lui Adam, fiindcă l-au văzut pe acela care le fusese dat ca stăpân făcându-se rob al puterii potrivnice și viclene»”¹.

Mâncând din rodul pomului cunoștinței binelui și răului, deci dintr-o parte a creației interzisă lui, Adam nu numai că a căzut în neascultare de Dumnezeu, dar s-a și întinat, iar drept consecință, Creatorul și-a blestemat, cu durere, propria Lui operă. În acest fapt însă, constatăm marea iubire a lui

¹ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 28.

Dumnezeu față de om, fiindcă nu cel care a păcătuit a fost blestemat, ci zidirea, din care a fost adus în existență trupul protopărintelui și care trebuie să-i slujească.

Sfântul Ioan Damaschin vede din altă perspectivă relația omului cu lumea între momentul călcării de către acesta a poruncii lui Dumnezeu și cel al blestemării pământului. În acest sens, el a scris că „după călcarea poruncii, când pofta irațională a omului a condus în el rațiunea, când a nesocotit porunca Stăpânului, atunci și zidirea supusă lui s-a revoltat contra stăpânului pus de Creator”¹.

Sfântul Simeon Noul Teolog a scris și el că „zidirea n-a mai vrut să slujească lui Adam după neascultare, văzându-l căzut din slava dumnezeiască, ca unul ce s-a răzvrătit împotriva Făcătorului. De aceea Dumnezeu, rânduind încă înainte de întemeierea lumii mântuirea omului prin nașterea din nou, i-a supus lui zidirea, blestemând-o ca, odată ce omul pentru care a fost creată s-a făcut stricăcios, să se facă și ea stricăcioasă, pentru ca să-i procure anual hrană stricăcioasă, iar când îl va înnoi pe om și-l va face nestricăcios, nemuritor și duhovnicesc, să preschimbe întreaga zidire împreună cu el și să o facă veșnică și nematerială. Aceasta a arătat-o Sfântul Apostol Pavel când a scris că *«făptura a fost supusă deșertăciunii - nu de voia ei, ci din pricina aceluia care a supus-o - cu nădejde însă»* (Romani 8,20). Zidirea deci, nu de bunăvoie a fost mutată la stricăciune și aduce roade care se strică și odrăslește spini și pălămidă, ci ascultând de porunca lui Dumnezeu, Care a hotărât aceasta întru nădejdea reînnoirii ei. Vrând să facă acest lucru și mai limpede, Apostolul neamurilor a scris că *«și făptura însăși se va elibera din robia stricăciunii spre libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu»* (Romani 8,21)”².

¹ **Ibidem.**

² *Filocalia*..., vol. VI, p. 133.

După ce i-a creat pe protopărinți, Dumnezeu le-a zis: *„Iată, vă dau vouă toată iarba dătătoare de sămânță de pe toată fața pământului, și tot pomul purtător de rod cu sămânță de pom în el. Acestea vor fi hrana voastră. Iar tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se târăsc pe pământ, și care au în ele suflare de viață le dau toată iarba verde spre hrană”* (Facere 1,29-30).

În urma păcatului strămoșesc, Adam și Eva nu au mai avut voie să mănânce rodul niciunui pom, ci au împărțit aceeași hrană cu celelalte viețuitoare de pe pământ. Ei nu s-au mai putut bucura de roadele pomilor din grădina Edenului, pentru că au fost alungați din ea, iar în afara acesteia, pământul rodea *„spini și pălămidă”*.

Dacă totuși omul avea dorința de a mânca altceva decât iarba animalelor, care creștea singură pe câmp, de acum înainte era nevoit să muncească *„în sudoarea feței”* lui pentru aceasta, deoarece pământul fiind blestemat nu mai dădea de la sine roade, cum o făcuse până atunci.

Din cuvintele lui Dumnezeu vedem că „pedeapsa i-a lovit pe călcătorii poruncii dumnezeiești, dar și pe urmașii lor, în funcțiile lor esențiale: pe femeie, în cea de soție și mamă, iar pe bărbat în cea de cap al familiei, care trebuie să pună pe masă hrana necesară traiului zilnic. În loc să rămână grădinarul lui Dumnezeu în rai, omul va avea de luptat cu un pământ devenit ostil”¹.

Prin cuvintele Sale, *„până te vei întoarce în pământul din care ești luat”*, Dumnezeu îi reamintește lui Adam, pe de o parte, că a fost creat din țărâna pământului (Facere 2,7), iar pe de alta, de momentul în care i-a dat porunca de a nu mânca din roadele pomului cunoștinței binelui și răului și l-a și atenționat că încălcarea acesteia va atrage după sine moartea (Facere 2,16-17).

¹ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 28.

În ultima parte a sentinței Sale de condamnare a lui Adam: „*pământ ești și în pământ te vei întoarce!*”, Dumnezeu explică ce înseamnă moartea trupului, și anume descompunerea în elementele din care acesta a fost alcătuit.

Cu toate că trupul omului este vasul de lut al sufletului, în faptul că întoarcerea acestuia în pământ este o pedeapsă, avem dovada clară că destinația omului era cerul și nu pământul, după cum a scris și Sfântul Apostol Pavel, „*căci pentru noi, cetatea noastră este de la început în ceruri, de unde-L și așteptăm ca Mântuitor pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba trupul nostru de smerenie spre a-l face după chipul trupului Său de slavă, potrivit cu lucrarea puterii Lui ca pe toate Sieși să le supună*” (Filipeni 3,20-21).

„Sfinții Părinți vorbesc despre faptul că osânda de moarte, care și-a luat începutul la căderea protopărinților, nu a fost cu totul o pedeapsă, ci și un bine, căci omul, odată căzut, dacă ar fi rămas nemuritor, nu ar mai fi avut cale de ieșire. Închipuiți-vă ce ar însemna să te afli într-o stare din care să nu fii capabil să te izbăvești singur, să nu fii în stare să te întorci în rai, urmând să trăiești mereu și mereu, fără nădejdea de a ieși din acea stare. Astfel, moartea pune capăt păcatului”¹.

„Prin moarte, Dătătorul de Lege a oprit răspândirea păcatului, și prin chiar acea pedeapsă ne descoperă iubirea Sa de oameni, în așa măsură încât, dând El porunca, a împreunat moartea cu călcarea ei și, pe măsura căderii celui vinovat sub pedeapsă, a rânduit în așa fel încât osânda însăși să poată sluji mântuirii. Că moartea topește firea noastră dobitocească și astfel, pe de-o parte, oprește lucrarea răului, iar, pe de alta, scapă pe om de boală, îl slobozește de trudă, pune capăt necazurilor

¹ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 137.

și grijilor sale și-i încetează suferințele trupești. Iată iubirea de oameni cu care a amestecat Judecătorul osânda”¹.

„Omul, în latura sa trupească, este legat cu întregul zidirii văzute și este parte organică a ei, lucru ce ne face să înțelegem felul cum întreaga zidire a căzut odată cu el în moarte și stricăciune”².

Adam i-a pus femeii sale numele Eva

„Și Adam i-a pus femeii sale numele Eva, adică viață, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii” (Facere 3,20).

„În întunericul cauzat de păcat a strălucit o rază de lumină, fiindcă Adam și-a numit soția Eva, *«adică viață, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii»*”³.

Când i-a pus acest nume, protopărintele a avut în minte atât binecuvântarea lui Dumnezeu adresată bărbatului și femeii după ce i-a creat: „*Creșteți și înmulțiți-vă și umpleți pământul*” (Facere 1,28), cât și blestemul Creatorului aruncat asupra femeii după ce I-a încălcat porunca: „*Îți voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii*” (Facere 3,16).

Adam a înțeles că binecuvântarea lui Dumnezeu va rămâne, dar însoțită de blestem, fiindcă femeia va avea necazuri în timpul sarcinii și va naște în dureri, dar va naște.

Bărbatul și-a numit soția „Eva, adică viață, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii”, în sensul că deși protopărinții vor muri, din cauza păcatului strămoșesc, neamul omenesc va trăi, prin perpetuarea din generație în generație, deci femeia urma să fie mama neamului omenesc. Cu siguranță că aici este vorba doar despre viața biologică a oamenilor.

¹ Ibidem, p. 138.

² Ibidem, p. 270.

³ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

„Adam însă a dovedit că a auzit și a înțeles și implicațiile dătătoare de speranță ale promisiunii făcute de Dumnezeu despre sămânța femeii «care va zdrobi capul șarpelui»”¹, adică despre Mesia născut dintr-o fecioară fără sămânță bărbătească.

Aici se impune o întrebare: De ce era necesar ca Mântuitorul lumii să se nască dintr-o fecioară?

Părintele profesor Dumitru Stăniloae a scris că „dacă Mesia s-ar fi născut ca orice om, ar fi murit ca orice om, fără să poată învia nici El și fără să poată învia nici pe oamenii a căror fire a asumat-o. Crucea Lui n-ar fi fost mântuitoare dacă s-ar fi născut cu păcatul care l-ar fi supus morții ca pe toți oamenii, deci n-ar fi acceptat moartea de bunăvoie pentru ceilalți oameni, ca să o poată birui, ci ar fi suportat-o fără voie, pentru vina Lui, ca o lege căreia i-ar fi fost și El supus”². „Învingând stricăciunea nașterii, El a învins și sfârșitul stricăciunii prin moarte”³. Născându-Se dintr-o fecioară, fără păcat strămoșesc, și neavând păcate personale, Fiul lui Dumnezeu nu a putut fi reținut de moarte, căci aceasta este consecința păcatului, pentru că „*păcatul, odată săvârșit, aduce moarte*” (Iacov 1,15). „Numai prin zămislirea și nașterea Sa ca om din fecioară, Fiul lui Dumnezeu a dat putere spiritului Său uman de a birui moartea cu trupul. Între zămislirea din Sfânta Fecioară Maria și înviere este așadar o strânsă legătură”⁴.

Dacă prin protopărinții Adam și Eva s-a început înmulțirea vieții biologice a oamenilor, prin Fiul lui Dumnezeu întrupat, născut la plinirea vremii din Sfânta Fecioară Maria, firea umană a fost restaurată, oamenii au fost răscumpărați din robia diavolului, a păcatului și a morții și au fost împăcați

¹ **Ibidem.**

² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Iisus Hristos lumina lumii...*, p. 359.

³ **Ibidem**, pp. 64-65.

⁴ **Idem**, *Chipul...*, p. 144.

cu Dumnezeu, de aceea Mântuitorul a spus: „*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine*” (Ioan 14,6). Viața despre care vorbește aici Domnul Hristos însă nu este cea biologică, ci cea spirituală, duhovnicească.

Dacă după moartea trupului, protopărinții și toți urmașii lor s-au dus cu sufletele în iad, până la eliberarea acestora de către Mântuitorul din temnițele iadului, despre cei ce cred în El, Domnul Hristos a spus: „*Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi; și tot cel ce trăiește și crede întru Mine, în veac nu va muri!*” (Ioan 11,25-26).

Aici mai trebuie făcută o remarcă. „*Adam i-a pus femeii sale numele Eva, adică viață, pentru că ea era să fie mama tuturor celor vii*”, de aceea să nu o confundăm niciodată pe Eva, „mama tuturor celor vii”, cu Sfânta Fecioară Maria, care este „Maica Vieții”.

Dumnezeu le-a făcut protopărinților îmbrăcăminte

„*Și Domnul Dumnezeu le-a făcut lui Adam și femeii sale îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat*” (Facere 3,21).

„Acest pasaj scripturistic ne oferă imaginea caracteristică a mântuirii omului păcătos. Acesta reprezintă prima predică din Sfânta Scriptură, rostită de Dumnezeu Însuși, nu prin cuvinte, ci prin simboluri și acțiuni. Este o proclamare a modului prin care păcătosul se poate întoarce și apropia de Creatorul său. Este declarația inițială a faptului fundamental că *«fără vărsare de sânge nu există iertare»* (Evrei 9,22). Este o ilustrare a substituirii, când cineva nevinovat moare în locul celui vinovat”¹.

„Înainte a căderii protopărinților, Dumnezeu a stabilit care este plata păcatului, zicându-i lui Adam: *«Din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca*

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

din el, vei muri negreșit» (Facere 2,17). Dumnezeu este Drept și, în calitate de Judecător al lumii, El trebuie să procedeze cu dreptate. Porunca Lui fusese încălcată și judecata trebuia făcută. Dar judecata poate nesocoti iubirea? Nu există vreo cale prin care harul să poată birui dreptatea? Slavă lui Dumnezeu că există. Iubirea dorea iertarea păcătoșilor, dar pentru că dreptatea cerea moartea lor, altcineva trebuia să moară în locul lor. Domnul Dumnezeu i-a îmbrăcat pe Adam și Eva cu piei de animale, dar pentru a face rost de ele, trebuiau sacrificate niște animale, era necesar ca ele să plătească cu viața pentru acest scop. Și în acest fel a fost procurată îmbrăcămintea pentru oamenii căzuți. Este evident că prin fapta Lui, Dumnezeu a preînchipuit moartea Fiului Său întrupat pentru oameni. Fiindcă Domnul Hristos Și-a pus viața pentru oile Sale și i-a împăcat pe oameni cu Dumnezeu, Acesta îi poate mântui pe cei ce cred în Iisus Hristos”¹.

Acest lucru a fost profețit și de „*arhiereul Caiafa, care le-a zis iudeilor: «Nu știți nimic; nici nu gândiți că de folos ne este să moară un om pentru popor, iar nu tot neamul să piară». Dar pe aceasta n-a zis-o de la sine, ci, fiind arhiereu al aceluia an, a profețit că Iisus avea să moară pentru neam - și nu numai pentru neam, ci și ca să adune într-o singură pe fiii lui Dumnezeu cei împrăștiați»* (Ioan 11,49-52).

„Ce plină de iubire este fapta lui Dumnezeu, Care a făcut rost de piei, a confecționat hainele protopărinților și i-a îmbrăcat. Ei nu au făcut nimic. Dumnezeu a făcut totul. Ei au fost cu desăvârșire pasivi. Același adevăr este ilustrat și în pilda fiului risipitor. Când fiul plecat de acasă a ajuns o ființă pierdută, dar și-a conștientizat păcatul și s-a întors, s-a manifestat iubirea din inima tatălui, care le-a zis slujitorilor săi: «*Aduceți degrabă haina cea mai scumpă și-l îmbrăcați*» (Luca 15,22).

¹ Ibidem.

Fiul risipitor nu și-a adus el această haină și nici nu s-a îmbrăcat singur cu ea, ci toate acestea au fost făcute pentru el. La fel este cu fiecare păcătos, după cum a scris Sfântul Apostol Pavel: «Căci în har sunteți mântuiți prin credință; iar aceasta nu-i de la voi: este darul lui Dumnezeu» (Efeseni 2,8). De aceea, cu toții putem spune, ca și prorocul Isaia: «Bucura-mă-voi întru Domnul, sălta-va de veselie sufletul meu întru Dumnezeul meu, că m-a îmbrăcat cu haina mântuirii, cu veșmântul veseliei m-a acoperit» (Isaia 61,10)”¹.

Prin căderea în păcat, din oameni duhovnicești, Adam și Eva au devenit trupești, iar hainele de piele reprezintă tocmai existența biologică, participarea omului „la viața animală”², precum și mortalitatea. Aceste haine nu au însă doar un aspect negativ, ci arată și purtarea de grijă a lui Dumnezeu pentru menținerea omului în existență într-un spațiu străin și ostil naturii sale originare. Sfântul Ioan Gură de Aur spune, în acest sens, că Dumnezeu „și-a arătat marea Lui milă față de proto-părinți și i-a miluit în căderea lor; căci văzându-i acoperiți de multă rușine și că nu știau ce să facă pentru a nu mai fi goi și urâți, le-a făcut îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat”³.

Un părinte al Bisericii a scris că „pentru îmbrăcăminte sau tunicile de piele există două interpretări principale, cu diverse ramificații: hainele reprezintă trupul material, carnea trupului omenesc, sau ele simbolizează condiția păcătoasă și muritoare a omului, de care ne lepădăm prin Botez”⁴.

¹ Ibidem.

² Alain Besançon, *Imaginea interzisă*, traducere din franceză de Mona Antohi, Editura Humanitas, București, 1996, p. 107.

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, publicate în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești” vol. XXI, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 213.

⁴ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 29.

„Putem fi tentați să credem că omul capătă doar acum un trup. Dar materialitatea trupului a fost deja clar afirmată în capitolul doi al Cărții Facerii. După cădere însă, omul s-a îmbrăcat cu mortalitatea și grosimea trupului - căci aceasta simbolizează îmbrăcarea de piele. În relatarea de față nu este vorba numai despre piei obișnuite. Căci ce fel de animale au putut fi sacrificate și jupuite pentru a li se da o astfel de întrebuințare? Or, întrucât orice piele luată de pe animal este moartă, avem certitudinea că prin această condiție muritoare rezervată inițial doar animalelor necuvântătoare, a fost dată mai târziu omului, din grijă și prevedere, capacitatea de a muri. Sigur însă că moartea nu i-a fost dată omului pentru vecie, fiindcă haina se îmbracă numai pe dinafară, aducând, la nevoie, folos trupului, dar nefiind inerentă firii sale. Un alt înțeles al îmbrăcării oamenilor cu piele ar fi acela că Dumnezeu le-a consolidat trupurile, spre a face față vieții pline de greutate ce va urma”¹.

„Pentru Sfântul Grigorie de Nyssa tunicile de piele nu sunt trupul, precum socotea Origen, ci ceea ce aduce în om proprietățile naturii neraționale, altfel spus ceea ce aduce noua situație existențială a omului. Pe de o parte, sunt gândurile trupești, pe de altă parte forma naturii neraționale, formă care va fi lăsată de-o parte în viața viitoare. În «Marele cuvânt catehetic», Sfântul Grigorie spune, ca și Metodiul de Olimp, că tunicile de piele reprezintă mortalitatea. Pentru Metodiul de Olimp mortalitatea era necesitatea morții. După ce va face o exegeză a alegoriei tunicilor de piele, în «Marele cuvânt catehetic», Sfântul Grigorie spune că acestea nu fac parte din adevărata natură a omului, ci că ne sunt aplicate din afară, la ocazie oferindu-ne serviciul lor, fără să fie absolut necesare naturii. În «Dialog despre suflet și înviere» el va

¹ Ibidem.

încerca o explicare a ceea ce înțelegea prin «formă a naturii necugetătoare»: «Ceea ce am primit odată cu pielea de animal, a fost: legătura trupească, zămisirea, nașterea, întinarea, alăptarea, hrana, creșterea progresivă până la maturitate, vârsta adultă, bătrânețea, boala, moartea» - adică modalitatea de a trăi conform cu ființele care ne-au precedat în existență”¹.

„De îndată ce tunicile de piele au acoperit natura omenească, aceasta va purta chipul a două realități distincte: prin mintea deiformă poartă trăsăturile frumuseții lui Dumnezeu, iar prin pornirile pătimașe poartă chipul animalelor. Este încă o constatare a ideii că omul nu a pierdut prin păcat chipul lui Dumnezeu ca dat ontologic”².

„El a pierdut în schimb egalitatea cu îngerii, adică posibilitatea de a se mișca în sferele superioare, deci, comuniunea cu îngerii, primind forma ființelor neraționale. Asemănarea cu ființele inferioare înseamnă că, nemaiavând dinamismul dinaintea căderii, natura omenească este condamnată să trăiască o existență lipsită de progres, o existență înghețată în orizontalitatea lumii materiale, fără a mai putea privi cerul și fără perspectiva creșterii spre infinit”³.

„Sfântul Grigorie subliniază că adesea puterea de judecată, pusă în slujba mișcărilor instinctive ale naturii, se îndobitocește, în așa măsură că uneori putem ajunge la o mulțime de absurdități prin întoarcerea chipului lui Dumnezeu din noi spre chipul fiarei”⁴.

„Considerăm că prin alegoria tunicilor de piele Sfântul Grigorie de Nyssa înțelege nu numai termenul ad quem al unei existențe combinate cu existența necugetătoare, dar și cum-ul

¹ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 223.

² *Ibidem*, pp. 224-225.

³ *Ibidem*, p. 225.

⁴ *Ibidem*.

existenței pământești: o existență unde moartea este totdeauna prezentă sau, altfel spus, o viață în care trăim moartea, fie prin afecte și neputințe, fie prin patimi”¹.

„Îmbrăcând primii oameni cu această condiție, Dumnezeu, după Sfântul Grigorie, viza două lucruri: a. perpetuarea persoanei omenești după ce oamenii au pierdut modul îngeresc de înmulțire. b. educarea oamenilor: patimile au pătruns în noi prin nașterea în chipul animalelor, dar ele nu au fost fixate cu un scop rău. Din contră, funcțiile sufletului devin organe ale virtuții sau ale păcatului, printr-o anume mișcare a liberei alegeri, după cum fierul se modelează după bunul plac al meșterului, devenind fie sabie, fie unealtă agricolă. Toate mișcările (funcțiile și afectele) naturii necugetătoare pot deveni virtuți și conforme frumuseții chipului, dacă vor fi îndreptate spre cele înalte de către puterea spiritului”².

„Ne putem întreba, de ce Dumnezeu a îmbrăcat omul cu tunicile de piele și nu cu altceva? După Sfântul Grigorie, aceasta nu este o siluire a protopărinților, ci ceva adecvat înclinării lor spre ceea ce este animal și necugetător. Pentru aceasta Dumnezeu, Părintele blând și bun al naturii noastre, văzând că omul preferase plăcerea materială, a avut ideea să conlucreze aparent cu atracția aceluia, prin tunicile de piele cu care l-a îmbrăcat. Nu putem crede că omul ar fi preferat această viață. Vom putea spune că în păcat, omul a acționat ca o ființă necugetătoare, conform stimulilor de moment și nu conform cu posibilitățile pe care i le oferea demnitatea sa”³.

„Sfântul Grigorie exprimă ideea că pofta omului se va sătura de viața dusă într-un ținut străin, având convingerea că până la sfârșit el se va întoarce la Creatorul său, chiar prin

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 225-226.

³ **Ibidem**, p. 226.

intermediul tunicilor de piele. Afectele, (pentru acest termen Sfinții Părinți folosesc termenul de «patimă nepăcătoasă»); noi înțelegem toate funcțiile psiho-somatice ale omului a căror bună funcționare face ca acesta să trăiască foamea, setea, văzul, auzul, mirosul etc., ele nefiind rele prin ele însele) pentru cel care va acționa conform funcțiilor sale duhovnicești vor deveni colaboratori în realizarea virtuților. Ele sunt, de asemenea, o șansă”¹.

„Dovadă a condescendenței lui Dumnezeu, tunicile de piele nefiind o pedeapsă, au un caracter tămăduitor, în sensul că Dumnezeu scoate binele chiar din rău. Viața umană în condiția specificată de ceea ce au adus în ea tunicile de piele, nu este, după Sfântul Grigorie, viața într-un totu adecvată naturii umane. Tunicile de piele vor fi lepădate în viața de dincolo, acolo unde «mireasa» (sufletul) are să se prezinte «goală» în fața mirelui, curățită adică de tot ceea ce nu face parte din natura ei”².

„Tunicile de piele au fost necesare după ce comuniunea cu Dumnezeu a fost ruptă. Comuniunea ruptă urmează pierderea vieții adevărate și familiarizarea cu moartea. Este primul gen de moarte. Separarea de Dumnezeu nu înseamnă intrare imediată în neantul existențial (diavolul este mort pentru viața adevărată, dar totuși, există), ci mai întâi într-un spațiu de unde binele curat, identic cu viața adevărată, este absent, altfel spus, este intrarea într-un spațiu de bine și rău, confuză și sfâșiată între cele două contrarii. În rău Dumnezeu nu există. Dispariția frumuseții primordiale este echivalentă cu intrarea morții în întreaga natură umană (trup și suflet). Sfântul Grigorie spune în acest sens: «Moartea fiind amestecată odată cu natura omenească, ne-a cuprins o stare de moarte, încât viața noastră este, oarecum, moartă. Într-adevăr, viața noastră este cu

¹ Ibidem.

² Ibidem, p. 227.

adevărat moartă, pentru că a fost lipsită de nemurire». Într-altă parte, Sfântul Părinte spune că: «Neexistența este faptul de a nu te găsi într-un bine. Aceasta venind la cei care au introdus răul, adică la primii oameni, s-a răspândit ca un curent rău până în urmașii lor»¹.

Dumnezeu a zis: „Adam s-a făcut ca unul dintre Noi”

„Și a zis Domnul Dumnezeu: «Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum, ca nu cumva să-și întindă el mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci», Domnul Dumnezeu l-a scos din grădina Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat. Și l-a izgonit pe Adam și l-a așezat în fața grădinii Edenului” (Facere 3,22-24).

„Omul căzut este departe de a fi ca Dumnezeu. Aici este, în mod evident, un mod ironic de a vorbi. Dumnezeu întrebuintează în chip ironic și osânditor pluralul: «s-a făcut ca unul dintre Noi», care corespunde cu ideea despre Dumnezeu sădită în Adam de amăgirea șarpelui”².

„«Unul dintre Noi» este înțeles de Origen ca «unul printre Noi» și interpretat ca referindu-se la Satana, care aparținuse lumii cerești, dar a căzut din mândrie. Adam repetă căderea lui Satana”³.

„Pomul vieții are conform textului de aici capacitatea de a reînnoi forța vitală a omului și a-l feri astfel de moarte. Autorul biblic vrea în același timp să redea ideea că Dumnezeu a gândit inițial pentru om nu numai o viață lipsită de suferințele și poverile vieții pământești, ci și lipsită de teama de moarte. Textul nu spune dacă prin aceasta a fost gândită o viață veșnică

¹ Ibidem.

² Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 29.

³ Ibidem.

în grădina Edenului, sau că omul ar fi fost ridicat în sfera unei vieți cerești fără teama de moarte”¹.

„Sfânta Scriptură păstrează un soi de mister în jurul pomului vieții. Deducem doar că acel pom avea capacitatea de a dăruia viață veșnică. Dumnezeu nu i-a spus lui Adam nimic despre pomul vieții, ceea ce ar însemna că, până la cădere, omul a putut mânca din roadele sale. Abia după cădere omul este despărțit de acel pom, căci viața veșnică în stare de cădere ar însemna ca omul să se afunde într-o existență lipsită de sens și plină de suferință”². De aceea Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că „scoaterea lui Adam din rai este mai degrabă o faptă de purtare de grijă decât de mânie”³.

Sfântul Grigorie de Nyssa a scris și el că „alungarea din grădina Edenului nu este urmarea răzbunării lui Dumnezeu, ci cu necesitate a păcatului; pentru că raiul, locuința a celor vii, nu primește pe cei morți prin păcat”⁴.

După ce i-a alungat pe protopărinți din grădina Edenului, Dumnezeu nu i-a trimis undeva, departe, ci în fața acestei grădini.

Hrana omului paradisiac

După ce i-a creat pe protopărinți, Dumnezeu le-a zis: *„Iată, vă dau vouă toată iarba dătătoare de sămânță de pe toată fața pământului, și tot pomul purtător de rod cu sămânță de pom în el. Acestea vor fi hrana voastră”* (Facere 1,29). Apoi, *„Domnul Dumnezeu a sădit o grădină în Eden, spre răsărit, și l-a pus acolo pe omul pe care-l zidise. Și Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuți la vedere*

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 29-30.

³ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Omilii la Facere...*, p. 211.

⁴ **Preot Dr. Vasile Răducă**, *Op. cit.*, pp. 222-223.

și buni la mâncare, precum și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului. Și Domnul Dumnezeu l-a luat pe omul pe care-l zidise și l-a pus în grădina cea din Eden, ca să-l lucreze și să-l păzească. Și Domnul Dumnezeu i-a dat lui Adam poruncă și i-a zis: «Din toți pomii raiului poți să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!»» (Facere 2,8-9 și 2,15-17).

Din aceste două texte constatăm faptul că omul a primit ca și hrană de la Dumnezeu, pe de o parte, „*toată iarba dăătoare de sămânță de pe toată fața pământului, și tot pomul purtător de rod cu sămânță de pom în el*”, iar pe de altă parte, roadele tuturor pomilor din grădina Edenului, cu o excepție.

Pomii raiului

Pentru Sfântul Grigorie de Nyssa „pomii raiului din care urmau să se hrănească protopărinții nu ofereau o hrană care să satisfacă pânțele, ci procurau cunoașterea și nemurirea celor care gustau din ei”¹.

Sfântul Ioan Damaschin a scris și el în acest sens: „Eu socotesc că raiul cel din Eden a fost dublu și, într-adevăr, părinții purtători de Dumnezeu au învățat aceasta, unii spunând că este sensibil, alții că este spiritual. Este cu puțință ca prin cuvintele «toți pomii» să se înțeleagă cunoștința puterii dumnezeiești care se dobândește din creaturi, după cum a scris Sfântul Apostol Pavel: «*Cele nevăzute ale lui Dumnezeu se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din fapte, adică veșnica Lui putere și dumnezeire*» (Romani 1,20). Dar cea mai înaltă decât toate cunoștințele și decât aceste contemplații este cunoștința noastră, adică a naturii noastre, după cum spune psalmistul David: «*Minunată a fost cunoștința ta din mine*»

¹ **Ibidem**, p. 187.

(Psalmul 138,6), adică din structura mea. Această cunoștință era primejdioasă pentru Adam, deoarece el era de curând creat”¹.

„Prin cuvintele: «*Din toți pomii raiului poți să mănânci*» socotesc că Dumnezeu a vrut să-i spună lui Adam: «Suie-te prin toate făpturile la Mine, Făcătorul, și culege din toate un singur fruct, pe Mine, viața cea adevărată. Toate să-ți rodească viață, iar împărțășirea cu Mine fă-o întărirea existenței tale. În chipul acesta vei fi nemuritor»”².

„Dumnezeu l-a făcut pe om făptură însuflețită, aflat sub stăpânire pe pământ, după rânduiala vieții de acum, dar având a fi mutat în altă parte, adică în veacul ce va să fie, iar realizarea acestei taine este îndumnezeirea sa prin înclinația către Dumnezeu. Omul se îndumnezeiește prin participarea la iluminarea dumnezeiască, nu prin transformarea lui în ființa dumnezeiască. Deci raiul terestru - și, de fapt, întreaga viață pământească a omului - a fost făcut de Dumnezeu «mai întâi ca o școală și ca un loc de învățătură a sufletelor omenești», după cum zice Sfântul Vasile cel Mare. Omului i s-a dat, întru început, o cale de urcare din slavă în slavă, din raiul pământesc la starea de locuitor duhovnicesc al cerului, prin încercarea și ispitirea pe care Dumnezeu ar fi putut să i le trimită, începând cu porunca de a nu mânca doar din pomul cunoștinței binelui și răului. Omul a fost așezat în rai într-o stare aflată oarecum între cea cerească, unde numai cei curați duhovnicește se pot sălășlui, și cea a pământului stricăcios - care a apărut, după cum vom vedea, din pricina căderii sale”³.

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 69.

² *Ibidem*, pp. 69-70.

³ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 116.

Pomul cunoaștinței binelui și răului

„Ținând cont de structura limbii ebraice, unii exegeți ai Sfintei Scripturi sunt de părere că expresia «cunoașterea binelui și răului» are același sens cu expresia «folositor și dăunător». În acest caz ar fi vorba despre un pom ale cărui fructe aduc o înțelepciune practică, ce folosește în viață. Totuși, o astfel de interpretare nu este suficientă, pentru că după ce protopărinții au mâncat din rodul acestui pom, Dumnezeu a spus: *«Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul»*. Lucrul acesta ne obligă să includem în noțiunea de bine și rău și elementul moral. Trebuie să ne amintim că înțelepciunea practică și cea morală făceau la un loc «înțelepciunea» în adevăratul înțeles al cuvântului. Învățătura evreilor despre înțelepciune, lega întotdeauna chestiunile practice de cele etice, în mod foarte strâns. Acest fel de interpretare este întărit mai ales prin faptul că prima consecință a mâncării din rodul pomului oprit, adică înainte de judecata lui Dumnezeu, a adus cu sine recunoașterea propriei goliciuni, prin care se înțelege deosebirea de gen și trezirea sentimentului de pudoare. Inocența morală, simțământul copilăresc de nevinovăție a unuia față de celălalt și față de Dumnezeu a fost deci pierdut, căci acum ei se ascund unul față de altul, îmbrăcându-se, și se ascund chiar din fața lui Dumnezeu, printre pomii raiului. Trebuie deci să ne gândim că este vorba despre un pom al înțelepciunii, prin care omul a primit o cunoaștere practică și morală, prin care, relativ, el poate deveni independent de Dumnezeu”¹.

„Pentru Sfântul Ilarie de Pictavium denumirea de pom al cunoaștinței binelui și răului are un sens ironic, spre rușinarea neascultării acelor care l-au crezut pe diavol și care și-au

¹ Pr. Prof. Athanase Negoită, *Op. cit.*, p. 151.

închipuit că gustând din el vor ajunge dumnezei. Dar în realitate a fost un pom obișnuit, fără nicio putere spirituală intrinsecă”¹.

Sfinții Părinți ai Bisericii au dat mai multe interpretări pomului cunoștinței binelui și răului, dintre care le vom prezenta pe cele mai importante.

Un părinte al Bisericii a scris: „Nu știm ce fel de pom a fost cel al cunoștinței binelui și răului. Tradiția îl socotește fie smochin, fie, mai târziu, măr, pomi cu simbolism ambivalent (dar s-a vorbit și despre altfel de pomi). Abia în Evul Mediu târziu pomul cunoștinței binelui și răului (în alte variante, cel al vieții) a fost considerat a fi mărul, care apare pentru prima dată la poetul creștin Ciprian (sec. V). Simbolismul mărului este ambivalent. Pe de o parte, simbol al fertilității (vezi mitul Hesperidelor, funcția sa ca atribut al Afroditei, al Demetrei și al lui Dionisos, precum și diferitele obiceiuri de nuntă sau practici de îndepărtare a sterilității, în care mărul are un rol esențial), pe de altă parte, simbol al distrugerii și morții (vezi mitul Persefonei, Albă ca Zăpada etc.). El își păstrează acest caracter ambivalent și în tradiția creștină, de simbol al păcatului și al morții sau, în mâna Maicii Domnului și, începând cu secolul al XI-lea, în mâna pruncului Iisus, al mântuirii și vieții veșnice. Noi rămânem la opinia că este vorba mai degrabă despre un pom interior prin care omul, ca stăpân pus peste zidire, putea extinde armonia în întreg universul. Aceasta nu exclude, însă, și existența unui pom sensibil”².

„Dar cuprindea acel pom în sine moartea? Sau doar cunoștința? Este cunoștința aducătoare de moarte? Cât privește pomul cunoștinței, era bun și pomul și era bun și rodul lui. Că nu-i așa, precum socot unii, că pomul acesta cuprindea în el moartea, ci neascultarea. În rodul lui nu era altceva decât cunoștință. Iar

¹ Grigore Dinu Moș, *Op. cit.*, p. 15.

² Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 23.

cunoștința este bună, dacă este folosită cum trebuie. În ceea ce privește vârsta, Adam era încă un copil, de aceea el nu putea cuprinde după vrednicie cunoștința”¹.

„Unii dintre vechii părinți ai Bisericii au înțeles pomul cunoștinței binelui și răului în mod spiritual, ca de altfel raiul întreg. Dar cea mai mare parte dintre ei au înțeles atât raiul cât și pomul cunoștinței binelui și răului, în sens literal, pentru că Moise a scris foarte clar că *«Domnul Dumnezeu a făcut să răsară din pământ tot soiul de pomi plăcuți la vedere și buni la mâncare, precum și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului»* (Facere 2,9). Acest text ne înfățișează locul raiului pe pământ, numind după aceea și râurile care curgeau din el. Astfel, pomul cunoștinței binelui și răului a fost numit așa din cauză că, prin mâncarea din el, primii oameni aveau să cunoască din proprie experiență deosebirea între bine și rău. Nu se poate spune că era un pom vătămător prin natura lucrurilor sau un pom rău în sine, pentru că *«toate cele create de Dumnezeu erau foarte bune»* (Facere 1,31). Pomul acesta a fost ales de Dumnezeu numai ca instrument pentru încercarea omului”².

„Pomul cunoștinței a fost o încercare, o ispitire și un exercițiu al ascultării și neascultării omului. De aceea a și fost numit pomul cunoștinței binelui și răului pentru că a dat celor care mâncau din roadele lui puterea de a-și cunoaște propria lor fire. Acesta era un lucru bun pentru cei desăvârșiți; dar pentru cei mai puțin desăvârșiți și mai lacomi în pofță era un lucru rău, după cum hrana tare este rea pentru cei fragezi și care au încă nevoie de lapte. Căci Dumnezeu, care ne-a creat, nu voia ca noi să ne îngrijim și să ne tulburăm cu privire la multe lucruri, nici să ne neliniștim și să ne preocupăm mai dinainte de viața

¹ Ibidem.

² Pr. Prof. Athanase Negoită, *Op. cit.*, p. 152.

noastră. Tocmai lucrul acesta l-a experimentat Adam. Căci, după ce a mâncat din acest pom, a cunoscut că era gol și luând frunze de smochin, și-a făcut un acoperământ și s-a acoperit. Dar înainte de a mânca, atât Adam cât și Eva «erau amândoi goi și nu se rușinau»¹.

„Pomul cunoștinței binelui și răului este discernământul unei contemplări multiple, adică cunoașterea propriei firi. Ea este bună pentru cei desăvârșiți și pentru cei care s-au fixat în contemplația dumnezeiască, pentru că ea vestește prin ea însăși măreția Creatorului. Ea este bună de asemenea și pentru cei care nu se tem de cădere, prin aceea că au ajuns cu timpul la o oarecare deprindere a unei asemenea contemplații. Nu este, însă, bună pentru cei care sunt tineri și mai lacomi cu pofta, pentru că neavând sigură rămânerea în mai bine și nefiind statorniciți cu tărie în contemplarea singurului bine, grija de propriul lor trup îi atrage și îi smulge spre ea”².

„Prin pomul cunoștinței binelui și răului se mai indică mâncarea sensibilă și plăcută care în aparență este dulce, dar în realitate pune pe cel care se împărtășește cu ea în comuniune cu relele. În chip natural mâncarea sensibilă este o completare a ceea ce se pierde, ea se dă afară și se distruge. Este deci cu neputință ca să rămână nestrăcătios cel care se împărtășește cu mâncarea sensibilă”³.

„După tâlcuirea clasică a Sfântului Grigorie Teologul, Dumnezeu i-a dat lui Adam în rai o lege, ca o materie asupra căreia să lucreze voia sa liberă. Legea era o poruncă despre pomii din care să mănânce, și despre singurul de care să nu se atingă. Acesta era pomul cunoștinței binelui și răului din care însă nu trebuia să mănânce nu fiindcă ar fi fost rău de la

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, pp. 67-68.

² *Ibidem*, p. 69.

³ *Ibidem*, pp. 69-70

începutul sădirii lui; nici nu ne era interzis fiindcă Dumnezeu ne-ar fi pizmuț pentru el. El ar fi fost bun dacă omul s-ar fi împărțit de el la vremea cuvenită; căci pomul acela, pe cât îmi pare, era contemplația, la care numai cei care au ajuns la deplinătatea deprinderii pot pătrunde fără primejdie, dar care nu este bun pentru cei care sunt încă ceva mai simpli și lacomi cu pofta; tot așa cum nici hrana tare nu este bună pentru cei încă fragezi, având nevoie de lapte”¹.

Sfântul Maxim Mărturisitorul a spus: „Și iarăși poate că pom al cunoștinței binelui și răului s-a numit zidirea celor văzute, fiindcă are și rațiuni duhovnicești care hrănesc mintea, dar și o putere naturală, care pe de o parte desfătează simțirea, pe de alta pervertește mintea. Deci contemplată duhovnicește, ea oferă cunoștința binelui, iar luată trupește oferă cunoștința răului. Căci celor ce se împărțesc de ea trupește, li se face învățătoare în ale patimilor, făcându-i să uite de cele dumnezeiești. Poate de aceea a interzis Dumnezeu omului cunoștința binelui și răului, amânând pentru o vreme împărțirea de ea, pentru ca, mai întâi, precum era drept - cunoscându-și omul cauza sa prin comuniunea cu ea în har și prin această comuniune prefăcând nemurirea dată lui după har în nepătimire și neschimbabilitate, ca unul ce a devenit deja Dumnezeu prin îndumnezeire - să privească cu Dumnezeu fără să se vatăme și cu totul liber făpturile lui Dumnezeu și să primească cunoștința lor cu Dumnezeu ca Dumnezeu, dar nu ca om, având după har în chip înțelept aceeași cunoștință a lucrurilor ca Dumnezeu, datorită prefacerii minții și simțirii prin îndumnezeire”².

„Tot așa, Nichita Stithatul, dezvoltând această idee, declară că pomul cunoștinței binelui și răului este simțirea

¹ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, pp. 116-117.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 486.

aplicată lumii sensibile sau trupului. Omul putea contempla lucrurile sensibile fără pericol, printr-o simțire călăuzită de minte. Privirea lucrurilor sensibile, cu o simțire necălăuzită încă de o astfel de minte întărită, era periculoasă. De aceea trebuia să crească mai întâi la capacitatea de a privi cu o simțire călăuzită de mintea înduhovnicită”¹.

„Aceeși opinie o exprimă și Sfântul Grigorie Palama: «Le-ar fi fost de folos protopărinților, care trebuiau să petreacă în locul acela sfânt, să nu uite nicidecum de Dumnezeu, ci mai degrabă să se exercite încă și să rămână, ca niște copii, la cele simple și cu adevărat bune și să se desăvârșească prin deprinderea contemplativă. Să nu pășească la o încercare câtă vreme erau încă nedesăvârșiți, aflându-se într-o stare de mijloc, și puteau fi duși de forța celor întrebuițate cu ușurință, fie spre bine, fie spre contrariul»”².

„Ca și Sfinții Părinți menționați anterior, Sfântul Grigorie de Nyssa înțelege pomul cunoștinței binelui și răului mai ales în aspectul sensibil al lumii, dar stăruie într-un chip deosebit asupra faptului că acest aspect poate naște răul în om, prin aceea că este sesizat exclusiv prin simțirea lui. În sine, nu este rău nici aspectul sensibil al lumii, dar el poate deveni mai periculos pentru om datorită simțurilor care, înainte de o întărire spirituală a lor, se pot aprinde ușor de frumusețea sensibilă a lumii. De aceea este mai bine ca omul să-și concentreze atenția spre sensurile spirituale ale lumii până ce se întărește duhovnicește. Pericolul concentrării simțirii la aspectul sensibil al lucrurilor provine, după Sfântul Grigorie de Nyssa, din puțința nașterii pasiunilor în om datorită înrudirii lui trupești cu natura animală. Deci aspectul sensibil al lumii capătă caracterul de pom al binelui și răului,

¹ **Ibidem**, p. 487.

² **Ibidem**.

amestecat, prin întâlnirea simțirii omului cu aspectul sensibil al lucrurilor, fără a fi călăuzită de o minte înduhovnicită. La aceasta mai contribuie și Satana, în chipul șarpelui, simbol al insinuărilor viclene. Deci fructul acela este amestecat, avându-l ca avocat al său pe șarpe, poate pentru motivul că răul nu se arăta gol de sine, după natura sa. Răutatea ar fi inefficientă dacă nu s-ar colora în niciun bine prin care să atragă spre poftirea ei pe cel amăgit. Deci firea răului este amestecată, având în adânc pierzania, ca pe un vicleșug ascuns, iar în amăgirea de la arătare înfățișând un oarecare chip al binelui. Culoarea frumoasă a argintului pare bună iubitorului de arginți, dar iubirea de arginți devine rădăcina tuturor relelor. Așa este cu toate păcatele. Nu este nici absolut rău, deoarece se învâluie în floarea binelui, nici pur bine, deoarece sub el se ascunde răul. De aceea, arătând șarpele fructul rău al păcatului, nu a arătat vederii răul în natura ce o avea, căci nu s-ar fi lăsat omul ispitit de răul vădit. Ci, înfrumusețându-l la arătare cu o vedere atrăgătoare și vrăjind gustul cu o plăcere pentru simțire, i s-a părut femeii acceptabil și luând, a mâncat. Iar mâncarea a devenit maica morții pentru oameni”¹.

„Răul nu poate cuceri prin el însuși. Răul se împodobește cu florile binelui. Omul păstrează în sine o rămășiță de neșters a binelui. El trebuie să se amăgească cu părerea că păcatul pe care-l face are justificarea prin bine. Răul e ambiguu din neputința sa de a sta prin sine. De aici și perversitatea la care trebuie să recurgă orice ispititor, ca să înduplece pe cineva să facă răul propus, prezentându-l ca bine. Desigur, cine se lasă amăgit păstrează în amăgirea lui o doză de nesinceritate. El consimte să fie amăgit, își dă seama că este amăgit. Dar trebuința de a se lăsa amăgit este un minim de bine rămas în

¹ **Ibidem**, pp. 490-491.

el, ca un fel de pod șubred, prin care intră răul. Fără acesta, nu poate intra răul în el”¹.

„Răul oferă o dulceață sau un bine inițial, dar la sfârșit își arată efectul distrugător. Diavolul nu are prea mare nevoie să-l amăgească pe om în privința începutului, căci acesta este cuceritor prin sine. El are nevoie să-i liniștească sufletul de temerea față de sfârșitul, sau de urmările faptei rele. Câtă vreme glasul lui Dumnezeu, care răsună în conștiința profundă și sinceră a femeii, îi spune: «De veți mânca din pom, cu moarte veți muri» și opune această temere șoaptei ispititoare a șarpelui, acesta îi spune, amăgind-o: «Nu veți muri, ci veți fi ca și Dumnezeu», apoi își întărește liniștirea aceasta privitoare la sfârșitul faptei rele cu arătarea dulceții inițiale”².

„Sfântul Vasile cel Mare interpretează altfel binele și răul legate de fructul acestui pom. Interpretarea lui deschide o perspectivă optimistă spre viitor. Dar ea nu este în contradicție cu cea a Sfântului Grigorie de Nyssa, ci o completează. Sfântul Vasile vede binele și răul săvârșit de Adam în faptul că mâncând din acel pom a săvârșit, pe de o parte, un act de neascultare, pe de alta, a fost dus la cunoștința goliciunii, deci a rușinii. Invers ca la Sfântul Grigorie, dacă începutul este rău, sfârșitul este bun. Mai bine zis, după sfârșitul rău, sau spre întâmpinarea lui, se naște în oameni căința, în cazul lui Adam, prin mâncare s-a născut în el ideea să-și pregătească îmbrăcăminte ca să se înfrâneze de la pornirile trupești. În general, ispita șarpelui i-a trezit pe primii oameni la lupta de apărare împotriva ispitelor lui, la lupta pentru biruirea Satanei. Dumnezeu Însuși a pus în om pornirea aceasta de luptă împotriva Satanei. Această pornire va duce la înfrângerea Satanei în Fiul Omului, Hristos. În Acesta este ultimul sfârșit

¹ **Ibidem**, p. 491.

² **Ibidem**, p. 492.

al luptei. «*Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi ție capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul*» (Facere 3,15). Chiar frumusețea pomului a fost pentru oameni un prilej de a lupta cu ispitele lui. Desigur, omul nu va putea birui singur răul introdus în el. Dar nici răul nu va desființa cu totul binele din el. Omul va rămâne într-o stare ambivalentă. Accentuând asupra luptei în favoarea binelei din sine, împotriva răului care de asemenea era prezent în sine, Sfântul Vasile cel Mare zice: «De aceea s-a sădit un pom purtător de fructe frumoase, pentru ca, în reținerea de la dulceață, care arată prin înfrânare binele, să ne învrednicim cu dreptate de cununile răbdării. Căci mâncării i-a urmat nu numai neascultarea, ci și cunoștința goliciunii»¹.

„După interpretările Sfinților Părinți, cunoștința binelui și răului, dobândită din îmbinarea între activitatea simțurilor și aspectul sensibil al lumii, constă într-o cunoaștere a pasiunilor născute în om, iar după interpretarea specială a Sfântului Vasile cel Mare, și în lupta împotriva acestor pasiuni. În general, din interpretarea patristică rezultă că prin cădere omul s-a ales cu cunoștința răului în sine, dar n-a fost cu totul copleșit de el, ci a păstrat și o opoziție împotriva lui fără să reușească însă să ducă la capătul biruitor această luptă”².

„Căzut în mândrie, Adam a vrut să decidă de la sine ce este bine și ce există. Binele și existența sunt reduse astfel la starea de obiecte ca să poată încăpea în limitele rațiunii îngustate și mândre a insului singuratic. Ele sunt adaptate intereselor și plăcerilor momentane și strict egoiste”³.

„Din Cartea Facerii rezultă că, prin gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului, omul a vrut să cunoască numai un

¹ *Ibidem*, pp. 492-493.

² *Ibidem*, p. 493.

³ *Ibidem*, p. 500.

bine și un rău al său în raport cu natura, cu o natură față de care omul nu simte datorii, nu simte o responsabilitate. Omul simte o responsabilitate numai față de persoane și binele constă nu în a profita de natură ca obiect, ci în achitarea de această responsabilitate, sau de datoriile față de oameni și în folosirea naturii în acest scop”¹.

Sfântul Grigorie de Nyssa a scris despre cunoașterea dobândită în urma mâncării din roadele pomul oprit: „Ce este acest pom plin de plăceri pentru simțuri care conține cunoașterea amestecată cu bine și rău? Cuget că nu mă voi depărta de adevăr, dacă voi porni în legătură cu aceasta, de la o evidență. După părerea mea, în acest loc din Sfânta Scriptură «cunoaștere» nu este echivalent cu «știință» și, potrivit uzului Scripturii, găsesc o deosebire între «cunoaștere» și discernământ. Sfântul Apostol Pavel spunea bine, așadar, că un om cu dispozițiile sufletului mai desăvârșite și cu simțurile disciplinate poate să discearnă cu bună știință (Evrei 5,14). De aceea, el ne sfătuiește să judecăm toate (I Corinteni 2,15), căci, spune el, discernământul este propriu duhovnicesc. Cuvântul cunoaștere nu pare să desemneze peste tot știința și informația, ci mai degrabă o dispoziție interioară față de ceea ce ne este plăcut. Astfel, Dumnezeu a cunoscut pe cei care îi aparțin (II Timotei 2,19). Și el i-a spus lui Moise: «*Te cunosc pe tine mai mult decât pe toți*» (Ieșire 33,17)”². În schimb, „Dumnezeu Judecătorul, Care le știe pe toate, le va spune celor condamnați la iad: «*Niciodată nu v-am cunoscut pe voi*» (Matei 7,23). De aceea pomul care produce această cunoaștere amestecată se află printre cele interzise. Un amestec de elemente opuse compun rodul lui, al cărui apărător este șarpele”³.

¹ *Ibidem*, p. 502.

² *Preot Dr. Vasile Răducă, Op. cit.*, pp. 188-189.

³ *Ibidem*, p. 189.

„Sfântul Grigorie de Nyssa arată totuși că în Scriptură nu este vorba de o cunoaștere științifică a binelui și a răului. Mai mult, în Scriptură, „cunoașterea binelui și a răului” nu înseamnă „știință a binelui și a răului”. Prin urmare, „cunoașterea binelui și a răului” în sens biblic nu se realizează prin informația cu privire la cele două realități contrare; nu este nicio elaborare conceptuală și abstractă care ar exclude sau ar preceda experiența, ci un gen de experiență cu o realitate, alta decât a noastră. Orice cunoaștere este o luare de contact; după cum cunoașterea lui Dumnezeu nu este o elaborare mentală, ci o participare la Dumnezeu, la fel cunoașterea binelui și răului este o experiență existențială, care echivalează cu o intrare pe o anumită cale care nu-i este indiferentă naturii umane”¹.

Un părinte al Bisericii a scris că „pomul interzis însuși reprezintă cunoașterea răului, căci mâncarea din el însemna călcarea poruncii lui Dumnezeu. Adam a aflat despre rău prin neascultare. El a ales calea păcatului și astfel a descoperit, printr-o experiență amară, ce înseamnă răul”².

„După Sfântul Grigorie de Nyssa și Sfântul Maxim Mărturisitorul gustarea din pomul cunoașterii binelui și răului a adus omului o considerare a răului ca bine, o mascare a răului în bine”³.

Pomul vieții

Sfântul Ioan Damaschin a scris: „Unii și-au închipuit că răul este sensibil, iar alții că este spiritual. Dar mie mi se pare că după cum omul a fost creat în același timp corporal și spiritual, tot astfel și locașul preasfințit al acestuia a fost creat în același timp și corporal și spiritual și avea o înfățișare dublă.

¹ **Ibidem**, p. 191.

² **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 118.

³ *Filocalia*..., vol. V, p. 404, nota 2.

Căci omul locuia cu trupul într-un loc cu totul dumnezeiesc și foarte frumos, iar cu sufletul locuia într-un loc foarte înalt și incomparabil de frumos. Dumnezeu, care locuia în el, era casa lui; Dumnezeu era îmbrăcăminte pentru el strălucitoare; harul lui Dumnezeu îl înveșmânta; omul se desfăta ca un alt înger cu singurul fruct prea dulce al contemplării lui Dumnezeu; cu această contemplare se și hrănea; aceasta, pe bună dreptate, a fost numită «pomul vieții», fiindcă dulceața participării la Dumnezeu le dă celor care se împărtășesc de ea viață neîntreruptă de moarte”¹.

„De asemenea, prin «pomul vieții» poate să se înțeleagă cunoștința divină, care se dobândește din toate cele sensibile, și înălțarea prin ele la Făcătorul, Creatorul și Cauza tuturor”².

După ce au fost așezați în rai, „Adam și Eva se puteau bucura de toată grădina Edenului; deci ei puteau mânca fără restricții, în toate sensurile, din pomul vieții, dar trebuiau să nu se atingă de pomul cunoștinței binelui și răului”³.

După căderea în păcat însă, ei nu mai aveau voie să mănânce nici din pomul vieții, fiindcă acesta „avea o energie dătătoare de viață din care puteau să mănânce numai cei care erau vrednici de viață și nesupuși morții”⁴.

Un părinte al Bisericii a scris că „mâncatul din pomul vieții l-ar fi putut face pe om nemuritor, fără ca el să fie și bun, lucru pe care Dumnezeu nu l-a dorit, de aceea l-a scos pe om afară din grădina Edenului”⁵.

În Cartea Facerii citim că „în mijlocul raiului erau pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului” (Facere 2,9).

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 68.

² *Ibidem*, p. 69.

³ D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, *Op. cit.*

⁴ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 68.

⁵ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 139.

„Aceasta înseamnă că ambii pomi se aflau în același punct central, căci nu pot fi două puncte centrale. Aceasta poate să însemne că aceeași lume, sesizată exclusiv prin simțuri și prin rațiunea pusă în slujba simțurilor, este un izvor al binelui care nu este bine; dar sesizată în semnificația ei de o rațiune mai adânc văzătoare, care, dimpotrivă, ia simțirea în slujba ei, este un izvor al vieții. Deci «pomul vieții» este fie aceeași lume sesizată prin minte, fie Dumnezeu care se vede prin lumea astfel sesizată. Un «pom al vieții» este orice persoană a altuia, care este sursa vieții mele, prin iubirea ei față de mine, iar «Pomul vieții» prin excelență și atotcuprinzător este Persoana absolută, ca sursă a iubirii nesfârșite față de toți și a iubirii tuturor persoanelor între ele”¹.

„O întrebare ar fi, în acest caz: în ce sens se spune în Cartea Facerii că, după cădere, Dumnezeu i-a scos pe Adam și Eva din rai, ca să nu mănânce din pomul vieții și să fie vii? Cum ar mai fi putut ei să mănânce din lume prin «minte» și să fie vii, odată ce au căzut de la această capacitate? Nu a încetat lumea prin însăși căderea oamenilor să mai fie un «pom al vieții»? Sau nu s-a ascuns prin aceasta «pomul vieții» în adâncul lumii? Poate că tocmai aceasta vrea să le spună Cartea Facerii, chiar dacă o atribuie și unui act special al lui Dumnezeu. Adam și Eva au căzut de la vederea lui Dumnezeu într-o lume devenită netransparentă și printr-o retragere a lui Dumnezeu de la vederea lor. Dumnezeu nu Se comportă pasiv în fața căderii lor: ei sunt scoși de la pomul vieții și printr-o retragere a acestui pom de la posibilitatea lor de vedere. Lumea devine netransparentă, producătoare de moarte și de corupție nu numai prin fapta oamenilor, ci și prin actul lui Dumnezeu, Care-Și retrage unele energii ale Lui din ea. Faptul că pomul vieții a rămas undeva de unde

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 498.

oamenii au fost scoși înseamnă, poate, că lumea a rămas în sine un pom potențial al vieții, a rămas potențial transparentă, dar oamenii au căzut de la această cunoaștere a ei. Ei n-au mai văzut lumea ca «grădină», ca rai al deplinătății vieții, prin care «umbla Dumnezeu»; ei n-au mai văzut lumea în semnificația ei deschisă infinitului personal al lui Dumnezeu. Este semnificativ că sfinții, care prin Hristos s-au ridicat peste alipirea exclusivă de creație, văd în ea reliefuri și dimensiuni ascunse pentru cei ce nu știu decât de lume. Sfântul Simeon Noul Teolog descrie ordinea vieții de veci, văzută în parte de el încă de aici, în culori de negrăită frumusețe și armonie. Se poate spune că tocmai cei ce se lipsesc exclusiv de suprafața creației pierd viziunea adâncimii ei în Dumnezeu, pierd lumea ca pom al vieții, ca un potir care ne poate îmbia la viața dumnezeiască fără de moarte, și sunt în afara lumii ca «grădina» prin care umblă Dumnezeu, persistând într-o lume care, alături de grâu, rodește «spini și pălămidă», într-o lume a sudorilor, a plăcerilor amestecate cu dureri. După credința creștină, în iad păcătoșii sunt în întunericul din afară de lumea reală. Noi vedem că invidioșii urătesc chipurile persoanelor umane și lucrurile lor. Nu văd lumina ce le vine din alt plan. Le rămâne ascunsă dimensiunea spre infinit a persoanelor și transparența lucrurilor spre infinitatea Cauzei lor personale ultime. Marele invidios, Satana, nu poate suporta lumea ca operă frumoasă și ordonată a lui Dumnezeu și aduce numai dezordine în ea și el însuși este întruchiparea maximei urâtenii. El urăște nu numai pe oameni, ci lumea întreagă, și încearcă să-i împiedice să vadă frumusețea ei, căutând să o reducă la un simplu obiect de pofte inferioare și la un motiv de vrajbă. Îi atrage și pe oameni spre acest chip al ei, ca să uite de Dumnezeu, de adâncurile spiritualității și bunătății”¹.

¹ **Ibidem**, pp. 498-499.

„Cei ce nu se lasă ispitiți de el descoperă până la urmă măreția și frumusețea reală a creației, o dată cu descoperirea Duhului dumnezeiesc, reîntors în ei și în ea. Lipsa din iad a vieții în Dumnezeu este și o lipsire de normalitatea lumii, o transformare a ei într-o îngrămădire de umbre halucinante purtate de mișcări haotice. Este o înfundare într-un coșmar, în pseudorealitatea eu-lui desprins de adâncimea consistentă a lumii, ca mijloc transparent al plenitudinii de viață a lui Dumnezeu. În rai toate erau frumoase, pentru că erau gesturi concretizate ale iubirii nesfârșite a lui Dumnezeu sesizate prin iubire de către Adam și Eva. După aceea apar în existență și trăsături urâte, otrăvitoare, monotone, sau le face păcătosul astfel. Creația în general își pierde chipul binelui neamestecat cu răul, adâncimile deschise cunoașterii infinite, și scoate la iveală, prin omul păcătos, un chip amestecat cu dureri, cu multe eșecuri și nedeplinătăți. Creștinismul leagă de păcat, sau de ruperea de Duhul lui Dumnezeu, împuținarea vieții sufletești sau moartea sufletească, deci și bolile, coruperea și moartea fizică. Prin păcat, sau prin retragerea Duhului dumnezeiesc, creația slăbește în resursele ei vitale. Ființa noastră însăși, în starea de păcat, poate înainta până la egoismul singularizării, încât aproape nu mai știe dacă există realmente. Permanențizarea acestei stări în iad este moartea veșnică, după moartea ca despărțire a sufletului de trupul ce se descompune”¹.

Cei doi pomi din mijlocul raiului

„Sfinții Părinți menționați anterior lasă să se înțeleagă că prin pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului se percepe aceeași lume: privită printr-o minte înduhovnicită, ea este pomul vieții și ne pune în legătură cu Dumnezeu; iar privită și folosită printr-o simțire dezlegată de mintea înduhovnicită, ea

¹ **Ibidem**, pp. 499-500.

reprezintă pomul cunoștinței binelui și răului și îl desface pe om de Dumnezeu”¹.

„Sfântul Grigorie de Nyssa o spune aceasta într-un fel propriu, făcând o analiză a caracterului ambiguu al pomului cunoștinței binelui și răului. Pomul cel permis al vieții este tot lucrul, sau mai bine zis toată cunoștința și experiența prin care omul sporește în bunătatea reală. Iar pomul cunoștinței binelui și răului, adică cel interzis, este de asemenea tot lucrul sau toată cunoștința și experiența de care se împărtășește omul amăgit de ideea că este bună, dar în realitate este rea”².

„Rezumând învățătura despre cei doi pomi din grădina Edenului, Sfântul Ioan Gură de Aur scrie: «Pomul vieții era în mijlocul raiului ca o răsplată; pomul cunoștinței, ca o pricină de luptă și strădanie. Dacă ai ținut porunca privitoare la acest pom, dobândești răsplătire. Și o, minune! Pretutindenea în rai înfloresc, tot felul de pomi, pretutindeni se umplu de roadă; numai în mijloc sunt doi pomi care sunt pricină de luptă și nevointă”³.

Adam și Eva au fost alungați din rai și nu le plăcea

„După ce au încălcat porunca lui Dumnezeu, protopărinții erau liberi să fie ceea ce credeau ei că vor să fie, dar, la fel ca nenumărați oameni începând de atunci, ei au descoperit că în momentul în care au obținut ceea ce au vrut, nu mai doreau acel lucru”⁴.

¹ *Ibidem*, p. 489.

² *Ibidem*, p. 490.

³ *Ieromonah Serafim Rose, Op. cit.*, p. 117.

⁴ *D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie, Op. cit.*

„Adam și Eva voiau să fie independenți de Dumnezeu și de aceea Creatorul i-a alungat de la fața Lui”¹, la fel cum a făcut și cu îngerii căzuți.

„Protopărinții voiau să determine binele și răul pentru ei înșiși și de aceea Dumnezeu i-a condus într-o lume în care ei vor învăța binele și răul doar prin necazurile și greutățile create de propriile lor greșeli”².

„Lui Adam și Evei le-a fost imposibil să rămână în grădina Edenului și să fie în comuniune cu Dumnezeu, pentru că El este sfânt, iar ceea ce întinează nu poate fi acceptat în prezența Lui. Păcatul are întotdeauna ca rezultat separarea, de aceea prorocul Isaia a scris: *«Nelegiuirile voastre vă despart de Dumnezeu și din pricina păcatelor voastre Și-a întors El fața de la voi»* (Isaia 59,2)”³.

Neascultarea i-a scos pe protopărinți din rai

„Conform capitolului 3 al Cărții Facerii păcatul lui Adam și Eva nu a fost altceva decât neascultare de porunca divină. O astfel de nesupunere ar pune în primejdie întreaga stăpânire a lui Dumnezeu. Este pentru prima oară că omul s-a răzvrătit contra acestei orânduiri și cu aceasta s-a introdus păcatul în lume. Prin neascultarea sa, omul a învățat să cunoască răul. Pentru acest motiv, omul a trebuit să plece din grădina lui Dumnezeu și să se îndeletnicească mai întâi cu agricultura și mai apoi cu zidirea de cetăți. Acolo, afară din grădina Edenului, neascultarea și răzvrătirea contra stăpânirii lui Dumnezeu își vor întinde tot mai mult raza de acțiune”⁴.

¹ Donald C. Fleming, *Op. cit.*

² *Ibidem.*

³ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

⁴ Pr. Prof. Athanase Negoită, *Op. cit.*, pp. 151-152.

Cât a durat starea primordială?

„Nu știm cât a rămas omul în starea primordială. Însă el n-a apucat să se consolideze în ascultarea de Dumnezeu și să progreseze în cunoașterea Lui, pentru că în acest caz căderea nu s-ar mai fi produs cu atâta ușurință, sau nu s-ar fi produs deloc”¹.

„Am putea deduce că starea primordială a durat foarte puțin, căci în această stare aflată la mijloc între ascultare și neascultare protopărinții trebuiau să se manifeste de la început fie ascultând, fie neascultând. Dacă s-ar fi manifestat o vreme ascultând, ar fi început să se obișnuiască în bine, și căderea ar fi devenit mai grea. Deci se pare că îndată ei s-au lăsat ispitiți de neascultare. Starea primordială ar indica mai mult starea cu care protopărinții au venit la existență prin actul creator al lui Dumnezeu, și în care erau chemați să persiste și să înainteze ca în starea lor normală. Sfântul Vasile cel Mare vorbește direct de rezeziciunea cu care Adam s-a decis pentru neascultare. Dar tot el afirmă existența reală a unui scurt răstimp anterior deciziei pentru rău. El ne dă să înțelegem că starea primordială înseamnă propriu-zis faptul că omul n-a ieșit rău din actul creator al lui Dumnezeu, ci răul a fost ales de om. Deci a avut un scurt răstimp de cumpănire înainte de alegere. Dumnezeu nu-l putea crea pe om rău. Dar voia ca omul să se întărească în bine și prin propria-i conlucrare”².

„Sfântul Vasile cel Mare vorbește chiar de o îngâmfare din săturare. Prea le avea omul pe toate de-a gata, fără să fi crescut duhovnicește prin eforturi pentru câștigarea lor. În loc să se decidă la acest efort pentru persistarea și înaintarea în participarea la cele bune, dar mai puțin sensibile, el a preferat să aleagă să se bucure, fără niciun efort, de bunuri mai ușor

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 486.

² *Ibidem*, pp. 487-488.

sesizabile. Faptul că și natura era frumoasă și îmbelșugată, corespunzând frumuseții sensurilor și realităților inteligibile, a constituit o ispită pentru om: de a se bucura mai curând de ceea ce era mai la îndemână decât de ceea ce cerea un efort pentru a-l cunoaște și a se bucura de el. «Deci a fost cândva Adam la o înălțime, nu a locului, ci a voinței, și anume atunci când, recent însuflețit și privind spre cer, s-a bucurat de cele văzute, iubind pe Binefăcătorul, Care i-a dăruit viața veșnică, l-a odihnit cu desfătărilor raiului, i-a dat stăpânire ca cea a îngerilor și o petrecere, ca a arhanghelilor și l-a făcut auzitor al glasului dumnezeiesc. Fiind ocrotit în toate acestea de Dumnezeu și bucurându-se de bunătățile Lui, săturându-se repede de toate și oarecum îngâmându-se de sătul, a preferat desfătarea arătată ochilor trupești, în locul frumuseții inteligibile, și a pus săturarea stomacului mai presus de bucuriile duhovnicești. Astfel a ajuns îndată afară din rai, fără de petrecerea aceea fericită, rău nu din constrângere, ci din înțelepciune. De aceea a păcătuit din voința cea rea și a murit din pricina păcatului»¹.

„Lipsa de înțelepciune «αβουλία» (abulia) de care vorbește Sfântul Vasile înseamnă în parte imprudență, în parte lipsă de voință, o lene a voinței. Omul a căzut din imprudență și din lenea de a face un efort, de a-și folosi libertatea. Dumnezeu îl voia pe om să crească în libertate prin efortul propriu. Libertatea ca semn al puterii spiritului nu este numai un dar, ci și un rezultat al efortului. Omul a refuzat acest efort de la început și a căzut în robia plăcerii ușoare a simțurilor. Dumnezeu i-a insuflat omului spiritul. Dar spiritul insuflat era în mare parte o potență, care trebuia actualizată de către om. Poruncindu-i să nu mănânce din pomul simțirii fără să fie călăuzit de libertatea spiritului, Dumnezeu i-a poruncit de

¹ **Ibidem**, p. 488.

fapt să fie tare, să rămână liber și să crească în spirit, sau în libertate. Porunca aceasta apela ea însăși la libertatea omului”¹.

„Căderea oamenilor de la Dumnezeu a constat formal într-un act de neascultare. Prin însuși acest act ei s-au rupt interior de Dumnezeu, din dialogul pozitiv cu El. Ei n-au mai răspuns lui Dumnezeu, crezând că prin aceasta își afirmă libertatea, autonomia. De fapt acest act a fost începutul închiderii egoiste a omului în sine. Prin aceasta el a devenit propriul său rob. Socotind că devine domn peste sine, a devenit robul său. Omul este liber numai dacă este liber și de sine pentru alții, în iubire, dacă este liber pentru Dumnezeu, sursa libertății, pentru că este sursa iubirii. Dar neascultarea a folosit ca prilej porunca de a nu gusta din pomul cunoștinței binelui și răului”².

Consecințele căderii în păcat

„Dintr-o anumită perspectivă, existența trupului uman a putut fi o șansă paradoxală. Sfântul Ioan Casian a scris în acest sens că dacă îngerii ar fi avut un trup, n-ar fi căzut atât de patetic, fiindcă trupul își transferă limitele și asupra păcatului. Nu poți cădea mai jos decât o îngăduie constituția precară a cărnii. Îngerii însă, fiind lipsiți de «frâna» corporalității, au atins niveluri ale prăbușirii de care omul nu este în stare. Spre deosebire de îngeri, omul nu poate deveni demon”³.

„Odată cu deschiderea ochilor lor prin călcarea poruncii, Adam și Eva au și pierdut viața raiului. De acum înainte ochii lor vor fi deschiși la lucrurile de jos ale pământului, și numai cu greu vor mai vedea cele înalte ale lui Dumnezeu. Ei nu mai sunt fără de patimi, ci și-au început pătimașa viețuire pământească”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 489.

² **Ibidem**.

³ **Andrei Pleșu**, *Op. cit.*, p. 34.

⁴ **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 30.

„Din ascultare, protopărinții au căzut în neascultare. Din neprihănire, ei au ajuns să cunoască binele și răul. Din fericire și pace, au căzut în necazuri și durere. De la savurarea fără efort a fructelor grădinii Edenului, ei au ajuns să mănânce ceea ce puteau produce din pământ prin propria lor muncă și transpirație. Din viață au căzut în moarte”¹.

„Din perspectivă umană, păcatul lui Adam nu pare a fi foarte grav. Tot ceea ce a făcut el a fost să mănânce dintr-un fruct. Păcatul lui Adam este grav prin faptul că rodul era din pomul cunoștinței binelui și răului, despre care Dumnezeu îi spusese că nu trebuie să fie mâncat, sub amenințarea pedepsei cu moartea (Facere 2,17). Până în acel moment, Adam era nevinovat din punct de vedere moral. Când a păcătuit însă, a devenit păcătos prin fire. Drept consecință, el a murit. Din punct de vedere spiritual el a murit imediat și a început să moară și trupește. Adam a fost primul om care a trăit pe fața pământului. Din Adam și Eva s-a născut orice altă ființă umană care a trăit vreodată pe fața pământului. De când Adam a păcătuit, fiecare ființă umană care se trage din el este la fel de păcătoasă ca și el, cu excepția lui Hristos. Din cauza păcatului lui Adam, moartea a intrat în neamul omenesc (Romani 5,12-14), încât fiecare ființă umană trebuie să fie părtașă la viața nouă”².

Înțeleptul Solomon a scris că „*Dumnezeu nu a făcut moartea și nu se bucură de pieirea celor vii*” (Înțelepciunea lui Solomon 1,13). Atunci cine este creatorul morții? Sfântul Apostol Pavel a scris că: «*Printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea*» (Romani 5,12). Iar cum sfătuitoarea la păcat al lui Adam a fost diavolul, atunci moartea este de la el, căci «*el de la început* - spune Domnul Hristos - *a fost ucigător*

¹ **James M. Freeman, Harold J. Chadwick**, *Manners & Customs of the Bible*, Rev. ed., North Brunswick, NJ, Bridge-Logos Publishers, 1998, S. 2.

² *The Open Bible...*

de oameni» (Ioan 8,44)”. Întrucât Satana a adus moartea în lume, el o stăpânește, pentru că Dumnezeu i-a dat un drept asupra celor ce de bunăvoie au intrat în stăpânirea lui.

„Pentru Sfântul Dionisie Areopagitul principalele urmări ale căderii în păcat și motivele acestora sunt: 1) Izgonirea din rai, care este consecința apostaziei omului de la adevărata Bunătate prin încălcarea poruncii dumnezeiești. 2) Păcatul strămoșesc a provenit pe de-o parte de la înșelăciunea atrăgătoare a potrivnicului și, pe de altă parte, din înclinațiile protopărintelui. Prin urmare, încălcarea poruncii dumnezeiești s-a produs din propria voie și în deplină libertate. 3) Prin cădere omul a pierdut viața dumnezeiască cea plină de bună-tăți, care era un jug de-viață-făcător, prin care era condus spre comuniunea veșnică cu Dumnezeu. 4) Așadar, din lipsa înțelepciunii omul a schimbat bunurile dumnezeiești cu cele contrare lor, alegând o viață mult-pătimitoare, al cărei sfârșit este moartea; astfel, neamul omenesc rătăcit și alienat a fost condus către limita contrară. Supunându-se și închinându-se din necunoaștere mulțimii distrugătoare a demonilor, aceasta a robit firea omenească, a maltratat-o fără milă și a împins-o spre distrugere și inexistență”¹.

„Prin urmare, căderea a fost, în mod esențial, o apostazie de la Dumnezeu (Frumos-și-Bine), o pierdere a frumuseții și bunătății primordiale. Pierderea afectează toate aspectele acestora ce erau fundamentale pentru omul primordial, adică: lumina, înțelepciunea, armonia, ordinea, deiformitatea sau sfințenia. La protopărinți toate aceste calități erau, desigur, unite într-o stare de identitate și dreptate primordială ce conținea posibilitatea înălțării - prin sinergia cu harul dumnezeiesc - spre asemănare, spre desăvârșita unitate și unire cu Dumnezeu Cel frumos și bun. Astfel, prin cădere, firea omenească a schimbat

¹ **Preot Daniel Pupăză**, *Op. cit.*, pp. 412-413.

unitatea cu multiplicitatea, unirea cu Dumnezeu cu robia deznădăjduitoare la demoni - «locul» prin excelență al răului și urâtului. A schimbat sfințenia cu necurăția patimilor multiple ale sufletului și trupului, pacea cu tulburarea și confuzia. Iubirea lui cea pentru Dumnezeu Cel cu adevărat frumos și bun a întors-o spre poftele distrugătoare ale lucrurilor străine, care numai aparent există. Pe scurt, a schimbat viața deiformă cu denaturarea și pericolul pierzaniei”¹.

„Odată cu păcatul strămoșesc răul a pătruns în firea omenească. Aceasta înseamnă, mai întâi, că sufletul a pierdut echilibrul și simetria puterilor lui, adică a rațiunii, irascibilității și dorinței. Când sufletul ajunge în această stare de dezordine, Sfântul Dionisie Areopagitul spune că acesta se află în afara rațiunii lui. Cu alte cuvinte, sufletul s-a angajat într-o mișcare dezordonată și defectuoasă, în care ierarhia interioară este răsturnată: rațiunea este subjugată mâniei, iar dorința este întoarsă dinspre frumusețile dumnezeiești spre strălucirile înșelătoare și mincinoase. Este o stare de domnie a patimii în suflet, care este instigată de vrăjmașul atunci când omul slăbește în a cunoaște negreșit Frumosul-și-Binele și slăbește în a-L dori și a conlucra cu El. Prin urmare, patima se cuibărește în suflet din cauza lipsei și pierderii deprinderii bunurilor proprii”².

„Răul a pătruns în omul căzut și a afectat acele elemente ce-i sunt accesibile, adică deprinderea și lucrarea bunurilor proprii, însă fără să-i prejudicieze natura propriu-zisă, ființa lui, care este dar al lui Dumnezeu. Esența ființei raționale constă, însă, în chipul ei, deoarece omul a fost creat în mod fundamental după chipul lui Dumnezeu. Răul a intrat, așadar, în firea umană, dar fără să poată distruge chipul lui Dumnezeu, care se află în om. Sfântul Grigorie Palama spune că omul

¹ **Ibidem**, pp. 413-414.

² **Ibidem**, p. 414.

căzut din rai a păstrat în sine chipul lui Dumnezeu, dar a pierdut buna-stare, stabilitatea acestuia, care constă în puterea de asemănare. Cu alte cuvinte, răul a afectat numai deprinderea chipului, anume capacitatea lui de a lucra asemănarea cu Dumnezeu. După asemănarea, însă, se referă la asemănarea în virtute, deoarece chipul evoluează spre asemănare prin lucrarea virtuților, care presupune împreună-lucrarea voinței libere cu harul dumnezeiesc. Afirmând că natura omenească este incapabilă să purceadă spre deprinderea bunurilor proprii, Sfântul Dionisie Areopagitul înțelege faptul că chipul omului este privat de facultatea de a se înălța spre asemănare. Este vorba de un chip aflat în pasivitate, căci după cădere chipul rămâne neschimbat în realitatea proprie, dar în lucrarea lui este redus la tăcere ontologică. Un chip ce-a pierdut posibilitatea asemănării nu este doar pasiv, dar nici în calitate de chip nu se manifestă în mod statornic, deoarece în el a apărut o duplicitate. Chipul și-a pierdut luminozitatea, s-a caricaturizat, s-a alterat. De vreme ce Sfântul Dionisie Areopagitul consideră chipul ca fiind podoaba ființei înțelegătoare, rezultă că duplicitatea în cauză se referă la apariția urâteniei. Chipul omului alungat din rai s-a corupt din pricină că în el a pătruns urâtul, care întunecă, opacizează și schimonosește frumusețea dintru început. Chipul omului căzut, așadar, este întunecat, neclar, deformat, schimonosit, pasiv, nelucrător, urât. Un astfel de om este ca și cum nu ar avea chip; este un om fără chip, adică fără podoabă, este un om neîmpodobit¹.

„Creația și persoana umană nu mai pot opri procesul de corupere care îl duce pe fiecare om la moarte. Dacă Adam n-ar fi păcătuît, creatura conștientă ar fi înaintat spre un fel de mișcare stabilă, în tot mai multă convergență și unificare a părților creației, a omului în el însuși, a oamenilor între ei și cu

¹ **Ibidem**, pp. 414-416.

Dumnezeu, într-o mișcare a iubirii universale, într-o copleșire a creației de Duhul dumnezeiesc. Prin cădere a intrat în creație și o mișcare spre divergență, spre descompunere. Numai prin Hristos, ca Dumnezeu întrupat, părțile creației au început să se recompună pentru a da posibilitate viitoare ei transfigurări, pentru că din Hristos se revarsă în creație Duhul unificator și veșnic viu”¹.

„Dar menționăm că în viziunea ortodoxă, lumea nu a luat, după cădere, un chip total și fatal opac și nici cunoașterea omului nu s-a restrâns cu totul la o cunoaștere adaptată unui chip opac, netransparent, al lumii. Oamenii pot străpunge parțial această opacitate printr-o altă cunoaștere și o și străpung adeseori. Dar nu pot învinge total această opacitate și cunoașterea adaptată ei. Acestea rămân structuri dominante”².

„Lumea are sens numai prin faptul că poate fi condusă, fiind maleabilă, spre un mod de existență superioară și eternă, spre adevărul sau binele desăvârșit, care constă în iubirea și unirea între Dumnezeu și lume, între oameni și Dumnezeu și între oamenii înșiși; adică numai dacă este văzută ca un mediu transparent, în subțiere spre relația de iubire deplină între Dumnezeu și oameni și între oamenii înșiși”³.

„Creația a fost rânduită să fie un loc în care Dumnezeu să poată vorbi și să poată lucra în vederea acestui scop, un loc în care noi să putem răspunde lui Dumnezeu prin cuvântul și faptele noastre, angajându-ne pe drumul acestei comuniuni în dezvoltare, voită de Dumnezeu. Creația își împlinește rostul atunci când ea mai rămâne ca un loc în care ființa noastră poate întreține un oarecare dialog cu Dumnezeu, care se

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, pp. 494-495.

² **Ibidem**, p. 495.

³ **Ibidem**.

poate dezvolta numai dacă mai rămâne totuși văzută măcar în parte ca un dar al lui Dumnezeu, ca bază a darului superior al mântuirii, prin care va fi scăpată de starea actuală de coruptibilitate și moarte”¹.

„Lumea a fost creată cu calitățile corespunzătoare acestui scop. Prin cădere ea a devenit însă în mare parte opacă, retragerea Duhului dumnezeiesc din ea slăbindu-i însușirea de mediu transparent între Dumnezeu și oameni și între aceștia înșiși. Prin retragerea Duhului din ea și din om aceasta nu mai are maleabilitatea originară și nici omul forța spiritului prin care să o poată conduce spre deplina stare de mediu de comunicare între Dumnezeu și el și între el și semenii săi. Ea permite încă la fiecare punct al fiecărei serii cauzale alegerea multor direcții cauzale, ba chiar realizarea unor efecte, care covârșesc efectele care stau în puterea cauzalității firești. Dar ea nu mai dă putința unei folosiri ușoare a întregii ei maleabilități, iar între oameni arareori se găsesc unii care să câștige prin efort atâta forță spirituală prin legătura lor cu energia divină, încât să covârșească însăși cauzalitatea firească, deschizând o ieșire și o vedere spre zările viitoare ale sensului deplin al existenței, al plenitudinii vieții, al binelui și al adevăratei spiritualități”².

„Renunțând la comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii, omul a restrâns cunoașterea sa la cunoașterea lumii ca obiect. El a slăbit în cunoașterea Subiectului divin, superior lumii, căci cunoașterea Subiectului divin se realizează în comuniunea cu El și nu-i dă omului niciodată posibilitatea de a fi suveran asupra Lui. Voind să cunoască totul deplin sau numai rațional, el rămâne numai la aspectul de obiect al lumii și al corpului uman. Rămânând cu cunoașterea strict rațională a naturii și a semenilor, a despărțit cunoașterea de înțelegerea

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 495-496.

creației ca dar al lui Dumnezeu și de iubirea lui Dumnezeu ca dăruitor continuu al ei și al semenilor ca parteneri ai unui dialog al iubirii”¹.

„Cunoștința exclusiv rațională a lumii prin separări, limitări și generalizări, la care s-a redus omul, nu-i dă cunoașterea întregii existențe și nu-i procură viața spirituală întreagă, pentru că îl lasă în afara comuniunii cu Subiectul suprem și cu subiectele semenilor. Îl lasă lipsit de viața eternă și de perspectivele de cunoaștere a unei realități veșnic noi, pe care i le asigură comuniunea cu acel Subiect și cu celelalte”².

„Învățătura creștină consideră că prin căderea în păcat creația a devenit, din perdea transparentă a iubirii între noi și Dumnezeu, un zid într-o anumită măsură opac între noi și între noi și Dumnezeu: deci nu numai motiv de unire între noi, ci și de despărțire și de vrajbă între noi. Pământul s-a întinat prin păcatul lui Adam și al urmașilor lui, uneori până la pătearea cu sângele crimelor, al războaielor suscitade de egoismul, de lăcomia, de invidia lor. Și-au strâmbat și acoperit unii altora chipul lor prin ne iubire și dispreț. O legendă românească spune că pământul a fost la început transparent, dar Cain s-a strădui să-l acopere ca să nu se mai vadă în el cadavrul fratelui său, Abel. Putem adăuga că și omul era transparent, ca un adevărat frate, semenului; și Dumnezeu era transparent conștiinței deosebit de sensibile a lui Adam. Dar pământul poftit aproape cu exclusivitate a acoperit pe frate, fratelui, și pe Dumnezeu, conștiinței. În multe cazuri trupul nestăpânit în lăcomia lui după cele ale simțurilor a acoperit sufletul, iar sufletul stăpânit de pasiunile egoiste inferioare a pierdut sensibilitatea conștiinței și deci transparența pentru Dumnezeu și pentru semenii. Adeseori insul stăpânit de porniri rușinoase a căutat să-și ascundă

¹ *Ibidem*, p. 497.

² *Ibidem*.

interiorul față de semenii și de Dumnezeu. Adam și Eva caută să se ascundă din fața lui Dumnezeu. Ei cred că pot să nu mai fie văzuți de Dumnezeu. Dar Dumnezeu îi vede și îi ajunge cu glasul Lui. Altfel spus, ei s-au dezbrăcat de haina de slavă a nevinovăției, văzându-și goliciunea pe care caută să o acopere stângaci. Ființa umană nu-și poate pierde calitatea de ființă responsabilă, chiar dacă evită adeseori răspunsul adevărat”¹.

„Voința lui Adam de a se ascunde de fața lui Dumnezeu, de a ieși din comuniunea cu El, nu se poate realiza complet, dar ea a făcut într-o anumită măsură creația și ființa noastră ne-transparente pentru Dumnezeu și pentru plinătatea bogăției și iubirii posibile între oameni. Prin aceasta ființa umană a ajuns adeseori la o singurătate chinuitoare, asemenea celei a lui Cain. Păcatul a introdus între oameni egoism, poftă după cele neesențiale, slăbire spirituală, moartea sufletească, urmată de moartea trupească și de moartea veșnică. El a adus și a făcut să sporească încrețșarea dimensiunilor celor mai esențiale și mai frumoase ale existenței: dimensiunea spiritului infinit și a desăvârșirii nesfârșite în el, dimensiunea de negrăită frumusețe a semenilor ca subiecte izvorâtoare de iubire mereu curată și reîmprospătată, dimensiunea binelui integral, ușor de realizat. Sensul integral al existenței a devenit prin aceasta greu de deslușit, pretându-se la nenumărate păreri divergente, pricinuitoare de lupte între oameni. S-a umbrat orizontul sigur al valorii și existenței netrecătoare a persoanei umane”².

„Adam fusese avertizat că în ziua în care va păcătui va muri. Când el a încălcat porunca lui Dumnezeu, a ieșit dintr-o condiție în care domina viața într-una în care stăpânea moartea. Întreaga lui ființă a fost afectată, astfel încât, din punct de vedere spiritual, comuniunea lui cu viața veșnică a fost

¹ **Ibidem**, p. 506.

² **Ibidem**, pp. 506-507.

întreruptă și, din punct de vedere al trupului, el era sigur că va muri (Romani 5,12-17)”¹.

„În general starea tragică în care se afla lumea după cădere nu este urmarea vreunui act al lui Dumnezeu, ci rezultatul exclusiv al faptei lui Adam. În niciun fel deci nu trebuie considerată această stare de durere și de moarte ca o pedeapsă impusă lui Adam de Dumnezeu. Dumnezeu, ca iubire, lucrează întotdeauna cu iubire. Iar iubirea nu creează niciun rău. Robia lui Adam este urmarea naturală a înfrângerii lui, durerea lui este rezultatul fiziologic al traumatizării proprii prin deviere de la drumul lui și moartea este rezultatul depărtării de Dumnezeu. A socoti pe Dumnezeu cauza durerii și a morții este o rătăcire esențială, o adevărată injurie la adresa Lui. Pe plan soteriologic ea este o adevărată erezie, căci privează Crucea lui Hristos de conținutul ei real istoric și antropologic, care este cel al biruinței asupra Satanei, și o preface în simplu instrument al durerii și al îmblânzirii «mâniei» lui Dumnezeu”².

„De aceea nici coruptibilitatea, nici moartea nu sunt o pedeapsă a lui Dumnezeu, ci urmarea înstrăinării noastre de izvorul vieții. Ele nu sunt menite să dureze veșnic, ci Dumnezeu preschimbă rostul acestora în mijloace de vindecare a răului. Fără această schimbare, pedeapsa pentru păcat ar fi eternă. Teologul grec Panayotis Nellas, urmând lui Nicolae Cabasila, zice: «Îndată ce s-a arătat în istorie moartea, Dumnezeu, ținând pentru Sine toată inițiativa, a folosit-o pe aceasta cum a voit El Însuși și, prin folosirea aceasta schimbată, a schimbat radical firea ei. Îngăduind ca omul să fie îmbrăcat în viața biologică - tunicile de piele - ca rod al păcatului, a întors moartea, la fel rod al păcatului, împotriva vieții biologice. Și așa, prin moarte, este omorât nu omul, ci corupția care îl învăluie. Moartea

¹ Donald C. Fleming, *Op. cit.*

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 508.

naturală distruge închisoarea vieții în stricăciune. Iubitorul de oameni Dumnezeu, îngăduind moartea, o întoarce împotriva stricăciunii și a cauzei ei, păcatul». Moartea este îngăduită de Dumnezeu ca să nu fie răul fără moarte, spun Sfinții Părinți. Durerea produsă de păcat este preschimbată și ea în mijloc împotriva păcatului”¹.

„Dar am vrea să adăugăm la constatarea lui Nellas, cu privire la schimbarea rostului durerii și al morții, o explicație care arată că această schimbare nu este făcută în mod exterior de Dumnezeu. Aceasta explică și faptul că durerea și moartea, din efecte ale păcatului devin mijloace împotriva păcatului nu numai întrucât opresc repetarea păcatului la nesfârșit, ci și întrucât devin trecere spre viața adevărată. Cum se explică aceasta? Prin faptul că spiritul se întărește prin suportarea durerii și a morții. Pe de altă parte, ființa noastră suportă durerea pentru că știe că, opunându-se prin ea plăcerii, iese din egoism și se deschide lui Dumnezeu, și moartea, pentru că știe că ea nu este ultima realitate”².

„Deci durerea și moartea depășesc pozitiv corupția și moartea, întrucât sunt suportate cu credința în Dumnezeu, în sensul acesta ele sunt și o jertfă adusă lui Dumnezeu, când sunt suportate cu credința în El, fără cârtire. Dar numai în Hristos moartea și-a împlinit deplin rostul de biruire a morții. Omul, opunându-se plăcerii prin acceptarea durerii și a morții, învinge și plăcerea, și durerea. Dar el nu se opune și oricărei satisfaceri a trebuințelor trupești, a afectelor ireproșabile, intrate prin păcat în firea omenească. Ele sunt necesare pentru susținerea vieții, dar și pentru prilejul ce-l dau efortului cu care omul oprește mereu satisfacerea lor dincolo de ceea ce este strict necesar. Omul trebuie să rămână pazitorul unei granițe. Acolo

¹ **Ibidem**, p. 509.

² **Ibidem**.

Îl întâlnește pe Dumnezeu. Starea tristă în care a ajuns ființa noastră prin păcat se datorează căderii ei din legătura ontologic-dialogică cu Dumnezeu. Sfântul Grigorie de Nyssa zice: «Coruperea și descompunerea sunt cu adevărat căderea de la Cel cu adevărat existent. Căci cum ar fi cineva în existență dacă nu este în Cel existent? Dar cum ar rămâne în Cel existent dacă nu crede Celui existent că este? Iar Cel ce este cu adevărat, este desigur Dumnezeu, cum s-a spus în viziunea lui Moise. Deci cel ce scoate din cugetarea sa existența lui Dumnezeu și-a distrus existența sa proprie, ajungând în afara Celui existent»¹.

„Slăbirea capacității omului de a-L cunoaște printr-o lume transparentă pe Dumnezeu Cel personal, de a trăi în comuniune cu El și cu semenii a însemnat nu numai o retragere a harului lui Dumnezeu, ci și o slăbire a chipului lui Dumnezeu în om. Dar acest chip nu s-a distrus cu totul în om. Omul are aspirația spre o cunoaștere infinită, în care se ascunde setea de Dumnezeu, cunoaștere pe care uneori o și străvede; trebuința de bine nu s-a șters nici ea cu totul din el, deși nu-l concepe întotdeauna ca și comuniune. Comuniunea cu oamenii a rămas și ea într-o formă slăbită”².

„Natura umană alunecând de la început în chip nebunesc de la bunătățile dumnezeiești a urmat o viață mult împătimită și capătul morții făcătoare de stricăciune. Căci despărțirea ruinătoare de adevărata bunătate și călcarea legiurii sfinte în rai l-a predat pe cel ce s-a sustras jugului ei de viață făcător pornirilor proprii și amăgirilor atrăgătoare și vătămătoare ale vrăjmașului. Și plecând de aici a schimbat în chip jalnic veșnicia cu mortalitatea și avându-și începutul propriu în nașteri stricăcioase, a fost dusă în chip verosimil spre capătul corespunzător începutului, iar căzând de bunăvoie din viața

¹ **Ibidem**, p. 510.

² **Ibidem**.

dumnezeiască și înălțătoare a fost dusă spre starea contrară cea mai din urmă, înstrăinarea mult-pătimitoare supusă multiplicărilor pierzătoare și lucrătoare de rău a căzut jalnic în inexistență și primejdia pieirii”¹.

Heruvimii păzesc pomul vieții

După ce i-a alungat pe Adam și Eva din grădina Edenului, Dumnezeu „*a pus heruvimi și sabie de flacără vâlvâitoare să păzească drumul către pomul vieții*” (Facere 3,24).

„În pofida poruncii lui Dumnezeu, protopărinții s-au apropiat cu obraznicie de pomul cunoștinței binelui și răului, s-au mândrit cu mintea lor, au vrut să știe toate ca și Dumnezeu, având, parcă, de gând să smulgă vâlul care acoperă tainele înțelepciunii dumnezeiești - și atunci Dumnezeu a trimis pe unii dintre străjerii acestor taine, pe unii dintre slujitorii înțelepciunii dumnezeiești, pe unii heruvimi cu sabie de flacără vâlvâitoare și i-a izgonit pe Adam și Eva din rai”².

„În ascultare de Dumnezeu, omul trebuia să se bucure în mod deplin de pomul vieții, dar atunci când a ales neascultarea, el nu mai era eligibil pentru viață, fiindcă moartea a fost opțiunea lui. Faptul că Dumnezeu «*singur are nemurirea*» (I Timotei 6,16) ne amintește că omul, prin natură, nu este nemuritor, iar prin păcatul său, el a renunțat la ceva care l-ar fi ferit de frica morții”³.

„Împiedicarea accesului către pomul vieții a ilustrat un adevăr spiritual important. Într-un mod neobișnuit, acest pom pare să fi fost un simbol al prezenței lui Dumnezeu (vezi

¹ **Episcop Alexander Golitzin**, *Dionisie Areopagitul mistagogul - o lectură monahală*, traducere de Ieromonah Nectarie Dărăban, Editura Deisis, Sibiu, 2015, p. 300.

² **Sfântul Serafim al Dmitrovului**, *Despre îngeri*, traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sofia, București, 2013, p. 42.

³ **D. Stuart Briscoe, Lloyd J. Ogilvie**, *Op. cit.*

Proverbele lui Solomon 3,18), iar faptul că omul căzut nu avea niciun drept de acces la el a accentuat și mai mult distanța morală la care stătea față de Dumnezeu. Ca atare, omul care păcătuisese, nu mai avea acces la Dumnezeu, fiindcă sabia dreptății i-a blocat drumul, la fel cum perdeaua din Cortul Mărturiei și din templul iudaic îl ținea pe om în afara prezenței lui Dumnezeu”¹.

„Neascultând de poruncă, omul a fost scos din rai. Dumnezeu nu l-a scos pe om din grădina Edenului de teamă ca nu cumva acesta mâncând din pomul vieții să trăiască în veac, ci pentru ca răul săvârșit să nu devină, precum am zis, nemuritor. Fiindcă, de ce altceva l-a mai trimis pe Fiul Său din cer pe pământ, dacă nu voia ca omul să se împărtășească de nemurire? Dacă interlocutorul răspunde că Dumnezeu a făcut aceasta pentru că s-a căit, trebuie spus că această afirmație este absurdă, pentru că Îl prezintă pe Dumnezeu ca fiind schimbăcios. Dumnezeu nu este necunoscător al viitorului, nici provocator al răului, ci foarte bun și cunoscător mai dinainte al celor viitoare. De aceea l-a și scos pe om din rai, nu pentru că se temea ca nu cumva mâncând el din pomul vieții să trăiască în veac, ci pentru că a vrut să nimicească păcatul prin moarte, ca după moartea păcatului, omul curat să se facă părtaș al vieții”².

Omul a fost creat pentru a fi îndumnezeit, însă după cum a remarcat un părinte al Bisericii, „calea paradisiacă a îndumnezeirii fiind pierdută prin neascultarca protopărinților, pentru a răspunde chemării dintâi, calea omului va fi de acum calea dureroasă, și pentru el și pentru Dumnezeu, a mântuirii”³.

¹ Arthur Walkington Pink, *Op. cit.*

² Metodiu de Olimp, *Discursul lui Metodiu*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984, pp. 149-150.

³ Preot Ioan Sorin Usca, *Op. cit.*, p. 1.

Moartea trupului omului pune capăt păcatului

Cu toate că moartea este o pedeapsă suferită de om pentru păcatele sale, prin lucrarea lui Dumnezeu sfârșitul vieții pământești pune capăt păcatului, conform celor afirmate de Sfântul Grigorie de Nyssa: „De vreme ce omul este compus din suflet și trup, prin păcatul strămoșesc legea păcatului s-a furișat în trup, iar pentru ca păcatul, care într-un anume chip ne-a devenit co-natural, să nu se eternizeze, pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului, rânduită spre desființarea legii păcatului, pentru că omul păcătuiește cât timp trăiește, dar după moarte nu mai poate păcătui. De aceea trupul omului se destramă în moarte, pentru ca după ce păcatul va fi îndepărtat, natura umană să fie reconstruită în viața restaurată de la început, fără să mai fie amestecată cu păcatul”¹, după cum a scris Sfântul Apostol Pavel: „*Așa este cu învierea morților: Se seamănă trupul întru stricăciune, învie întru nestricăciune; se seamănă întru necinste, învie întru slavă; se seamănă întru slăbiciune, învie întru putere; se seamănă trup firesc, învie trup duhovnicesc*” (I Corinteni 15,42-44). Astfel, moartea are o legătură strânsă cu păcatul. Ea este plata păcatului, și, în același timp, desființarea lui în planul văzut, fiindcă „prin moarte este omorât nu omul, ci corupția care îl învăluie”².

De vreme ce trupul omului moare, dar va învia la cea de-a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu întrupat, înseamnă că nu omul, ci moartea este trecătoare.

¹ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, p. 228.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 487.

Diavolii și oamenii după căderea în păcat

Diavolul Îl invidiază pe Dumnezeu, dar și pe om

Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris că „diavolul cel viclean, semănătorul păcatului și tatăl răutății, prin mândrie s-a înstrăinat pe sine de slava dumnezeiască și din invidie față de noi și față de Dumnezeu l-a scos pe Adam din rai, plănuiind să nimicească lucrurile lui Dumnezeu și să împrăștié cele ce au fost aduse la existență. Aceasta fiindcă spurcatul ne pizmuiește pentru slava ce-o primim de la Dumnezeu din pricina virtuții, iar pe Dumnezeu pentru puterea prealăudată ce o are în ochii noștri din pricina mântuirii”¹.

„Diavolul, pizmuindu-L pe Dumnezeu și pe om, și convingând cu viclenie pe om că este pizmuít de Dumnezeu, l-a făcut să calce porunca Lui. Pe Dumnezeu L-a pizmuít ca să nu se arate în fapt (actual) puterea Lui prealăudată, care îl îndumnezeiește pe om, iar pe om, ca să nu ajungă părtaș al slavei dumnezeiești prin virtute”².

„Diavolul vrea să piardă omul în întregimea lui, tocmai pentru aceasta el se adresează deodată atât sufletului cât și simțurilor: pe de o parte Satana îi seduce pe protopărinți cu divinizarea *«veți fi ca Dumnezeu»* (Facere 3,4), iar pe de altă parte el înconjoară pomul cunoștinței binelui și răului cu culori frumoase și cu farmec, încât *«femeia a văzut că pomul este bun de mâncat și că le este plăcut ochilor la vedere»* (Facere 3,6). Astfel, sensibilitatea se întoarce dinspre Dumnezeu spre creatură, iar sufletul se umple de mândrie - orgoliul fiind,

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 342.

² *Ibidem*, p. 350.

în mod paradoxal, «o urcare spre în jos». Pentru aceasta trebuiau deviate funcțiile sufletești ale ființei făcute pentru Dumnezeu. A deveni Dumnezeu nu prin harul lui Dumnezeu, ci prin deliciile lumii, înseamnă în realitate a acționa nu numai contra lui Dumnezeu, ci și contra naturii și a aspirațiilor sale. Din punct de vedere al naturii, niciuna din facultățile unei ființe nu depășește posibilitatea propriei sale naturi, ci orice dezvoltare este o lărgire a posibilităților ființei, neexcluzând totuși limitele sale. Încălcarea poruncii este echivalentă cu încălcarea posibilităților și aspirațiilor naturii; este adică refuz de a mai rămâne în unitate cu Duhul lui Dumnezeu și de a mai alege binele în toată puritatea lui fără amestec cu răul, de a nu amesteca desfătarea de bine cu ceea ce duce la opusul lui, adică de a mai fi cu Dumnezeu și a se desfăta de prezența Lui”¹.

Sfântul Ioan Carpatiul a scris că „dacă n-ar fi foarte mari bunurile veșnice făgăduite de Dumnezeu oamenilor, dracii n-ar arde de o atât de mare invidie împotriva noastră și nu ne-ar săgeta așa de des cu gânduri întinate, crezând că își vor sătura furia lor și ne vor împinge la deznădejde, prin supărarea multă și cu anevoie de purtat”².

Diavolul nu suportă iubirea

„Diavolul nu are iubire și nu iubește faptul că în lume există iubire”³.

„Diavolul este gelos pe iubirea prin care sufletul omului se unește cu Hristos. Aceasta este invidia celui ce nu-l poate avea pe acela apropiat, fiindcă Îl iubește pe Hristos. Diavolul neputând iubi, nu poate avea bucuria să fie iubit de nimeni și vrea să-i facă și pe oameni incapabili de iubire și chinuiți de

¹ Preot Dr. Vasile Răducă, *Op. cit.*, pp. 205-206.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 145.

³ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 128.

această stare. De aceea se tânguiește și când vede doi oameni că se iubesc în mod curat și statornic face tot ce poate ca să-i dezbine”¹. Din această cauză „diavolul lucrează la ruptura individualistă, la izolarea cât mai totală dintre oameni”².

„Între demoni nu este apropiere reală, pentru că nu există iubire. Ei se detestă, dar nu se pot desprinde unul de altul, pentru că sunt legați fără voia lor, prin blestemul răului, al urii”³.

„Analizându-i pe demoni, vom spune că duhurile rele, fiind ființe cugetătoare, au și minte și cunoaștere (II Corinteni 2,11). Minte lor, desigur, a fost alterată atât de mult, încât, în loc să iubească și să caute adevărul, cum face o minte sănătoasă, urăște și se ferește de adevăr. Din acest motiv, diavolul este numit «*tatăl minciunii*» (Ioan 8,44) și «*amăgitor*» (Apocalipsa 12,9). Voința lui demonică s-a statornicit nezdruncinat în săvârșirea răului, de aceea lucrează mereu întru violenție. Demonii au însă și o oarecare libertate, de vreme ce pot alege între multe altele”⁴.

Diavolul urmărește dezorganizarea întregii creații

„Diavolii sunt rău-voitori față de oameni și față de întreaga creație a lui Dumnezeu”⁵.

„În agonia și furia sa, diavolul caută să distrugă și astfel îi trage pe alții după el într-o nenorocire la fel de absolută, ca și bucuria sa cearască de odinioară. Pentru el nu există eroare în judecată: el știe ce face și de aceea numele lui este Satana, adversarul, și de aceea puterea lui este inferioară

¹ *Filocalia*..., vol. XI, p. 517, nota 751.

² *Ibidem*, p. 268, nota 361.

³ *Ibidem*, p. 149, nota 176.

⁴ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, pp. 282-283.

⁵ *Ibidem*, p. 55.

numai puterii lui Dumnezeu. Reamintiți-vă, totuși, că puterea Satanei este egală cu aceea a heruvimilor și că duce neîncetat bătălia cu oștile cerești, conduse de Sfântul Arhanghel Mihail, Arhistrategul și Întâistătătorul lor”¹.

„Diavolul urmărește dezorganizarea întregii creații a lui Dumnezeu, vrea să facă de răs această operă a lui Dumnezeu în întregimea ei, încât oamenii înșiși să o critice și să-L batjocorească pe Autorul ei. Dar și oamenii înșiși ajung prin aceasta de răsul demonilor. Amăgiți cu păruta lor independență de Dumnezeu, ei se declară produsul unei naturi inconștiente și se disprețuiesc chiar unii pe alții, omorându-se, exploatându-se și mințindu-se fără niciun scrupul. Crezând că Îl batjocoresc pe Dumnezeu, oamenii se batjocoresc pe ei înșiși, pierd orice respect întreolaltă și-și tocesc capacitatea de a sesiza taina de negrăit a ființei umane. Toți oamenii căzuți în mrejele vrăjmașului lucrează pentru a sfâșia unitatea umanității și a creației. Sunt purtați parcă de o sete nesfârșită de a le nimici. De fapt nu le pot nimici, pentru că taina lui «este» e mai presus de puterea lor. Dar își fac existența lor din ce în ce mai chinuitoare, se rod, dar nu pot duce la neființă existența lor. Folosesc existența lor spre ură și dușmănie, o reduc la o înțelegere superficială, o fac prilej de tristețe și pierd orice sens al ei, printr-un refuz încăpățânat al valorilor evidente și eterne”².

Diavolul vrea să îl ducă pe om și creația în neființă

„Diavolul, vrând să întoarcă firea celor create în neființă, a luptat să-l facă pe om să calce porunca dumnezeiească”³.

¹ Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Op. cit.*, pp. 37-38.

² *Filocalia*..., vol. XI, p. 275, nota 379.

³ *Filocalia*..., vol. III, p. 350.

„Diavolul toate le face pe ascuns spre surprerea firii omenеști și pe fiecare îl strânge în lanțurile propriilor păcate”¹.

„O, voință a dracilor vicleni! O, înșelătorie a căpeteniei lor, a diavolului urător de bine și de oameni de la început și până la sfârșit! Căci precum s-a despărțit el de Dumnezeu, vrea să îi piardă pe toți oamenii”².

„Demonii și-au dezlănțuit toată mânia asupra omului, care este chipul lui Dumnezeu. Toate eforturile lor sunt îndreptate spre a duce la pierzanie cât mai multe suflete omenеști”³.

„Din clipa căderii lor, demonii nu mai pot duce război cu sfinții îngeri din cer dar, în schimb, într-o zvârcolire de fapte oarbe, aceste duhuri rele caută mereu să zădărnicească planurile Făcătorului, ducând o luptă de nimicire împotriva omului, centrul creației”⁴.

În mintea lui perversă, Satana „a osândit la moarte întreaga fire, împingând prin om toată firea celor create spre destrămare prin moarte. Căci aceasta a plănuțit-o diavolul cel viclean, semănătorul păcatului și tatăl răutății, care prin mândrie s-a înstrăinat pe sine de slava dumnezeiească, iar din invidie față de noi și față de Dumnezeu, l-a scos pe Adam din rai, ca să nimicească lucrurile lui Dumnezeu și să împrăștie cele ce au fost aduse la existență”⁵ și dorind „să întoarcă firea celor create în neființă”⁶.

Cu toate acestea însă, „demonii nu strică ființele, pentru că ființele nu ajung la non existență. Demonii deteriorează puterea ori lucrarea”⁷.

¹ **Ibidem**, p. 297.

² *Filocalia*..., vol. XI, p. 275.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 33.

⁴ **Mihail Urzică**, *Minuni și false minuni*, Editura Anastasia, 1993, p. 12.

⁵ *Filocalia*..., vol. III, pp. 341-342.

⁶ **Ibidem**, p. 350.

⁷ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 56.

Diavolul vrea să surpe stăpânirea omului

„Omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, nu numai pentru că are în sine o putere susținătoare și de viață făcătoare, ci și pentru că stăpânește. Căci în firea sufletului nostru este pe de o parte latura stăpânitoare și conducătoare, iar pe de altă parte cea slujitoare și ascultătoare, și anume: voința, pofta, simțirea și, simplu, toate câte au fost împreună zidite de Dumnezeu cu mintea după Minte, chiar dacă noi, printr-o socotință păcătoasă, ne împotrivim nu numai Dumnezeului-Atotțiitorul, ci și Stăpânitorului sădit în firea noastră. Dumnezeu, pentru puterea stăpânitoare din noi, ne-a dat și stăpânirea pământului întreg”¹.

„Îngerii au fost rânduiți să slujească cu tărie Ziditorului și au primit rostul să fie stăpâniți. Nu au fost puși însă să stăpânească peste cei de după ei, decât dacă sunt trimiși la aceasta de Cel ce ține toate. Satana a poftit însă să stăpânească cu mândrie împotriva hotărârii Ziditorului. De aceea, părăsindu-și treapta sa împreună cu îngerii care s-au răzvrătit împreună cu el, este părăsit pe dreptate de izvorul vieții și luminii adevărate și se scufundă în moarte și în întunericul veșnic. Iar fiindcă omul a fost rânduit nu numai să fie stăpânit, ci și să stăpânească peste toate cele de pe pământ, începătorul răului, pizmuindu-l, se folosește de toată uneltirea ca să-l răstoarne din stăpânire. Dar neavând puterea să-l silească, fiind împiedicat de Stăpânitorul tuturor, Care a zidit firea noastră cuvântătoare, liberă și de sine stăpânitoare, îi îmbie cu viclenie sfatul care-l înlătură de la stăpânire. Astfel îi înșeală, mai bine zis îi înduplecă pe oameni să nu ia în seamă și să nu dea niciun preț, ba chiar să nesocotească și să se împotrivească și să facă cele contrare poruncii și sfatului dat de Cel Preabun. Astfel împărțându-se

¹ *Filocalia*..., vol. VII, p. 462.

de răzvrătirea aceluia, se împărtășește și de întunericul și de moartea veșnică”¹.

„Diavolul, dornic de tiranie prin răutatea lui, dar incapabil să stăpânească din pricina ei, vrea să îl răstoarne pe om din treapta de stăpânitor peste lucruri, peste lume, din treapta de subiect. Dumnezeu însă, ca Cel ce l-a făcut pe om liber și stăpân pe sine, nu voiește aceasta. Îl voiește pe om liber, singur stăpân pe sine și stăpân peste lucruri, dar nu tiran peste persoane. Căci vrea ca toate persoanele să fie libere și singure stăpâne pe ele. Iar această libertate fiind sădită în noi prin voința lui Dumnezeu, noi ne-o menținem numai în comuniune interpersonală cu semenii și cu Dumnezeu, supremul izvor al iubirii în comuniune liberă. Omul încă își apără el însuși această libertate. Libertatea aceasta nu ne poate fi luată decât prin amăgirea de a săvârși fapte prin care ni se pare că ne afirmăm libertatea, dar în fond ne-o pierdem. Răul uzează de un echivoc, de o mască. El nu are puterea să ne amăgească în mod descoperit. De acest vicleșug se folosește diavolul, șoptindu-ne în chip înșelător că, neascultând de porunca lui Dumnezeu de a nu ne face robi dulceții nespirtuale a naturii, vom deveni mai liberi decât suntem, liberi ca Dumnezeu Însuși”².

„Creat ca persoană, stăpân peste lucruri, omul este ispitit de Satana să devină mai prejos de lucruri, supunându-se lor și prin ele lui. Fapta Satanei a constatat în coborârea noastră ca persoane la treapta de obiecte supuse obiectelor și duse spre lipsa de libertate ca și acelea; spre lipsa de libertate și spre stricăciunea trupului ca și obiecte, dar și spre o răutate vie, asemenea celei a Satanei”³.

¹ **Ibidem**, pp. 449-450.

² **Ibidem**, nota 41.

³ **Ibidem**, p. 448, nota 40.

„Omul a fost la început căpetenie a veacului acestuia și stăpânitor al celor văzute, fiind rânduit la aceasta de către Dumnezeu. Căci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa să-l înece, nici fiara nu-l vătăma, nici otrava nu-și producea efectul asupra lui. Dar odată ce s-a supus amăgirii, a predat stăpânirea amăgitorului, căci ispitindu-l vrăjmașul pe Adam și prin aceasta făcându-se domn peste el, a răpit de la el stăpânirea și s-a făcut stăpânitor al veacului acestuia”¹. În acest fel omul, „care era centrul și stăpânul lumii create, a căzut în robia diavolului și a lumii”².

„Duhul rău nu are stăpânire lumească, dar o dorește; de aceea este clar că el n-a fost făcut stăpânul lumii”³.

„Diavolul cel viclean este fur fiindcă a scos cu vicleșugul înșelăciunii pe om din rai, adică a răpit un lucru și o făptură și o avuție de preț a lui Dumnezeu, trăgându-l în locul acesta al necazurilor, și a murdărit icoana slavei dumnezeiești cu multe pete ale păcatelor. Prin aceasta a căutat să-și facă dintr-o avuție străină, o avuție proprie, poftind cu răutate bunurile străine, nu ca să le păstreze, ci ca să le fure, să le sfășie și să le piardă”⁴.

După amăgirea omului și căderea lui în păcat, „Satana a fost numit stăpânitorul acestei lumi, însă el nu este cu adevărat stăpânul ei, de vreme ce posedă prin lăcomie, ca un fur, ceea ce nu-i aparține de drept”⁵. „Când Mântuitorul îl numește pe diavol «stăpânitorul lumii acesteia» (Ioan 12,31), El se referă la lumea privită în ea însăși, în suprafața ei opacă”⁶. „Această lume a păcatului este creația diavolului în colaborare cu viața

¹ *Filocalia...*, vol. V, p. 320.

² **Dumitru Stăniloae**, *Ortodoxie...*, p. 35.

³ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 448.

⁴ *Filocalia...*, vol. III, p. 357.

⁵ **Ioan Mihălțan**, Episcopul Oradiei, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Editura Episcopiei Oradiei, 1993, p. 7.

⁶ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 462.

cea rea a omului. Dumnezeu a făcut raiul pe pământ, dar noi am deschis păcatului o porțiță de intrare, prefăcând lumea lui Dumnezeu într-o lume a păcatului”¹.

„Adam, ca domn și stăpân, a fost pus peste toată zidirea. Și fiind el luat în robie, a fost luată în robie și zidirea care îi slujea și i se supunea lui”².

Conform Sfintei Scripturi, prima lucrare a diavolului, în afara acțiunilor sale din cer, a fost ispitirea omului, iar aceasta a constituit cheia prin care a avut acces la lumea întreagă, căci prin vicleșug l-a detronat pe om și s-a așezat pe sine, prin uzurpare, în locul lui, rânduind de Dumnezeu, iar prin aceasta a devenit stăpân al veacului acestuia.

Diavolul este stăpânitorul acestei lumi

În Epistola lui Barnaba citim că „diavolul este stăpânitor al timpului de acum și al fărâdelegii”³.

„Sfântul Apostol Pavel a scris că duhurile rele sunt răspândite în văzduh, adică pretutindeni în jurul nostru, că stăpânesc întunericul acestui veac (Efeseni 6,12), adică întind întunericul peste viața aceasta, opunându-se să străbatem la lumina de dincolo de ea, făcând lumea netransparentă pentru noi. Ele ne leagă de suprafața lucrurilor, spun scrierile ascetice, făcând-o frumoasă, dar de o frumusețe nespirtuală, netransparentă, sau înfățișând-o ca pe ultima realitate, nelăsându-ne să pătrundem la sensurile lor. Mântuitorul îl numește pe diavol «stăpânitorul lumii acesteia» (Ioan 12,31; 14,30 și 16,11). Este vorba de lumea aceasta privită în ea însăși,

¹ **Paulin Lecca**, *Frumosul divin în opera lui Dostoievski*, Editura Discipol, București, 1998, p. 295.

² **Ieromonah Serafim Rose**, *Op. cit.*, p. 136.

³ *Epistola lui Barnaba*, publicată în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979, p. 135.

în suprafața ei opacă. Această suprafață stricăcioasă, dar atrăgătoare, o poate dăruî Satana și I-a promis-o chiar și Domnului Hristos (Matei 4,8-9)”¹.

„Domnul Hristos i-a numit pe diavoli «stăpânitori ai lumii» ca să arate că cerul nu este deschis pentru ei, ci neapropiat, și că stăpânirea lor tiranică se întinde numai în această lume”². „Diavolul nu este stăpân al cerului și al pământului, căci, de-ar fi așa, pe toate le-ar răsturna și le-ar prăpădi. El este doar stăpânitorul aceluia ce se predau lui. Din această pricină Mântuitorul îl numește «stăpânitor al întinericului acestui veac» (Efeseni 6,12)”³.

„De ce îl numește, totuși, «stăpânitor al veacului și al lumii acesteia?»». Pentru că aproape toată omenirea s-a predat pe sine lui și toți sunt robii lui de bunăvoie și din propria lor alegere”⁴.

„Este de ajuns să ne aducem aminte că diavolii nu aveau putere ca să intre nici în porci, dacă nu le-ar fi îngăduit Domnul Hristos, care, Ziditor fiind, stăpânește în chip firesc peste toate”⁵.

„Cuvântul «lume» de mai sus, precum și din multe alte locuri întâlnite în Noul Testament, arată cugetul trupesc, pofta cea rea și purtarea trufașă a oamenilor care sunt supuși diavolului, «pentru că tot ce este în lume, adică pofta trupului și pofta ochilor și trufia vieții, nu sunt de la Tatăl, ci sunt din lume» (I Ioan 2,16). Peste această «lume», așadar, stăpânește Satana, peste «lumea» care se află în partea opusă «împărăției lui Dumnezeu», care «nu este din lumea aceasta» (Ioan 18,36)”⁶.

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 482.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Diavolul și magia...*, p. 12.

³ *Ibidem*, p. 13.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Demonii și lucrările lor...*, p. 23.

⁶ *Ibidem*.

Numele și denumirile diavolilor

„Lucrarea complexă și vătămătoare de suflete a demonilor se arată și din mulțimea de nume pe care le-au dat-o tradiția biblică și cea populară. Numele acestea sunt la singular sau la plural și îl arată fie pe căpetenia lor, fie un grup, fie o întreagă legiune”¹.

Dintre numeroasele nume ale demonilor le vom prezenta și le vom explica, în ordine alfabetică, pe următoarele:

„Aghiuță” este un diminutiv popular al cuvântului grecesc „ἅγιος” (aghios), care înseamnă „sfânt” și se traduce în limba română prin „sfântulețul”. „Acesta este un nume ironic sau eufemistic dat diavolului”².

„În cartea Tobit întâlnim sub numele de Asmodeu un spirit rău care i-a ucis pe cei șapte soți ai Sarrei (Tobit 3,8), fiica lui Raguel, dar până la urmă acesta a fost alungat de tânărul Tobie, după ce i s-a arătat îngerul Rafael. Îngerul Rafael l-a legat pe Asmodeu în pustia Egiptului de Sus, încât demonul să nu mai poată vătăma pe nimeni (Tobit 8,3)”³.

Termenul „Azazel” îl întâlnim în Vechiul Testament, în Levitic 16,8. „Azazel este un demon înlănțuit în deșert, unde va rămâne până în ziua judecății”⁴.

Domnul Hristos a exorcizat un demonizat orb și mut. „Fariseii însă, auzind, ziceau: «Acesta nu-i scoate pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor»” (Matei 12,24).

„Beelzebul înseamnă «domn al duhurilor rele»”⁵. „În Cabala, Beelzebul este căpetenia celor nouă cete diavolești din iad. În Matei 12,24, Marcu 3,22 și Luca 11,15 Beelzebul este

¹ **Ibidem**, p. 22.

² *Dicționarul Explicativ...*, p. 20.

³ **Pr. Prof. Athanase Negoită**, *Op. cit.*, p. 125.

⁴ **Gustav Davidson**, *A Dictionary of angels, including the fallen angels*, the Free Press, New York, 1967, p. 63.

⁵ *Demonii și lucrările lor...*, p. 23.

căpetenia demonilor. El mai este cunoscut și sub numele de «stăpân al muștelor» sau «stăpân al haosului»¹.

În rugăciunea „Tatăl nostru”, Domnul Hristos ne-a învățat să-I spunem lui Dumnezeu Tatăl: „*Și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel rău*” (Matei 6,13 și Luca 11,4). Prin „cel rău” este înțeles diavolul, care dorește și săvârșește numai răul cu oamenii.

Cuvântul demon este preluat în limba română din grecescul „δαίμονας” (demonas), care vine de la „δαίω” (deo) și înseamnă „a divide”, „a dezbină”, „a despărți”, pentru că diavolul luptă din toate puterile ca să-l despartă pe om de Dumnezeu și de semenii săi.

Termenul diavol este preluat în limba română din grecescul „διάβολος” (diavolos) și înseamnă „calomniator”, „pentru că acesta l-a vorbit de rău pe Dumnezeu în fața oamenilor, dar și pe oameni în fața lui Dumnezeu”², „ponegrindu-ne totodată și pe noi, oamenii, unii înaintea altora”³.

Cuvântul drac provine în limba română din latinescul „draco, -onis, care înseamnă șarpe, balaur”⁴ și are sensul de diavol.

În Sfânta Scriptură, demonii sunt numiți adeseori duhuri necurate. Astfel, în Evanghelia după Luca citim că atunci „*când duhul necurat iese din om, umblă prin locuri fără de apă căutând odihnă*” (Luca 11,24).

Sfântul Ioan Scărarul ne-a învățat că demonul este numit duh necurat pentru că „uneori luptă să-i întineze pe cei ascultători cu murdăria și îi face învârtosiți la inimă”⁵. Același

¹ Gustav Davidson, *Op. cit.*, p. 72.

² *Demonii și lucrările lor...*, pp. 22-23.

³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Diavolul și magia...*, p. 13.

⁴ *Dicționarul Explicativ...*, p. 317.

⁵ *Filocalia...*, vol. IX, p. 109.

sfânt a scris că „este un drac, care, când ne întindem pe pat, venind la noi, ne săgetează cu amintiri urâte și murdare, pentru ca neridicându-ne la rugăciune, din trândăvie, și neînarmându-ne împotriva lui, să adormim în gânduri murdare și să avem visuri murdare”¹.

Datorită influenței lui enorme în lumea căzută, Sfântul Apostol Pavel l-a numit pe diavol „dumnezeul veacului acestuia”. Apostolul neamurilor a scris în acest sens că „*dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor, pentru ca ei să nu vadă lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Cel care este chipul lui Dumnezeu*” (II Corinteni 4,4).

Demonul este numit câteodată „ispită, de la lucrarea principală pe care o săvârșește”².

În popor, diavolul este numit uneori „împielit”, în sensul că el trebuie să ia o formă oarecare pentru a se arăta oamenilor.

În Sfânta Scriptură diavolul este numit „îngerul adâncului. Astfel, în Cartea Apocalipsei citim că „*lăcustele îl au ca împărat al lor pe îngerul adâncului, al cărui nume, în evreiește, este Abaddon, iar în elinește are numele Apollion*” (Apocalipsa 9,11).

„Lilith este dușmanul copiilor. Conform unei tradiții rabinice, Lilith este o diavoliță care l-ar fi sedus pe protopărintele Adam, iar Cain a fost fiul lor”³.

„Lucifer înseamnă în limba latină «cel ce aduce zorile». Numele acesta, deși etimologic are o semnificație pozitivă și se referă la starea de la început a căpeteniei îngerilor căzuți, are o conotație negativă pentru creștini”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 345-346.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 23.

³ **Gustav Davidson**, *Op. cit.*, p. 174.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 22.

Cu toate acestea, nu a fost întotdeauna așa și vom da un exemplu în acest sens. În veacul al IV-lea creștin, în vestul Italiei, mai exact în provincia Sardinia, a trăit episcopul Lucifer de Cagliari (+20 mai 370 sau 371). Acesta a fost recunoscut pentru opoziția lui înverșunată împotriva ereziei ariene, fiind considerat sfânt în Sardinia.

Domnul Hristos le-a spus evreilor: „*Nimeni nu poate sluji la doi domni, căci sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va alipi și pe celălalt îl va disprețui; nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui Mamona*” (Matei 6,24).

„Mamona este demonul banului, al avariției, al egoismului, al posesiunilor materiale”¹.

„Michiduță este un nume popular dat diavolului”².

„Nichipercea este tot unul dintre numele populare date diavolului”³.

Demonul mai este numit pâraș. Astfel, în Cartea Apocalipsei citim: „*Am auzit glas mare în cer, zicând: «Acum s-a făcut mântuirea și puterea și împărăția Dumnezeului nostru și stăpânirea Hristosului Său, căci aruncat a fost pârașul fraților noștri, cel ce ziua și noaptea îi pâra înaintea Dumnezeului nostru*” (Apocalipsa 12,10).

Sfântul Apostol Petru l-a numit pe diavol „potrivnic”, scriind: „*Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*” (I Petru 5,8).

Sfântul Ioan Scărarul a întrebat retoric și tot el a răspuns: „Pentru ce este numit diavolul potrivnic? Pentru că încearcă să împiedice orice lucru bun. Voiește cineva să se roage? Acela se împotrivește, împiedicându-l prin amintiri păcătoase, prin robire și prin lene. Voiește cineva să facă

¹ *Biblia sau Sfânta Scriptură...*, Matei 6,24, nota g.

² *Dicționarul Explicativ...*, p. 628.

³ *Ibidem*, p. 694.

milostenie? Acela îl împiedică prin iubirea de arginți și prin șovăire. Voiește cineva să privegheze? Acela îl împiedică prin trândăvie și prin nepăsare”¹.

„Sarsailă este una dintre denumirile populare ale diavolului”².

Despre Satana Domnul Hristos a spus: „*L-am văzut pe Satana ca un fulger căzând din cer*” (Luca 10,18).

„În limba ebraică «satana» înseamnă «adversarul» prin excelență”³.

„Scaraoțchi este o denumire dată căpeteniei dracilor. Acest termen provine în limba română din slavonă, de la Iuda Iscarioteanul (Iskariotiskū), apostolul care L-a vândut pe Domnul Hristos”⁴.

„Tartorul este o căpetenie a dracilor”⁵.

„Domnul Hristos l-a numit pe diavol «*ucigător de oameni, mincinos și tatăl minciunii*» (Ioan 8,44), fiindcă de la început denaturează adevărul și uneltește împotriva omului”⁶.

Sfântul Apostol Pavel a scris: „*Ce învoire este între Hristos și Veliar? Sau ce are laolaltă un credincios cu un necredincios?*” (II Corinteni 6,15).

„Veliar înseamnă: «nefolositor», «zadarnic», «apostat», «necuvios», «nelegiuit»”⁷, „«fără valoare»”⁸ și „«spiritul (prințul) întunericii»”⁹.

¹ *Filocalia*..., vol. IX, p. 109.

² *Dicționarul Explicativ*..., p. 947.

³ **Denis de Rougemont**, *Partea diavolului*, Editura Anastasia, 1994, p. 197.

⁴ *Dicționarul Explicativ*..., p. 955.

⁵ **Ibidem**, p. 1071.

⁶ *Demonii și lucrările lor*..., p. 23.

⁷ **Ibidem**.

⁸ **Gustav Davidson**, *Op. cit.*, p. 74.

⁹ **Manfred Lurker**, *Lexicon de zei și demoni*, traducere în limba română de Adela Motoc, Editura Enciclopedică, București, 1999, p. 51.

Demonul este numit „viclean și duhul vicleniei, de la felul în care își înfăptuiește lucrarea”¹.

Între altele, diavolul mai este numit „vrăjmaș, pentru că este urâtor de oameni, urâtor de bine și uneltitor”².

Diavolii au fost asemănați și cu unele animale și păsări sălbatice, precum: lupul, șacalul, țăpul, struțul, bufnița, ariciul (Isaia 13,21-22), leviatanul (Iov 41,1), leul (Psalmul 90,13 și I Petru 5,8), balaurul (Psalmul 90,13), șarpele încolăcit și balaurul (Isaia 27,1) etc.

„În afară de denumirile la care ne-am referit, duhurilor rele li se dau și alte nume de fiare sălbatice, păsări sau reptile veninoase. Sunt numite, de pildă, centauri, struți, arici, cucuvele, vasilști, scorpioni etc. Sfântul Casian spune că aceste nume de fiare sălbatice, care pentru noi sunt mai mult sau mai puțin primejdioase, n-au fost date demonilor întâmplător, ci pentru a se arăta caracterul deosebit al sălbăticiei și turbării lor, pentru a se vădi răutatea lor otrăvitoare sau pentru a se dovedi puterea pe care o dobândesc datorită mării lor răutăți”³.

Mânia lui Dumnezeu

„Încercările venite din îngăduința lui Dumnezeu asupra omului păcătos sunt percepute de acesta drept mânia lui Dumnezeu. Conform Sfântului Maxim Mărturisitorul, mânia lui Dumnezeu are două înțelesuri. Pe de o parte prin ea se înțelege durerea pe care o simt cei povățuiți prin certare, pentru că ea însoțește necazurile ce sunt trimise asupra noastră. Prin aceasta Dumnezeu călăuzește adeseori mintea, care se mândrește cu virtutea și cu înțelepciunea, spre modestie și smerenie, dându-i puțința să se cunoască pe sine

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 23.

² *Filocalia...*, vol. IX, p. 109.

³ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 23-24.

însăși și să-și mărturisească propria slăbiciune. Căci simțindu-și mintea slăbiciunea, leapădă închipuirea deșartă a inimii. Iar pe de altă parte, mânia lui Dumnezeu este întreruperea revărsării darurilor dumnezeiești”¹.

„Mânia însă nu Îl ține vreme îndelungată pe Dumnezeu și El nu se abate cu patimă spre răzbunare, pentru că nu vrea să se răzbune pe om, ci îl ceartă din dragoste, întrucât voiește să se vindece chipul Lui din om. Prin aceasta Dumnezeu urmărește îndreptarea omului”².

Dumnezeu le îngăduie diavolilor să-i ispitească și să-i pedepsească pe oameni

Ioan Carpatiul a scris: „Dacă n-ar sufla vânt puternic peste mare, nu s-ar ridica talazul. Dacă n-ar veni la noi dracul, nu ar fi agitat de patimi nici sufletul, nici trupul nostru”³.

„Satana și dracii au primit îngăduința ca, după ce au făcut ca omul să fie scos din rai și de la Dumnezeu, prin neascultare, să clatine în planul gândit cugetarea omului noaptea și ziua: a unuia mult, a altuia puțin și a altuia și mai mult”⁴.

„Dumnezeu îngăduie ca sufletul să fie tulburat cu stăruință de draci ca să-l învețe cum trebuie să facă deosebirea dintre bine și rău și să îl facă mai smerit”⁵.

„Spre deosebire de iluminarea spre care călăuzesc îngerii, demonii îndeamnă spre împlinirea propriilor ticăloșii”⁶.

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 226.

² *Filocalia*..., vol. X, p. 366.

³ *Filocalia*..., vol. IV, p. 170.

⁴ *Filocalia*..., vol. VII, p. 22.

⁵ **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Îngerii și demonii în viața duhovnicească după învățătura Părinților Răsăriteni*, Editura Sofia, Editura Cartea Ortodoxă, București, 2006, p. 87.

⁶ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 226.

„Diavolilor li s-a permis să-l ispitească pe om, dar nu au putere să forțeze pe cineva. Căci noi avem facultatea de a primi isпита, sau de a nu o primi”¹.

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că „în urma căderii omului în păcat, Satana a câștigat unele atribuții de călău”². „fiindcă a primit de la Dumnezeu puterea de a-i da morții pe oameni, din cauza păcatelor lor”³.

„Dracii înșiși nu pot sluji în nicio privință Satanei, începătorului a toată răutatea, fără îngăduința lui Dumnezeu. Trebuie ca Însuși Dumnezeu să îngăduie, precum singur știe, în grija Lui de lume și în iubirea de oameni, diavolului să aducă, prin slujitorii lui, diferite pedepse asupra noastră pentru păcatele săvârșite. Aceasta se arată limpede în istoria lui Iov, unde se spune că diavolul n-a putut să se apropie de Iov fără îngăduința lui Dumnezeu (Iov 1,12)”⁴.

„Diavolul este numit «sluga lui Dumnezeu», ca unul ce, cu îngăduința lui Dumnezeu, îi pedepsește pe păcătoși, rămânând totuși apostat și tâlhar viclean, ca unul ce are aplecarea voinței foarte înrudită cu a celor ce s-au îndepărtat de Dumnezeu prin plăcere. Căci este drept să fie chinuiți de diavol cei ce au îmbrățișat cu voluptate planurile lui viclene prin păcatele de bunăvoie. Astfel, diavolul este semănătorul plăcerii, cât și aducătorul durerii prin pătimirile fără de voie”⁵.

„Îngăduindu-i-se acestea și scornind una după alta suferințele patimilor fără de voie, diavolul se năpustește ca un vifor fără milă asupra celor peste care a dobândit, din îngăduința

¹ **Ibidem**, p. 204.

² **Nicolae Chițescu**, *Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Studiu istorico-dogmatic*, tipografia „Activitatea grafică”, 1937, p. 116.

³ **Ibidem**, nota 5.

⁴ *Filocalia...*, vol. III, pp. 108-109.

⁵ **Ibidem**, p. 105.

lui Dumnezeu, putere, neurmărind să împlinească o poruncă divină, ci dorind să-și sature patima urii sale împotriva noastră. El vrea ca sub marea povară a necazurilor dureroase, sufletul sfârșit de slăbiciune să-și taie de la sine puterea nădejdi în Dumnezeu, făcând din întâmplările dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea minții, ci pricini de necredință”¹.

„Dumnezeu, bun fiind și vrând să smulgă din noi, cu totul sămânța păcatului, adică plăcerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îngăduie diavolului să aducă asupra noastră chinuri și pedepse. Prin aceasta El usucă veninul plăcerii de mai înainte cu chinurile sufletului și în același timp vrea să sădească ura și desăvârșita scârbire față de cele prezente, care dezmiardă numai simțurile, ca față de unele ce nu ne aduc nimic altceva decât pedepse prin folosirea lor. El vrea mai departe să facă din puterea pedepsitoare și din ura de oameni a aceluia o pricină a readucerii forțate la virtute, a celor ce au alunecat de bunăvoie din ea”².

„Printr-o economie dumnezeiască, diavolul n-a fost trimis îndată la gheena sortită lui, ci a fost lăsat dezlegat pentru probarea și cercarea omului și a voii lui slobode, ca chiar fără voie să-i facă pe sfinți și mai cercați și mai dreți prin răbdare și să le fie pricină de și mai mare slavă, iar sieși să-și facă osânda și mai îndreptățită prin răul pe care-l face cu voia și prin iscodirile lui împotriva sfinților, și ca, precum zice Sfântul Apostol Pavel: *«păcatul păcătoșilor să se facă peste măsură de mare»* (Romani 7,13)”³.

¹ **Ibidem**, p. 104.

² **Ibidem**, pp. 104-105.

³ *Filocalia*..., vol. V, pp. 319-320.

Dumnezeu îngăduie ispitele ca să ne verifice

„Se poate pune întrebarea: cum pot să ne vatăme duhurile rele, dacă puterea lor a fost frântă pe Cruce de către Domnul Hristos? Ele pot să ne ispitească numai cu îngăduința lui Dumnezeu, pentru propriul nostru folos. Și, dacă reușesc să ne vatăme, asta se întâmplă întotdeauna din vina noastră, fiindcă noi suntem cei care, prin nepăsarea noastră, le dăm putere”¹.

„Diavolului ispititor îi este îngăduit să-i războiască pe sfinți prin încercări, ca să se probeze dragostea de Dumnezeu din ei în astfel de încercări, adică de se dovedesc iubitori de Dumnezeu și stăruie în dragostea de El și Îl iubesc cu adevărat pe Dumnezeu prin înfrânarea de la asemenea lucruri, prin depărtare și prin lipsirea de ele. Și chiar de se apropie de aceste lucruri, se nevoiesc să le disprețuiască și să le nesocotească pentru dragostea de Dumnezeu. Aceștia, de sunt lingușiți, nu sunt înfrânți de draci. Ei sunt încercați nu numai ca să se facă cunoscuți ca probați lui Dumnezeu, ci și diavolului însuși. Căci acesta dorește mult să ispitească și să probeze de s-ar putea pe toți și să-i ceară pe ei de la Dumnezeu ca să-i încerce, cum l-a cerut pe dreptul Iov. Și când se dă o mică îngăduință de la Dumnezeu, diavolul se apropie ispitind cu tărie, dar pe măsura puterii celor ispitiți de el. Căci nu atacă nelegiuitul diavol după pofa lui. Și prin aceasta sunt probați cei adevărați și neclintiți în dragostea de Dumnezeu, că le disprețuiesc pe toate acestea și le socotesc ca nimic în ochii lor în asemănare cu dragostea de Dumnezeu. Dar smerindu-se pururea și dând slavă Celui ce-i ajută în toate și Pricinuitorului biruinței lor, și predându-se pe ei în mâinile Lui în vremea luptei, îi spun: «Tu, Doamne, ești puternic și a Ta este lupta. Luptă-te și biruiește în ea, Doamne, pentru noi!» Atunci aceștia se probează ca aurul în cuptor”².

¹ **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, p. 34.

² *Filocalia*..., vol. X, pp. 272-273.

„Dar cei ce nu sunt tari în adevăr, probându-se în astfel de ispite, se fac cunoscuți ca atare și cad de la Dumnezeu ca niște gunoaie, dând loc în ei vrăjmașului lor, și ies vinovați pentru ușurătatea cugetării lor, sau pentru mândria lor. Pentru că nu s-au învrednicit să primească puterea pe care sfinții au avut-o lucrătoare în ei. Căci această putere ce lucrează împreună cu noi nu este biruită, fiindcă Dumnezeu este Atotputernic și mai tare ca toți și în toată vremea este biruitor în trupul cel muritor, când coboară să le ajute în război. Iar de sunt și biruiți, este vădit că sunt biruiți când sunt afară de El. Aceștia sunt cei ce se golesc cu voia lor de El prin nerecunoștința lor. Ei nu s-au învrednicit de puterea care îl sprijină pe biruitor, ba și de puterea lor obișnuită și proprie, pe care au avut-o în timpurile războaielor lor celor grele, se simt goliți. Dar cum se simt goliți? Prin aceea că văd căderea lor ca dulce și plăcută și că le este neplăcut să rabde greutatea războiului vrăjmașului lor, în care biruiau odinioară în chip curat cu râvnă, prin pornirea mișcării firii, pe care o simțeau, în vremea aceea, aprinsă și vioaie. Iar acum nu le mai găsesc pe acestea în sufletul lor. Iar cei ce sunt în începuturile lor trândavi și moleșiți nu se tem numai de luptele acestea și de cele asemănătoare, ci se tem și se tulbură și de foșnetul frunzei pomului și sunt biruiți de mica nevoie a foamei și de puțină slăbiciune, lepădându-se de făgăduiala dată și întorcându-se înapoi. Iar cei adevărați și încercați nu se satură nici de verdețuri și de legume și nu primesc să guste nici rădăcini de legume uscate, înainte de ceasul rânduit al hranei. Ba și dorm pe jos, măcar că au trupul și ochii slăbiți de marea sleire a trupului. Și nici când se apropie clipa să iasă din trup nu se lasă să fie biruiți și să cadă din voința întărită. Căci doresc și voiesc să se silească pe ei pentru dragostea lui Dumnezeu și aleg mai bine să se ostenească pentru virtute decât să aibă viața vremelnică și toată tihna în ea. Și când le vin ispitele,

mai degrabă se veselesc și se fac prin ele și mai desăvârșiți. Dar nici în ostenelele obositoare ce le au de răbdare nu șovăie în dragostea lui Hristos, ci până ce vor înceta din viață sunt gata să primească cu bărbăție necazurile și nu fug de ele, căci prin ele se fac desăvârșiți. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în vecii vecilor! Amin”¹.

„Nenumărate sunt uneltirile vrăjmașului, care încearcă să ne despartă de nădejdea și de dragostea față de Hristos. Căci sau aduce înăuntrul sufletului necazuri prin duhurile răutății, sau îi înfiripă acestuia gânduri întinate și neîngăduite, dezgropând amintirea păcatelor de mai înainte, ca unul ce voiește să strecoare în el moleșală și gânduri de deznădejde, că nu-i mai este cu putință să dobândească mântuirea, socotind că aceste gânduri le naște sufletul cu totul de la sine și nu este un duh străin care le seamănă cu răutate și vrea să se ascundă. Deci, sau face acestea, sau aduce dureri trupești sau ocări și necazuri. Dar cu cât vicleanul trimite mai mult aceste săgeți împotriva noastră, cu atât mai mult se cuvine să ne prindem de nădejdea în Dumnezeu și să știm sigur că este voia Lui ca să dea la încercări sufletele care Îl iubesc, ca să vadă dacă Îl iubesc cu adevărat”².

„Dumnezeu îngăduie să fim ispitiți de vrăjmașul fie atunci când voiește să ne îndrepte sau când are a ne pedepsi, fie atunci când ne încearcă mai mult, ca pe Iov”³.

Sfântul Ioan Damaschin a scris că „nu era folositor ca omul să dobândească nemurirea fără să fie ispitit și încercat, ca să nu cadă în mândria și osânda diavolului”⁴.

¹ **Ibidem**, pp. 273-274.

² *Filocalia*..., vol. V, pp. 396-397.

³ **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Diavolul și magia*..., p. 16.

⁴ **Sfântul Ioan Damaschin**, *Op. cit.*, p. 93.

Ispitele le sunt de folos celor ce le biruie

„Ispitele venite asupra omului sunt de două feluri, de la diavol și din îngăduința lui Dumnezeu. Cele de la diavol sunt vătămătoare sufletului. Despre ele a spus Apostolul Iacov: *«Nimeni să nu zică, atunci când este ispitit: De la Dumnezeu sunt ispitit, pentru că Dumnezeu nu este ispitit de rele și El Însuși nu ispitește pe nimeni»* (Iacov 1,13). Dar cel ispitit cu îngăduința lui Dumnezeu este ispitit spre folosul sufletului”¹.

„A pune pe seama lui Dumnezeu ispitele nu înseamnă a socoti că El aduce necazurile sau ispitele spre păcătuire, ci numai că El le îngăduie. Și le îngăduie nu numai pentru că nu voiește să împiedice libertatea celor răi de a se manifesta, ci și pentru că știe că și din ele noi putem câștiga întărire, respingând ispita la păcat și suportând greutățile ce ni le face cineva. Dumnezeu a întocmit lucrurile în așa fel, încât și din răul ce ni se face, de pe urma păcatului ce a intrat în lume, noi ne putem folosi, întărindu-ne, dacă respingem încercările sau le suportăm cu gând bun, cu voința noastră. De aceea chiar și pentru ele trebuie să-I mulțumim lui Dumnezeu. Nu numai leacul dulce ne este de folos, ci și cel amar. Chiar și cele rele au fost făcute de Dumnezeu în așa fel, încât să le putem suporta spre folosul nostru”².

„Căci precum Dumnezeu, bun fiind, vrea să-i facă pe toți buni, așa și diavolul, rău fiind, pofteste să-i atragă pe toți la ticăloșia sa, măcar că nu poate. Și precum părinții iubitori de fii îi întorc pe fiii lor care fac lucruri nesocotite cu amenințări, fiind purtați de iubire, așa și Dumnezeu îngăduie încercările ca pe un toiag, care îi întoarce pe cei vrednici de la viclenia diavolului. De aceea înțeleptul Solomon a scris că *«cel ce-și*

¹ *Filocalia*..., vol. XI, p. 398.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 558, nota 1106 d.

cruță nuiaua își urăște fiul, iar cel care-l iubește îl muștră cu grijă» (Proverbele lui Solomon 13,25)¹.

„Nu există ceva fără rost în zidire, nici răul, ci cele ce se fac fără voia dumnezeiască, Dumnezeu le preface în chip minunat în bunătăți. De pildă, căderea diavolului nu a fost după voia lui Dumnezeu, dar iată că s-a făcut spre folos celor ce se mântuiesc. Căci i se îngăduie să ispitească pe cei ce se hotărăsc liber, după puterea fiecăruia, ca să fie făcut de răs de către oamenii întocmai cu îngerii. Și este biruit cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai de bărbați, ci și de foarte multe femei, prin răbdare și credință în Cel ce privește lupta, de la Care primesc cununile nestricăciunii, prin harul și iubirea Lui de oameni. Pentru că El este Cel ce l-a biruit și îl biruie pe șarpele cel nerușinat și ucigaș de oameni”².

Sfântul Ioan Damaschin a scris că „demonii nu au nici stăpânire, nici putere asupra cuiva, decât numai dacă li se îngăduie de Dumnezeu în scopul mântuirii. Căci de nu se va arăta vrăjmașul, nici ostașii cei viteji și prieteni ai împăratului nu se vor cunoaște, și de nu ar fi luptă și război, nu ar fi izbândă, nici cunună, nici plată. Dar fiind diavolul vrăjmaș și luptător și supărător se cunosc și prietenii și biruitorii și vitejii întru credința lui Hristos și fiecare își va lua cununa lui, cinstea și plata sa după biruința ce a făcut”³.

„Stăpânitorul acestei lumi le este celor prunci cu duhul toiaș de povățuire și bici care bate. Prin aceasta lor le pricinuieste slavă mare și cinste tot mai multă prin necazuri și ispite, căci din acestea iau prilejul de a se face desăvârșiți, iar lui își gătește o osândă mai mare și mai grea. Peste tot, prin el se împlinește o mare lucrare. Cum s-a zis undeva, răul ajută

¹ *Filocalia...*, vol. V, pp. 156-157.

² *Ibidem*, p. 109.

³ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 93.

binelui printr-o intenție care nu vrea binele. Căci sufletelor bune și cu o voință bună și cele ce le par de întristare li se sfârșesc în bine, precum a zis Apostolul, «*că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine*» (Romani 8,28)”¹.

Dacă oamenii nu ar fi ispitiți, diavolii ar pretinde că le-a fost ușor să se mântuiască

„Dumnezeu îngăduie ca robii Lui să fie încercați spre și mai mare laudă și slavă a Stăpânului și spre rușinea vrăjmașului”², căci „dacă asupra celor dreți nu ar veni necazuri, diavolul I-ar putea spune lui Dumnezeu în ziua judecății că acestora le-a fost ușor să nu se clatine în viața pământească, odată ce au cunoscut făgăduința marilor bunătăți ce-i așteptau în rai și de a căror arvună s-au bucurat încă de pe pământ, nefiind supărați de necazuri”³. Dar fiindcă sfinții rabdă ispite, încercări și necazuri pe pământ și le biruie, diavolul nu le poate aduce această acuză.

„Sfinții și-au dovedit iubirea față de Domnul Hristos în necazuri și nu în tihnă”⁴.

Un părinte al Bisericii a scris că „puțin necaz suportat pentru Dumnezeu este mai de folos decât o faptă mare săvârșită fără necaz. Deoarece necazul de bunăvoie probează credința și iubirea. De aceea în necazuri s-au probat sfinții în iubirea lui Hristos, pentru că fapta fără osteneală este dreptatea celor din lume, care fac milostenii din cele din afară și nu agonisesc în ei înșiși. Este lucru mai mare să suporti o durere, decât să faci cu ușurință o faptă bună, pentru că ultima nu se înscrie atât de adânc în ființa proprie, ca să o preschimbe”⁵.

¹ *Filocalia*..., vol. V, pp. 321-322.

² *Filocalia*..., vol. XI, p. 154.

³ *Ibidem*, p. 157, nota 192.

⁴ *Filocalia*..., vol. X, p. 85.

⁵ *Filocalia*..., vol. IX, pp. 90-91, nota 152.

„La iubire se ajunge prin răbdarea necazurilor, pe care Dumnezeu le trimite din iubirea pentru întărirea duhovnicească, pentru întărirea în iubire a celor pe care vrea să-i înalțe spre Sine”¹.

Avva Dorotei ne îndeamnă: „Fie că ne vine ceva bun sau ceva rău de la cineva, să-I mulțumim lui Dumnezeu pentru cele ce ni se întâmplă, suportând toate cu învinovățirea de sine și spunând cum au spus Părinții, că de ni se întâmplă ceva bun, este din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, iar de ni se întâmplă ceva rău, se întâmplă pentru păcatele noastre. Pentru că sfinții, de pățimesc, o fac sau pentru numele lui Dumnezeu, sau pentru a se arăta virtutea lor spre folosul multora, sau pentru a se înmulți plata lor de la Dumnezeu”².

Psalmistul David a scris că „*«multe sunt necazurile dreptilor»* (Psalmul 33,18) și în ele se probează omul ca aural în foc și tot el a afirmat că *«multe sunt bătăile păcătosului»* (Psalmul 31,11). Deci dacă suntem drepti, să primim să fim cercați prin necazuri, iar dacă suntem păcătoși, să le răbdăm ca unii ce suntem vrednici de ele”³. „De suntem drepti, încercarea ni se face spre sporire, iar de suntem păcătoși, spre iertarea păcatelor, spre îndreptare, spre deprinderea și învățarea răbdării”⁴. „Deci fie că suntem drepti, fie păcătoși, trebuie să răbdăm necazul, căci nu putem fi fără necaz. El ne învață răbdarea”⁵.

„Osteneala și necazul curăță sufletul întinat de murdăria plăcerii și smulg cu totul afecțiunea lui față de lucrurile materiale, descoperindu-i paguba ce o are din iubirea față

¹ *Filocalia*..., vol. X, p. 503, nota 607 b.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 554.

³ *Filocalia*..., vol. XI, p. 54.

⁴ *Ibidem*, p. 388.

⁵ *Ibidem*, p. 131.

de ele. Pentru aceasta Dumnezeu îngăduie diavolului, după o judecată dreaptă, să-i supere pe oameni cu tot felul de necazuri”¹. Astfel, diavolul se face prin aceasta, fără să vrea, slujitor al voii lui Dumnezeu.

Diavolul nu doarme niciodată

„Dracii sunt netrupești și fără somn și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele prin cuvânt, lucru și gând”².

Sfântul Varsanufie a scris că „vrăjmașii nu dorm, nici nu se lenevesc”³, de aceea ne-a sfătuit: „Nu te încrede când este vorba de vrăjmașii tăi căci sunt nerușinați și chiar de vor fi biruți de zeci de mii de ori, vor porni iarăși război împotriva ta”⁴.

Diavolii ne robesc pentru că ei sunt robiți

„Dracii ne robesc pentru că nici ei înșiși nu sunt liberi, fiind robii slabi ai patimilor mândriei lor și lucrând sub stăpânirea ei”⁵.

Diavolul vine nechemat la noi

„Diavolul nu așteaptă să fie chemat ca să vină la noi”⁶. Vrajmașul face aceasta pentru că, spre deosebire de Dumnezeu, nu ne respectă libertatea.

Un părinte al Bisericii a afirmat că „numai cel ce vrea să te domine îți stingherește voința”⁷, iar un profesor de Teologie apusean a scris că „doar diavolul posedă, pe când Dumnezeu

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 111.

² *Filocalia*..., vol. V, p. 69.

³ *Filocalia*..., vol. XI, p. 249.

⁴ *Ibidem*, p. 606.

⁵ *Filocalia*..., vol. XI, p. 211, nota 264.

⁶ *Ibidem*, p. 422, nota 587 b.

⁷ *Ibidem*, p. 191, nota 243.

respectă libertatea omului”¹. Aceasta o constatăm în cuvintele lui Dumnezeu din Cartea Apocalipsei: „*Iată, Eu stau la ușă și bat; de-Mi va auzi cineva glasul și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el și el cu Mine*” (Apocalipsa 3,20).

Diavolii se deplasează rapid și pot transporta oameni și obiecte

„Demonii au capacitatea de a se deplasa rapid în spațiu. Ei au și posibilitatea de a transporta atât materia pământească brută, cât și oamenii. Astfel, în Evanghelia după Matei citim că diavolul, ispitindu-L pe Domnul Hristos, «*L-a dus în Sfânta Cetate și L-a pus pe aripa templului, apoi L-a dus pe un munte foarte înalt*» (Matei 4,5 și 4,8)”².

„De asemenea, în «Viața Sfântului Ioan, arhiepiscopul Novgorodului», citim că ierarhul a silit un demon să-l ducă până la Ierusalim pentru a se închina la Sfântul Mormânt. Arhiepiscopul a făcut această călătorie de la Novgorod la Ierusalim și înapoi călare pe spinarea dracului după miezul nopții, ea durând două-trei ore. Aceasta este și o dovadă că viteza de mișcare a duhurilor necurate, deși mare, nu este nicidecum nemărginită”³.

Vom da și un exemplu cu un copac ținut în aer de niște demoni. „În comuna Plakomitis din Lichia exista în timpul Sfântului Ierarh Nicolae un copac uriaș. În vârful aceluia s-a sălășluit un demon, iar oamenii care se apropiau de el își ieșeau din minți și pălăvrăgeau vrute și nevrute. Dar și animalele le mureau din pricina lucrării demonice. Rugăciunile îndelungate ale sătenilor n-au avut niciun rezultat. Unii voiau să taie

¹ **Henri Crouzel**, *Origen personajul – exegetul – omul duhovnicesc – teologul*, Traducere Cristian Pop, Editura DEISIS, Sibiu, 1999, p. 131.

² **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 30.

³ **Ibidem**.

arborele, dar nu puteau. De fiecare dată când încercau acest lucru, așchiile săreau asupra lor, rănindu-i sau chiar omorându-i. Astfel, nimeni nu mai voia să se apropie de acel copac. În cele din urmă localnicii și-au pierdut răbdarea și au început să plece din locul acela, părăsindu-și pământurile și casele. Între timp au auzit de minunile pe care le săvârșea Sfântul Nicolae, s-au dus la el, i-au spus câte îndurau din partea diavolului și l-au rugat cu lacrimi în ochi să-i ajute. Sfântul Nicolae i-a întrebat: «Credeți că vă pot izbăvi de demon cu puterea Domnului?». «Da!», i-au răspuns cu toții într-un glas. «Pe toate le poți, cu harul Atotputernicului Dumnezeu». În dimineața următoare, după o noapte de rugăciune, arhiepiscopul, însoțit de popor, s-a dus la arborele din hotarele comunei Plakomitis. Când a văzut aceasta, demonul a chemat alți diavoli în ajutor. Sfântul Nicolae a început să psalmodieze: «Să învie Dumnezeu și să se risipească vrăjmașii Lui». Ajungând înaintea copacului, ierarhul le-a poruncit celor mai tineri care erau de față: «Luați topoarele și tăiați arborele», dar nimeni n-a îndrăznit să împlinească această poruncă, fiind cu toții înfricoșați. Atunci Sfântul Nicolae a luat un topor și a lovit copacul de trei ori, zicând: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh», zicându-le sătenilor: «Veniți acum, nu vă fie teamă!». Șase bărbați au prins curaj, s-au apropiat și au început să lovească trunchiul arborelui cu topoarele. Peste puțin timp, copacul a fost tăiat. Însă demonii nu l-au lăsat să cadă. L-au ținut un pic suspendat, apoi l-au ridicat și l-au aruncat asupra oamenilor. Aceștia, văzând că arborele cade peste ei, au strigat cu groază: «Sfinte Nicolae, izbăvește-ne!». Iar acela, cu puterea lui Dumnezeu, și-a întins mâinile, a prins copacul și l-a culcat la pământ, după care le-a spus celor de față: «În locul în care a fost arborele să ridicați o biserică, folosind din acest copac oricâte lemne vă trebuie pentru construcție». Localnicii au făgăduit că îi vor

împlini porunca și Sfântul, după ce a binecuvântat locul acela și pe oameni, s-a întors la Mira Lichiei”¹.

Diavolii îi pot vătăma și chiar omorî pe oameni și pot provoca distrugeri materiale

„Demonii le pot face rău oamenilor, atât personal, cât și prin distrugerile produse în natură, pentru că există o puțință de lucrare tainică a spiritului asupra materiei”².

„Demonii, asemenea îngerilor, au capacitatea de a face schimbări uimitoare în natura vizibilă. Astfel, în Cartea Iov citim cum, sub acțiunea diavolului, *«a căzut foc din cer și a mistuit oile, arzându-i și pe păstori»* (Iov 1,16). Tot de aici aflăm că în urma lucrării diavolului, pe când *«feciorii și fetele lui Iov mâncau și beau vin în casa fratelui lor mai mare, dinspre pustie s-a stârnit un vânt puternic care a zguduit cele patru colțuri ale casei, casa s-a prăbușit peste cei de la masă, iar ei au murit»* (Iov 1,18-19). De asemenea, în Cartea Tobit scrie că *«Sarrah, fiica lui Raguel din Ecbatana Mediei, a fost măritată cu șapte bărbați, pe care însă Asmodeu, demonul cel rău, i-a omorât mai înainte ca ei să se fi împreunat cu ea, după rânduiala miresei»* (Tobit 3,7-8)”³.

Demonii le apar oamenilor sub diverse chipuri

„Dracii iau înfățișările pe care le voiesc și se arată așa pentru a ne amăgi pe noi”⁴.

Sfântul Grigorie Sinaitul a scris: „Dracii se îmbracă și se preschimbă în felurite chipuri: dracii poftei se schimbă uneori în porci, alteori în măgari, alteori în armăsari întărâțați

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 96-99.

² *Filocalia...*, vol. XI, p. 168, nota 203.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 30.

⁴ *Filocalia...*, vol. V, p. 226.

și înfierbântați; cei ai mâniei uneori în păgâni, alteori în lei; cei ai lăcomiei uneori în lupi, alteori în leoparzi; cei ai vicleniei uneori în șerpi, alteori în năpârci, iar alteori în vulpi; cei ai îndrăzelii în câini; cei ai trândăviei în motani; cei ai desfrânării se mai prefac uneori în șerpi, alteori în corbi și gaițe. Dracii patimilor sufletești se prefac în păsări, mai ales cei din văzduh. Închipuirea are trei pricini prin care schimbă chipurile duhurilor, după cele trei părți ale sufletului. De aceea și nălucirile sunt de trei feluri: de păsări, de fiare și de dobitoace, după puterea poftitoare, mânietoare și rațională a sufletului. Căci cele trei căpetenii ale patimilor se înarmează pururea împotriva celor trei puteri. Și după patima care dă chip sufletului se apropie de noi și iau un chip înrudit”¹.

„Demonii se prefac adeseori în îngeri de lumină și în chipuri de mucenici și ne arată pe aceia venind la noi, în visuri”².

„Duhul necurat se poate înfățișa sub chip prefăcut, întinzând ba o cursă, ba alta; el reprezintă fie adâncul întunericii (răul evident), fie că se transformă într-un înger de lumină (se maschează sub chipul binelui și cucerește mințile zămbind prefăcut), din care pricină trebuie să fim deosebit de atenți, pentru ca în loc de lumină să nu ne întâlnim cu moartea”³.

„Măștile și formele luate de demoni sunt în funcție de patimile care-i stăpânesc pe oameni, deoarece demonii sunt ispititorii și purtătorii patimilor și fiecare patimă este, de asemenea, purtătoare a unui duh rău. Din această cauză, Sfinții Părinți vorbesc despre «duhurile patimilor»”⁴.

¹ *Filocalia*..., vol. VII, p. 117.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 76.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 34.

⁴ **Daniil Nacu Stoenescu**, *Op. cit.*, pp. 56-57.

„Sfântul Apostol Pavel a scris că pentru a amăgi, «*Satana ia chip de înger al luminii*» (II Corinteni 11,14). Dar chiar dacă s-ar îmbrăca în arătări strălucite, nu poate dăruia o lucrare bună. Prin aceasta se și cunoaște sigur înșelăciunea lui. Căci el nu poate pricinui nici dragostea către Dumnezeu sau către aproapele, nici blândețe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici liniștirea gândurilor, nici ură de lume, nici odihnă duhovnicească, nici dorul celor cerești; și nu poate liniști nici patimile, nici plăcerile, lucruri care toate sunt în chip vădit roadele harului. Căci roada Duhului este «*iubirea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credincioșia, blândețea, înfrânarea, curăția*» (Galateni 5,22-23). Mai degrabă, acela sădește îngâmfare și cuget mândru despre destoinicia și puterea proprie. Căci din lucrare vei cunoaște lumina spirituală ce se află în sufletul tău, dacă este de la Dumnezeu, sau de la Satana”¹.

„Avva Pitirion, ucenicul Sfântului Antonie cel Mare, zicea: «Vrei să izgonești demonii? Învăță întâi să-ți robești patimile. Dacă birui o patimă, împreună cu ea îl alungi și pe demonul care o provoacă, deoarece fiecare patimă are demonul ei. Biruind patimile, alungi și pe diavolii care le provoacă. Demonii nu iau numai chipul animalelor, al păsărilor, al femeilor și al tinerilor, ci și chipul îngerilor de lumină și a hristoșilor mincinoși. Dacă primele forme se raportează la patimile trupești, cele din urmă au legătură cu patimile sufletești, precum mândria și slava deșartă. Unui monah foarte smerit i-a apărut diavolul sub forma unui înger de lumină și, pentru a-l face să cadă în mândrie, i-a zis: «Eu sunt arhanghelul Gavriil și am venit să te văd pentru că ai multe virtuți și o meriți». Fără să-și piardă cumpătul, călugărul i-a răspuns:

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 327.

«Vezi, nu cumva ai fost trimis la altcineva? Eu sunt om păcătos și nu sunt vrednic să văd îngeri»”¹.

Ce s-ar întâmpla dacă i-am vedea pe diavoli cu chipul lor?

„Sfinții Părinți sunt unanimi în părerea că pentru un om nepregătit este foarte primejdios și păgubitor să vadă draci. Sfântul Ioan Gură de Aur a scris: «La câți demoni umblă prin văzduh, dacă Dumnezeu le-ar îngădui să ne arate chipul lor cumplit și respingător ne-am ieși din minți». Trupul nostru material ne servește drept paravan salvator, păzindu-ne de vederea directă a demonilor, care i-ar aduce la nebunie pe toți cei care îi văd”².

De unde a învățat diavolul răul?

„De unde a învățat diavolul răul? Mai ales că odată cu îndepărtarea lui de Dumnezeu a devenit «cu necesitate neștiutor?». Din pricina neștiinței el nu poate ști de la sine ce să facă, ci Îl vede pe Dumnezeu ce face ca să ne mântuiască și din aceasta învață și se silește să facă opusul acestora, spre pierzarea noastră”³.

„Diavolii nu numai că au inventat răul și se folosesc de el, dar au devenit și statornici în rău”⁴.

„Așa cum îngerii Îl doresc neîncetat pe Dumnezeu și vor crește în iubirea și apropierea de El atât în veacul de acum cât și în veacul viitor, asemenea și diavolii, Îl urăsc neîncetat pe Dumnezeu și se vor depărta de El permanent și fără oprire”⁵.

¹ **Daniil Nacu Stoenescu**, *Op. cit.*, pp. 57-58.

² **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 42.

³ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 94.

⁴ **Ibidem.**

⁵ **Ibidem.**

„Deoarece Îl urăște pe Dumnezeu și nu poate să se războiască cu El, diavolul se războiește cu noi, care suntem după chipul Lui, închipuindu-și că prin aceasta Îl înfrânge pe Dumnezeu. Văzând necuratul că Dumnezeu a făcut-o pe Eva spre ajutorul lui Adam, el și-a făcut-o lui ajutoare în neascultare și cădere. Dumnezeu a dat o poruncă, pe care păzind-o Adam, să-și păzească amintirea unor așa de mari daruri și să-I mulțumească pentru ele Binefăcătorului. Iar diavolul a făcut ca porunca însăși să fie pricină de neascultare și de moarte. Și tot așa, împotriva prorocilor, a ridicat proroci mincinoși; împotriva Apostolilor, apostoli mincinoși; împotriva Legii, fărădelegea; împotriva virtuții, păcatele; împotriva poruncilor, călcările acestora; împotriva a toată dreptatea, ereziile urâciunii. Și iarăși, văzând pe Domnul Hristos că din iubirea cea mai deplină se coboară la sfinții ucenici și la cuvioșii Părinți, arătându-Se fie prin Sine, fie prin îngeri, fie pe altă cale negrăită, a început și diavolul să le arate unora multe amăgiri, spre pierzanie. De aceea Părinții înzestrați cu darul deosebirii au scris că nu trebuie primite unele ca acestea. Căci vrăjmașul se silește să amăgească și în privința aceasta, fie prin niscai chipuri, fie prin vreo lumină, fie prin foc, fie prin altă amăgire în vremea somnului sau în chip sensibil. Iar de le primim acestea, facem mintea ca, din închipuirea proprie și din neștiința cea mai de pe urmă, să-și zugrăvească niscai figuri sau culori, ca să creadă că este vreo arătare a lui Dumnezeu sau vreun înger. Ba adeseori arată în vis, sau în chip sensibil și draci biruiți, zice-se, și încearcă, simplu grăind, orice meșteșugire pentru pierderea noastră, când ascultăm de el”¹.

¹ **Ibidem**, p. 96.

Diavolul e învechit în zile rele, de aceea are multă experiență în ispitirea oamenilor

Sfântul Cuvios Simeon Metafrastul a scris: „Bun este postul, bună privegherea, bună de asemenea nevoința, bună este și viețuirea care minunează. Dar acestea sunt numai un început al viețuirii iubitoare de Dumnezeu. De aceea este un lucru cu totul nesocotit să se încreadă cineva simplu în acestea. Se întâmplă uneori că ne împărtășim și de vreun har, iar diavolul - răutatea cea veche, șezând înăuntru, ne înșeală, retrăgându-se de bunăvoie și nesăvârșind ale sale. Astfel îl face pe om să creadă că s-a curățit cu mintea și-l duce la închipuirea desăvârșirii. Apoi năvălește hoțește asupra lui și-l coboară până în cele mai de jos ale pământului. Căci dacă unii oameni, adeseori de douăzeci de ani, făcându-se hoți, sau fiind ostași de meserie, cunosc fel de fel de meșteșuguri împotriva vrăjmașilor, se ascund și întind curse, îi atacă pe dușmani prin spate și îi omoară când nu se așteaptă, cu cât mai mult răutatea care a ajuns la vârsta atâtor mii de ani și și-a propus, ca lucrul cel mai râvnit, să piardă suflete, nu va ști să întindă curse în adâncul inimii, iar în anumite perioade să rămână nemișcată și în nelucrare, ca să atragă sufletul spre închipuirea desăvârșirii. Deci, esența creștinismului este aceea că, chiar dacă ar împlini cineva toate faptele bune, să nu se bizuie pe acestea, nici să se încreadă, nici să-și închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut părtaș de har, să nu-și închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească sântul, ci să flămânzească și să înseteze și mai mult, să plângă și să aibă inima zdrobită cu totul”¹.

¹ *Filocalia*..., vol. V, p. 372.

Diavolul spune că nu există

Renumitul poet și eseist francez Charles Pierre Baudelaire a afirmat că „cea mai faimoasă șiretenie a diavolului constă în a ne convinge că el nu există”¹.

„Primul truc al diavolului este incognito-ul în care se menține. Dumnezeu a spus: «*Eu sunt Cel ce sunt*» (Ieșire 3,14). Însă diavolul, întotdeauna invidios și doritor de a-L imita pe Dumnezeu, fie și pe dos, căci el vede totul privind de jos în sus, ne spune așa cum i-a zis Ulise ciclopului: «Eu mă numesc Nimeni, nu este nimeni aici. De ce ți-ar fi frică? Tremuri în fața inexistentului?»”².

„Datorită faptului că diavolul s-a mascat cu o dibăcie perfectă, se pune atât de des întrebarea: «Oare există cu adevărat o asemenea ființă?»”³. „Și totuși, Sfânta Scriptură afirmă existența diavolului la fiecare filă, începând cu prima, unde el își face apariția sub forma șarpelui, și până la penultima, unde-l vedem pe Satana înlănțuit pe o durată de o mie de ani, și apoi descătușat și dezlănțuit în toate cele patru colțuri ale lumii, pentru a le înșela și a le stârni să se încaiere fără vreun motiv anume, și în cele din urmă fulgerat de focul cerului și azvârlit într-un iezer de flăcări și de pucioasă, laolaltă cu falșii lui profeți, ca să fie acolo supus caznelor, zi și noapte, în vecii vecilor. Sfânta Scriptură - și acesta este un lucru prea puțin cunoscut - vorbește mult mai puțin despre rău în general decât despre cel rău personificat. Dacă noi credem în adevărul Scripturii, este cu neputință să ne îndoim o singură clipă de realitatea diavolului”⁴.

¹ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 11.

² *Ibidem*.

³ Ellen G. White, *Adevărul...*, p. 13.

⁴ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 12.

Tocmai de aceea „Sfânta Scriptură ne dă atât de multe exemple despre lucrarea plină de răutate a diavolului, dezvăluindu-ne puterea lui, pentru a ne pune în gardă împotriva asalturilor sale”¹.

„Diavolul este antimodelul prin excelență, esența sa fiind tocmai deghizarea, uzurparea aparențelor, forțarea nerușinată sau subtilă a nuanțelor, pe scurt arta de a face formele să mintă. Dacă este, deci, imposibilă o imagine reală a lui, sau dacă vrem să evităm una prea facil pitorească, va trebui să încercăm să descriem lucrarea diavolului în vremea noastră, în fața noastră și printre noi, ca fiind marele trucaj”².

„Cei mai mulți dintre scriitorii care s-au ocupat de diavol de-a lungul secolelor ni se par a fi de acord asupra unui punct: asemenea tuturor celor care nu cred în bine, în delicatețe, în măreția sufletească, cel viclean este o creatură care folosește trucurile. Este un agent dublu, triplu, însutit, multiplu la infinit. Să ne limităm la scamatoriile sale cele mai simple, care-i înșeală cel mai ușor pe cât mai mulți oameni în epocile de decădere spirituală”³.

„Satana se ascunde în spatele propriei sale imagini. El alege calea de a-și îmbrăca o aparență grotescă, ceea ce are ca efect sigur că el va fi făcut inofensiv în ochii celor cultivați”⁴.

„Ceea ce ni se pare a fi incredibil nu este diavolul, nu sunt îngerii, ci însăși candoarea și credulitatea scepticilor și sofismul de neiertat căruia ei se arată a-i fi victime: «Diavolul este un omuleț cu coarne roșcate și cu coada lungă; or, eu nu pot să cred într-un asemenea omuleț cu coarne roșcate și cu

¹ Ellen G. White, *Adevărul...*, p. 13.

² Denis de Rougemont, *Op. cit.*, pp. 7-8.

³ *Ibidem*, p. 8.

⁴ *Ibidem*, p. 13.

coada lungă; deci, eu nu cred în diavol». Și este exact ceea ce vrea el”¹.

„Și cei care rămân astfel agățați de asemenea povești bune pentru babele de la țară, sunt exact cei care refuză să creadă în diavol din cauza imaginii pe care și-o fac despre el, și care provine tocmai din poveștile bune pentru babe”².

„Nimeni nu se află într-un mai mare pericol în ce privește influența spiritelor rele decât aceia care, neținând seama de mărturia directă și cuprinzătoare a Sfintei Scripturi, tăgăduiesc existența și lucrarea Satanei și a slugilor lui. Cât timp le ignorăm vicleșugurile, ei au un avantaj de-a dreptul uluitor, căci mulți le dau atenție sugestiilor lor, în timp ce își închipuie că urmează îndemnurile propriei lor inteligențe. Acesta este motivul pentru care, pe măsură ce ne apropiem de sfârșitul lumii, când Satana își săvârșește lucrarea cu cea mai mare putere pentru a înșela și distruge, el împrăștie peste tot ideea că nu există. Aceasta constituie metoda lui de a se ascunde pe sine și modul lui de a lucra”³.

Mintea demonilor și modul lor de cunoaștere

„Puterile înțelegătoare sau îngerești sunt numite «minți», pentru că fiecare dintre ele este cu totul minte și întreaga lor ființă este minte vie care trăiește esențialmente în specia lor și ele înțeleg în mod unic și direct cele ce curg spre ele de la Dumnezeu”⁴.

„Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că îngerii sunt numiți «minți cerești» pentru că sunt întregi numai minți sau numai înțelegeri, câtă vreme noi, oamenii, suntem și trupuri și

¹ *Ibidem*, p. 14.

² *Ibidem*.

³ *Ellen G. White, Adevărul..., p. 13.*

⁴ *Petru Florea, Op. cit., p. 45.*

ca atare avem poftă de satisfacere a trebuințelor trupești. Minte sau înțelegerea care caută sensul existenței este vârful ființei conștiente create. Ea este îndreptată ca atare spre Dumnezeu, sensul suprem, atotcuprinzător. Îngerii fiind numai minți sunt totodată mințile cele mai capabile să înțeleagă și să înainteze spre sensul suprem al existenței, care este Dumnezeu. Însuși faptul că mintea înseamnă înțelegere și voință de înțelegere, iar înțelegerea nu o poate avea toată în ceea ce este mărginit, o arată ca făcută pentru Dumnezeu cel nemărginit, în mișcarea nesfârșită spre El”¹.

„Îngerii sunt «minți pure», ființe necunoscute cu simțurile, ci numai cu mintea sau cu înțelegerea”².

Îngerii căzuți, cu toate că s-au pervertit, rămân pe mai departe minți, însă nu mai sunt „minți cerești” sau „minți pure”, ci „minți diabolice întinate”, fiindcă ei sunt duhuri necurate.

„Minte demonilor a fost alterată atât de mult, încât în loc să iubească și să caute adevărul, cum face o minte sănătoasă, urăște și se ferește de adevăr. Din acest motiv, Domnul Hristos l-a numit pe diavol «*tatăl minciunii*» (Ioan 8,44). Dar și voința duhurilor rele este viciată. Voința lor demonică s-a statornicit nezdruccinat în săvârșirea răului, de aceea lucrează mereu întru violență. Demonii au însă și o oarecare libertate, de vreme ce pot alege între multe rele”³.

„După apostazia lor, diavolii au pierdut cunoașterea cerească pe care o aveau și înțelepciunea lor a devenit «*demonică*» (Iacov 3,15). Sfântul Apostol Pavel face o distincție clară între înțelepciunea demonică «a stăpânitorilor acestui veac», care conduce la pieire, și «*înțelepciunea lui Dumnezeu cea*

¹ Sfântul Dionisie Areopagitul, *Op. cit.*, p. 62, nota 3.

² *Filocalia*..., vol. VII, p. 466, nota 69.

³ *Demonii și lucrările lor*..., p. 13.

întru taină, cea ascunsă», care conduce la slava cerească (I Corinteni 2,6-7)”¹.

„Demonii Îl cunosc pe Dumnezeu și această cunoaștere îi înfricoșează, după cum a afirmat Sfântul Iacov: «*Tu crezi că unul este Dumnezeu? Bine faci, dar și demonii cred și se cutremură*» (Iacov 2,19). De multe ori, diavolii L-au mărturisit pe Domnul Hristos ca Fiu și Sfânt al lui Dumnezeu (Matei 8,29; Marcu 1,24; Marcu 5,7; Luca 4,34; Luca 4,41 și Luca 8,28)”².

„De asemenea, demonii cunosc și folosesc cele scrise în Sfânta Scriptură. Dacă citim pericopa evanghelică în care sunt descrise cele trei ispite aduse de vrăjmașul asupra Domnului Hristos în pustia Carantaniei, după botezul Acestuia, vom înțelege că toate uneltirile demonice se sprijină pe texte din Vechiul Testament, care, desigur, sunt folosite spre amăgire (vezi Matei 4,1-11 și Luca 4,1-13). Aceeași tactică o practică diavolii și în războiul lor împotriva oamenilor, pentru a-i amăgi sau cel puțin pentru a-i tulbura. În Limonariu se scrie despre un călugăr care, în vreme ce stătea în chilia lui și își lucra rucodelia, cântând totodată și Psaltirea, a intrat deodată un demon, în chip de rob, și a început să danseze în fața lui. Fiindcă monahul nu-i dădea nicio atenție, diavolul i-a zis cu răutate: «Ce crezi, bătrân nemernic, că faci ceva important? Iată, și la Psalmul 25, și la Psalmul 26 și la Psalmul 27 ai făcut greșeli!”³.

„Trebuie însă să precizăm că această cunoaștere a demonilor este exterioară, nedesăvârșită și nefolositoare. Adică în vreme ce încuviințează că există Dumnezeu, judecată și iad și, deși cunosc Sfânta Scriptură, această cunoaștere nu le schimbă modul de existență și nici nu-i poate conduce

¹ Ibidem, p. 14.

² Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 283.

³ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 13-14.

la mântuire, fiindcă este vorba de o cunoaștere care nu este însoțită de faptă, adică de păzirea poruncilor lui Dumnezeu”¹.

„După cum citim în Cartea Iov (Iov 1,7-12), duhurile rele cunosc starea lumii acesteia și urmăresc lucrările oamenilor. Cunoașterea aceasta, desigur, se bazează cu totul pe observarea celor care se întâmplă și pe cum se comportă oamenii în exterior. Căci ele nu cunosc nici planul lui Dumnezeu pentru fiecare om, nici ceea ce gândește fiecare dintre noi, înainte de a acționa”².

„Așadar, fiindcă demonii nu cunosc starea omului, îl supun ispitei și sunt atenți cum va reacționa. Avva Matoi a scris în acest sens: «Diavolul nu cunoaște de care patimă este biruit sufletul. El seamănă, desigur, cugete pătimăse, cum este cel al desfrânării, al îndelungii vorbiri și altele, dar nu știe dacă va secera, adică dacă le vom primi sau vom păcătui. Însă îndată ce-și dă seama, din reacțiile trupului către care patimă se înclină sufletul, cu aceasta îl va război”³.

„Sfântul Casian ne spune în legătură cu aceasta că demonii nu cunosc firea sufletului nostru, nici nu pot pătrunde în el. Pot însă să vadă care este starea sufletului nostru din faptele, din cuvintele sau din înclinațiile noastre. Le este cu neputință să priceapă gândurile care n-au ieșit niciodată din adâncurile sufletului nostru. Chiar și cugetele rele, pe care însuși demonii ni le-au sădit, nu cunosc dacă și în ce măsură le vom primi. Pot doar să tragă concluzii, urmărind cu atenție anumite manifestări exterioare sau mișcări trupesti ale noastre. De altfel, și oamenii experimentați și inteligenți își dau seama adeseori de starea interioară și de dispoziția semenilor lor, din manifestările exterioare sau din felul lor de a se purta”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 14.

² **Ibidem**, p. 15.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**.

„În lupta pe care o duc împotriva omului, demonii nu cunosc așezarea inimii noastre, nu ne pot citi gândurile, dar ei intuiesc - după cuvintele pe care le rostim în discuție, după gesturile omului în timpul convorbirilor, după felul cum se ridică, șade, merge, privește - potrivit părerii lui Evagrie monahul, starea noastră lăuntrică, pentru ca în timpul rugăciunii să ne întunece mintea cu gânduri necurate, corespunzătoare înclinației slăbiciunii noastre. Iată însă ce ne spune despre aceasta Sfântul Isidor Pelusiotul: «Diavolul nu știe care ne sunt gândurile, pentru că asta ține exclusiv de puterea lui Dumnezeu; însă ne ghicește gândurile după mișcările trupului. Vede el, de pildă, că cineva privește pătimaș, savurând frumusețea cuiva? Profitând de înclinația lui, de îndată aduce asupra acestui om pofta desfrânării. Îl vede pe cineva stăpânit de slăbiciunea ghiftuirii? Tot atunci îl face să-și închipuie plăcerile pe care i le-ar aduce săturarea pântecului și îl împinge să-și facă pofta. Alteori îl încurajează spre tâlhărie și nedreaptă căpătuală»”¹.

Diavoli nu cunosc viitorul

„De vreme ce cunoașterea duhurilor rele este nedesăvârșită și limitată, nu se poate vorbi de înainte-cunoaștere sau de vreo însușire profetică a lor. Sfântul Ioan Scărarul a scris în acest sens: «Demonii nu cunosc prin putere profetică nimic din cele viitoare. Căci atunci și vrăjitorii ne-ar putea spune dinainte când vom muri». Ei doar trag concluzii despre cele care urmează să se întâmple, observând începuturile și cauzele anumitor evenimente și tâlcuindu-le cu experiența lor de milenii. Ei cunosc viitorul numai în acele împrejurări în care Însuși Dumnezeu li-l arată, cu scopul de a sluji un anumit plan al Lui, după cum s-a întâmplat la moartea regelui Ahab”².

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, pp. 36-37.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 16.

Despre acest eveniment citim în Sfânta Scriptură că „*au trecut trei ani fără război între Siria și Israel. Și a fost că în cel de al treilea an s-a coborât Iosafat, regele lui Iuda, la Ahab, regele lui Israel. Iar regele lui Israel a zis către slugile sale: «Știți voi oare că Ramotul Galaadului este al nostru, iar noi de atâta vreme tăcem și ne lenevim să-l scoatem din mâna regelui Siriei?»*». Apoi regele lui Israel a zis către Iosafat: «*Oare vei merge și tu cu noi să ne războim pentru Ramotul Galaadului?»*». Iar Iosafat a zis: «*Cum sunt eu, așa și tu; cum este poporul meu, așa-i și poporul tău; cum sunt caii mei, așa și caii tăi*». Și a zis Iosafat, regele lui Iuda, către regele lui Israel: «*Întrebă-l dar, astăzi, pe Domnul!*». Atunci regele lui Israel i-a adunat pe toți profeții, ca la vreo patru sute de bărbați; și le-a zis regele: «*Voi merge oare la Ramotul Galaadului să mă războiesc, sau mă voi lăsa păgubaș?*». Iar ei au zis: «*Mergi, și Domnul îl va da negreșit în mâinile regelui*». Și a zis Iosafat către regele lui Israel: «*Nu se află oare pe-aici un profet al Domnului, pentru ca noi prin el să-L întrebăm pe Domnul?*». Iar regele lui Israel a zis către Iosafat: «*Mai este pe-aici un om prin care-L putem întreba pe Dumnezeu; eu însă îl urăsc, deoarece el nu grăiește de bine pe socoteala mea, ci de rău: Miheia, fiul lui Imla*». Dar Iosafat, regele lui Iuda, a zis: «*Să nu vorbească regele așa!*». Atunci regele lui Israel a chemat un eunuc și i-a zis: «*De îndată să-l aduceți pe Miheia, fiul lui Imla!*». Iar regele lui Israel și Iosafat, regele lui Iuda, ședeau fiecare pe scaunul său, înarmați, în porțile Samariei; și toți profeții profeteau în fața lor. Iar Sedechia, fiul lui Chenaana, și-a făcut niște coarne de fier și a zis: «*Așa grăiește Domnul: - Cu acestea îi vei împunge pe sirieni, până vor pieri*». Și toți profeții profeteau așa, zicând: «*Du-te la Ramotul Galaadului, că va fi bine: Domnul îl va da în mâna ta pe regele Siriei*». Iar solul care se dusesese să-l cheme pe Miheia i-a grăit acestuia, zicând: «*Iată, toți profeții într-un*

singur glas vorbesc de bine asupra regelui; fie acum cuvintele tale precum cuvintele fiecăruia din ei și grăiește de bine!». Dar Miheia a zis: «Viu este Domnul: Orice va grăi Domnul către mine, aceea voi grăi!». Și a venit la rege; iar regele i-a zis: «Miheia, voi merge eu oare la Ramotul Galaadului să mă războiesc, sau mă voi lăsa păgubaș?». Iar acela i-a zis: «Mergi, și va fi bine: Domnul îl va da în mâna regelui». Iar regele i-a zis: «De câte ori să te leg eu cu jurământ ca să-mi spui adevărul în numele Domnului?». Și a zis Miheia: «Nu așa! L-am văzut pe tot Israelul împrăștiat prin munți ca o turmă fără păstor. Și a zis Domnul: Nu au domn: să se întoarcă fiecare cu pace la casa lui!». Atunci regele lui Israel a zis către Iosafat, regele lui Iuda: «Nu ți-am spus eu că acest om nu-mi profețește de bine, că nu vorbește decât de rău?». Miheia însă a zis: «Nu-i așa! Nu pe mine, ci ascultă cuvântul Domnului! Nu-i așa! L-am văzut pe Domnul, Dumnezeuul lui Israel, șezând pe tronul Său, și toată oștirea cerului stând lângă El, de-a dreapta și de-a stânga Sa. Și a zis Domnul: Cine l-ar ademeni pe Ahab, regele lui Israel, să meargă la Ramotul Galaadului și să cadă acolo? Și unul zicea una, altul alta. Atunci a ieșit un duh și a stat înaintea Domnului și a zis: Eu îl voi înșela. Iar Domnul i-a zis: Cum? Iar acela a zis: Mă voi duce și mă voi face duh mincinos în gura tuturor profeților. Iar El a zis: Tu îl vei ademeni și vei izbuti; du-te și fă așa! Și acum, iată cum Domnul a pus un duh mincinos în gura tuturor acestor profeți ai tăi; Domnul n-a grăit bine despre tine». Atunci Sedechia, fiul lui Chenaana, s-a apropiat de Miheia și l-a lovit peste obraz și i-a zis: «Ce fel de duh al Domnului a grăit în tine?». Iar Miheia i-a răspuns: Iată, vei vedea în ziua în care vei intra într-o cămară din fundul casei, ca să te ascunzi acolo». Atunci regele lui Israel a zis: «Luați-l pe Miheia și duceți-l la Amon, căpetenia cetății, și la Ioaș, fiul regelui, să-l arunce

în temniță și să-l hrănească cu puțină pâine și cu puțină apă până ce eu mă voi întoarce cu pace». Iar Miheia a zis: «Dacă tu te vei întoarce cu pace, atunci Domnul n-a grăit prin mine». Așa că regele lui Israel - și Iosafat, regele lui Iuda, împreună cu el - s-a ridicat împotriva Ramot-Galaadului. Iar regele lui Israel a zis către Iosafat, regele lui Iuda: «Eu mă voi ascunde sub altă îmbrăcămintă și voi merge la război, iar tu să pui pe tine îmbrăcămintea mea». Așa că regele lui Israel și-a ascuns înfățișarea sub altă îmbrăcămintă și s-a dus la război. Iar regele Siriei le-a poruncit celor treizeci și doi de căpitani peste carele lui de luptă, zicând: «Nu vă bateți cu cel mic sau cu cel mare, ci numai împotriva regelui lui Israel!». Și a fost că atunci când căpitanii carelor de război l-au văzut pe Iosafat, regele lui Iuda, au zis: «Acesta-i regele lui Israel!». Și l-au înconjurat să se bată cu el; dar Iosafat a strigat. Și a fost că atunci când căpitanii carelor de luptă au văzut că acesta nu era regele lui Israel, s-au întors dinspre el. Dar unul și-a întins arcul cătând bine la țintă și l-a izbit pe regele lui Israel între plămâni și coșul pieptului. Iar acela i-a zis căruțașului său: «Întoarce-ți mâna și scoate-mă din luptă, căci sunt rănit». În ziua aceea a încetat războiul, iar regele a stat în carul său, în fața sirienilor, de dimineața până seara; sângele îi curgea din rană pe fundul carului; și a murit până seara; și sângele i se scurgea din rană până pe fundul carului. Și la asfințitul soarelui, vestitorul oastei a stat în tabără și a zis: «Fiecare să se întoarcă în cetatea sa și pe moșia sa, căci regele a murit». Iar ei au venit în Samaria și acolo, în Samaria, l-au îngropat pe rege. Și au spălat carul la fântâna Samariei; și porcii și câinii lingeau sângele; și desfrânatele s-au spălat în sânge, după cuvântul pe care Domnul îl grăise» (III Regi 22,1-38).

Sfântul Ioan Damaschin a scris că, „pe cele viitoare nu le cunosc nici îngerii lui Dumnezeu, nici demonii, dar cu toate

acestea le prezic. Îngerii, pentru că le descoperă Dumnezeu și le poruncește să le prevestească, de aceea cele spuse de ei se împlinesc. Și demonii însă prezic, uneori pentru că văd cele ce se întâmplă la mari distanțe, iar alteori pentru că se străduiesc să le afle trăgând concluzii. De aceea, de cele mai multe ori mint. În aceștia nimeni nu trebuie să aibă încredere, chiar dacă uneori spun adevărul”¹.

„Sfântul Antonie cel Mare ne învață că, deși demonii se laudă că au însușirea de a profeti, nimeni nu trebuie să se încreadă în ei. Într-adevăr, ei rostesc cu câteva zile înainte numele fraților care urmează să ne viziteze. Și aceia chiar vin, dar demonii fac aceasta nu pentru că le pasă de cei care-i ascultă, ci pentru a-i convinge să aibă încredere în ei, și din clipa aceea, după ce îi prind în cursă, îi distrug. Căci ce este de mirare că, având ei trupuri mai ușoare decât oamenii, îi văd pe drum pe cei care vin către noi și se grăbesc să ne prezică acest fapt? Acest lucru îl poate face și un călăreț, fiindcă el ajunge la destinație mai repede decât unul care merge pe jos”².

„În același fel pălăvrăgesc uneori demonii și despre apele râurilor. Adică, îndată ce văd că plouă mult în părțile Etiopiei, întrucât știu că toate apele ploilor acelora vor face ca Nilul să se reverse, înainte ca apa să ajungă în Egipt, aleargă și vestesc acest lucru. Însă dacă între timp sfânta pronie se gândește să facă în alt fel cu apele sau cu cei care călătoresc - fiindcă are puterea aceasta -, demonii se dovedesc mincinoși și, prin urmare, sunt înșelați și cei care i-au crezut”³.

„În acest fel au fost întemeiate vrăjitoriile idolatriilor elini și astfel i-au amăgit demonii în trecut. Diavolii nu cunosc nimic de unii singuri, ci, ca niște hoți, cele pe care le văd la alții, pe

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 16-17.

³ **Ibidem**, p. 17.

acelea le și transmit. Sunt, adică, mai mult cugetători decât înainte-văzători. Prin urmare, chiar dacă uneori prevestesc lucruri adevărate, nici atunci să nu-i admire cineva. Căci și doctorii, cu experiența pe care o au despre boli, atunci când întâlnesc la cineva o boală cu aceleași simptome, de obicei trag concluzii din experiența lor și prezic evoluția acelei boli. Dar și marinarii și agricultorii fac la fel. Văd semnele din văzduh și, din experiența lor, prezic fie că va veni vreme urâtă, fie că va fi frumos. De aceea nimeni nu poate susține că ei prezic din iluminare dumnezeiască, ci din experiență și obișnuință. Prin urmare, chiar dacă uneori și demonii cugetă în felul acesta și le spun mai devreme, să nu-i admire cineva pentru aceasta, nici să le dea atenție”¹.

„Dacă diavolii puteau cunoaște viitorul trebuia să-l prezică în primul rând pe al lor”².

Unde sălășluiesc demonii?

„Atâta vreme cât Satana a fost înger supus al lui Dumnezeu, locuia în cer, unde împreună cu toate cetele îngerști era părtaş la fericirea dumnezeiască. După căderea sa însă, locul șederii și al lucrării lui a devenit «văzduhul», adică spațiul din împrejurimile pământului. Aceasta se vede din cartea Iov, în care diavolul a mărturisit că *«a dat un târcol pământului și a hoinărit prin cele de sub cer»* (Iov 1,7). Sfântul Apostol Pavel îl numește pe Satana *«stăpânitorul puterilor văzduhului»* (Efeseni 2,2) și pe diavoli *«duhurile răutății care sunt în stihiiile cerești»* (Efeseni 6,12), arătând astfel locul unde sălășluiesc. *«Stihiile cerești»* înseamnă aici văzduh, căci adeseori în Scriptură văzduhul este numit cer, precum, de pildă, *«păsările cerului»* (Matei 6,26) înseamnă păsările care zboară în văzduh. Sfântul

¹ Ibidem, pp. 17-18.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Diavolul și magia...*, p. 85.

Teofan Zăvorâtul dă următoarea explicație: De obicei, felul în care se traduce și se înțelege cuvântul «cer» arată că duhurile zboară în văzduh. Și după cum văzduhul ne înconjoară de pretutindeni, așa și duhurile răutății se apropie de noi ca țăntării de ținuturile umede”¹.

„Văzduhul, desigur, nu este locuința definitivă a demonilor, ci una provizorie. Sfântul Nicodim Aghioritul a scris despre aceasta: demonii, cu îngăduința lui Dumnezeu, nu locuiesc în văzduh pentru că acesta ar fi locul hărăzit osândirii lor, ci pentru nevoințele celor aleși și pentru îndreptarea păcătoșilor. Căci iadul este locul în care aceștia vor fi osândiți, și chinurile iadului îi așteaptă, după cum i s-a spus lui Lucifer: *«Dar acum tu în iad te vei pogori, în chiar temeliiile pământului»* (Isaia 14,15). Și Apostolul Iuda a scris despre aceștia: *«Iar pe îngerii care nu și-au păzit vrednicia, ci și-au părăsit locașul, i-a pus în pază sub întuneric, în lanțuri veșnice, spre judecata Zilei celei Mari»* (Iuda 1,6)”².

„În afară de «văzduh» și de «spațiul din împrejurimile pământului», ca sălașuri ale demonilor sunt pomenite adeseori în Sfânta Scriptură, în Sinaxare și în Paterice și anumite locuri pământești, diferite ținuturi din pustie, cetăți ori case părăsite, temple și altare ale idolilor, mormintele morților, puțuri, lacuri, râuri etc”³.

„Prezența demonilor pe pământ este arătată clar în relatările evanghelice, în care sunt descrise diferitele lor fapte și nelegiuiri. Ei reprezintă sursa diferitelor boli și suferințe, pot intra în oameni pentru a-i chinui și în animale (cf. Luca 8,33 și 13,16 ș.a.). Demonii trăiesc și în apă, aceasta vădindu-se din învățătura Bisericii care, în rugăciunile sale de sfințire a apei,

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 24.

² *Ibidem*, pp. 24-25.

³ *Ibidem*, p. 25.

Îl roagă pe Dumnezeu să curețe apa de posibila prezență a duhurilor necurate”¹.

„Cu toate că pustia, în general, este numită sălaș al demonilor, nu trebuie niciodată să considerăm că aceasta este locuința firească a lui Satana și că se află sub stăpânirea cuvenită lui. Dumnezeu, în marea Lui iubire de oameni, a așezat duhurile necurate în ținuturi nelocuite de oameni. Lucrul acesta este subliniat de Sfântul Ioan Sinaitul, când spune că demonii obișnuiesc să stea în locuri pustii, pentru că, de dragul nostru, au fost trimiși acolo de Dumnezeu”².

„Faptul că duhurile rele locuiesc în pustietăți și în morminte îl vedem în cazul demonizatăului din Gadara, care *«avea locuința în morminte, și neîncetat, noaptea și ziua, era prin morminte»* (Marcu 5,3 și 5,5), iar faptul că obișnuiesc să stea prin puțuri și ape este arătat de rugăciunile de sfințire a apelor și la rugăciunea a treia de la slujba Aghiasmei Mari care se săvârșește în ajunul și în ziua Praznicului Botezului Domnului nostru Iisus Hristos, care vorbește despre «balauri», adică despre demoni, care «se încuibează» în ape și care sunt alungați cu harul lui Dumnezeu”³.

„În Vechiul Testament citim că unele cetăți, care sunt osândite de Dumnezeu cu pustiirea, devin sălașuri ale demonilor (Isaia 13,19-22; 34,13-15 și Baruh 4,35)”⁴.

„Mulți sfinți s-au nevoit aspru pentru a zidi biserici și mănăstiri sau doar pentru a locui într-o regiune pe care demonii o considerau a lor. În «Viața Sfântului Sava», de pildă, se vorbește despre Castellio, un munte înfricoșător și sălaș al mulțimii demonilor care s-au cuibărit acolo, și unde

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 32.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 25.

³ **Ibidem.**

⁴ **Ibidem**, pp. 25-26.

Sfântul a zidit o mănăstire, după ce mai înainte o curățise de locuitorii săi cei răi, prin multe rugăciuni și osteneli. Întâmplări asemănătoare întâlnim și în viețile sfinților Antonie cel Mare, Macarie Egipteanul etc”¹.

„Chiar și în tradițiile populare și în legende se face deseori referire la case bântuite sau la duhuri și fantome, care acționează în locuri în care s-au întâmplat crime, nedreptăți, procesiuni vrăjitoarești cu invocări de demoni etc. Acest lucru nu este de mirare, fiindcă, după cum există locuri sfinte, afierosite iubirii și slujirii lui Dumnezeu, de exemplu biserici, mănăstiri, lăcașuri de închinăciune etc., la fel există și locuri necurate, pângărite de lucrarea Satanei, ca, de pildă, case de vrăjitori, altare și temple ale idolilor, locuri unde se săvârșesc procesiuni de magie etc”².

„În acest sens, sălașuri ale duhurilor rele pot fi și cetăți mărețe și locuite de mulțimi de oameni. Astfel, în Apocalipsă s-a profețit că Pergamul, o cetate veche din Asia Mică, va fi *«locuința și scaunul Satanei»* (Apocalipsa 2,12-13)”³. Pergamul a fost un oraș antic grecesc bogat și puternic din Mysia. Acesta a fost capitala dinastiei Attalizilor, iar în timpul Imperiului Roman a fost prima capitală a provinciei Asia. Ruinele Pergamului sunt situate la 26 de kilometri est de la coasta Mării Egee, în partea de nord a râului Caicus și la nord-vest de orașul modern turcesc Bergama.

„De asemenea, despre cetatea cea mare, care simbolic este numită Babilon, citim în Apocalipsă că este *«sălaș al demonilor și cuibar a tot duhul necurat»* (Apocalipsa 18,2)”⁴.

¹ Ibidem, p. 26.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

„Cetățile acestea sunt denumite sălașuri ale demonilor pentru că, datorită vieții păcătoase a locuitorilor lor, au trecut în stăpânirea diavolului, iar prin aceasta locuitorii lor au devenit «conlocuitori» și sălașuri ale demonilor”¹.

„Omul poate deveni, dacă vrea, sălaș al duhurilor rele sau demonizat, precum, dimpotrivă, poate deveni templu al Duhului Sfânt (I Corinteni 3,16 și 6,19). Însuși Domnul Hristos l-a numit «lăcaș al demonilor» pe omul care își nesocotește mântuirea și în al cărui suflet sălășluiesc duhurile rele (Matei 12,43-45)”².

„Vorbind în general despre chestiunea locuinței duhurilor rele, suntem datori să ținem seama de următoarele adevăruri: a) Demonii, deși ca ființe create se află negreșit într-un spațiu, totuși nu au niciun loc care să fie exclusiv al lor căci toate aparțin Creatorului Universului, după cum a scris psalmistul David: *«Al Domnului este pământul și plinirea lui, lumea și toți cei ce locuiesc în ea»* (Psalmul 23,1). Diavoliile au o prezență stăpânitoare doar în săvârșirea răului și a păcatului. Foarte potrivite în acest sens sunt cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur «Lăcașul diavolului nu este decât în păcat». b) Numai Dumnezeu este Atotprezent. Cu toate că demonii, fiind duhuri, sunt iuți în mișcările lor, totuși nu este cu putință să apară în același timp în mai multe locuri. Acest lucru face ca ei să nu cunoască cele ce se întâmplă departe de locul unde se află de fiecare dată. De pildă, să ne aducem aminte de o întâmplare din Pateric: atunci când Sfântul Macarie Egipteanul s-a dus la un schit și prin povețele sale l-a îndreptat pe monahul Theopempt, care fusese înrobitor de cugete demonice, diavolul n-a priceput

¹ **Ibidem**, pp. 26-27.

² **Ibidem**, p. 27.

această acțiune a Sfântului Macarie, și de aceea s-a mirat de schimbarea monahului”¹.

„În timpurile noastre reședința Satanei, căpetenia demonilor, este iadul sau, altfel zis, genunea, tartarul, infernul, viscerele pământului. Sfântul Evanghelist Ioan a scris că *«am văzut un înger care s-a pogorât din cer, l-a aruncat pe Satana în adânc, l-a închis și a pecetluit deasupra lui»* (Apocalipsa 20,1 și 20,3). Înainte de cea de-a doua venire a Domnului Hristos, *«Satana va fi dezlegat din închisoarea lui și va ieși să amăgească neamurile care sunt în cele patru colțuri ale pământului»* (Apocalipsa 20,7-8). Din «Viețile sfinților» se vedește, de asemenea, că mai-marele duhurilor întunericii, Satana, se găsește în iad, iar la suprafața pământului și în văzduh uneltesc dracii cârmuiți de stăpânii lor, adică de duhurile necurate din clanurile superioare. Demonii coboară în iad pentru a primi noi porunci și instrucțiuni de la Satana, îl informează despre cele săvârșite de ei și despre tot ceea ce se face la suprafața pământului. Potrivit învățăturii Bisericii, tot în iad se află sufletele păcătoșilor, pe care demonii le supun unor chinuri îngrozitoare. Ceea ce este în deplin acord cu sentința Dreptului Judecător: *«Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este pregătit diavolului și îngerilor lui»* (Matei 25,41)”².

Puterea demonilor

„Puterea demonilor este fără îndoială mai mare decât cea a oamenilor fiindcă Dumnezeu nu i-a lipsit de însușirile pe care le aveau ca îngeri, pentru că *«darurile și chemarea lui Dumnezeu nu pot fi luate înapoi»* (Romani 11,29). Ei înșiși le-au zădărnicit și le-au pângărit prin căderea lor. Puterea lor

¹ **Ibidem.**

² **Părintele Rodion, Op. cit., pp. 32-33.**

supraomenească se vedește din sălbăticia cu care i-au dăruit casa fiului cel mai mare al lui Iov, i-au omorât copiii și i-au distrus bogățiile, animalele, slugile. De asemenea se vedește și din cazurile celor demonizați, pe care-i chinuie cu cruzime și-i fac să rupă funiile groase ca pe niște ațe, să trăiască dezbrăcați în ger fără să le fie frig etc. Puterea și-o arată, de altfel, și prin mijlocirea vrăjitorilor, pe care-i folosesc ca organe ale lor, amăgindu-i pe mulți oameni cu «semne și năluciri» suprafirești”¹.

„Diavolii își cunosc bine puterea și le place să apară ca «stăpânitori ai lumii» (Ioan 12,31), care au putere peste «toate împărățiile lumii» (Matei 4,8)”².

„Impresionant este redată puterea demonilor în Cartea Apocalipsei, unde aceștia îndrăznesc să se lupte cu arhanghelul Mihail și unde căpetenia lor, Satana, apare ca un balaur cumplit, care doar cu coada «aruncă pe pământ o treime din stelele cerului» (Apocalipsa 12,4) «și din a cărui gură se revarsă un râu de ape» (Apocalipsa 12,15). Mai mult, acesta îi transmite tăria și puterea Antihristului (Apocalipsa 13,2), iar acela, la rândul său, coboară foc din cer (Apocalipsa 13,13) și îi dă grai chipului neînsuflețit al fiarei (Apocalipsa 13,15)”³.

„Conform Apostolului Iuda Tadeul, diavolul a îndrăznit să se certe cu arhanghelul Mihail, cerându-i trupul mort al prorocului Moise (Iuda 1,9)”⁴.

„După cum ne încredințează Sfânta Scriptură și după cum se adeverește din experiența Bisericii noastre, puterea demonilor nu este necercetată. Diavolii se mișcă mereu în hotarele pe care le rânduiește Dumnezeu. De aceea avva Amon

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 28.

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

⁴ **Ibidem.**

a spus că ispitele demonice nu vin asupra oamenilor fiindcă le impune diavolul, ci pentru că Dumnezeu i-o îngăduie. Omul este predat diavolului spre a fi încercat. Cine îl predă? Însuși Duhul lui Dumnezeu, căci este cu neputință pentru diavol să-l ispitească pe vreun creștin, dacă nu i-o îngăduie Dumnezeu. Acest lucru apare limpede atât din încercarea lui Iov, cât și din ispitele Sfinților Apostoli. Diavolul n-a putut să-l ispitească pe Iov cu puterea lui, ci a cerut îngăduință de la Dumnezeu, Care i-a stabilit mărimea și intensitatea ispitei. I-a dat putere să-i nimicească toate bunurile, dar nu și pe el, zicându-i: *«Iată, toată avuția lui o dau pe mâna ta; numai de el să nu te atingi»* (Iov 1,12). În continuare, când diavolul, după prima lovitură, n-a izbutit să zdruncine credința și răbdarea lui Iov, I-a cerut lui Dumnezeu să-i îngăduie mai mari ispite. Dumnezeu, într-adevăr, i-a îngăduit să aducă asupra lui Iov o boală trupească, dar iarăși i-a pus hotare, zicându-i: *«Iată, ți-l dau ție pe mână; numai de viața lui să nu te-atingi!»* (Iov 2,6). La fel s-a întâmplat și cu Sfinții Apostoli, căci cu puțin timp înainte de patima Sa, Domnul Hristos l-a vestit pe Apostolul Petru despre încercarea pe care o va avea de suferit: *«Simone, Simone, iată că Satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu; dar Eu M-am rugat pentru tine ca să nu-ți piară credința»* (Luca 22,31-32). Adică Satana a cerut de la Dumnezeu îngăduința ca să-i cearnă pe Sfinții Apostoli cu putere, dar i s-au pus hotare”¹.

„Demonii nu au putere nu numai asupra oamenilor virtuoși, dar nici asupra animalelor, decât dacă le îngăduie Dumnezeu. Astfel, nu ar fi omorât nici animalele copiilor lui Iov, nici porcii din Gadara, fără îngăduința lui Dumnezeu. În al doilea caz, L-au rugat aceasta pe Domnul Hristos, zicându-I: *«Dacă ne scoți afară, trimite-ne în turma de porci»* (Matei 8,31)”².

¹ **Ibidem**, pp. 28-29.

² **Ibidem**, pp. 29-30.

Sfântul Ioan Damaschin a scris și el în acest sens că „demonii nu au nici stăpânire, nici putere asupra cuiva, decât numai dacă li se îngăduie de Dumnezeu în scopul mântuirii, cum este cazul cu Iov și după cum este scris în Sfintele Evanghelii despre porci. Dar odată ce Dumnezeu le îngăduie, au putere, se schimbă și iau forma pe care o vor după fantezia lor”¹.

„Este cunoscut faptul că omul, odată cu căderea și cu îndepărtarea lui de Dumnezeu, s-a supus diavolului, dar a tras cu el și toată creația materială, *«care împreună suspină și are dureri până acum»* (Romani 8,22)”².

„Însă prin lucrarea lui Dumnezeu, diavolul și-a pierdut puterea. De aceea nu vorbim acum atât despre puterea duhurilor rele, cât despre influența lor. Adică puterea lor se află în însușirea de a-l amăgi pe om și ei sunt cei mai mari și cei mai primejdioși înșelători”³.

Referitor la aceasta, Sfântul Ioan Damaschin a afirmat că „toată răutatea și patimile necurate au fost născocite de diavoli. Lor li s-a îngăduit să-l ispitească pe om, dar nu au putere să forțeze pe cineva. Căci noi avem capacitatea de a primi ispita sau de a nu o primi. Pentru acest motiv li s-a pregătit Satanei, demonilor lui și celor care îi urmează focul nestins și pedeapsa veșnică”⁴.

„Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că diavolul primește putere de la noi înșine. Adică, atunci când vrem noi, devine puternic; și iarăși, când vrem, devine slab. Cum se întâmplă aceasta? Dacă suntem cu luare-aminte la noi înșine și stăm aproape de Împăratul nostru, diavolul se chircește de frică, iar

¹ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 50.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 30.

³ *Ibidem.*

⁴ Sfântul Ioan Damaschin, *Op. cit.*, p. 50.

în războiul dus împotriva noastră nu depășește puterea unui copil. Însă dacă ne îndepărtăm de Dumnezeu, atunci diavolul, aflându-ne fără ocrotire dumnezeiască se îndreaptă cu trufie spre noi și ne amenință, mugind și scrâșnind din dinți”¹.

„Trebuie, de altfel, să știm că și pentru demoni războiul pe care-l duc împotriva noastră nu este deloc ușor, neobositor și lipsit de primejdii. Altfel n-am fi vorbit de lupta dintre noi și ei, ci de nimicirea și pieirea noastră. Însă nu se întâmplă așa. Și ei suportă, la fel ca și noi, urmările acestei bătălii crâncene. Cad, de asemenea, când sunt biruiți, într-o mare tulburare și mahnire”².

„Tocmai de aceea Sfântul Antonie cel Mare ne povățuiește să nu ne temem de diavoli, ci să fim treji și să ne păzim inima de viclenia lor, căci sunt și îndrăzneți și nerușinați. Și adaugă: Dumnezeu i-a făcut pe demoni să se târască pe pământ ca șerpini și scorpionii, încât să fie striviți de noi, creștinii. Să nu dăm importanță cuvintelor lor, căci mint. Nici nălucirile lor să nu ne înspăimânte, fiindcă sunt amăgitoare. Cu harul lui Hristos, toate uneltirile lor se dovedesc zadarnice. *«De la început diavolul a fost ucigător de oameni și tată al minciunii»* (Ioan 8,44). Cu toate acestea, noi suntem vii și-l războim din ce în ce mai mult, deci este limpede că demonii sunt neputincioși. Diavolii nu ne văd ca pe niște prieteni, încât să le fie milă de noi, nici nu iubesc binele, încât să se îndrepte. Dimpotrivă, sunt urâcioși și nimic nu le creează atâta plăcere cât a face rău celor care iubesc virtutea și-L iubesc pe Dumnezeu. Dar de vreme ce nu au putere mare, nu fac nimic altceva decât să amenințe și să înfricoșeze. Însă nicio amenințare de-a lor n-o pot înlăptui. Dacă ar fi fost după ei, n-ar fi lăsat pe niciunul dintre noi, creștinii, să trăiască.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 30.

² **Ibidem.**

Să ne fie frică, aşadar, numai de Dumnezeu. Pe demoni să-i nesocotim şi să nu ne fie teamă de ei”¹.

„Şi pentru a ne încredinţa de adevărul celor afirmate, Sfântul Antonie cel Mare a relatat următoarea experienţă personală: Odată cineva mi-a bătut la uşă. Când am ieşit afară, am văzut o fiinţă slabă şi înaltă. L-am întrebat: «Cine eşti?». El mi-a răspuns: «Eu sunt Satana». L-am întrebat iar: «Şi de ce ai venit aici?». Acela mi s-a văitat: «De ce mă învinuiesc pe nedrept monahii şi ceilalţi creştini? De ce mă blestemă în fiecare ceas?». Eu i-am zis: «Pentru că-i ispiteşti!». Acela mi-a spus: «Nu-i ispitesc eu. Ei înşişi se tulbură. Eu sunt neputincios. Ei n-au citit ceea ce a scris psalmistul David, că *<vrăjmaşul a fost până la urmă lipsit de sabie şi cetăţile i s-au sfărâmat>* (Psalmul 9,6). Nu mai am nici locaş, nici săgeată, nici cetate. Pretutindeni s-au înmulţit creştinii. Chiar şi pustia s-a umplut de monahi. Să fie cu luare-aminte la ei şi să nu mă învinuiască pe nedrept». Atunci eu m-am minunat de harul lui Dumnezeu şi i-am spus: «Chiar dacă eşti mereu mincinos şi niciodată nu rosteşti adevărul, totuşi, în împrejurarea aceasta, fără să vrei, drept ai grăit, căci Domnul Hristos, odată cu venirea Lui pe pământ, te-a slăbit şi, după ce te-a biruit, te-a dezbrăcat de orice putere». Acela, auzind numele lui Hristos şi nesuferind tăria acestui nume, s-a făcut nevăzut”².

„Pe scurt, am putea spune că demonii nu au nicio putere asupra noastră, doar dacă le-o dă Dumnezeu sau le-o dăm noi, cu voia noastră. Este, aşadar, o greşeală din partea noastră să mutăm toată răspunderea pentru căderea noastră asupra lor. Dumnezeu le îngăduie să ne ispitească, însă nu să ne silească. De noi depinde dacă primim sau nu ispita. Ei nu au îngăduinţa de a trece peste libertatea noastră. Puterea cu care sunt înzestraţi

¹ **Ibidem**, pp. 30-31.

² **Ibidem**, pp. 31-32.

este de a îndemna, nu de a sili. Aceasta înseamnă că noi putem să ne împotrivim atacurilor lor și să nu ne supunem”¹.

„Tocmai prin libertate, din cauza ei și prin ea, avem noi puterea de a păcătui. Căci a păcătui înseamnă a trișa ordinea, a opune legii lui Dumnezeu derogările noastre egoiste, greșelile de calcul și vederile noastre mioape și interesate. A păcătui înseamnă a falsifica ceva în ordinea Universului. Și înseamnă întotdeauna, într-un fel sau altul, a spune o minciună sau a o înfăptui”².

„Prin limbaj, omul dovedește că este liber. Prin limbaj el poate minți. Doar prin libertatea sa el poate păcătui. Și păcatul nu este altceva decât o minciună. Însă minciuna proferată ne leagă. Libertatea jucată potrivit legii sporește; jucată împotriva legii ea se pierde. Cu cât ea crește mai mult, cu atât miza pare mai mare, și cu atât mai mare ispita de a câștiga imediat ceea ce se vede, chiar dacă în acest fel ni se închide invizibilul și infinitul posibilului divin. Apucând prada, pierdem umbra, însă umbra însemna creativitatea, belșugul entuziasmant, adică «îndumnezeitor» al dorinței”³.

„Noi trebuie să înțelegem că diavolul nu ar putea nimic fără libertatea noastră. Căci numai prin noi acționează el în lume, și provocând abuzul libertăților noastre el poate acționa în noi și ne poate lega. Dacă Eva n-ar fi fost liberă să mănânce acel măr oprit n-ar fi putut păcătui și nici Adam n-ar fi urmat-o”⁴.

„Dacă noi trândăvim și suntem nesânguincioși le dăm multe drepturi diavolilor. Atunci puterea lor este lenevia și neatenția noastră. Și încă și mai rău este să supunem conștient voia noastră voii lor, căci atunci ei dobândesc mare putere și

¹ *Ibidem*, p. 32.

² Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 29.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

tărie asupra noastră. Așa a făcut Iuda, care l-a lăsat pe Satana să intre în el (Luca 22,3), și acela l-a stăpânit atât de mult, încât, cu toate că și-a recunoscut greșeala și i-a părut rău că l-a trădat pe Domnul Hristos, nu s-a putut pocăi, ci s-a sinucis. La fel a pățit și Anania, care a căzut mort în fața Sfântului Petru, auzind din gura Apostolului aceste cuvinte înfricoșătoare: «*De ce ți-a umplut Satana inima?*» (Faptele Apostolilor 5,3)”¹.

„Puterea amăgirii și a rățăcirii diavolești este foarte mare. Influența Satanei ne poate distruge sau, mai bine-zis, ne poate conduce la autodistrugere”².

Diavolul nu silește la păcat și nu ispitește peste puteri

„Orice răutate, deci orice patimă impură este lucrarea minții diavolilor. Dar deși aceștia au libertatea să-l atace pe om, ei nu au puterea de-a birui pe nimeni, pentru că stă în puterea noastră să primim sau nu atacul”³, fiindcă „Satana nu silește voia omului”⁴.

„Când primește o mică îngăduință de la Dumnezeu, diavolul se apropie ispitind cu tărie, dar pe măsura puterii celor ispitiți de el, căci nu atacă nelegiuitul diavol după pofta lui”⁵.

„Adică încercările ce le aduce diavolul asupra cuiva nu întrec puterea aceluia de a le răbda. Căci dacă ar întrece această putere, omul n-ar avea nicio vină în cazul că nu le-ar putea răbda și depăși. Deci cei ce cad nu pot folosi justificarea că încercările sau ispitele au fost peste măsura puterii lor de a le înfrânge. Desigur, lucrurile se complică, dat fiind faptul că omul nu le biruie numai cu puterea sa, ci și cu puterea lui

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 32.

² **Ibidem.**

³ **Maica Alexandra (principesa Ileana a României),** *Op. cit.*, pp. 138-139.

⁴ *Filocalia...*, vol. I, p. 321.

⁵ *Filocalia...*, vol. X, p. 273.

Dumnezeu. Dar puterea dată lui de Dumnezeu i se dă în așa fel, ca să nu facă de prisos efortul lui maxim, sau să nu ceară un efort pe care omul nu l-ar putea face. Excepție fac minunile ce se săvârșesc în unele cazuri prin unii oameni. Dar poate și în aceste cazuri puterea mai presus de fire dată unora este pe măsura credinței lor mai presus de fire. În general însă, hotarul între ordinea firii și cea mai presus de fire este foarte greu de trasat și este foarte mobil. În cei credincioși puterile mai presus de fire, pătrunzând în fire, ridică înseși puterile acesteia la diferite nivele”¹.

„În istoria lui Iov se spune că diavolul nu a putut să se apropie de acesta fără îngăduința lui Dumnezeu (Iov 2,6)”², pentru că „Dumnezeu are mai multă dorință de a-l mântui pe om decât vrăjmașul de a-l nimici”³. Dumnezeu nu îngăduie niciodată diavolului să ispitească omul peste puterile sale. Sfântul Apostol Pavel a scris în acest sens că „*Dumnezeu nu va îngădui ca să fim ispitiți mai mult decât putem, ci odată cu ispita, va aduce și scăparea din ea, ca să putem răbda*” (I Corinteni 10,13).

De aceea Sfântul Varsanufie ne îndeamnă: „Nu socoti că diavolul are putere împotriva cuiva. În această situație cauza păcatului n-ar sta în voia noastră, ci în sila celui ce a primit această putere. Precum omul nu este dus cu sila la mântuire, tot așa nu este dus cu sila nici la păcat”⁴.

„Diavolul este lipsit și sărac, neavând nicio putere proprie când năvălește împotriva noastră. Și de fapt, fără lucrurile sensibile, prin care obișnuiește să războiască sufletul, nu ar

¹ **Ibidem**, nota 293 a.

² *Filocalia*..., vol. III, p. 109.

³ **Nicodim Aghioritul**, *Războiul nevăzut*, Editura Arta Grafică, 1991, p. 37.

⁴ *Filocalia*..., vol. XI, p. 615.

putea să ne vatăme. De aceea are nevoie pentru supunerea noastră, de înțelesurile lucrurilor materiale, prin care obișnuiesc să pătrundă în suflet înfățișările și chipurile lucrurilor sensibile. Căci simțurile, primind întipărirea lor, ajung de multe ori, din pricina afecțiunii față de ele, o armă vicleană și vătămătoare în mâna diavolului, spre înlăturarea podoabei dumnezeiești din suflet, predând dușmanului, prin moleșeala plăcerii, puterea rațiunii din noi”¹.

„Diavolul nu poate ceva spre pierzania omului, de pildă să-i sădească o hotărâre potrivnică, sau neputință, sau neștiință fără voie, sau altceva, ca să-l silească pe om, ci îi strecoară numai amintirea răului, pentru că nimeni nu-l poate trage pe om cu sila la păcat, o dată ce Dumnezeu l-a făcut liber”².

Astfel diavolul nu are nicio putere asupra noastră, ci folosește propriile noastre puteri împotriva noastră, dacă noi ne supunem lui. El ne îndeamnă la păcat, dar nu ne poate sili la acesta. Ne îmbie să facem răul, dar nu ne duce el la rău, ci noi singuri îl săvârșim, dacă ascultăm de el. Așadar, „nu demonul este tare, ci omul este slab, dacă i se supune și i se face ascultător. Tăria demonului stă în slăbiciunea noastră. De aceea împotrivește-i-te, și îl birui! Înfruntă-l, și-l alungi! Stai de partea lui Dumnezeu și demonul pierde orice putere asupra ta. Nu-l lăsa pe diavol să se apropie de tine, nu-i da niciun fel de ascultare, pentru că el nu îți vrea binele, ci răul”³.

„Diavolii au putere doar atât cât le-a îngăduit Dumnezeu. Toată răutatea, deci, și orice patimă necurată este lucrarea minții lor. Dar, deși le-a fost îngăduită libertatea de a ataca

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 196.

² *Filocalia*..., vol. V, pp. 37-38.

³ **Teodor M. Popescu**, *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997, p. 81.

omul, ei n-au putere să învingă pe nimeni: pentru că noi avem puterea să primim sau să nu primim atacul”¹.

„Demonul poate să se apropie atât cât îi îngăduie relele noastre, sau mai curând îngăduința noastră pentru ele îl fac să devină umbra noastră”², dacă suntem păcătoși.

Lupta diavolului contra lui Dumnezeu și a omului

„Lucrarea principală a diavolului, după căderea lui, este să se împotrivească încontinuu voii dumnezeiești. El urăște de moarte fapăturile lui Dumnezeu, și îndeosebi pe oameni, care sunt plăsmuiți «după chipul și asemănarea» Creatorului. El fiind apostat, după ce cu viclenie l-a târât în apostazie și pe om, se luptă de atunci în toate felurile să-l țină departe de Dumnezeu”³. „Și, firește, până astăzi, principala lui grijă este să-l țină pe om departe de Dumnezeu, împiedicându-l să se întoarcă lângă El pe drumul pe care l-a deschis Hristos, prin întruparea și jertfa Sa”⁴.

De aceea Sfântul Ioan Gură de Aur ne atrage luarea aminte, spunând că „diavolul pune mai multă râvnă pentru pierderea noastră decât punem noi înșine pentru mântuirea noastră”⁵.

„Fiul lui Dumnezeu, prin întruparea Lui, le-a dat oamenilor posibilitatea nu numai de a se întoarce la «bunătatea dintru început», dar și de a se îndumnezei. Diavolul însă, deși neputincios acum, continuă să târască în păcat, prin viclenie,

¹ Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Op. cit.*, p. 257.

² *Ibidem*, p. 304.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 33.

⁴ *Ibidem*, p. 11.

⁵ Sfântul Ioan Gură de Aur; Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoție*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 155.

făpturile iubite ale lui Dumnezeu, încercând în felul acesta să zădărnicească lucrarea răscumpărătoare a Domnului Hristos. Le-a declarat, așadar, oamenilor, război nemilos și înfricoșător, nu numai din ură față de ei, dar și din invidie. El nu poate suferi slava și fericirea dumnezeiască ce-i așteaptă pe cei ce se ostenesc să împlinească poruncile lui Dumnezeu. De aceea împrăștie între ei răutate, îi îndeamnă la păcat și le inspiră necredință față de adevărul și iubirea lui Dumnezeu. Conform afirmației Domnului Hristos din parabola neghinei, diavolul este vrăjmașul care a semănat neghină în țarina în care stăpânul pământului însămânțase grâu (Matei 13,24-25)”¹.

„Răutatea este hrana zilnică a diavolului. El nu se gândește la nimic altceva și nu se mulțumește cu nimic altceva, decât cu aceasta. Astfel, fiecare răutate din lume este lucrarea sa. Crimele, războaiele, adulterele, desfrânările, furturile și orice fel de păcat izvorăște de la el, de aceea Sfântul Evanghelist Ioan a scris că *«cel ce săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că diavolul încă de la început păcătuiește»* (I Ioan 3,8)”².

„După căderea în păcat, omul se află mereu în cătarea diavolului. Grija principală a vicelanului este să-l țină pe om în rătăcire, departe de adevărul lui Dumnezeu. De aceea, în vechime i-a învățat pe oameni despre politeism, iar acum se străduiește, prin mulțime de uneltiri, să-i facă necredincioși pe cei ce cred în Dumnezeu și să-i țină departe de adevărul Evangheliei pe cei lipsiți de lumină. Acest lucru l-a afirmat Sfântul Apostol Pavel, când a scris că *„dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor, pentru ca ei să nu vadă lumina Evangheliei slavei lui Hristos”* (II Corinteni 4,4). Toți cei care nu primesc Evanghelia au fost prinși în cursă și

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 33.

² **Ibidem.**

au fost orbiți de diavol, «care-i ține-n prinsoare spre a-i face voia» (II Timotei 2,26)”¹.

„Una din activitățile principale ale duhurilor rele este și împotrivirea lor la lucrarea Bisericii, care le este urâtă, pentru că zădărnicește lucrarea lor. Astfel se explică greutățile de neînchipuit, piedicile și problemele pe care le creează celor care vor să slujească în spațiul Bisericii. Din acest motiv Isus Sirah a scris: «Fiule, dacă ți-ai pus în gând să-L slujești pe Domnul Dumnezeu, pregătește-ți sufletul pentru încercări» (Ecclesiasticul 2,1). De altminteri, și Sfântul Apostol Pavel l-a învinuit pe Satana pentru împrejurările care au împiedicat vizita lui pastorală la Tesalonic, când le-a scris tesalonicenilor: «Am vrut să venim la voi, și nu o dată, dar ne-a împiedicat Satana» (I Tesaloniceni 2,18)”².

Un părinte al Bisericii a scris că referatul biblic din „Cartea Facerii ne prezintă contribuția Satanei la căderea omului, prin ispitirea acestuia de a nu asculta de porunca lui Dumnezeu. Această lucrare de ispitire, Satana și-o continuă neîncetat (Faptele Apostolilor 5,3; I Corinteni 7,5; 10,13 și I Tesaloniceni 3,5). El L-a ispitit chiar pe Domnul Hristos (Matei 4,1; Marcu 1,13 și Luca 4,2). Maeștrii vieții spirituale vorbesc mult de o luptă a duhurilor rele împotriva noastră. Ele se folosesc în această luptă de metodele aceleiași amăgiri de care sunt și ele stăpânite. Ele dirijează setea omului de a se îndumnezei pe aceeași cale greșită a lor, care a sfârșit în eșec. Prin aceasta ele nu vor ca Dumnezeu să Se facă străveziu prin om, ca partenerul de comuniune infinită în iubire al omului. Satana urăște apariția și mărirea lui Dumnezeu oriunde ar putea să se arate. Urând pe Dumnezeu, îl urăște pe om ca și chip al

¹ **Ibidem**, pp. 33-34.

² **Ibidem**, p. 34.

lui Dumnezeu și ar vrea ca omul să nu aibă nicio legătură cu Dumnezeu, să nu-L recunoască”¹.

„El îl atrage prin aceasta pe om, când poate, la o alianță cu sine împotriva lui Dumnezeu. Lupta lui este împotriva omului care se vrea realizat pe sine însuși în Dumnezeu. Și chiar pe oamenii pe care i-a câștigat pentru poziția sa îi pune să lupte împotriva semenilor lor care vor să persiste realizându-se în Dumnezeu. El luptă chiar împotriva păcii și a unității între oameni, pentru că unitatea se realizează de fapt în Dumnezeu, printr-o smerenie a unora față de alții, care este și smerenie față de Dumnezeu”².

„Prin lupta lui, Satana îi atrage pe oameni în aceeași platinutudine a existenței, în aceeași neputință de a vedea perspectivele spirituale infinite ale ei, în același întuneric, în același înspăimântător minus al existenței, în aceeași violență a pasiunilor care slăbesc spiritul și vederea lui Dumnezeu. El tinde să-i atragă și pe oameni în același abis al golului și în acest scop îi îndeamnă să calce toate legile dumnezeiești pentru a introduce dezordinea în creație și a o submina prin aceasta”³.

Pe cine războiesc diavolii?

„Demonii îi urăsc pe toți oamenii, fără deosebire, dar îi războiesc pe cei care nu ascultă de voia lor. Cel mai mult, desigur, îl războiesc pe cel care, prin Sfântul Botez, s-a lepădat de ei și a devenit conștient mădular al Bisericii lui Hristos”⁴.

„Sfântul Chiril al Ierusalimului explică într-o cateheză semnificația pe care o are lepădarea de diavol a catehumenului, când, întors cu fața spre apus, mărturisește: «Mă lepăd de

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 478.

² **Ibidem**, pp. 478-479.

³ **Ibidem**, p. 479.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 36.

Satana și de toate lucrurile lui și de toți slujitorii lui și de toată slujirea lui». De asemenea, ierarhul vorbește și despre puterea sufletească și iluminarea pe care o primește credinciosul la Botez și cât de înfricoșătoare sunt pentru demoni darurile pe care acesta le primește de la Sfântul Duh”¹.

„Deoarece, după intrarea lui în Biserică, credinciosul va înfrunta negreșit războiul pe care diavolul îl stârnește împotriva lui, Sfântul Apostol Pavel îl îndeamnă să îmbrace «*armura lui Dumnezeu*» (Efeseni 6,11), care este formată din virtuți, pe care omul le dobândește prin osteneala sa personală și cu conlucrarea harului dumnezeiesc”².

„Așadar, duhurile rele îi războiesc pe cei care cultivă virtutea și care sporesc în viața duhovnicească. Sfântul Ioan Carpatiul spune că demonii îi atacă mai mult pe cei care au o mai mare evlavie și cucernicie față de Dumnezeu, și prin războaie nesfârșite îi împing la săvârșirea păcatului, pentru ca în felul acesta să-i îndepărteze de credința în Domnul Hristos, de rugăciune și de nădejdea bună”³.

„În general, cel ce se nevoiește să-și taie patimile intră inevitabil în conflict cu duhurile rele. Și, cu cât se împotrivește mai tare, cu atât va fi mai dur atacul. De aceea sfinții, care au ajuns la culmi înalte de virtute și au fost împodobiți de Dumnezeu cu harisme minunate, au înfruntat toată ura și furia demonilor. Însă harul lui Dumnezeu i-a acoperit și luptele lor au fost încununate de biruință. Sfântul Nichita Stithatul ne povățuiește în legătură cu aceasta: Fii cu luare aminte la atacurile demonilor scârboși. Căci, cu cât urci pe crestele virtuților, cu atât ei, văzându-te cum te sui la cer, scrâșnesc din dinți și își întind cu sânguință în văzduh mrejele răutății lor.

¹ **Ibidem**, pp. 36-37.

² **Ibidem**, p. 37.

³ **Ibidem**.

Așadar, după măsura calității și maturității vieții duhovnicești este și intensitatea războiului diavolesc”¹.

Tot Cuviosul Nichita Stithatul a scris că „furia dracilor este mare împotriva celor ce au făcut mari sporuri în contemplație. Ei stau la pândă ziua și noaptea împotriva acelor. Ei le stârnesc ispite cumplite prin cei ce viețuiesc împreună cu ei, iar prin ei înșiși le prilejuiesc lovituri spre înfricoșare”².

Unde Dumnezeu dă daruri mari, diavolul aduce ispite mari

Aceasta s-a întâmplat în primul rând cu îngerii căzuți înșiși, pentru că nimeni în această lume nu a primit daruri mai mari decât puterile cerești, iar Lucifer se afla în fruntea lor, încât pe cât de înalte erau locurile pe care le ocupau, pe atât de mare a fost ispita care a reușit să-i îndepărteze de Dumnezeu și de ceilalți îngeri.

„Sfântul Isaac Sirul a afirmat că Dumnezeu nu oferă un dar mare, unde să nu fie o ispită mare”³.

„Diavolul te încearcă de peste tot - spune Sfântul Grigorie Teologul - te pândește unde să-ți facă vreo pacoste, unde să-ți găsească partea slabă, neapărată și expusă pentru lovitură și, cu cât este mai mare neprihănirea pe care o vede, cu atât mai mult caută s-o pângărească”⁴.

Sfântul Calist, patriarhul Constantinopolului, a scris și el că, „cu cât sunt mai mari nevoințele iubitorilor de Dumnezeu, cu atât este mai mare și războiul dracilor pizmași, porniți cu furie în chip covârșitor și fără răsuflare spre tot felul de chinuri viclene ale sufletelor purtătoare de Dumnezeu. Așa

¹ **Ibidem**, pp. 37-38.

² *Filocalia*..., vol. VI, p. 241.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 47.

⁴ **Ibidem**, pp. 33-34.

că, dacă n-ar sta aproape cu iubire de oameni Domnul Hristos, Mântuitorul poporului Său, și nu s-ar lupta pentru credincioși, cu adevărat nu s-ar mântui niciun om, chiar dacă ar fi sfânt”¹.

Diavolii îi luptă pe cei ce se roagă

„Demonii îi războiesc îndeosebi pe cei care se roagă, fiindcă arma rugăciunii distruge toate uneltirile lor. De aceea, de fiecare dată când ne pregătim pentru rugăciune, se pregătește și diavolul de atac. Sfântul Ioan Scărarul spune că în ceasul în care bate toaca pentru rugăciune, îi putem observa, la arătare, pe frații care se ridică și, în ascuns, pe vrăjmașii care se adună”².

Rugăciunea este convorbirea omului cu Dumnezeu, iar diavolul, care a fost foarte apropiat de Dumnezeu, dar prin libertatea lui rău întrebuințată s-a îndepărtat de Acesta, îl pizmuiește foarte mult pe om când îl vede că se roagă lui Dumnezeu. Cunoscând roadele rugăciunii, vrăjmașul întrebuințează toate mijloacele și meșteșugurile născocite de el, pentru a-l îndepărta pe om de rugăciune, iar prin aceasta de Dumnezeu și de autentică viață spirituală. Ispitele aduse de către diavol asupra celor ce se roagă sunt foarte multe, dintre care le vom prezenta doar pe cele mai frecvente. În primul rând, demonul îl îndeamnă pe om să nu se roage. Unui om păcătos, diavolul îi aduce în minte părerea că este atât de ticălos, încât să nu îndrăznească cumva să se roage, căci Dumnezeu îl va pedepsi pentru îndrăzneala lui nerușinată. În acest sens vom relata dialogul dintre un păcătos și un om duhovnicesc. Cel plin de păcate a spus: „Nu pot să mă rog, îmi tot vine în gând că în clipa în care voi începe să mă rog, Dumnezeu mă va preface imediat într-o pocitură. Interlocutorul i-a răspuns: Aceste

¹ *Filocalia...*, vol. VIII, p. 343.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 37.

gânduri și le trimite diavolul. Dumnezeu este nemărginit de milostiv, suferă împreună cu păcătoșii și îi iartă îndată pe cei ce se pocăiesc”¹. Dacă ești păcătos, tocmai de aceea roagă-te, pentru ca Dumnezeu să-ți ierte păcatele. Faptul că te rogi dovedește că îți pare rău de păcatele tale. Oricât de mare păcătos ai fi, puterea și iubirea lui Dumnezeu sunt mai mari decât păcatul.

De asemenea, diavolul le oferă oamenilor tot felul de alternative în locul rugăciunii, numai să renunțe la aceasta. Dintre alternativele oferite, unele, cum sunt științele, nu sunt păcătoase, dar dacă în timpul pe care ar trebui să-l dedicăm rugăciunii ne ocupăm cu științele profane sau cu cercetarea științifică, acestea devin rele, pentru că ne împiedică de la rugăciune, care este convorbirea cu Dumnezeu. Rugăciunea duce la cunoașterea lui Dumnezeu și a tainelor Lui, care sunt infinit mai presus decât cunoașterea lumii și a tainelor ei. Astfel raționamentul: „Decât să mă rog lui Dumnezeu mai bine citesc o carte bună” vine de la vrăjmașul și este foarte păgubitor pentru suflet.

Diavolul le aduce apoi în minte celor ce vor să se roage părerea că rugăciunea este foarte grea. În acest sens, un renumit profesor de Teologie a afirmat: „Cred că nu există lucru mai greu decât rugăciunea. Când omul vrea să înceapă să se roage, atunci dușmanii săi încearcă să-l împiedice. Rugăciunea cere să te lupți până la ultima răsufare”².

Arhimandritul Sofronie a scris și el în acest sens: „Orice gen de activitate mentală cere mult mai puțină încordare decât rugăciunea. Putem fi în stare să lucrăm zece sau douăsprezece

¹ *Pelerinul rus*, traducere din limba rusă de Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998, p. 153.

² **Paul Evdochimov**, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, traducere de Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996, p. 33.

ore, dar sunt suficiente numai câteva clipe de rugăciune și, iată, suntem deja epuizați”¹.

Vom prezenta și un exemplu din Pateric despre greutățile aduse de diavol asupra omului în momentul rugăciunii: „Era un călugăr care atunci când voia să-și facă pravila, îl apuca răceala și era cuprins de friguri. Dar el zicea în sine: iată, sunt bolnav și voi muri, deci să-mi fac pravila înainte de a muri. Iar după ce își termina pravila, încetau și frigurile. Și având mereu în minte gândul morții, își făcea întotdeauna pravila și așa l-a biruit pe vicleanul demon”².

Altă ispită diavolească în timpul rugăciunii este împrăștierea minții, care nu mai este atentă la cuvintele sau la sensul rugăciunii. Vrăjmașul le aduce apoi în minte celor ce se roagă tot felul de gânduri. Acestea pot fi întinate, încercând să-i ațâțe la păcat și să-i îndepărteze de la convorbirea cu Dumnezeu.

Amăgitorul ispitește însă și cu gânduri aparent bune. Îi poate aduce în minte celui ce se roagă dorința de a face milostenie cuiva, sau îi sugerează un lucru bun pe care ar putea să-l facă etc. Acesta este practic un șiretlic, pentru a-i atrage atenția de la rugăciune celui ce se roagă.

Ispititorul aduce vedenii înfricoșătoare de draci asupra celor ce se roagă, pentru a-i speria și a-i alunga din starea de rugăciune, sau pentru a-i face să se războiască cu el în loc să se roage lui Dumnezeu.

Dacă prin aceste ispite nu reușește să-i tulbure pe cei ce se roagă, atunci diavolul le aprinde inima de mânie, tulburându-i și îndepărtându-i în acest fel de rugăciune. Dacă nu reușește nici cu mânia, aduce vedenii înșelătoare sub formă de îngeri sau alte chipuri minunate în mintea celor ce se roagă,

¹ **Arhimandritul Sofronie**, *Rugăciunea...*, p. 60.

² *Patericul...*, p. 100.

pentru a-i momi cu slava deșartă, încredințându-i că au ajuns la un nivel spiritual înalt, încât văd chiar arătare de îngeri. În această ispită, pe lângă slava deșartă, cel ce se roagă, în loc să fie în convorbire cu Dumnezeu, comunică cu diavolul, și în cele din urmă, dacă este slab, poate dobândi mare încredere în el, încât să-l asculte orbește, iar diavolul își va bate cu siguranță joc de acesta.

Evagrie Ponticul ne atrage atenția asupra încă unei amăgiri diavolești în timpul rugăciunii: „Cu dreptate este să nu-ți rămână necunoscut nici vicleșugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înșiși. Și dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalți în chipuri îngerești și îi alungă pe cei dintâi, ca tu să fii înșelat de ei, părându-ți că sunt îngeri”¹. „Dar îndată prin această nouă înfățișare, te amăgește vicleanul cu păcatul slavei deșarte”².

Sfântul Grigorie Sinaitul a scris și el: „Să mai știi și această viclenie pe care o săvârșesc de multe ori dracii. Ei se împart în două cete. Și unii vin asupra ta ca să te ispitească repede. Și dacă te văd cerând ajutor, alții se arată ca îngeri, îi alungă repede pe cei dintâi și aceia se fac că s-au speriat și fug, ca să te înșele să te închini ca unor sfinți îngeri celor ce au alungat, chipurile, pe draci”³.

„De multe ori iarăși, diavoli îi aduc gânduri bune și te îndeamnă să te închini împotriva celor ce se arată ca să te ispitească sau să li te opui. Și când o faci, se prefac că au fost alungați de cuvântul tău și fug ca să te mândrești și să crezi că ai înaintat, și ai început să biruiești gândurile, și să-i alungi pe draci”⁴.

¹ Filocalia vol. I, p. 104.

² Filocalia vol. IX, p. 109, nota 186.

³ *Filocalia*..., vol. VII, pp. 202-203.

⁴ *Ibidem*, p. 203.

Uneori diavolul ne zorește la rugăciune. „Odată, în timp ce starețul Zaharia de la Lavra Sfintei Treimi din Rusia se găsea în chilie, s-a uitat la icoanele de pe perete și s-a îngrozit: în fața icoanelor stătea un drac, având un cap extrem de înfricoșător, sub forma unei nuci de cocos. Stătea și repeta iute-iute psalmii scriși de regele David. Starețul l-a întrebat: «Ce faci, te rogi?». Dracul a mormăit: «Eu îmi bat joc de rugăciune», apoi a dipărut. Astfel starețul a înțeles că nu trebuie să ne rugăm oricum, fără să cugetăm la sensul cuvintelor rugăciunii. De aceea, să ne păzim gândurile ca să nu se împrăstie, să nu zboare în toate părțile. Rugăciunea nu este o acțiune mecanică, ci așezarea în fața lui Dumnezeu și vorbirea cu El. Din acest motiv, starețul Zaharia a făcut următorul îndemn: «Roagă-te, deci, cu smerenie, cu frică de Dumnezeu, temându-te ca nu cumva în loc să te rogi, să îți bați joc de rugăciune»”¹.

De asemenea, trebuie lămurit faptul că cei care își rostesc rugăciunile foarte repede nu sunt harnici, ci leneși, pentru că vor să termine cât mai degrabă, pentru a se îndeletnici cu altceva.

„Dracii îi războiesc pe cei ce se ridică pe cea mai înaltă treaptă a rugăciunii, ca să nu primească simple înțelesurile lucrurilor sensibile; pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea, ca să zăbovească în ei gândurile pătimase; iar pe cei ce se nevoiesc cu făptuirea, ca să-i înduplece să păcătuiască cu lucrul. În tot felul îi războiesc pe toți, ca să îi despartă nemernicii, pe oameni de Dumnezeu”².

¹ **Starețul Zaharia de la Lavra Sfintei Treimi**, *Minunatele fapte și învățături*, traducere din limba rusă de Gheorghe Zapotinschi, Editura Platytera, București, 2009, pp. 113-114.

² *Filocalia*..., vol. II, p. 99.

De ce ne războiesc diavolii?

„De ce oare li s-a dat de către Dumnezeu demonilor puterea de a-i ispiți pe oameni, câtă vreme, desigur, mulți sunt târați în păcat prin ispite și-și pierd sufletul? N-ar fi fost de preferat să-i fi distrus pe demoni, să-i fi nimicit? Nu s-ar fi evitat astfel căderea lui Adam și tragedia omenească de mai târziu?”¹.

„La întrebările acestea nu este ușor de răspuns. Vom căuta, totuși, unele răspunsuri, la Sfinții Părinți ai Bisericii”².

„Diavolul este, fără îndoială, o existență distinctă. Bunul Dumnezeu nu l-a nimicit după răzvrătirea lui, căci atunci ar fi părut că a greșit când l-a plăsmuit, lucru neadevărat pentru Dumnezeu, Care este Desăvârșit, Preaînțelept și Atotștiutor. Atunci, de ce l-a creat, de vreme ce cunoștea dinainte căderea lui? Această hotărâre a aparținut voii lui Dumnezeu, care ne este necunoscută nouă, după cum a scris Sfântul Apostol Pavel: *«O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt căile Lui de necercetat și judecățile Sale de nepătruns! Căci cine a cunoscut gândul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui?»* (Romani 11,33-34). Referitor la această temă, Sfântul Ioan Damaschinul a afirmat că Dumnezeu l-a zidit pe diavol din bunătate negrăită. Căci s-a gândit: fiindcă acesta o să devină rău și o să piardă toate bunătățile pe care i le voi da, să-l lipsesc și Eu cu totul de bunătate și să nu-l aduc la existență? Nicidecum. Ci, deși el va deveni rău, Eu nu-l voi lipsi de puțința de a se face părtaș Mie. Îl voi face, chiar fără să vrea, să participe la bunătățile Mele prin existența lui. Căci existența este bunătatea și darul lui Dumnezeu”³.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 39.

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, pp. 39-40.

„Astfel deci, diavolul, după apostazia lui, nu numai că n-a fost lipsit de existență, dar nici măcar n-a fost coborât de pe treapta ființelor cugetătoare. Prin urmare, ca ființă distinctă, și-a păstrat și libertatea. Dumnezeu, respectându-i libertatea, îi îngăduie să lucreze răutatea, desigur, nu din slăbiciune, ci din îndelungă-răbdare. Cu toate acestea, activitatea sa cea rea a cuprins-o în planul iconomiei Lui dumnezeiești pentru mântuirea omului”¹.

Același Sfânt Părinte a scris că „mulți se încununează prin mijlocirea diavolului - și continuă - dacă spui că și pier mulți, îți răspund că, așa cum însuși diavolul a putut, fără să-l influențeze cineva, să devină rău cu voia sa, lucru ce este cea mai mare fărădelege a lui, așa putea și omul, de unul singur, fără să-l influențeze cineva, să devină rău, ceea ce ar fi fost cel mai mare păcat al său. De aceea diavolul, care a păcătuit de unul singur, a rămas nepocăit, iar omul, care nu a păcătuit de unul singur, ci prin intervenția diavolului, a fost condus la mântuire și s-a învrednicit de întoarcerea la Dumnezeu și de iertarea păcatelor”².

„Acest fragment impresionant al marelui dogmatist al Bisericii noastre dezvăluie trei adevăruri de bază, care sunt totodată și răspunsuri la întrebările de la început: a) Pricina căderii omului a fost libertatea voinței sale, și nu diavolul. Adică s-ar fi putut ca omul să cadă și fără mijlocirea diavolului. b) A fost un lucru bun că n-a căzut de unul singur, ci a fost târât de către diavol, căci în felul acesta i s-a dat posibilitatea de a se mântui. c) Existența și lucrarea diavolului se dovedesc, în cele din urmă, binefăcătoare pentru om”³.

¹ **Ibidem**, p. 40.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**.

„Sfântul Chiril al Ierusalimului spune că Dumnezeu i-a îngăduit diavolului să trăiască și să-i războiască pe oameni din două motive: mai întâi pentru a se distruge mai mult, fiind biruit de cei mai prejos decât el, și, apoi, ca să fie cinstiți cu deosebire și să fie încununăți cei care-l înving pe cel ce odinioară a fost înger”¹.

„Ispitele, de altfel, sunt necesare pentru ca omul să se antreneze și pentru a-și încerca râvna, încât virtutea să fie nevoința voii lui și nu un rod al silinței. Dumnezeu nu este prietenul celor ce au fost siliți, ci al celor care izbutesc prin virtute. Virtutea vine din voie liberă, și nu din silință”².

„Sfântul Maxim Mărturisitorul enumeră cinci pricini pentru care Dumnezeu îngăduie să fim războiți de diavol: prima pricină este pentru a învăța, din experiența războiului, să deosebim virtutea de răutate. Cea de-a doua, pentru a păstra statornică virtutea pe care am dobândit-o cu trudă. A treia, pentru a nu ne mândri, atunci când izbutim virtutea, ci să învățăm să ne smerim. A patra pricină este pentru a urî din tot sufletul nostru răutatea. Și a cincea, pentru a nu uita, atunci când ajungem la eliberarea de patimi, slăbiciunea noastră și puterea lui Dumnezeu care ne ajută”³.

„În afară de pricinile de mai sus, pentru care Dumnezeu îngăduie războiul, există și altele, pentru care este responsabil fie omul, fie diavolul. «Fiecare asemenea război diavolesc - spune Sfântul Ioan Sinaitul - se datorează în general următoarelor trei cauze: fie nesârguinței noastre, fie mândriei noastre, fie invidiei demonilor. Prima este jalnică, a doua ticăloasă, dar a treia este fericită”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 41.

² **Ibidem**.

³ *Filocalia*..., vol. II, pp. 93-94.

⁴ *Demonii și lucrările lor*..., p. 41.

Sfântul Vasile cel Mare a scris: „De unde provine războiul diavolului împotriva noastră? De acolo că, fiind vasul întregii răutăți, el a primit și boala pizmei și a invidiat cinstirea noastră. Căci nu a suportat viața noastră fără supărări în rai. De aceea, amăgind prin vicleșuguri și meșteșugiri pe om și dorința ce o avea acesta de a se asemăna cu Dumnezeu, și folosindu-se de ea spre înșelarea lui, i-a arătat «pomul cunoștinței binelui și răului» și i-a făgăduit că va deveni asemenea lui Dumnezeu prin mâncarea din acela. Diavolul nu a fost creat ca dușman al nostru, ci a devenit dușmanul nostru din pizmă. Căci văzându-se pe sine aruncat dintre îngeri, n-a suportat să-l vadă pe omul creat din pământ înălțându-se la treapta îngerilor prin înaintare. Lupta lui împotriva noastră durează apoi continuu. Căci nimic nu-i atât de dulce duhurilor vrăjmașe decât să-l rostogolească pe omul invidiat, cinstit cu chipul dumnezeiesc, până la o astfel de stare de batjocură, încât să se închine la ceea ce îi este inferior lui și să se mândrească cu perversiunea, cu corupția și cu moartea”¹.

„Dar Dumnezeu a făcut și din această luptă a diavolului un prilej pentru noi de a ne întări în bine, cu ajutorul harului dumnezeiesc. Deci diavolul a devenit luptător împotriva noastră, pentru căderea noastră produsă prin ispita lui de odinioară. Dar Dumnezeu ne-a dat prilejul și putința luptei noastre împotriva lui, ca prin ascultare să i ne împotrivim și să ne încununăm prin biruința împotriva dușmanului. Bine ar fi fost să nu devină diavol, ci să rămână în treapta lui, în care a fost așezat de la început. Dar odată ce s-a făcut apostat, dușman al lui Dumnezeu și dușman al oamenilor celor creați după chipul lui Dumnezeu (căci de aceea este dușman al omului, fiindcă este dușman al lui Dumnezeu, și ne urăște pe noi ca făpturi ale Creatorului, ca

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, pp. 479-480.

asemănări ale lui Dumnezeu), Cel ce conduce prin providență cele omenești S-a folosit de răutatea Satanei spre exercitarea sufletelor noastre, precum un medic se folosește de veninul viperei pentru pregătirea leacurilor tămăduitoare”¹.

„Astfel, pe când îngerii împlinesc rolul pozitiv, voit de Dumnezeu, de a-i ajuta pe oameni să sporească în existență, în desăvârșire, în unitatea cea în Dumnezeu și în cunoașterea reală a măririi și iubirii Lui infinite, duhurile rele împlinesc un rol contrar în toate aceste privințe. Prin îngerii buni ni Se face transparent Dumnezeu cu adâncimile Lui infinite și rămânem în dialog cu El Însuși, insistând în ele; prin duhurile rele suntem atrași în platitudinea unei existențe opace, fără sens, care sfârșește în moarte. Așa cum existența demonilor este, în cele din urmă, prin slăbirea ei, o moarte activă, din care se întinde inconsistența peste toate cele ce se atașează lor, așa devine și existența celor amăgiți de ei: o existență în moarte, o violentă existență de coșmar inconsistent a umbrelor neputincioase și chinuite legate de suprafața realității, întinzând asupra altora acest chin al platitudinii și neputinței. Este moartea singurătății conștiente, sau moartea prin singurătatea conștientă și neputincioasă de a realiza comuniunea, dar exalând din ea invidia peste cei ce se află într-o anumită comuniune și atrăgându-i spre acea moarte a singurătății”².

„Dacă îngerii buni sunt aproape de Dumnezeu, rânduți pe diferite trepte de apropiere de El, dar în același timp sunt aproape și de oameni - dintre care cei mai buni se bucură de o sesizare mai accentuată a lor -, duhurile rele sunt departe de Dumnezeu, dar sunt aproape de oameni și au o influență puternică asupra celor răi. Ei sunt sesizați nu numai de unii din cei răi, ci și de unii dintre oamenii progreseți duhovnicește.

¹ **Ibidem**, p. 480.

² **Ibidem**, pp. 480-481.

În pasiunile umane și în relațiile pasionale ale celor stăpâniți de ele colcăie ca într-o mocirlă fierbinte și pestilențială aceste duhuri, care au în ele porniri înrudite cu aceste pasiuni, așa cum îngerii au mișcări curate înrudite cu virtuțile și cu gândurile curate și înalte ale celor buni. Dacă îngerii buni pot ancora statornic în trupurile înfrânate, dar mai ales în sufletele bune și în mințile lor curate, duhurile rele sunt și mai adânc ancorate în trupurile bântuite de porniri pasionale, în părțile inferioare ale lor, dar și în mințile lor care uneltesc gânduri viclene. Încorporările lor sunt mai vădite pentru că sunt mai apropiate de lume, de oameni, pentru că oamenii stăpâniți de ei sunt mai mulți, pentru că rolul lor este să pună de fapt stăpânire pe oameni, câtă vreme al îngerilor buni este să-i elibereze, să-i ajute să fie cu adevărat ei înșiși, în afară de orice mândrie. Prezența demonilor în cei stăpâniți de ei se arată și în fețele lor întunecate, crispatе, în râsul nestăpânit, în vorbe necontrolate, obscene, în fapte nesocotite”¹.

„Dar pentru stăpânirea strânsă ce o pun pe cei pătimiși, se vorbește și de un fel de posedare a acestora de către demoni și de un fel de încorporări, de apariții ale lor. Această apropiere face ca pasiunile produse și susținute de ei în unii oameni, să și le facă ale lor proprii. Pe de altă parte, întrucât vor să atragă pasiunile unor oameni spre persoane și lucruri, duhurile rele iriază din aparențe atractive așezate pe suprafața acelor persoane și lucruri. Se vorbește astfel de duhuri rele prezente în apă, în foc, în bani, în lucruri frumoase, în persoane de sex opus”².

„Concluzionând, am putea spune că diavolul, desigur, fără să vrea, devine o unealtă folosită în mâinile lui Dumnezeu și slujește voii Sale sfinte. Astfel, ispitele demonice

¹ **Ibidem**, pp. 481-482.

² **Ibidem**, p. 482.

lucrează mereu în chip pedagogic și terapeutic pentru om, pentru că-l ajută să-și recunoască slăbiciunile, să se pocăiască, dar și să cunoască prin experiență atât iubirea lui Dumnezeu, cât și ura diavolului”¹.

Uneltirile viclene ale demonilor

„Voința spirituală în îngerii căzuți este permanent vicleană”², de aceea „diavolul nu este un vrăjmaș foarte primejdios în războiul vădit și în atacurile frontale, însă prin războiul său viclean și ascuns distruge multe suflete. El este foarte născocitor în uneltiri și foarte experimentat în întinderea curselor. De aceea, de altfel, i s-a dat și numele de «viclean» și «amăgitor». «Vrăjmașul cel uneltitor - spune Sfântul Grigorie Teologul - a născocit mii de sulite ucigătoare, care sunt ascunse adeseori sub o mască frumoasă. Prin acestea le pregătește sfârșit mizerabil oamenilor, așa cum o undiță băgată în apă le aduce moarte peștilor»”³.

„Sfântul Antonie cel Mare a văzut toate cursele vrăjmașului întinse deasupra pământului, atât de bine ticluite, încât se întreba dacă există vreun loc să treacă cineva printre ele fără să fie prins”⁴.

„Sfântul Macarie cel Mare l-a văzut pe diavol în chip de om, purtând un veșmânt găurit, și din fiecare gaură a lui atârna un mic vas. Fiecare vas conținea un anumit fel de ispită, pe care diavolul o aducea asupra monahilor, cu nădejdea că vreunul dintre ei va accepta ceva din toate acestea. De aceea, Sfântul Macarie ne povățuiește: «Trebuie să observăm cu mare agerime uneltirile, vicleniile și planurile cele rele ale vrăjmașului.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 41-42.

² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 448.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 48.

⁴ **Ibidem**.

Fiindcă, după cum Sfântul Duh spune prin gura Sfântului Apostol Pavel că s-a făcut toate tuturor, încât să-i câștige pe toți (I Corinteni 9,22), așa și răutatea se străduiește să se facă toate, încât pe toți să-i ducă la pieire»”¹.

„Sfântul Apostol Pavel, întrucât cunoștea bine planurile viclene și cursele Satanei, a scris: *«Să nu ne lăsăm covârșiți de Satana, căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute»* (II Corinteni 2,11), de aceea i-a îndemnat pe creștini: *„Îmbrăcați armura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului”* (Efeseni 6,11). Tâlcuind acest text, Sfântul Ioan Gură de Aur a scris: *«Apostolul neamurilor n-a spus să înfrunțați luptele, nici războaiele, ci uneltirile. Căci vrăjmașul nu ne războiește pe față, ci în ascuns. Nu arată îndată ceea ce vrea să facă, pentru a nu se da de gol, ci, purtând mască, lucrează prin amăgire, ca un vrăjmaș viclean care, pentru a cuceri o cetate, sapă pe ascuns sub zidurile ei»*”².

Exceptând ispitirea de către Satana a celorlalți îngeri, care i-au urmat în cădere, „prima și cea mai mare uneltire a diavolului este cea pe care a folosit-o atunci când a amăgit-o pe Eva în rai. La început a luat chip de șarpe, *«care era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ»* (Facere 3,1). După aceea a început să vorbească cu ea, și cu meșteșug a reușit s-o facă să se îndoiască de iubirea și bunătatea lui Dumnezeu și de adevărul poruncii Lui. În fine, i-a aprins dorința fructului oprit și a convins-o să guste din el, despărțind-o de Dumnezeu și înrobind-o morții”³.

„Această uneltire folosită de diavol pentru a-i scoate pe protopărinți din rai continuă să o folosească până în zilele noastre, ca să ne țină departe de Dumnezeu. Ne șoptește cu

¹ *Ibidem*, pp. 48-49.

² *Ibidem*, p. 49.

³ *Ibidem*, pp. 49-50.

nerușinare că poruncile lui Dumnezeu sunt grele și nu pot fi împlinite, că n-ar mai fi pentru noi și nu s-ar mai potrivi în vremurile noastre. Gândul acesta, desigur, pentru a ne amăgi, îl prezintă ca pe un rod al minții noastre, și nu ca pe o urzeală a lui. Totodată ne aprinde poftele plăcerilor și ne înfășoară sufletele în plasele păcatului și ale morții duhovnicești”¹.

„Sfânta Singlitichia arată câteva din cursele diavolului: «Atunci când vrăjmașul nu poate înrobi sufletul prin sărăcie, îi oferă ca momeală bogăția. Dacă nu izbutește prin injurii și calomnii, aduce laude și slavă. Când nu-l poate birui pe omul sănătos, îi îmbolnăvește trupul. Când, în general, nu poate amăgi prin plăceri, se străduiește să ne răvășească prin suferințe»”².

„Uneltirile diavolului diferă în funcție de vârstă, poziția socială, rangul, starea duhovnicească și, în general, de modul nostru de viață. Adică, într-un fel îl războiește vrăjmașul pe tânăr și în alt fel pe cel bătrân, într-un fel pe cleric și în alt fel pe laic, într-un fel pe cel căsătorit și în alt fel pe monah, într-un fel pe începător și în alt fel pe cel înaintat în trăirea duhovnicească”³.

„În cele ce urmează vom prezenta câteva dintre uneltirile demonilor descrise de Sfântul Ioan Sinaitul în «Scara raiului», fiindcă este adevărat faptul că, atunci când o uneltire este descoperită, își pierde puterea și rodnicia. Când nevoitorul începător este înștiințat de cineva experimentat în războiul duhovnicesc despre cursele care sunt întinse înaintea lui, se ferește de ele cu ușurință. Sfântul Ioan Scărarul a scris: «O uneltire de bază, pe care demonii o folosesc mereu atunci când ne văd că începem vreo lucrare duhovnicească, este

¹ **Ibidem**, p. 50.

² **Ibidem**, p. 49.

³ **Ibidem**, p. 50.

următoarea: sapă cu viclenie în fața noastră trei gropi, în care se străduiesc să ne arunce pe rând. La început, încearcă să ne împiedice să începem lucrarea (prima groapă). După aceea, dacă nu izbutesc acest lucru, se străduiesc să ne facă să n-o făptuim după voia lui Dumnezeu (a doua groapă). În fine, dacă eșuează și în aceasta, se apropie de noi în tăcere și ne laudă, că în toate lucrăm întocmai după voia lui Dumnezeu. Și asta o fac pentru a ne arunca în mândrie (a treia groapă)»¹.

„Multe uneltiri, de asemenea, sunt urzite pentru a zădărnici în alte feluri lupta noastră duhovnicească. Există, de pildă, împrejurări în care, dacă demonii nu izbutesc să ne facă să păcătuim, ne împing să-i osândim pe cei care au păcătuît, încât prin osândirea noastră să pângărească împotrivirea pe care am avut-o în fața păcatului”².

Sfântul Ioan Scărarul a scris și el în acest sens că „dracii ne silesc să păcătuim, iar dacă nu păcătuim, ne îndeamnă să îi judecăm pe cei ce păcătuiesc, pentru ca prin lucrul de-al doilea să pătăm pe cel dintâi”³.

„Alteori, iarăși, când ni se întâmplă necazuri și ispite, ne îndeamnă să rostim sau să făptuim lucruri fără rost. Dacă eșuează în aceasta, se apropie în tăcere și ne îndeamnă să-I aducem lui Dumnezeu mulțumiri pline de mândrie”⁴.

„Este nevoie de multă luare-aminte și în următoarea uneltire: înainte de a cădea în păcat, amăgitorul ne șoptește că Dumnezeu este iubitor de oameni și că sigur ne va ierta. După săvârșirea păcatului însă, ni-L prezintă pe Dumnezeu ca Judecător drept, aspru și sever. Fiți atenți la viclenia lui: la

¹ **Ibidem**, pp. 50-51.

² **Ibidem**, p. 51.

³ *Filocalia...*, vol. IX, p. 202.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 51.

început lucrează într-un fel, ca să ne împingă la păcat, după aceea lucrează altminteri, ca să ne arunce în deznădejde”¹.

„În alte împrejurări, când izbutesc să ne arunce în unele păcate, se luptă să ne convingă să nu le mărturisim duhovnicului. Aceasta este marea lor izbândă, căci nimic altceva nu-i întărește atât de mult pe demoni, decât atunci când ascundem păcatele în inima noastră. Dacă, cu toate acestea, noi mergem la spovedanie, ne face să mărturisim păcatele fie ca și cum le-ar fi săvârșit altcineva, fie dând vina pe alții”².

„O uneltire foarte primejdioasă este și stârnirea războiului minții. Pentru o anumită vreme, demonii se ascund și nu ne războiesc, încât să fim nepăsători și să cădem în nesărguință. Astfel, conștiința noastră devine din ce în ce mai laxă, până când ajungem să socotim patimile mari ca pe ceva neînsemnat. Ajungem, adică, pe o treaptă înaltă de nesimțire, care este o boală duhovnicească de nevindecă”³.

„Vrăjmașul mai are și meșteșugul acesta, că în anumite vremuri se retrage de bunăvoie și nu lucrează cele obișnuite, desigur cu scopul ca să furișeze în mintea celor ce se nevoiesc părerea că sunt desăvârșiți”⁴.

„Alteori demonii se ascund, pentru a ne ataca pe neașteptate și pentru a ne surprinde. Așa cum, de pildă, există mâncăruri care, după ce le mănâncă cineva, își manifestă efectele lor în ziua următoare sau chiar după vreme îndelungată, la fel se întâmplă, de multe ori, și cu pricinile care întinează sufletul. Mănâncă, de exemplu, cineva pe săturate și nu simte războire. Face tovărășie cu femeii, și în ceasul acela nu are niciun cuget viclean. Astfel prinde curaj și își relaxează

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem**, pp. 51-52.

⁴ *Filocalia*..., vol. V, p. 374.

luarea-aminte, încât este atacat pe neașteptate de demoni și pățește mare nenorocire”¹.

„O altă uneltire a lor este nu numai să se ascundă, dar să ne făurească și stări duhovnicești mincinoase. Când, de pildă, suntem sătui de mâncăruri diverse și gustoase, ne fac să fim veseli, cucernici și cu minte curată la rugăciune. Dimpotrivă, când postim, ne provoacă somnolență, lipsă de evlavie și învârtosarea inimii. Scopul lor este să alcătuiască înlăuntrul nostru impresia greșită că ne putem desfăta fără primejdie cu bunătățile materiale și, în același timp, putem avea și o trăire duhovnicească intensă, plină de cucernicie și lacrimi. Lacrimile acestea însă, sau orice stare «bună» asemănătoare, sunt mincinoase”².

„Demonul slavei deșarte folosește și următoarea uneltire: sădește cugete vreunui frate și i le vădește altuia. În continuare, îl împinge pe cel din urmă să-i descopere primului tainele inimii sale, încât acela să-l laude ca pe un înainte-văzător”³.

„Asupra oamenilor cuprinși de slavă deșartă, care se în-tâmplă să fie educați în învățătura lumească, aduce următoarea uneltire: când aceștia încep să citească Sfânta Scriptură, le descoperă imediat tâlcuirea ei. Astfel, încet încet îi înșală și în cele din urmă îi aruncă în erezii și blasfemii. Teologia aceasta demonică, sau mai bine-zis pălăvrăgeala, o pot pricepe din tulburarea și mulțumirea de o clipă pe care o simt în ceasul tâlcuirii textelor din Sfânta Scriptură”⁴.

„Adeseori demonii ne împiedică de la faptele bune ușor de înfăptuit și folositoare și ne împing spre cele istovitoare. Astfel, ne îndeamnă să ne îndeletnicim cu nevoințe duhovnicești care

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 52.

² *Ibidem.*

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem*, pp. 52-53.

depășesc măsura noastră, încât, după ce ostenim sufletește și ne risipim toate puterile, să nu mai avem dispoziție nici pentru nevoințele simple, pe care le putem îndeplini ușor”¹.

„Dracii mai au obiceiul să ne împiedice de la virtuțile care ne sunt nouă cu puțință și folositoare, dar să ne îndemne cu putere spre cele ce ne sunt cu neputință și nefolositoare. Ei îi îmboldesc pe cei ce înaintează în ascultare să facă lucrurile celor ce se liniștesc (ale isihaiștilor), iar pe cei ce se liniștesc și trăiesc în singurătate îi împing la dorința vieții de obște. Și de acest meșteșug se folosesc la orice virtute. Dar noi să ignorăm planurile lor, știind că toate sunt bune la vreme și cu măsură, și iarăși, că toate cele fără măsură și ne la vreme sunt vătămătoare”².

Un părinte al Bisericii ne atrage luarea aminte că „împotrivirile dracilor între ei, sau încurajarea unor virtuți opuse lor și patimilor, urmăresc numai înșelarea noastră. Împotrivirea lor este de metodă, nu de scop”³.

„Impresionante sunt, de asemenea, diferitele uneltiri pe care duhurile rele ni le provoacă în ceasul rugăciunii. Atunci când, de pildă, bate clopotul pentru a merge la slujba din biserică, câțiva demoni vin în pat și, în vreme ce ne trezim, ne îndeamnă să mai dormim puțin. Alții, pe când stăm la rugăciune, ne fac să căscăm sau ne adâncesc în somn. Alții ne provoacă dureri de stomac neașteptate și puternice, ca să ne scoată afară. Alții ne aduc asemenea oboseală, încât nu putem sta în picioare. Alții ne îndeamnă să începem a vorbi în biserică, iar alții ne fac să râdem. Alții iarăși, ne îmboldesc să psalmodiem ușor și măiestru din plăcerea pe care o avem când ne ascultăm vocea”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 53.

² *Filocalia*..., vol. IV, pp. 224-225.

³ *Filocalia*..., vol. IX, p. 339, nota 740.

⁴ *Demonii și lucrările lor*..., p. 53.

„Dacă nu cădem pradă acestor uneltiri, demonii vin îndată după rugăciune și ne războiesc cu închipuiri necuvioase, ca să ne lipsească de roadele duhovnicești, pe care cu puțin timp înainte le-am adunat cu trudă”¹.

„Acestea sunt câteva din numeroasele uneltiri diavolești pe care Sfinții Părinți le-au pomenit în scrierile lor, spre folosul nostru duhovnicesc”².

Este bine să cunoaștem uneltirile cele viclene ale diavolului, de aceea Sfântul Marcu Ascetul a scris că „cel ce nu cunoaște cursele vrăjmașului va fi ucis cu ușurință și cel ce nu știe pricinile patimilor ușor va cădea”³.

Prietenia cu diavolul este primejdioasă

„Dacă nu este atent, omul poate cădea într-un mare rău, printr-o tovărășie cu diavolul, care poate să îl ducă la unirea cu șarpele inteligibil și pricinuitor al răului”⁴.

Prietenul diavolului este dușmanul lui Dumnezeu

„Cel ce vrea să se împrietenească cu diavolul se face dușman al lui Dumnezeu, iar celui ce s-a făcut dușman al lui Dumnezeu cine îi va ajuta”⁵.

Războiul nevăzut este fără de veste

„Numai un lucru nu îl are acest război al minții (inteligibil), pe care-l are războiul văzut (sensibil): vremea hotărâtă a războiului. Căci războiul văzut își hotărăște o vreme și o rânduială, pe când celălalt atacă fără veste și, ținând dintr-o

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ *Filocalia*..., vol. I, p. 277.

⁴ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 94.

⁵ *Filocalia*..., vol. VII, p. 12.

dată în cele mai dinlăuntru părți ale inimii, omoară sufletul prin păcat”¹.

Lupta noastră cu diavolul durează toată viața

„Atât timp cât suntem vii trebuie să fim gata de luptă împotriva puterilor întunericului, fiindcă Satana nu se potolește niciodată să nu lupte. De aceea, cât trăiește cineva în veacul acesta și poartă trup, împotriva lui se poartă război”².

Spre sfârșitul vieții omului diavolii își sporesc ispitele

Din moment ce „moartea pune capăt păcatului”³, ea este și sfârșitul ispitelor vrăjmașului care duc la păcat.

Diavolii îi luptă pe oameni până în clipa morții, iar la bătrânețe și spre sfârșitul vieții își sporesc atacurile, fiindcă știu că mai au puțin timp pentru aceasta.

Războiul duhovnicesc în lume și în pustie

Sfântul Petru Damaschinul a scris că „în războiul nevăzut nu se poate afla un singur loc unde să nu fie lupte, chiar dacă ar străbore cineva toată creația. Și oriunde ar merge află război. În pustie, fiare și draci și celelalte greutăți și spaima; în liniște draci și ispite; în mijlocul oamenilor, draci și oameni care ispițesc. Nu se află loc fără supărare. De aceea, fără răbdare nimeni nu poate avea odihnă”⁴.

„Renumitul părinte Ilie Cleopa, care a trăit ani lungi, în deplină singurătate, ascuns printre dealurile împădurite ale județului Neamț, a afirmat: «Când ești la oraș, diavolul vine sub

¹ Gabriel Herea, *Op. cit.*, p. 114.

² Arhiepiscop Vasili Krivoșein, *Op. cit.*, p. 70.

³ Ieromonah Serafim Rose, *Op. cit.*, p. 137.

⁴ *Filocalia*..., vol. V, p. 210.

felurite chipuri de împrumut: prieteni, cărți, femei etc. Când ești în pădure însă, vine la tine personal»¹.

Sfântul Sfințit Teodor, Episcopul Edesei, a scris că „pe oamenii ce petrec în lume și sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi războiesc și-i luptă cu războiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi supără cu gândurile. Dar este cu mult mai cumplit războiul al doilea decât cel dintâi. Căci războiul prin lucruri are trebuință de vreme, de loc și de iscusință. Dar cel al minții este ușor de pornit și greu de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupești ni s-a dat rugăciunea curată, din care pricină s-a și rânduit să se facă neîncetat. Ea întărește mintea pentru luptă, ca una care poate să se săvârșească fără trup”².

Diavolii și monahii

În războiul nevăzut dintre diavoli și călugări, câștigă când unii, când alții, de aceea, în cele ce urmează, vom prezenta exemple de monahi biruitori, dar și biruiți de vrăjmași.

„Un călugăr se nevoia pentru mântuire, păzindu-și pravila și rânduiala lui. Vrăjmașul voind să-l amăgească și să-l înșele, într-o noapte când fratele s-a culcat, a luat înfățișarea unui înger luminat și mergând la el, l-a deșteptat, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Fratele deșteptându-se din somn, l-a văzut pe diavol că strălucea luminat, dar acesta s-a făcut îndată nevăzut. Sculându-se fratele, s-a apucat de rugăciune și de pravila lui obișnuită, socotind că cel ce l-a deșteptat este îngerul lui Dumnezeu. A doua noapte când s-a culcat fratele și abia a adormit, iarăși a venit vicleanul și l-a deșteptat, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Și așa i-a făcut vrăjmașul în multe nopți, cum

¹ Andrei Pleșu, *Op. cit.*, p. 142.

² *Filocalia...*, vol. IV, p. 225.

adormea călugărul, venea și-l deștepta. Odată s-a dus fratele la un monah bătrân și i-a zis: «Părinte, de o vreme încoace, în fiecare noapte când mă culc și adorm, îndată vine un înger și mă deșteaptă la rugăciune». L-a întrebat bătrânul: «Dar în ce chip vine la tine îngerul și cum te deșteaptă?». Fratele i-a răspuns: «După ce mă culc și adorm, îndată vine la mine îngerul strălucind luminat și mă deșteaptă, zicând: scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta! Iar eu deșteptându-mă și deschizând ochii, îl văd strălucind luminat, dar îndată fuge și se face nevăzut. Așa îmi face în fiecare noapte și nu mă lasă să dorm câtuși de puțin». Bătrânul i-a zis: «Fiule, acela nu este un înger care-ți dorește binele și mântuirea, ci este vicleanul diavol, care îți dorește pieirea și vrea să te amăgească până vei dobândi mare încredere în el, apoi te va înșela și te va pierde, precum i-a pierdut și pe mulți alții. Deci, tu, fiule, nu-l asculta, ci când va mai veni la tine să te deștepte, spune-i așa: când îmi va veni vremea de sculat, mă voi scula și fără de tine, iar pe tine nu te ascult și nici nu te voi asculta». Primind acest sfat de la călugărul cel bătrân, fratele s-a dus la chilia sa. Iar dacă a venit noaptea și fratele s-a culcat, îndată ce a adormit, a și venit vicleanul la el și l-a deșteptat, după cum se obișnuise, zicând: «Scoală-te robul lui Dumnezeu, la rugăciunea și pravila ta!». Iar fratele i-a răspuns după cum îl învățase bătrânul: «Când îmi va veni vremea de sculat, mă voi scula fără deșteptarea ta, iar pe tine nu te ascult, nici nu te voi asculta». Auzind acestea, vicleanul a oftat, zicând: «O, călugăr nebun, fără de minte și blestemat, ai mers la bătrânul cel rău și mincinos și te-a înșelat. La acel bătrân s-a dus ieri un frate și l-a rugat foarte mult ca să-i facă un bine, să-l împrumute cu un galben, fiindu-i de mare trebuință, dar bătrânul n-a vrut să-l împrumute, ci a mințit zicând că nu are, deși avea un galben. Deci, din aceasta să știi că acela este un bătrân rău și mincinos și te-a înșelat pentru că

ești prost și fără de minte». Zicând acestea, vicleanul s-a făcut nevăzut. După ce s-a făcut ziuă, fratele s-a dus din nou la bătrân și i-a mărturisit că i-a zis vicleanului diavol precum l-a învățat și ce i-a răspuns lui vrăjmașul și cum i-a spus că un frate a venit de l-a rugat să-i facă bine, să-l împrumute cu un galben și nu l-a împrumutat, zicând că nu are, deși avea un galben. L-a întrebat apoi pe bătrân dacă este adevărat ceea ce i-a spus diavolul. Bătrânul i-a răspuns: «Cu adevărat, așa este fiule! A venit la mine un frate și a cerut să-i dau un galben împrumut și am un galben, însă am zis că nu am, pentru că știam că nu îi este de folos lucrul pentru care îmi cerea galbenul, ci îi era pentru vătămarea sufletului. De aceea am socotit mai bine să spun un neadevăr și să-l izbăvesc pe fratele de vătămarea sufletească. Astfel nu i-am dat galbenul, zicând că nu am. Ci tu, fiule, păzește-te și cunoaște-l pe vicleanul vrăjmaș, care umblă să te înșele!». Și mult fiind învățat și întărit de acel bătrân, fratele s-a înapoiat la chilia sa”¹.

„Pe cât de mare este violența demonilor, pe atât de mare este și neputința lor și cu atât mai mare este puterea rugăciunii Sfinților Părinți împotriva curselor diavolești. Despre avva Teodor se spune că pe când locuia la Schit a venit la el un demon, vrând să intre în chilie. El însă l-a legat afară. A venit apoi un alt drac vrând să intre, dar l-a legat și pe acesta. Când s-a apropiat un al treilea diavol și i-a văzut legați, i-a întrebat: «De ce stați aici, afară?». Aceia i-au răspuns: «Este un călugăr înăuntru și nu ne lasă să intrăm». Auzind aceasta, dracul a încercat să intre în chilie cu forța, dar bătrânul l-a legat și pe el. Fiindu-le teamă de rugăciunile lui, cei trei demoni i-au zis: «Dezleagă-ne». Bătrânul le-a zis: «Plecați!», iar ei s-au rușinat și au plecat”².

¹ *Patericul...*, pp. 335-337.

² **Daniil Nacu Stoenescu**, *Op. cit.*, pp. 63-64.

„Un sihastru oarecare viețuia în pustie cu multă înfrânare, postire, privegheri și alte osteneli pentru mântuirea sa, încât se socotea pe sine că a ajuns la măsura părinților celor de demult. După o vreme vrăjmașul a început să-l amăgească și să-l înșele cu năluciri, arătându-i-se adeseori în chip de înger, ca și cum ar fi fost trimis de la Dumnezeu pentru înălțimea viețuirii lui, ca să-l povățuiască și să-l învețe cele ce i se cad lui. Și arătându-i-se multă vreme în chip de înger luminat, i-a arătat și i-a spus multe lucruri neștiute, iar el nesocotind vicleșugul vrăjmașului, s-a încredințat că este înger și îi slujește pentru viața sa plăcută lui Dumnezeu. Tatăl acestui sihastru trăia undeva într-un sat și după ce multă vreme nu și-a văzut feciorul, s-a hotărât să meargă la el, să-l mai vadă o dată înainte de a muri, fiindcă nu avea alt copil în afară de el și de acum era bătrân. Luându-și traista și o secure în mână, a pornit la drum și a ajuns în pustia unde trăia fiul său și s-a apropiat de locul unde era chilia sihastrului. Diavolul sub formă de înger, care se arăta mereu pustnicului, i-a apărut călugărului și i-a zis: păzește-te și ia aminte că diavolul a luat înfățișarea tatălui tău și vine la tine cu o traistă și cu o secure în mână, voind să te omoare. Deci, ia-ți și tu degrabă securea în mână și ieși înaintea lui și apropiindu-te de dânsul, apucă mai înainte de-l lovește cu securea și-l omoară. Iar el încrezându-se în cele spuse de drac și ascultându-l, a ieșit și văzându-și tatăl venind cu securea în mână, precum îi spusese amăgitorul, s-a apropiat de el și lovindu-l cu muchea securii în cap, l-a omorât. Dar îndată duhul cel necurat l-a apucat și l-a chinuit și pe el, până l-a omorât”¹.

„Un ieromonah care avea faimă de evlavie și era cinstit pentru chipul său cel din afară, dar înăuntru, pe ascuns, era desfrânat și întinat, pe când săvârșea o dată Sfânta Liturghie, în momentul în care a început cântarea heruvicului, iar el și-a

¹ *Patericul...*, pp. 331-332.

plecat ca de obicei capul înaintea Sfintei Mese, citind rugăciunea: «Nimeni din cei legați cu poște și cu desfătări trupești nu este vrednic să vină, să se apropie sau să slujească Ție, Împărate al slavei», a căzut dintr-o dată mort la pământ, căci sufletul l-a părăsit la porunca lui Dumnezeu”¹.

Duhurile răutății

„Sfântul Ioan Casian, într-una dintre cele mai importante lucrări ale sale, enumeră opt duhuri (căpetenii) ale răutății: duhul îmbuibării pântecelui (al lăcomiei), duhul desfrânării (al poștei trupești), duhul iubirii de arginți (al iubirii de avuții), duhul mâniei (al furiei), duhul mahnirii (al tristeții), duhul acediei (al trândăviei sau al paraliziei duhovnicești), duhul slavei deșarte (al ușurinței) și duhul mândriei (al trufiei)”².

„Lucrarea principală și de căpătâi a acestor duhuri rele este să arunce sufletul nostru în cele opt patimi primare și aducătoare de moarte, încât să ne îndepărteze definitiv de Dumnezeu, provocându-ne moarte veșnică”³.

După ce enumeră aceste duhuri ale răutății, Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris: „Să ne tulbure sau să nu ne tulbure aceste opt gânduri nu atârnă de noi. Dar ca să stăruiască sau să nu stăruiască, ori ca să stârneasă patimile, sau să nu le stârneasă, atârnă de noi”⁴.

Patimile principale și cele secundare

„Sfântul Ioan Scărarul le descoperă în chip foarte înțelept nevoitorilor duhovnicești uneltirile și urzelile demonilor, descriind structura sistemului lor și arătând care sunt patimile

¹ *Filocalia...*, vol. IV, pp. 275-276.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 20.

³ *Ibidem*, p. 21.

⁴ *Filocalia...*, vol. IV, p. 209.

principale (mamele) și care patimi se nasc din acestea (fiicele). De aceea ne îndeamnă să ne războim cu înțelepciune și să nu ne risipim puterile duhovnicești luptându-ne în același timp cu mii de vrăjmași, pentru că nu vom afla niciodată toate uneltirile lor. Și încheie: «Cu ajutorul lui Dumnezeu să ne înarmăm împotriva a trei patimi (a plăcerilor trupești, a iubirii de arginți și a slavei deșarte) prin mijlocirea a trei virtuți (a înfrânării, a iubirii manifestate prin milostenie și a smeritei-cugetări), altminteri vom suferi foarte multe osteneli»¹.

Diavolii sunt nerușinați

În Vechiul Testament citim că „deși Dumnezeu Însuși a dat mărturie despre credința lui Iov, dracii au avut nerușinarea să pună la îndoială asigurarea dată lor de Dumnezeu despre această credință”².

Cum îi ispitesc diavolii pe oameni?

Sfântul Grigorie Sinaitul a scris că „dracii plăcerii (ai voluptății) se apropie adeseori de oameni ca foc și cărbuni aprinși. Căci duhurile iubitoare de plăcere aprind partea poftitoare a sufletului, iar pe cea cugetătoare o întunecă, zăpăcind-o. Fiindcă și plăcerea patimilor este pricină de ardere, de zăpăceală și de întuneric”³.

„Duhurile necurate mai pot ataca, în afara gândurilor, partea senzorială și volitivă a sufletului omului. Nil Sinaitul a scris în acest sens: «Când demonul cel zavistnic nu izbutește să pună în mișcare mintea, el acționează atunci asupra sângelui și umorilor, pentru ca prin ele să aprindă în minte imaginația și să o umple cu închipuiri». Acționând asupra trupului, demonul

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 21.

² *Filocalia...*, vol. XI, p. 154, nota 186.

³ *Filocalia...*, vol. VII, pp. 117-118.

răscolește în om senzualitatea, furia, mânia ș.a.m.d. Aceasta se vede bine din exemplul Sfintei Iustina, căreia necuratul, trimis de un vrăjitor, i-a dezlănțuit simțul senzualității și al voluptății, dar a fost alungat prin răbdarea și rugăciunea sfintei”¹.

„Acționând asupra sferei volitive a sufletului omenesc, demonul încearcă să-l lipsească pe om de puteri, de energie, de capacitatea pentru acțiuni ferme și pentru orice activitate în general, dar iarăși, datorită răbdării și rugăciunii, se retrage, învins de puterea lui Hristos”².

Diavolul ne ispitește treptat și folosește diverse strategii

„Când diavolul vede că un om pe care îl ispitește nu vrea să păcătuiască, nu este atât de neiscusit în a face răul încât să-l momească dintr-odată la vreunul din păcatele vădite. Nu-i zice: Du-te și desfrânează!, nici: Du-te și fură! Căci știe că nu voim acestea. Și nu ține să ne spună cele ce nu le vrem”³.

„Una din principalele modalități de influență a duhurilor necurate asupra oamenilor este înrăurirea minții lor prin sugerarea diferitelor gânduri păcătoase. Fiind inaccesibili pentru simțurile fizice ale omului, demonii, acționând asupra minții lui, îi insuflă diferite idei, pe care omul, netrăind o viață neprihănită, le ia drept gânduri proprii. Și dacă le acceptă, devine astfel un promotor al relei voințe străine, care încetul cu încetul îl domină în întregime. «Nu arareori - spune Sfântul Antonie cel Mare - duhurile necurate, fiind ele însele invizibile, se înfățișează drept interlocutori evlavioși, pentru a-i înșela prin asemănarea chipului și a-i atrage pe cei ademeniți după voia lor». Demonii, știind că oamenii iubesc

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, pp. 37-38.

² **Ibidem**, p. 38.

³ *Filocalia*..., vol. IX, p. 529.

adevărul, îmbracă masca dreptății și, în felul acesta, toarnă otravă în discipolii lor. Așa cândva diavolul a înșelat-o pe Eva, vorbindu-i cuvinte ce nu erau ale lui, ci ca și cum ar fi repetat cuvintele lui Dumnezeu, însă denaturându-le sensul”¹.

„Așa a ademenit-o vrăjmașul și pe soția lui Iov, învățând-o să-și iubească fără măsură bărbatul, respectiv să-L hulească pe Dumnezeu, fiindcă aceasta i-a zis soțului ei: «*Blestemă pe Dumnezeu și mori!*» (Iov 2,9), fiind încredințată că pentru hulierea lui Dumnezeu omul este de îndată predat morții, sfârșindu-i-se astfel grelele chinuri pământești. Așa i-a ispitit diavolul și i-a înșelat pe toți oamenii, denaturând esența lucrurilor și împingându-i pe toți în prăpastia răului”².

„Când diavolul vrea să arunce pe cineva în păcate mari îl face întâi să le nesocotească pe cele mici și nearătate: înainte de desfrânare, privirea deasă și neînfrânată; înainte de ucidere, mânia ușoară; înainte de întunecarea cugetării, împrăștierea scurtă; și înainte de aceasta iarăși, așa-zisa trebuință neapărată a trupului. Pentru aceea Domnul Hristos, cunoscând mai dinainte toate, a luat-o înaintea uneltirilor diavolului, poruncindu-le oamenilor să taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva socotind că cele mici sunt fără primejdie, să cadă jalnic în păcatele cele mari și înfricoșătoare, spunând: «*Ați auzit că s-a spus celor de demult: Să nu ucizi; iar cel ce va ucide, vrednic este de judecată. Eu însă vă spun: Oricine se mânie pe fratele său, vrednic va fi de judecată. Ați auzit că s-a spus celor de demult: Să nu desfrânezi; Eu însă vă spun că oricine se uită la o femeie spre a o pofti a și desfrânat cu ea în inima lui*» (Matei 5,21-22 și 27-28)”³.

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 36.

² **Ibidem**.

³ *Filocalia*..., vol. V, p. 127.

„Când diavolul l-a atacat pe Iuda n-a îndrăznit să-l răpească cu totul și să intre în el până când nu l-a scos Domnul Hristos din ceata sfântă a Apostolilor Săi. La început l-a lovit doar din afară, căci nu putea intra în el. Când l-a văzut, însă, rupt de ceata sfântă, s-a năpustit asupra lui mai sălbatic decât un lup și nu s-a depărtat până nu l-a omorât cu o îndoită moarte”¹.

„De ce a scris Sfântul Evanghelist Ioan că *«după îmbucătură a intrat Satana în Iuda»*? (Ioan 13,27). Pentru că diavolul nu intră dintr-o dată și nici la prima încercare, ci numai după ce te încearcă de mai multe ori, așa cum s-a întâmplat și cu Iuda. Mai întâi a bătut la poartă, apoi l-a împresurat pe nesimțite și numai când a văzut că e gata să-l primească, a intrat întreg în el și l-a stăpânit cu totul”².

„Când vorbim de demonizare, trebuie să remarcăm faptul că mai des se întâlnește posedarea omului prin subordonarea sufletului său voinței demonice decât îndrăcirea sau instalarea diavolului în om. Drept exemplu caracteristic în acest sens îl vom lua pe Iuda Iscarioteanul. Cuvintele din Evanghelie *«a intrat Satana în el»* (Ioan 13,27) nu trebuie înțelese că Iuda s-ar fi îndrăcit în sensul deplin al acestui cuvânt. Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan spune că Satana a pătruns mai întâi în sufletul ucenicului datorită lăcomiei de bani a acestuia (Ioan 12,6), după aceea a pus stăpânire pe inima lui (Ioan 13,2) și, în cele din urmă, a intrat cu desăvârșire în el (Ioan 13,27). Avem de față un exemplu grăitor de posedare treptată de către demon a sufletului celui păcătos datorită poftelor mereu crescânde pentru înăvuțire a acestuia din urmă”³.

„Viclenia diavolului nu are termen de comparație. Diavolul, ticălos fiind, pentru a-i pierde pe oameni, se folosește

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Diavolul și magia...*, p. 16.

² *Ibidem*, p. 26.

³ Părintele Rodion, *Op. cit.*, pp. 35-36.

de multă viclenie, de multă stăruință. El își începe atacul cu lucruri mici. A vrut să-l facă pe regele Saul să asculte minciunile unei vrăjitoare. Diavolul s-a strecurat în sufletul lui pe nesimțite, încetul cu încetul. Mai întâi l-a făcut să nu asculte de profetul Samuel. Apoi l-a făcut să aducă arderi de tot lui Dumnezeu când Samuel nu era de față. Cât despre Cain, diavolul nu l-a îndemnat de la început să-și omoare fratele, pentru că nu l-ar fi înduplecat la aceasta. Mai întâi l-a făcut să aducă lui Dumnezeu ca jertfă roadele cele mai rele. În al doilea rând, a aprins în sufletul lui invidia și răutatea și doar în al treilea rând l-a înduplecat să-și omoare fratele și să tăgăduiască uciderea. Diavolul nu s-a oprit până ce n-a adăugat și culmea răutăților. De aceea trebuie să ne împotrivim de la început păcatelor. Chiar dacă demonul s-ar opri la cele dintâi păcate ce le aduce asupra noastră, nici așa n-ar trebui să disprețuim aceste prime păcate. Când însă sufletul este nepăsător, diavolul ne urcă la și mai mari păcate”¹.

De aceea un părinte al Bisericii ne îndeamnă: „Să luăm aminte la păcatele mici, pentru că de la niște păcate mici ne duce vicleanul diavol la păcate mari, iar de la păcatele cele mari ne duce la deznădejde”².

Demonii îi pot poseda pe oameni

„Demonii intră înăuntrul trupului omenesc cu toată esența lor volatilă, așa cum ar intra aerul. O descriere amănunțită a acestui fapt o găsim la Nikolai Aleksandrovici Motovilov, într-o mărturie din care aflăm cum un duh necurat a pus stăpânire pe trupul lui, chinându-l timp de foarte mulți ani”³.

¹ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 155.

² **Ibidem**.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 34.

„Întorcându-se de la Kursk, scriitorul Nikolai Aleksandrovici Motovilov și-a petrecut noaptea într-o stație de poștalioane. Fiind complet singur în sala de așteptare, el și-a scos din valiză un manuscris (un material despre viața Sfântului Ierarh Mitrofan al Voronejului) și a început să citească la lumina chioară a singurei lumânări, care cu greu reușea să lumineze încăperea spațioasă. Chiar la primele pagini pe care le-a citit el a dat peste descrierea exorcizării Eropkinei, o fată posedată de diavol, la mănăstirea Sfântului Mitrofan. Comentând textul respectiv, Motovilov a scris: «Am început să mă mir cum a fost posibil ca o femeie ortodoxă, care tocmai s-a împărtășit cu Trupul și Sângele Domnului Hristos, să intre dintr-o dată sub stăpânirea diavolului, iar aceasta să dureze mai mult de treizeci de ani de zile? M-am gândit că acest lucru este cu neputință, apoi mi-am zis că mi-ar face plăcere să văd un demon care ar avea curajul să pună stăpânire pe mine, din moment ce eu mă împărtășesc destul de des». Nil, biograful vieții lui Motovilov, a scris că în acel moment un nor rece, înspăimântător și urât mirositor l-a învăluit pe scriitor și a început să-i intre printre buzele care i s-au încleștat spasmodic. Pe cât de mult s-a luptat și a încercat nefericitul Motovilov, chiar cu eforturi supraomenești, să se apere de norul rece ca gheața și urât mirositor care i se strecura în gură, acesta a intrat întreg în el. Mâinile scriitorului i-au înțepenit, încât nu-și putea face semnul Sfintei Cruci, iar mintea i s-a blocat, încât nu-și putea aminti numele mântuitor al Domnului Hristos. După ce acest fapt respingător și oribil s-a petrecut, pentru Nikolai Aleksandrovici Motovilov a urmat o perioadă de chinuri extreme, ceea ce l-a determinat să se îndrepte către arhiepiscopul Antonie din Voronej. Scriitorul a așternut în scris ceea ce a avut de pățimit: «Dumnezeu m-a învrednicit să trăiesc în mod real și nu în vis sau prin arătări ale unor duhuri trei chinuri din iad.

Primul a fost cel al unui foc întunecos și de nestins, decât prin harul Sfântului Duh. Acest supliciu a durat timp de trei zile. Am simțit că am luat foc, dar totuși nu ardeam. De șaisprezece sau șaptesprezece ori pe zi trebuia să mă spăl de cenușa gheenei, pe care o vedeau toți cei ce se uitau la mine. Acest chin a fost oprit numai după ce m-am spovedit și m-am împărtășit, dar și în urma rugăciunilor arhiepiscopului Antonie precum și a rugăciunilor speciale pentru sănătatea mea care s-au citit în toate cele patruzeci și șapte de biserici din Voronej, la porunca arhiepiscopului Antonie. Cea de-a doua caznă, care a durat două zile, a fost fiorosul tartar al gheenei, unde focul nu numai că nu ardea, dar nici măcar nu mă putea încălzi. Ascultând de sfatul arhiepiscopului, mi-am ținut o mână deasupra flăcării unei lumânări timp de o jumătate de oră, încât aceasta a fost acoperită de funingine, dar nici măcar nu s-a încălzit. Am notat această experiență pe o bucată de hârtie, iar în partea de jos a acesteia mi-am șters mâna plină de funingine, pentru a fi ca un fel de sigiliu-mărturie. Cu ajutorul Sfintei Împărășanii am reușit să mănânc și să beau apă în timpul acestor două chinuri și chiar să dorm câte puțin, dar toți câți mă vedeau înțelegeau prin ce treceam eu. Cel de-al treilea supliciu, cu toate că a durat numai o zi și jumătate, a fost extrem de oribil și de teribil, încât este aproape imposibil de descris în cuvinte și de înțeles. Totuși, cum am reușit să scap cu viață în urma lui? Și acesta a încetat după ce m-am spovedit și m-am împărtășit. De această dată am primit Sfântul Trup și Sânge al Domnului Hristos din mâinile arhiepiscopului Antonie. Acesta a fost chinul viermelui neadormit din iad. Acest vierme nu putea fi văzut de nimeni, decât de mine și de arhiepiscopul Antonie. Eu nu puteam dormi, mânca sau bea ceva pentru că eram plin de acest întru-tot-rău vierme, care se târa peste tot în trupul meu și îmi rodea într-un mod de nedescris măruntaiele și, strecurându-se

afară prin gura, urechile și nasul meu, se întorcea din nou în măruntaie. Dumnezeu mi-a dat putere să-l birui, încât l-am apucat cu mâinile și l-am scos afară din mine. Toate acestea le-am făcut cunoscute pentru că așa a trebuit, fiindcă experiența pe care am trăit-o a venit cu un scop de sus, de la Dumnezeu și nu cumva cineva să creadă că eu aș cuteza să iau numele Domnului în deșert. Nu, ci în ziua Judecății de Apoi, Dumnezeu Însuși, apărătorul și păzitorul meu, va da mărturie că nu am mințit despre El și despre purtarea Lui de grijă față de mine». Nil, biograful vieții lui Motovilov, a scris că «la scurt timp după aceste încercări teribile, inaccesibile omului de rând, Motovilov l-a văzut în viziune pe Sfântul Serafim de Sarov, protectorul său, care l-a mângâiat cu promisiunea că va fi izbăvit în ziua în care moaștele Sfântului Tihon de Zadonsk vor fi descoperite și că, până atunci, demonul care a pus stăpânire pe el, nu îl va mai chinui într-un mod atât de crud. Descoperirea moaștelor Sfântului Tihon de Zadonsk a avut loc la mai mult de treizeci de ani de la această viziune, iar Motovilov a trăit să vadă acea zi. El a trăit pentru a fi exorcizat datorită credinței lui puternice în Dumnezeu»¹.

„Intrând în om, diavolul nu se amestecă cu sufletul acestuia, ci trăiește în trup, posedându-i în chip forțat sufletul și trupul. Potrivit Sfântului Ignatie Brianceaninov, gazele au o însușire de elasticitate deosebit de dezvoltată, adică însușirea de a cuprinde un volum de diferite proporții; este evident că și demonii au această calitate, datorită căreia pot încăpea în număr mare într-un singur om (cf. Luca 8,30). Intrând în om, potrivit mărturisirii Sfântului Ioan Casian, dracii întunecă rău simțurile raționale ale sufletului. Aceasta se întâmplă asemeni

¹ **Pavel Florensky**, *The pillar and ground of the truth*, translated from Russian and annotated by Boris Jakim, published by Princeton University Press, New Jersey, 1997, pp. 152-153.

simptomelor pe care omul le suferă din pricina aburilor vinului, a febrei sau a unui frig peste măsură de mare. Demonul însă nu-și poate face adăpost în sufletul nostru. Duhurile necurate, spune același Sfânt Părinte, nu pătrund în trupurile celor posedati de ele altfel decât punând mai întâi stăpânire pe mintea și gândurile lor. Despuindu-le mintea de veșmântul temerii de Dumnezeu, aducerii aminte de Dumnezeu, duhurile necurate se năpustesc asupra oamenilor ca asupra unor neapărați și lipsiți de ajutorul lui Dumnezeu și de aceea ușor de cucerit, și, în cele din urmă, se încuibează în ei, ca și cum aceștia li s-ar da în posesie. Despre același lucru vorbește și Sfântul Grigorie Teologul: Diavolul nu poate pune stăpânire pe noi în întregime prin niciun fel de mijloace; dacă îi stăpânește puternic pe unii, este pentru că aceștia s-au lăsat stăpâniți de bunăvoie, fără să i se împotrivescă (cf. Iacov 4,7). În felul acesta se poate trage concluzia că instalarea directă a duhului necurat într-un om se produce numai cu îngăduința specială din partea lui Dumnezeu, constituind adesea o urmare a vieții desfrânate și ușurate a celui păcătos”¹.

Domnul Hristos a spus: *„Când duhul necurat iese din om, umblă prin locuri fără apă și caută odihnă și nu găsește, apoi zice: Mă voi întoarce în casa mea din care am ieșit; și, venind, o află golită, măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el; și ele intră și locuiesc acolo; și starea de pe urmă a omului aceluia se face mai rea decât cea dintâi”* (Matei 12,43-45).

„Diavolul, în înverșunarea chinurilor sale, caută să ne aducă sub stăpânirea sa și odată aflați în puterea lui, este cu neputință să o sfărâmăm noi înșine. Numai prin Domnul Hristos suntem izbăviți de stăpânirea vrăjmașului”².

¹ Părintele Rodion, *Op. cit.*, pp. 34-35.

² Maica Alexandra (princesa Ileana a României), *Op. cit.*, p. 138.

Diavolul nu iese niciodată de bunăvoie dintr-un om, pentru că sensul existenței lui după ce s-a pervertit este acela de a ispiti, de a face rău la cât mai mulți oameni și animale, de a-i chinui pe oameni cât mai mult posibil, până la a-i atrage în moartea în care se găsește el. Aceasta o constatăm în exorcizarea din ținutul Gherghesenilor, când Domnul Hristos „i-a poruncit duhului necurat să iasă din om” (Luca 8,29). Chiar și atunci, legiunea de demoni care se afla în omul posedat L-a rugat pe Mântuitorul „*să nu le poruncească să meargă în adânc, ci să le îngăduie să intre în turma de porci care păștea în apropiere*” (Luca 8,31-32). Dacă erau nevoiți să iasă din om măcar să omoare cei două mii de porci (Marcu 5,13).

În Evanghelia după Luca citim că „*un bărbat din mulțime l-a zis lui Iisus: «Învățătorule, rogu-mă Ție, caută spre fiul meu, că numai pe el îl am; și iată că un duh necurat îl apucă și deodată răcnește și-l zguduie cu spume și cu greu pleacă de la el, după ce l-a zdrobit. Și m-am rugat de ucenicii Tăi să-l scoată, dar ei n-au fost în stare»*” (Luca 8,38-40). Din acest text constatăm că toți Sfinții Apostoli au fost neputincioși în fața unui demon care refuza să iasă din băiatul pe care îl posedă și îl chinuia cumplit.

Duhul necurat care a pus stăpânire pe un om iese din acesta doar alungat de slujitorii lui Dumnezeu, iar Domnul Hristos a spus că pentru ca anumite categorii de demoni să plece este nevoie ca cel care face exorcizarea să aibă credință puternică, să postească și să se roage (Matei 17,20-21).

Au fost cazuri în care anumiți slujitori ai lui Dumnezeu insuficient întăriți din punct de vedere duhovnicesc sau cu carențe morale au vrut să alunge un duh necurat dintr-o persoană posedată și au reușit, însă diavolul respectiv a intrat apoi în preotul care a făcut exorcizarea sau într-un membru al familiei sale.

Pentru Sfântul Diadoh al Foticeii, „casa golită de care vorbește Mântuitorul înseamnă inima fără rod, însă atâta vreme cât Duhul Sfânt este în noi, diavolul nu poate intra ca să rămână în adâncul sufletului”¹.

Diavolii nu intră acolo unde este harul Sfântului Duh

Sfântul Isaac Sirul a scris că „diavolul se teme și se înfri-coșează de puterea dumnezeiască ce-i învăluie pe nevoitori”².

„Duhurile răutății se înpăimântă cumplit de harul Sfântului Duh mai ales când vine cu îmbelșugare sau când ne curățim prin cugetare și rugăciune curată și nu cutează să se apropie de cortul celor ce sunt luminați prin har”³.

De aceea, un părinte al Bisericii ne atrage luarea aminte că „este necesar să păstrăm în noi harul Sfântului Duh pe care l-am primit la Botez. În aceasta constă, de altfel, toată lupta noastră duhovnicească. Prezența harului dumnezeiesc în om este foc care arde duhurile rele și distruge toate uneltirile lor”⁴.

Diavolii se hrănesc din energia omului

„În afară de aceasta, este posibil să se presupună că dracii se pot alimenta și își pot reface vigoarea pe seama energiei omului, energie eliminată de el în procesul desfătării vicioase. Dacă, potrivit Sfântului Ioan Damaschin, îngerii Îl contemplă pe Dumnezeu atât cât este posibil pentru ei, și aceasta este hrana lor, demonii, pentru care contemplarea este imposibilă, pe semne că pot căpăta energia în mod indirect, prin intermediul omului, adaptând energetica acestuia pentru alimentarea lor. În acest scop ei trebuie mai întâi să-l facă pe om asemenea lor,

¹ *Filocalia...*, vol. I, p. 431.

² *Filocalia...*, vol. X, p. 267.

³ *Filocalia...*, vol. VI, p. 242.

⁴ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 288.

astfel căpătând acces la sufletul lui. Un om pătimas și desfrânat reprezintă o sursă nutritivă excelentă pentru duhurile necurate. Aprinzând în om energia patimilor, care îi devorează forțele vitale, demonul se alimentează și se fortifică în acest fel. În afară de aceasta, stăpânind un păcătos, duhul necurat îi folosește trupul ca instrument pentru o mai mare realizare a patimii sale. Iată, deci, încă o pricină pentru care dracii se lipsesc de omul lasciv și desfrânat literalmente din toate părțile”¹.

Diavolii le dau putere oamenilor păcătoși

„Duhurile necurate îi pot înzestra pe oamenii care îi slujesc cu un fel de energie demonică deosebită, care le dă posibilitatea executanților supuși voinței forței răului să trudească neostenit pe târâmul înmulțirii păcatului. În virtutea esenței lor distructive însă, demonii, fiind lipsiți de capacitatea de a crea, își nimicesc în cele din urmă și proprii discipoli”².

De ce foarte mulți oameni nu simt influența demonilor?

„La întrebarea: «De ce numeroși oameni nu simt influența demonilor?», Inochentie, arhiepiscopul Hersonului, dă următorul răspuns: «Pentru a simți asupra ta atingerea duhului întunericului trebuie să fii tu însuși luminos, iar păcătosul înseamnă întuneric. Pe o haină albă, curată, o pată cât de mică sare în ochi, dar pe o haină neagră nu vei observa nici cele mai mari pete negre. Într-un suflet luminos și neprihănit, un singur gând oarecare, trimis de diavol, de îndată produce jenă și durere sufletească, pe când în sufletul păcătosului, întunecat și pângărit, chiar prezența diavolului este imperceptibilă. Insuși duhul cel rău caută, prin toate chipurile, să se facă pe cât mai puțin perceptibil: căci ce câștig ar avea dacă ar bate

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, pp. 38-39.

² **Ibidem**, p. 39.

la ochi? Să se facă simțit direct? Aceasta ar însemna să-i facă pe oameni să fugă de el. Și iată că demonul, dominând tiranic asupra păcătosului, caută, totodată, să-l țină în iluzia că acesta acționează de la sine și că este absolut liber în toate”¹.

De aceea un părinte al Bisericii ne atrage luarea aminte: „Cu toții trebuie să ținem minte că în sufletul curat și luminat chiar și un singur gând aruncat de diavol îndată produce tulburare și durere în inimă; iar în sufletul întunecat de păcat, care este încă cufundat în întuneric și întinat, nici chiar însăși prezența vrăjmașului nu va fi observată. Și acest fapt este ajutat de însuși duhul răutății, căci pentru el este avantajos”².

Fiecare diavol este expert într-un singur păcat

„După cum cultivarea virtuților este rodul Sfântului Duh, tot așa lucrarea patimilor este rodul duhurilor rele, iar în spatele fiecărui păcat se află câte un demon. Adevărul acesta este exprimat în chip expresiv și de rugăciunea Sfântului Efrem Sirul: «Doamne și Stăpânul vieții mele, duhul trândăviei, al grijii de multe, al iubirii de stăpânire și al grăirii în deșert nu mi-l da mie. Iar duhul curăției, al gândului smerit, al răbdării și al dragostei, dăruiește-l mie, slugii Tale»”³.

„În spatele fiecărei patimi se află un grup de demoni care o susține, și în spatele fiecărui păcat este un demon care conlucrează la făptuirea lui”⁴, încercând să-i atragă pe oameni în cursa lui. După cum oamenii se specializează într-o anumită profesie, fiecare drac este expert într-un anume păcat, pe care știe cum să-l prezinte omului într-un chip cât mai ademenitor

¹ **Ibidem**, pp. 42-43.

² **Arhimandrit Ioan Krestiankin**, *Îngerul rugăciunii*, traducere din limba rusă de Florentina Cristea, Editura Egumenița, Galați, 2018, p. 72.

³ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 284.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 20.

și el numai cu acela ispitește. Când își termină treaba cu un om pleacă să ispitească pe altcineva și trimite alt diavol la cel pe care tocmai l-a biruit.

Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris că „fiecare drac lucrează după destoinicia lui înăscută la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. Căci fiecare este semănătorul altei răutăți și fiecare este mai viclean decât altul și mai iscusit spre un anumit fel de răutate”¹. Astfel, „nu fiecare demon răscolește toate patimile în om, căci fiecare patimă are demonul său care o cultivă»”².

„Așadar, după cum vedem, demonii sunt specializați într-un anumit fel. Trăind în rele, ei au o anumită libertate, pentru că pot, din mai multe rele, să-și aleagă unul, cel mai plăcut lor. Aceasta este patima cu care trăiesc și pe care încearcă s-o aprindă în inima omului, căpătând astfel acces la sufletul și trupul lui”³.

„Fiecare demon acționează și lucrează în felul lui, după patima căreia îi slujește, dar de obicei diavoliilor conlucrează între ei pentru a-l afunda pe om în cât mai multe patimi”⁴.

„Nu toți demonii au aceeași putere, nici același grad de răutate. Cu toții sunt răi, dar există demoni scârboși mai răi decât toți. Între ei, așadar, există trepte de răutate”⁵.

„Evagrie Monahul a scris și el că dracii diferă unii de alții după gradul de răutate și putere, îndeplinind diferite slujbe. Aceasta o confirmă și Sfântul Ioan Casian, spunând că unii dintre ei se desfată în vicii murdare și obscene, unora le place să Îl hulească pe Dumnezeu, unii se dedau mâniei și

¹ *Filocalia...*, vol. III, p. 108.

² *Demonii și lucrările lor...*, pp. 21-22.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 38.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 21-22.

⁵ **Ibidem**, p. 20.

furiei, unii se consolează cu tristețea, alții cu trufia și orgoliul - și fiecare atacă inimile oamenilor cu răutatea cu care se desfată ei înșiși - însă nu toți deodată atâtă slăbiciunea omului, ci rând pe rând, după cum se potrivesc vremea, locul și accesibilitatea celui supus ispitei. Același cuvios mărturisește despre războiul nevăzut că cele mai biceșnice duhuri se năpustesc asupra celor neîncercați și neputincioși, iar când aceste duhuri pierd, în locul lor sunt trimise altele mai puternice, iar aceasta se întâmplă pe măsura creșterii puterilor duhovnicești ale ostașului lui Hristos”¹.

„După vremea în care acționează duhurile rele, ele se împart în duhuri de zi și duhuri de noapte. Făcând o împărțire mai amănunțită, le întâlnim ca duhuri de dimineață, de prânz, de seară și de miez de noapte. În «Scara Raiului» se vorbește despre un suflet care de dimineață era războit de demonii slavei deșarte și ai poftelor rele, la amiază de demonii trândăviei, tristeții și mâniei, iar după amiază de demonii iubirii trupești, responsabili de patimile mizerabile ale pântecelui. Vedem, adică, cum duhurile rele lucrează în schimburi, pe tot parcursul zilei și al nopții”².

Din acest exemplu vedem că războiul nevăzut este permanent, iar „Sfinții Părinți ne învață că războiul împotriva patimilor este în principal un război împotriva duhurilor rele. Avva Pitirion a scris în acest sens că «cel ce biruie o patimă îl izgonește de la el și pe demonul acelei patimi»”³.

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 38.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 20.

³ **Ibidem**, p. 22.

Diavolii își pregătesc unii altora lucrarea sau lucrează împreună

„De multe ori dracul se așază în stomac și nu-l lasă pe om să se sature, chiar de ar mânca tot Egiptul și ar bea Nilul întreg. După mâncare pleacă ticălosul și îl trimite pe diavolul desfrânării, zicându-i: «Ia-l și tulbură-l», căci pântecele fiind plin nu va lupta mult. Și acela zâmbind, vine, și legându-i în timpul somnului mâinile și picioarele, face apoi toate câte le voiește, pângărindu-i sufletul și trupul prin întinăciuni, năluciri și curgeri”¹.

„Drac pe drac nu se scoate, dar cel al slavei deșarte trimite după cel al mândriei; cel al iușimii, după cel al ținerii de minte a răului; cel al lăcomiei pântecelui, după cel al desfrânării; cel al desfrânării, după cel al deznădejdiei. Și simplu grăind, cei următori după cei dinainte”².

Sfântul Simeon Noul Teolog a scris că „mare și anevoie de înțeles socotesc că este pentru toți această împreună-lucrare, răutate și uneltire a dracilor. Căci am cunoscut pe dracul fricii însoțindu-se și lucrând împreună cu dracul trândăviei, și pe acesta din urmă ajutându-l pe cel dintâi și întărindu-i lucrarea; de asemenea, pe cel dintâi sădind în suflet frica împreună cu învârtoșarea, iar pe al doilea întărind întunecarea, moleșeala, învârtoșarea și deznădejdea sufletului și a minții”³.

„Fiind apropiați de oamenii cu diferite pasiuni și susținându-le pe acestea, demonii au în ei ceva înrudit cu aceste pasiuni. De aceea se deosebesc după cei stăpâniți de pasiuni diferite. Dar ele lucrează într-o solidaritate, pentru că și patimile se țin în lanț. Chiar mândria, care pare patima cea mai spirituală, este produsul legării de suprafața lumii, de

¹ *Filocalia*..., vol. IX, pp. 217-218.

² *Ibidem*, p. 218, nota 445.

³ *Filocalia*..., vol. VI, pp. 37-38.

o nevedere a lui Dumnezeu ca suportul personal infinit al ei. Această vedere ar lua spiritului creat prilejul mândriei. Întristarea vine fără voia noastră aproape pe nesimțite, pentru nereușita în lucruri lumești de mai mare sau mai mică importanță. Ea poate ajunge până la disperare și la sinucidere. Pe unii îi face muți de întristare, pe alții surzi la cuvintele altora. Dar lucrează și asupra trupului și a lumii înconjurătoare, producând atracții sau pagube în ea, ca să ne întristeze, ca să ne mânie, ca să slăbească credința în Dumnezeu”¹.

„Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris: «Împărăția vicleană și pierzătoare a diavolului ațâță puterea poftitoare ca să dorească cele potrivnice firii, îndemnând-o să aleagă cele sensibile în loc de cele inteligibile; apoi le răscolește iuțimea (mânia) ca să lupte pentru lucrul sensibil ales de poftă; în sfârșit, învață rațiunea să nascocoască diferitele moduri ale plăcerilor celor după simțuri (ca să slujească astfel simțurilor). Cu un cuvânt ea așază ca stăpân peste aceste puteri (ale sufletului) lucrurile-sensibile, sau face să domnească peste facultățile sufletului legea pământului. Diavolul se ascunde în chip nevăzut în înfățișările lucrurilor sensibile și cheamă în chip amăgitor spre fiecare din ele dorințele sufletului prin fiecare simț. El face ca fiecare patimă să fie stăpânită de ceva corespunzător din cele sensibile. Fața diavolului este poleiala plăcerii, prin care pune stăpânire peste orice suflet ce se grăbește să o primească și prețuiește mai mult lucrurile sensibile care vrăjesc simțurile decât contemplarea celor inteligibile care îngrașă mintea»”².

¹ Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, pp. 483-484.

² *Ibidem*, p. 484.

Diavoli produc zgomote și se bat fizic

„Lupta cu diavolul are caracter mai ales duhovnicesc, însă dracii sunt cu adevărat ființe vii, în stare să producă chiar fenomene materiale, cum ar fi zgomote pe care pot să le audă alte persoane. Ei pot chiar să le pricinuiască celor pe care îi ispitesc vătămări fizice serioase, ca de pildă răni. Pe Sfântul Antonie cel Mare duhurile rele l-au bătut atât de nemilos la începutul vieții lui ascetice, încât a rămas întins pe pământ ca mort. A fost găsit în starea aceasta de către alții, în dimineața următoare. El i-a încredințat că durerile sale erau atât de mari încât, după spusele lui, rănilor făcute de către oameni n-ar fi putut niciodată pricinui asemenea suferințe”¹.

În cele ce urmează vom relata această întâmplare: „Într-o vreme, Sfântul Antonie cel Mare s-a retras într-un cavou, foarte izolat, unde a fost vizitat de diavol în chip real, încercând să-l ducă în ispită. S-au încins chiar lupte adevărate între cei doi, de pe urma cărora pustnicul a sângerat. O dată a fost atât de epuizat în urma caznelor pe care i le-a pricinuit vrăjmașul, încât a fost găsit aproape mort și dus în biserica celui mai apropiat sat, unde cunoscuții și rudele au început să-l jelească”². „Dar pe la miezul nopții, venindu-și în sine și ridicându-se puțin, când i-a văzut pe toți că dorm și numai pe cunoscutul lui că priveghează, Antonie i-a făcut semn să vină la el și l-a rugat să-l ridice și să-l ducă înapoi la mormânt, fără să-i trezească pe ceilalți din somn. Fiind dus de bărbatul acela acolo și închizând ușa, a rămas iarăși singur înăuntru. Dar neputând să stea în picioare din pricina rănilor, s-a rugat zăcând întins. Și după ce și-a terminat rugăciunea, a început să strige: «Eu, Antonie, sunt aici! Nu fug de bătăile voastre. Căci chiar de-mi veți pricinui mai multe rele, nimic nu mă va despărți de dragostea

¹ Arhiepiscop Vasili Krivoșein, *Op. cit.*, pp. 27-28.

² Mitropolit Nicolae Corneanu, *Op. cit.*, p. 52.

lui Hristos» (Romani 8,35), apoi a rostit din psalmi: *«De s-ar rânduî în jurul meu tabără, nu se va înfricoşa inima mea»* (Psalmul 26,5). Mirându-se că după rănilor pricinuite a îndrăznit să vină din nou în mormânt, Satana a chemat mai mulţi diavoli şi le-a zis plin de furie: «Pe acesta nu l-am biruit nici cu duhul desfrânării, nici prin bătaî, ci încă s-a umplut şi de îndrăzneală împotriva noastră. Să-l atacăm şi altfel». Şi, atunci noaptea, au făcut mare tărahoi, încât părea că tot locul se cutremură. Şi parcă desfăcând cei patru pereţi ai mormântului, diavolii intrau prin ei prefăcuţi în chipuri de lighioane şi şerpi. Şi tot locul acela s-a umplut de năluciri de lei, urşi, leopardi, tauri, şerpi, aspidi, scorpii şi lupi. Şi fiecare dintre acestea se comporta în felul său: leul răgea, vrând să se năpustească asupra lui; taurul părea că îl împunge cu coarnele; şarpele se târa şi nu ajungea la el şi lupul se repezea la el, dar era ţinut în loc. Hărmălaia tuturor era înspăimântătoare şi furia lor cumplită. Antonie, fiind lovit şi împins de diavoli, simţea o durere grozavă în trup, dar fără să se tulbure, priveghea şi mai mult cu sufletul. Gemea de durerea trupului, însă veghea cu mintea. Şi bătându-şi joc de draci, zicea: «Dacă voi aţi fi avut vreo putere, era de ajuns să vină la mine numai unul singur; dar de vreme ce v-a slăbănogit Dumnezeu, voi încercaţi să mă înfricoşaţi prin numărul vostru. E un semn al neputinţei voastre că aţi luat chipuri de animale. Dacă sunteţi tari şi aţi prins putere asupra mea nu zăboviţi, ci năvăliţi, iar dacă nu puteţi, de ce vă trudiţi în zadar? Nouă ne este pecete şi zid de apărare credinţa în Dumnezeu». Dar aceia, încercând multe, scrâşneau din dinţi, însă se făceau mai degrabă pe ei de râs, decât pe călugăr. Dumnezeu însă nu a uitat de pătimirea lui Antonie, ci a venit în ajutorul lui, căci privind acesta în sus, a văzut cum se deschide acoperişul şi o rază de lumină coboară spre el. Atunci dracii s-au făcut dintr-o dată nevăzuţi, durerea trupului monahului a încetat şi

mormântul întreg a fost luminat. Simțind ajutorul și răsuflând ușurat, Antonie a întrebat: «Unde ai fost Doamne? Pentru ce nu Te-ai arătat de la început, ca să-mi curmi suferința?». Și a auzit un glas: «Antonie, eram aici, dar am așteptat să-ți văd lupta. Deci, de vreme ce ai răbdat și nu te-ai lăsat biruit, de acum îți voi sta pururea în ajutor și numele tău îl voi face cunoscut pretutindeni». Auzind acestea, călugărul a plecat genunchii la rugăciune și s-a întărit atât de mult, încât simțea că acum are mai multă putere în trup, decât avusese mai înainte”¹.

Diavolii ne fac să uităm de păcate

Una dintre numeroasele consecințe ale păcatului strămoșesc este „uitarea, fiica întunecată a diavolului”².

Sfântul Teodor al Edesei a scris că „vrăjmașul vieții noastre, diavolul, micșorează păcatele noastre prin multe gânduri, și adeseori le acoperă cu uitarea, pentru ca noi să ne împușinăm ostenele și să nu ne mai gândim la plânsul pentru greșeli. Noi însă, fraților, să nu uităm de greșelile noastre, chiar dacă ni se pare că prin pocăință ni s-au iertat. Ci să ne amintim neconținut de păcate și să nu încetăm a plânge pentru ele, ca să câștigăm smerenia ca soață bună și să scăpăm de cursele slavei deșarte și ale mândriei”³.

Pocăința pentru păcatele săvârșite nu trebuie să înceteze odată cu mărturisirea și iertarea lor, ci este necesar să dureze întreaga viață. Aceasta nu pentru că Dumnezeu ar avea nevoie de o căință perpetuă din partea noastră, însă această atitudine este bună pentru progresul nostru duhovnicesc. Acest lucru

¹ **Sfântul Atanasie cel Mare**, *Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, pp. 198-199.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 119.

³ **Ibidem**, p. 242.

il învățăm de la Sfântul Siluan Athonitul, care „timp de cincisprezece ani a trebuit să lupte împotriva patimii mândriei ce se manifesta în cele mai diferite moduri”¹. Călugărul a mărturisit ulterior: „Am suferit mult din partea demonilor din pricina mândriei mele. Această mândrie consta îndeosebi în faptul că socoteam că nu mai aveam nevoie de căință pentru păcatele trecute. Chiar dacă păcatele ne-au fost iertate, toată viața trebuie să ne aducem aminte de ele și să ne întristăm, ca să păzim zdrobirea inimii. Nu am făcut așa și am încetat zdrobirea și mult am fost hărțuit de demoni”².

Cuviosul Nichita Stithatul ne îndeamnă și el în acest sens: „Chiar dacă ai părăsit toate păcatele, ți-ai mortificat mădulele și ți-ai înviat sufletul prin duh, și te-ai învrednicit de daruri mai presus de fire de la Dumnezeu, să nu-ți lași puterea cugetătoare a sufletului să lenească, ci obișnuiește-o să-și miște pururea amintirea în jurul păcatelor ce le-ai săvârșit și a chinurilor iadului, și socotește-te cu mintea vrednic de osândă. Învârtindu-ți astfel mintea în acestea și socotindu-te așa, îți vei păstra duhul înfrânt și vei avea în tine izvorul smereniei izvorând râurile harului dumnezeiesc, iar pe Dumnezeu căutând la tine și dându-ți din Duhul Său pentru sporirea inimii tale”³.

¹ **Arhimandritul Simeon**, *Iadul - calea spre Împărăție. Câteva reflecții asupra experienței chenozei la Sfântul Siluan Athonitul*, articol publicat în volumul: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui! Spiritualitatea Sfântului Siluan Athonitul. Tâlcuiri teologice”, Editura DEISIS, Sibiu, 2000, p. 44.

² **Jean-Claude Larchet**, *Formula „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!” în lumina tradiției patristice*, articol publicat în volumul: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui! Spiritualitatea Sfântului Siluan Athonitul. Tâlcuiri teologice”, Editura DEISIS, Sibiu, 2000, p. 50.

³ *Filocalia*..., vol. VI, p. 278.

Diavolul îl vrea pe om singur

„Călugărul, ca om pornit cu toată hotărârea pe drumul binelui desăvârșit, are în sfatul unui povățuitor de încredere o asigurare că va alege binele și nu răul. Dar diavolul îl îndeamnă pe călugăr și în general pe orice om să se încreadă numai în sine, tocmai ca să nu găsească o asigurare că va face binele. Și se folosește spre aceasta de voința omului de a se afirma și de a deveni tot mai mult, ceea ce ușor ajunge mândrie când omul nu vrea să sporească prin Dumnezeu, ci prin sine. De fapt, omul nu se cunoaște pe sine deplin fără ajutorul altora; și mai ales nu cunoaște toate urmările posibile ale faptelor sale, din lipsa lui de experiență, atâta vreme cât este necercat. Cunoașterea este un lucru comun: «co - gnoscere». Omul este întreg numai împreună cu alții și în ultima analiză cu Dumnezeu, Subiectul suprem. Asigurarea, întărirea fiecăruia este dată de «sunetul», de «glasul» deosebit al altui subiect, de «ecoul» pe care omul îl aude pornind de la altă persoană. Diavolul îl vrea pe om cu totul rupt de comuniunea cu alții, pentru ca să-l poată astfel goli cu totul de viață, să-l prăbușească în hăul pustiu al singurătății”¹.

Diavolii ne îndeamnă să chemăm și pe alții la păcat

„Sunt unii draci necurați, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuiesc nu numai pe noi să săvârșim păcatul, ci voiesc să facem părtași și pe alții la săvârșirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osândire. Am văzut un om care învăța de la altul deprinderea cea rea. Și cel care-l învăța pe celălalt, venind la simțirea de sine, a început să se pocăiască și s-a oprit de la rău, dar pocăința lui și-a pierdut tăria și rodul din pricina ucenicului”².

¹ *Filocalia*..., vol. IX, p. 531, nota 1081.

² *Ibidem*, p. 352.

Diavolii ne luptă și prin semenii noștri

„Diavolii îi aruncă pe oameni în întunericul cel mai din afară, fie înșelându-i, fie împingându-i pe cei ce ascultă de el. Se întâmplă uneori să ia și oameni păcătoși ca împreună lucrători cu ei spre înșelarea altora”¹.

„Furia dracilor este mare împotriva celor ce au făcut mari sporuri în contemplație (în vedere). Ei stau la pândă ziua și noaptea împotriva aceloră. Ei le stârnesc ispite cumplite prin cei ce viețuiesc împreună cu ei, iar prin ei înșiși le prilejuiesc lovituri spre înfricoșare. Sau se năpustesc împotriva lor chiar prin cei care-i laudă. Căci îi pizmuiesc pentru liniștea lor și îi supără în felurite chipuri, măcar că nu pot să-i întoarcă la nedreptate pe cei ce s-au predat pe ei lui Dumnezeu”².

Ce spun diavolii înainte și după săvârșirea păcatului

Un părinte al Bisericii a scris că „îl vei afla pe demon contrazicându-se, căci înainte de a păcătui, acesta ți-a spus că Dumnezeu este milostiv și iertător, ca să te îndemne la păcat, iar după ce ai păcătuțit, același îți va spune că Dumnezeu este nemilostiv și neiertător, ca să te ducă la deznădejde”³.

„Înainte de a cădea cineva, dracii îl ispitesc la păcat, îl împing și-l înduplecă, spunând că Dumnezeu este iubitor de oameni și iartă. Săgetându-l deci prin gândurile plăcerii legate de păcat și slăbindu-l și ducându-l la ea și înduplecându-l să facă voia lor, iar după aceea, voind să-l arunce în deznădejde și să-l scufunde în pierzania desăvârșită, îi șoptesc acestea: «Vai ție, ce ai făcut? Căci Dumnezeu este drept și nu te va ierta»”⁴.

¹ **Petru Florea**, *Op. cit.*, p. 56.

² *Filocalia*..., vol. VI, p. 241.

³ *Filocalia*..., vol. IX, p. 183, nota 366.

⁴ **Ibidem**, p. 152, nota 284.

„Vrăjmașul omului, ocrotitorul desfrânării, îi spune acestuia că Dumnezeu este iubitor de oameni și dă iertare pentru patima aceasta, ca una ce este naturală. Dar de vom lua seama la viclenia dracilor, vom vedea că după săvârșirea faptei, ei Îl numesc pe Dumnezeu Judecător drept și fără milă. La început au făcut așa, ca să ne îndemne la păcat, iar acum, ca să ne scufunde în deznădejde. Născându-se astfel întristarea și deznădejdea, nu ne putem plânge pe noi, sau ocări, sau căi pentru păcat. Iar când aceasta se stinge, ne ia iarăși în primire tiranul cu motivul iubirii de oameni a lui Dumnezeu”¹.

Deznădejdea

Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că „nicio armă nu este mai puternică în mâna diavolului decât deznădejdea. De aceea el nici nu se simte prea mulțumit când noi păcătuim, ci cel mai mult se bucură când ne lăsăm cuprinși de disperare”².

De aceea un părinte al Bisericii a afirmat că „deznădejdea ta este bucuria diavolului, care te oprește de la orice silință de a mai face ceva pentru a te mântui. Disperarea te paralizează, încât nu mai crezi nici în tine, nici în ajutorul lui Dumnezeu”³.

„Există pe lume un singur lucru mai rău decât a te îndoi de bine și de real, și acesta este să te îndoiești de iertare, odată ce ai trădat binele și realul. Căci îndoiala în iertare ne aruncă și mai adânc în rău, laolaltă cu întunecata plăcere masochistă care-ți insinuează: «după mine, potopul» și «cu atât mai rău pentru mine». Trebuie să credem în iertare pentru a îndrăzni să mărturisim răul pe care l-am săvârșit, pentru a îndrăzni să ne numim vină propria vină și pentru ca astfel să poată renaște încrederea care, numai ea, ne va da curajul să clădim din nou.

¹ **Ibidem**, pp. 229-230.

² **Sfântul Ioan Gură de Aur**, *Diavolul și magia...*, p. 30.

³ *Filocalia...*, vol. XI, p. 581, nota 840 b.

Cel care se îndoiește de iertare nu-și poate mărturisi păcatul, și cel care nu și-l mărturisește nu-i va cunoaște niciodată întreaga dimensiune”¹.

„Un frate l-a întrebat pe un călugăr bătrân: Părinte, despre ce grăiește psalmistul când spune: «*Nu este mântuire lui, întru Dumnezeuul lui*» (Psalmul 3,2). Bătrânul i-a dat următorul răspuns fratelui: Psalmistul grăiește despre gândul deznădejdiei pe care diavolii îl aduc în mintea omului păcătos, zicându-i: Nici acum și nici în lumea de dincolo nu este cu putință ca Dumnezeu să te mântuiască. Cu o astfel de ispită ei încearcă să-l arunce pe păcătos în deznădejde. Însă omul trebuie să înfrunte aceste gânduri cu alte cuvinte ale psalmistului: «*Domnul este întărirea mea, iar El va scoate din laț picioarele mele*» (Psalmul 24,15-16)”².

Diavolii ne acuză la Dumnezeu

Sub aparența unei false bunăvoințe față de noi, diavolul ne îndeamnă la săvârșirea păcatului, cu toate etapele acestuia, iar după ce ne prinde în capcanele lui, își dezvelește toată ura față de noi, denunțându-ne în chip nemilos la Dumnezeu „și cere pedepsirea noastră. Căci nimic nu îl desfată mai tare pe diavol decât omul pedepsit”³. Iar aceasta nu o face „din dragoste de dreptate, ci din dragoste pentru pedepsirea noastră, din ură rece, din plăcerea sterilă de a avea dreptate”⁴.

Un părinte al Bisericii a scris și el că „diavolul îl îndeamnă pe om la rău, ca apoi tot el să-l pârsască la Dumnezeu, pentru a-l lăsa sub stăpânirea lui. Dar când cel pârsat se mișcă

¹ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, pp. 31-32.

² *Flori din deșert*, traducere din limba engleză de Remus Rus, Editura Vremea, București, 2010, p. 83.

³ *Filocalia*..., vol. III, p. 104.

⁴ Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 32.

împotriva diavolului și nu se lasă «căzut» sub stăpânirea lui, el însuși aleargă la Dumnezeu, ca să scape de pâra aceluia”¹.

Despre diavol, ca acuzator sau pârâș al oamenilor, citim atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. Astfel, prorocul Zaharia a scris: „*Domnul mi l-a arătat pe Iosua, marele preot, stând în fața îngerului Domnului; iar diavolul stătea de-a dreapta lui ca să-l învinuiască*” (Zaharia 3,1). Apocalipsa consemnează că diavolul este „*pârâșul fraților noștri, cel ce ziua și noaptea îi părăște în fața Dumnezeului nostru*” (Apocalipsa 12,10).

Un mare gânditor apusean a scris că „odată ce omul a ascultat de diavol și a păcătuit, acesta se dezvăluie ca un dușman de moarte al omului, pe care-l înșelase până atunci, prefăcându-se că simpatizează cu idealismul răzvrătirii sale față de Dumnezeu. Și iată că el ne atrage într-o nouă coborâre a spiralei care se îndreaptă spre iad; el ne acuză la Dumnezeu, cu perfecțiune angelică, fără a mai lăsa loc gândului unei posibile reparații”².

„Aceasta pentru că el se conduce după legalitate, după binele pe care-l cunoștea el la origini, un bine gata făcut, oprit locului pentru veșnicie. De la căderea sa, el a pierdut sensul creației continue, al dinamismului imanent al realului. Mai presus de orice, el ignoră înțelesul dramei Răscumpărării. Nu știe și nu vrea să știe că Dumnezeu menține lumea în ființă în pofida greșelilor noastre, prin virtutea mereu creatoare a unei morți care este centrul Istoriei și al fiecăreia din istoriile noastre individuale”³.

„Astfel că, oriunde este condamnat fără milă aproapele nostru sau suntem condamnați noi înșine, să fim siguri că

¹ *Filocalia*..., vol. XI, p. 436, nota 614.

² Denis de Rougemont, *Op. cit.*, p. 31.

³ *Ibidem*, p. 32.

diavolul este cel care vorbește, acuzatorul care consideră iertarea drept o simplă greșeală de logică și harul drept o eroare de calcul statistic”¹.

Diavolii acuză sufletul ieșit din trup, iar îngerii îl păzesc

„Diavolul niciodată nu încetează să ne vorbească de rău la Dumnezeu. Această lucrare iubită de el, care este rezultatul urii adânci pe care o nutrește față de om, o înfăptuiește cu și mai mare râvnă îndeosebi în ceasul morții noastre, când are ultimul prilej pentru a ne câștiga. Astfel, când sufletul iese din trup, vrăjmașul diavol se năpustește asupra lui cu îndrăzneală și-l războiește și-l învinuiește și devine acuzator sever și înfricoșător al păcatelor lui”².

„Ceasul morții este cu adevărat înfricoșător și de aceea Biserica noastră în fiecare sâmbătă, la slujba Miezonopticii, a rânduit să-L rugăm pe Dumnezeu ca sufletul nostru să nu vadă chipul nesuferit și întunecat al demonilor celor răi, ci să fie luat de îngerii cei luminoși. De asemenea, pentru ceasul acesta greu al ieșirii sufletului din trup, la Pavecernița Mică ne rugăm în fiecare zi Maicii Domnului să ne ocrotească, acoperind sărmanul nostru suflet și izgonind departe chipurile întunecoase ale demonilor celor răi”³.

„Așadar, în vreme ce sufletul, după ieșirea lui din trup, este însoțit de îngeri și condus la cer, este atacat de demonii din văzduh, care încearcă să-i împiedice urcușul, arătându-i păcatele pe care le-a făcut pe pământ. De cealaltă parte, îngerii arată faptele bune pe care le-a săvârșit omul

¹ **Ibidem.**

² *Demonii și lucrările lor...*, pp. 34-35.

³ **Ibidem**, p. 35.

în viața lui pământească și ușurează mersul sufletului spre lumea cerească”¹.

În Biserica noastră este destul de adânc înrădăcinată credința în vămile văzduhului, conform căreia sufletele oamenilor păcătoși vor fi oprite de către demoni în drumul lor spre cer și aruncate în iad. Cei care acceptă această învățătură spun că diavolii sunt organizați în mai multe vămi, fiecare dintre ele corespunzând unui păcat sau grup de păcate înrudite, iar sufletul omului care în timpul vieții sale pământești a fost robit de unul dintre acele păcate va fi răpit de demonii pe care i-a slujit și va fi aruncat în iad. Părintele Gheorghe Băbuț, într-una din cărțile sale, vorbește despre douăzeci și patru de astfel de vămi.

Sfântul Apostol Pavel a scris că *„noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea scaunului de judecată al lui Hristos, pentru ca fiecare să primească după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău”* (II Corinteni 5,10).

De asemenea, Domnul Hristos Însuși a spus: *„Iar când va veni Fiul Omului întru slava Sa și toți sfinții îngeri cu El, atunci va ședea pe tronul slavei Sale. Și se vor aduna în fața Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții precum desparte păstorul oile de capre. Și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga. Atunci Împăratul va zice celor din dreapta Sa: «Veniți, binecuvântații Părintelui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Că am flămânzit și Mi-ați dat să mănânc; am însetat și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol, și M-ați îmbrăcat; bolnav, și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine». Atunci Îi vor răspunde dreptii, zicând: «Doamne, când Te-am văzut flămând și Te-am hrănit? Sau însetat și Ți-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și*

¹ Ibidem.

Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine?». Și răspunzând Împăratul, le va zice: «Adevăr vă spun, întrucât ați făcut unuia dintr-acești foarte mici frați ai Mei, Mie Mi-ați făcut». Atunci va zice și celor din stânga: «Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui. Că am flămânzit și nu Mi-ați dat să mănânc; am însetat și nu Mi-ați dat să beau; străin am fost și nu M-ați primit; gol, și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în temniță, și nu M-ați cercetat». Atunci vor răspunde și ei, zicând: «Doamne, când Te-am văzut flămând sau însetat sau străin sau gol sau bolnav sau în temniță și nu ți-am slujit?». Atunci le va răspunde, zicând: «Adevăr vă spun, întrucât nu ați făcut unuia dintr-acești foarte mici, nici Mie nu Mi-ați făcut». Și vor merge aceștia la osânda veșnică, iar dreptii la viața veșnică” (Matei 25,31-46).

Pornind de la aceste texte biblice, dar și de la altele care tratează același subiect, Biserica Ortodoxă a învățat dintotdeauna că Fiul lui Dumnezeu întrupat este Mântuitorul și Judecătorul lumii, fiindcă „*Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata I-a dat-o Fiului*” (Ioan 5,22), existând două judecăți, cea particulară, care are loc după ieșirea sufletului din trup, și cea universală sau de obște, care va avea loc la cea de-a doua venire în lume a Fiului lui Dumnezeu.

Dacă demonii din vămile văzduhului ar răpi sufletele celor păcătoși și le-ar arunca în iad acestea nu ar mai ajunge în fața Dreptului Judecător, afirmație care contrazice revelația dumnezeiască.

În cele ce urmează vom prezenta călătoria sufletului unui om credincios spre împărăția lui Dumnezeu: „Când sufletul iese din trup, vrăjmașul dă năvală asupra lui, războindu-l și ocărându-l cu îndrăzneală și făcându-se pârâș amarnic și înfricoșător al lui, pentru cele ce a greșit. Dar atunci se poate vedea

cum sufletul iubitor de Dumnezeu și preacredincios, chiar dacă a fost mai înainte rănit adeseori de păcate, nu se sperie de năvălirile și amenințările aceluia, ci se întărește și mai mult întru Domnul și zboară plin de bucurie, încurajat de sfinții îngeri care îl conduc, și împrejmuit ca de un zid de luminile credinței, strigând și el cu multă îndrăzneală vicleanului diavol: «Ce este ție și nouă, înstrăinatule de Dumnezeu? Ce este ție și nouă, fugarule din ceruri și slugă vicleană? Nu ai stăpânire peste noi, căci Domnul Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are stăpânire peste noi și peste toți. Lui i-am păcătuit, Lui îi vom răspunde, având zălog al milostivirii Lui față de noi și al mântuirii noastre cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierzătorule. Căci tu nu ai nimic cu slugile lui Hristos». Sufletul zicând acestea cu îndrăzneală, diavolul îi întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând să stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, zboară asupra vrăjmașului, pălmindu-l, ca pasărea numită oxypterix pe corb. După aceasta este dus cu veselie de sfinții îngeri în fața Dreptului Judecător, iar apoi la locurile hotărâte lui, potrivit cu starea lui”¹.

Diavolii ne războiesc după măsura stării noastre duhovnicești

„Duhurile rele ne războiesc în multe feluri. Au o experiență de mii de ani și, de aceea, observă și folosesc orice slăbiciune a noastră, încât atacurile lor să fie cât mai eficiente. Sfântul Apostol Petru a scris că *«potrivnicul nostru, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită»* (I Petru 5,8) pentru că el urmărește, neobosit, sufletele noastre și, ca un leu însetat de sânge, caută un prilej pentru a ne sfășia”².

¹ *Filocalia...*, vol. IV, pp. 147-148.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 42.

„În general, demonii ne războiesc după măsura stării noastre duhovnicești. Într-un fel îl luptă pe începător și altfel pe cel experimentat în viața duhovnicească. Oricum, în fiecare împrejurare, intensitatea războiului duhovnicesc nu depășește niciodată puterile celui războit. Sfântul Apostol Pavel a scris în acest sens că *«Dumnezeu nu va îngădui ca să fim ispitiți mai mult decât putem, ci odată cu ispita, va aduce și scăparea din ea, ca să putem răbda»* (I Corinteni 10,13)”¹.

„Diavolul are obiceiul să atace sufletul cu ceea ce găsește în fața sufletului, fie cu bucurie și cu părere de sine, fie cu întristare și cu deznădejde, fie cu oboseală covârșitoare, fie cu desăvârșită nelucrare, fie cu lucruri și cugetări nelavreme și fără folos, fie cu întunecime și ură nesocotită față de toate cele ce sunt. Și simplu grăind, cu materia pe care o află în fiecare suflet, cu aceea îl atacă spre a nu-i fi de folos, chiar dacă poate este bună și plăcută lui Dumnezeu”².

„Avva Isaac Sirul vorbește despre patru feluri de războaie demonice, care vin unul după altul și care urmează succesiv cele patru trepte ale maturității duhovnicești a omului: 1) Pe începătorii care sunt nesânguincioși și leneși în râvnă, diavolul îi atacă cu sălbăticie de la început, încât să-i facă să se teamă și s-o ia la fugă. Poate că Dumnezeu îngăduie ca aceștia să fie biruiți de ispită și nu-i ajută, pentru că au început lupta cu îndoială și răceală, fiind iubitori de sine și fricoși. Pentru aceștia s-a spus: *«Blestemat este cel ce nesocotește lucrările Domnului»* (Ieremia 48,10). Nu se întâmplă însă la fel cu începătorii care sunt simpli și lipsiți de răutate, pentru că pe aceia îi acoperă harul lui Dumnezeu și ei devin cu timpul sânguincioși și viteji”³.

¹ **Ibidem.**

² *Filocalia*..., vol. V, p. 223.

³ *Demonii și lucrările lor*..., pp. 42-43.

„Pe cei care au trecut în etapa a doua, diavolul nu-i atacă imediat, pentru că vede că au râvnă și cuget nevoitor. Așteaptă ca râvna lor să se răcească și să înceapă a trândăvi. Atunci harul dumnezeiesc este alungat din suflet și se îngăduie lucrarea ispitelor. Pricina principală a ispitelor acestora este risipirea gândurilor, care se datorează leneviei. De asemenea, iubirea de plăceri trupești și iubirea odihnei. În etapa aceasta, ostenitorii sunt încercați și cu părăsirea pedagogică a lui Dumnezeu, încât să învețe să-L caute, precum copilul pe mama lui. Când prin încercările acestea sunt conduși la osândirea de sine și râvna lor se înfierbântă iarăși, atunci Dumnezeu le trimite ajutor ceresc, pe când diavolul, văzându-i puternici în războiul duhovnicesc, folosește altă tactică. Astfel, se străduiește să-i îndepărteze de ei pe îngerii lor păzitori, sădindu-le cugete de mândrie, gândindu-se că prin puterea lor îl biruie pe vrăjmaș, sau încearcă să-i amăgească prin vise și vedenii mincinoase. Dacă se dovedesc, însă, înțelepți și viteji, păzind în minte pomenirea lui Dumnezeu, nu vor fi amăgiți. Atunci vrăjmașul pune în practică ultimul său plan, tulburându-le mintea nevoitorilor cu nălucirile lucrurilor simțite și al mișcărilor pătimase pe care le provoacă acestea, pentru a-i târî în săvârșirea păcatului cu cugetul. Căci vicleanul știe foarte bine că, în viața duhovnicească, atât biruința, cât și înfrângerea depind de cuget. Prin războiul acesta este încercat devotamentul nevoitorilor față de Dumnezeu, adică dacă pentru iubirea Lui sunt gata să nesocotească nălucirile, să înăbușe plăcerile trupești și să-și păstreze cugetul smerit. Cei ce se dovedesc slabi vor fi părăsiți ca gunoaiile de către dumnezeiescul har și vor cădea în mâinile vrăjmașului, fiindu-le zădărnice și nevoințele lor de la început”¹.

„Aceasta este tactica generală și strategia războiului diavolesc, după cum ne-o descrie avva Isaac Sirul. Care sunt însă

¹ **Ibidem**, pp. 43-44.

mijloacele pe care le folosesc demonii în războiul lor împotriva noastră în aceste patru etape? În ce fel ne războiesc?”¹.

„1) Ne războiesc prin cugete. Acesta este cel mai obișnuit mijloc de războire diavolească. Patericul numește cugetele «semințe ale demonilor». Desigur, când vorbim despre cugete, ne referim la cugetele pătimăse, adică cele care alcătuiesc în mintea noastră forma vreunui lucru material sau persoane încărcate de patimă. Căci există și cugetele simple sau omenești, precum de asemenea și cele nepătimăse sau îngerești. Demonii, așadar, sădind cugete pătimăse, se străduiesc să ne înrobească mintea, fiindcă, «dacă mintea nu-și închide ochii, comoara nu va fi furată» (Sfântul Ioan Sinaitul). Sfântul Ioan Casian spune că «este cu neputință ca duhurile necurate să pătrundă în om, până nu-i stăpânesc mai întâi mintea. În continuare îi dau la o parte acoperământul ocrotitor al minții, care este frica și pomenirea lui Dumnezeu, și după aceea îl atacă, aflându-l neînarmat și lipsit de ajutor dumnezeiesc. Astfel, îl biruiesc ușor și locuiesc în el ca și când acolo ar fi adevăratul lor sălaș»².

„Cugetele sunt ca tâlharii, care înrobesc mai întâi mintea, paznicul sufletului, și după aceea jefuiesc comoara duhovnicească. Sfântul Nil Sorski dă un exemplu despre cum se întâmplă acest lucru: «Adică, de pildă, cugetul slavei deșarte, ca un trădător viclean, care trădează o cetate frumoasă, le deschide porțile sufletului tuturor demonilor. Și, într-adevăr, gândește-te cu plăcere la virtuțile tale, ca și cum ar fi fost rodul ostenelilor și puterilor tale, și vei vedea atunci cu câtă grabă se va năpusti răutatea în sufletul tău»³.

„2) Ne războiesc prin patimile care există în noi, răvășindu-ne toate cele trei părți ale sufletului. «Diavoli - spune

¹ **Ibidem**, p. 44.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, pp. 44-45.

Sfântul Maxim Mărturisitorul - ori înfierbântă partea doritoare a sufletului, ori o tulbură pe cea simțitoare, ori o întristează pe cea cugetătoare». Și completează: «De la patimile care se află în sufletul nostru, demonii iau pricină și mișcă în noi cugetele pătimase. Apoi cu acestea războiesc mintea și o silesc să încuviințeze păcatul. După ce o înving, o conduc la păcatul cu cugetul și, când acela este săvârșit, îl pun și în faptă»¹.

„3) Ne războiesc prin simțurile trupești, și îndeosebi prin văz. Însuși Domnul Hristos, vrând să ne păzească de desfrânarea prin văz, a spus: «*Oricine se uită la o femeie spre a pofti a și desfrânat cu ea în inima lui*» (Matei 5,28). Sfântul Nicodim Aghioritul numește simțurile «întrări ale păcatului» și «ferestre prin care moartea intră în sufletul nostru». Aceasta se întâmplă atunci când le lăsăm necercetate, ca să guste din plăcerile vătămătoare de suflet și aducătoare de moarte. Sfântul Ioan Scărarul ne explică faptul că din simțuri se nasc cugetele rele. Deseori o priveliște frumoasă, o atingere de mână, un miros plăcut sau un glas dulce dau pricină cugetelor desfrânării să pătrundă în inimă. Însă se poate întâmpla și contrariul, din pricina cugetelor desfrânării, trupul se mișcă spre patimă. Astfel, se întâmplă ca anumite patimi să pornească din lăuntrul nostru și să se manifeste în trup, iar altele să plece din simțurile trupești, să provoace plăcere și, în continuare, plăcerea să ne înrobească mintea»².

„4) Dacă demonii ne războiesc prin cugete, patimi și simțuri, cu atât mai mult ne războiesc prin închipuire. Închipuirea este mai subțire decât simțurile și mai groasă decât mintea, de aceea se și află între acestea. Este un fenomen apărut după căderea omului în păcat, ceea ce înseamnă că, înainte de cădere, Adam nu avea închipuire. Dumnezeu și îngerii nu au

¹ **Ibidem**, p. 45.

² **Ibidem**.

închipuire, ci doar oamenii și diavolii. De aceea, închipuirea este un cărauș bun al lucrării satanice”¹.

„5) Ne războiesc, de asemenea, și prin mijlocirea semenilor noștri. Adică, folosind ca instrumente ale lor pe alți oameni, ne aruncă fie în nenorociri, fie în păcat. Sfântul Maxim Mărturisitorul a scris că, după cum diavolul l-a ispitit pe Domnul Hristos prin mijlocirea cărturarilor și a fariseilor, așa ne războiește neconținut și pe noi, ridicându-i împotriva noastră pe alți oameni, și îndeosebi pe cei care nu știu ce este frica de Dumnezeu”². Sfântul Ioan Carpațiul a afirmat că „precum Dumnezeu voiește ca om prin om să se mântuiască, așa se sâr-guiește și Satana, ca om prin om să se piardă. De aceea nu te lipi de bărbatul disprețuitor, viclean și limbut, ca să nu mergi cu el la munci. Căci de abia dobândește cineva mântuirea stând în preajma celui drept. Dar dacă trăiește cu cel viclean, va cădea în valuri, cum se umple cineva de lepră, fără să bage de seamă. Și cine va avea milă de cel ce s-a apropiat cu voia lui de balaur? Fugi deci de cei neînfrânați la limbă, de cei porniți spre sfadă și de cei ce tulbură cu mădularele dinăuntru și din afară”³.

„6) Demonii au putința de a ne vătăma și prin deochi, cum se spune în popor. În cazul acesta, se sprijină pe răutatea oamenilor care ne invidiază pentru anumite bunătăți (sănătate, bogăție, ranguri, viață familială fericită etc.). Dacă nu participăm la Tainele Bisericii, demonii pot să ne lipsească de aceste bunătăți prin deochi, care ne este provocat de acești semeni invidioși ai noștri. Biserica a cuprins în cărțile de rugăciuni o rugăciune specială «pentru deochi», pe care preoții o citesc celor care au fost deocheați, rugându-L pe Dumnezeu să-i scape de «toată lucrarea diavolească, de toată influența

¹ *Ibidem*, pp. 45-46.

² *Ibidem*, p. 46.

³ *Filocalia*..., vol. IV, p. 168.

satanică și de vătămarea cu ochiul a oamenilor răufăcători și vicleni». La o întrebare referitoare la deochi, părintele Paisie Aghioritul a răspuns: «Oamenii cuprinși de invidie și răutate - puțini sunt aceia - ei sunt cei care deoache». O femeie, de pildă, vede un copil fericit alături de mama sa și zice cu răutate: «De ce n-am avut eu un astfel de copil? De ce i l-a dat Dumnezeu acesteia?». Atunci copilul acela poate fi vătămat; nu mai doarme, plânge, se chinuie, pentru că femeia aceea a rostit vorbele cu răutate. Și dacă acel copil s-ar îmbolnăvi și ar muri, ea ar simți bucurie în suflet. Altul vede un vițeluș, îl dorește cu ardoare, și acela moare îndată”¹.

„7) Un alt mijloc de războire este prin boli și, în general, prin suferințe trupești. Diavolul, provocându-ne boli, se străduiește să facă să ne pierdem răbdarea și să-L hulim pe Dumnezeu. Faptul că multe boli sunt provocate de către demoni, desigur, cu îngăduința lui Dumnezeu, îl vedem la vindecarea femeii gârbove din Evanghelie, când Domnul Hristos a spus că *«această fiică a lui Avraam a fost legată de Satana de optsprezece ani»* (Luca 13,16), pentru a ne arăta că boala ei se datora lucrării diavolești”².

„Aceeși pricină avea și boala Sfântului Apostol Pavel, după cum chiar el a mărturisit: *«Datu-mi-s-a mie un ghimpe în trup, un înger al Satanei să mă bată peste obraz»* (II Corinteni 12,7)”³.

„Sfânta Singlitichia, care suferea de boli îndelungate și dureroase, a spus în legătură cu aceasta: «Diavolul aduce boli chinuitoare și grele, încât prin acestea să stingă iubirea de

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 46-47.

² *Ibidem*, p. 47.

³ *Ibidem*.

Dumnezeu a celor care suferă. Și face ca trupul să le fie cuprins de friguri puternice și chinuit de sete nesuferită»¹.

„8) Un alt mijloc de războire este și înfricoșarea. Diavolul se străduiește să ne înfricoșeze prin zgomote exterioare, trăsnete și voci, încât să ne descurajeze de la orice lucrare duhovnicească - îndeosebi de la rugăciune sau chiar să ne arunce în amăgire. Zgomotele acestea nu sunt provocate din cauze naturale obișnuite, și tocmai de aceea stârnesc teamă. Sfântul Nil Ascetul a spus că cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea curată și nerisipită va auzi lovituri și bătăi și voci și va suferi chinuri trupești de la demoni”².

„Spre înfricoșare, de asemenea, dar la cei înaintați în trăirea duhovnicească, apar în persoană însuși demonii, de fiecare dată purtând alte chipuri. Sfântul Antonie cel Mare, luptător experimentat împotriva demonilor, ne spune că aceștia se preschimbă în fiare însetate de sânge, în reptile scârboase, în balauri înfricoșători, în uriași și mulțimi de ostași”³.

„Pe cei care nu se împotrivesc voii rele a diavolilor, aceștia nu-i războiesc, pentru că-i socotesc de-ai lor. Oamenii aceia s-au supus patimilor și s-au făcut asemenea demonilor. Ei au devenit atacatori și războinici împotriva lor înșiși. Demonii se străduiesc doar să-i țină într-o stare de liniștire, ascunzând cu grijă prezența lor. Astfel, îi fac fie să uite de ei, fie să se îndoiască de demonica lor existență!”⁴.

„Ceva asemănător pătesc cei care trândăvesc și se relaxează, sau chiar părăsesc lupta duhovnicească. Devin ei singuri demoni pentru sinele lor. Monahul nesânguincios, spune Sfântul Ioan Sinaitul, care a ajuns să-și părăsească

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, pp. 47-48.

³ **Ibidem**, p. 48.

⁴ **Ibidem**, p. 38.

chilia și asceza, s-a făcut sieși demon. Cel mândru, iarăși, nu are nevoie de atacurile demonilor, căci el s-a făcut sieși demon și războinic. Însă cum se chinuiesc singuri cei care nu se împotrivesc instinctelor patimilor lor? Arzând de pofta cumplită de a-și împlini voia, căci voile lor li se fac demoni și acestea îi chinuie pe ei, ca să le îplinească”¹.

„Așadar, atunci când ne ispitim singuri pe noi, diavolul nu se mai ostenește să ne ispitească. N-are Satana nevoie să-i ispitească pe cei care se ispitesc singuri și se târăsc mereu pe pământ plini de griji omenești. Cununile și biruința sunt pregătite pentru cei care sunt ispitiți de către diavol și nu pentru cei cărora nu le pasă de Dumnezeu”².

„Însă când cei nesânguincioși vor să se îngrijească de mântuirea lor, aruncând de pe ei jugul demonic, atunci vor întâmpina toată sălbăticia duhurilor rele. Așa cum regele Egiptului a devenit mai sever față de israeliți când i-au cerut, cu poruncă de la Dumnezeu, să-i lase să plece de sub stăpânirea lui, în același fel se tulbură și diavolul când vede venind mila lui Dumnezeu peste vreun suflet, ca să-l tămăduiască. Ridică împotriva lui toate patimile și-l războiește cu o sălbăticie de necrezut”³.

Cuviosul Isaia Pustnicul a scris că „vrăjmașii pun toată puterea să-l războiască pe om. Deci să nu cauți, frate, să te odihnești cât ești în trupul acesta, nici să nu te încrezi în tine dacă te vezi în vreo vreme odihnit de patimi. Deoarece diavoliile le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, gândind că poate omul socotește că și-a desfăcut inima de ele și că se odihnește,

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem, pp. 38-39.

iar apoi ei vor sări deodată asupra bietului suflet ca să-l răpească pe el ca pe o vrabie”¹.

Alte ispite ale demonilor

Printre ispitele aduse de diavoli asupra oamenilor este și aceea de a nu crede în Dumnezeu, fiindcă El nu există, după cum a scris psalmistul David: „*Zis-a cel nebun întru inima sa: «Nu este Dumnezeu!»*” (Psalmul 52,1).

Renumitul filosof german Friedrich Wilhelm Nietzsche a afirmat că Dumnezeu a murit. Principalii adepți ai ideii morții lui Dumnezeu (teotanatologie) au fost creștinii: Gabriel Vahanian, Paul van Buren, William Hamilton, John Robinson, Thomas J. Altizer, Mark C. Taylor, John D. Caputo și Peter Rollins, precum și rabinul Richard L. Rubenstein.

Pe cei care acceptă existența lui Dumnezeu în afara revelației supranaturale vrăjmașul îi face să creadă în dumnezei falși, în zei.

Pe creștini diavolul se străduiește să-i abată de la credința cea adevărată spre tot felul de erezii, după cum a scris Sfântul Apostol Pavel, „*că va veni o vreme când nu vor mai suferi învățătura cea sănătoasă, ci - dornici să-și desfăteze auzul - își vor grămădi învățători după poftele lor și își vor întoarce auzul de la adevăr și se vor abate către basme*” (II Timotei 4,3-4).

Pe cei statornici în credința cea adevărată diavolul îi îndeamnă să nu împlinească poruncile lui Dumnezeu. Sfântul Iacov însă a afirmat: „*Ce folos, frații mei, dacă cineva zice că are credință, dar fapte nu are? Oare poate credința să-l mântuiască? Fiți dar împlinitori ai cuvântului lui Dumnezeu și nu numai ascultători ai lui - amăgindu-vă pe voi înșivă*” (Iacov 2,14 și 1,22).

¹ *Filocalia*..., vol. XII, p. 128.

Pe dreptslăvitorii care împlinesc poruncile lui Dumnezeu vrăjmașul îi luptă cu mândria.

În cele ce urmează vom vorbi despre aceste ispite aduse de demoni asupra oamenilor, cu excepția neîmplinirii poruncilor lui Dumnezeu și a mândriei, pe care le-am prezentat deja.

Păgânismul, zeii, idolii și hrana demonilor

După învierea Sa din morți, Domnul Hristos le-a zis Sfinților Săi Apostoli: *„Datu-Mi-s-a toată puterea în cer și pe pământ. Drept aceea, mergeți și învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit Eu vouă. Cel ce va crede și se va boteza, se va mântui; dar cel ce nu va crede, se va osândi”* (Matei 28,18-20 și Marcu 16,16). Din cuvintele Mântuitorului înțelegem că cei ce nu acceptă învățătura creștină nu pot intra în împărăția lui Dumnezeu.

Toți oamenii din lume, indiferent de rasa din care fac parte, fie că sunt creștini sau de altă religie, fie că sunt drepti sau păcătoși, poartă în ei chipul lui Dumnezeu. Întrucât și necreștinii săvârșesc anumite fapte bune, acestea nu li se socotesc? Nu îi ajută să dobândească raiul? Din nefericire, cei nebotezați se află sub stăpânirea diavolului și chiar dacă săvârșesc fapte bune nu beneficiază de protecția și ajutorul Domnului Hristos, care a spus fără echivoc în acest sens că *„cel ce nu este cu Mine este împotriva Mea, iar cel ce nu adună cu Mine, risipește”* (Matei 12,30).

Zeul este o divinitate în care cred și pe care o slujesc păgânii, în timp ce idolul este statuia sau reprezentarea materială a unui zeu.

Întrucât Lucifer, din mândrie, a considerat că „era tot atât de vrednic să fie cinstit ca și Dumnezeu”¹, el a încercat să ia locul lui Dumnezeu, însă bineînțeles că nu a reușit, de aceea în prima poruncă din Decalogul pe care i l-a revelat lui Moise, Dumnezeu i-a zis: *„Eu sunt Domnul, Dumnezeu tău. Să nu ai alți dumnezei în afară de Mine. Să nu-ți faci chip cioplit, și nici vreo asemănare cu ceva din câte sunt în cer, acolo sus, ori din câte sunt pe pământ, aicea jos, ori din câte sunt în apele de sub pământ. Să nu te închini lor, și nici să le slujești”* (Ieșire 20,2-5).

Dacă în universul spiritual Lucifer nu a fost cinstit ca și Dumnezeu, încearcă aceasta în lumea materială, cu orice om, oricât de înalt ar fi din punct de vedere spiritual, din moment ce după botezul Domnului Hristos a avut impertinența să-L ducă *„pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor și I-a zis: «Pe acestea toate Ți le voi da Ție dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina»”* (Matei 4,8-9).

Întrucât nu există un manual de martirizare a celor care au îmbrățișat credința creștină, iar prigonitorii acestora din diverse colțuri ale lumii și din epoci diferite n-au avut cum să se cunoască și să comunice între ei, dar cu toții le-au cerut creștinilor să se lepede de Hristos și să aducă jertfe zeilor pentru a scăpa cu viață, este clar că această idee le era întotdeauna insuflată de vrăjmașul, căruia i se închinău păgânii prin intermediul cultelor idolatre, fiindcă așa cum a scris psalmistul, inspirat de Dumnezeu, *„toți zeii păgânilor sunt demoni”* (Psalmul 95,5).

În Vechiul Testament citim că *„filistenii au luat chivotul lui Dumnezeu și l-au dus de la Eben-Ezer la Așdod, în casa zeului Dagon; și l-au așezat lângă statuia lui Dagon. Iar locuitorii Așdodului s-au sculat a doua zi devreme și au intrat în casa lui Dagon și s-au uitat; și, iată, Dagon zăcea căzut cu*

¹ Ellen G. White, *Adevărul...*, p. 28.

fața la pământ înaintea chivotului Domnului. Și l-au ridicat pe Dagon și l-au pus la locul lui. Dar mâna Domnului era grea asupra celor din Așdod și i-a rănit și i-a lovit cu buboaie în șezut. Și a fost că a doua zi, sculându-se ei dis-de-diminează, iată, Dagon zăcea din nou cu fața la pământ înaintea chivotului legământului Domnului; dar capul lui Dagon și amândouă tălpile picioarelor lui zăceau rupte pe dunga pragului; și amândouă palmele mâinilor lui căzuseră pe podele; doar spinarea lui Dagon mai rămăsese” (I Regi 5,1-4). „Această relatare biblică vădește clar legătura dintre demoni (zei) și statuile închinatelor lor. Idolul pe care îl vedeau toți era Dagon, dar cel răsturnat cu fața la pământ era demonul, aruncat jos de slava lui Dumnezeu. Chiar el a căzut cu fața la pământ, doborând și răsturnând idolul care îl reprezenta”¹.

Ofrandelor sau jertfelor de animale aduse înaintea idolilor reprezintă „un fel de sursă de hrană a demonilor. Sfântul Vasile cel Mare a scris în acest sens: «Diavoli, care sunt căzuți pradă voluptății și patimilor, se delectează și se hrănesc cu ofrandele aduse zeilor. În timp ce jertfelor ard în foc, sângele lor se transformă, prin ardere, în vapori, și, descompunându-se în felul acesta în particule fine, se prefacă într-o stare ce corespunde esenței demonilor. Ei se hrănesc cu emanații, desigur nu așa, ca și cum le-ar mânca, sau și-ar umple cu ele pântecele, ci asemeni unor animale, stridii și a altor făpturi de acest gen, care primesc hrana cu întreaga lor ființă. Din această pricină diavoli devorează cu lăcomie gazele ce se produc în urma arderii jertfelor, și inhalează fumul aromelor aprinse, ca substanțe pe care și le-au adaptat pentru hrană»”².

„Prin aceasta se explică, de altfel, cultul jertfirilor în fața statuielor idolilor la popoarele păgâne. Toți idoli la care

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 40.

² **Ibidem**, pp. 39-40.

se închină păgânii sunt înconjurați și însoțiți de prezența unor demoni, care își găsesc plăcerea în jertfele necurate. Pe lângă măcelăriile din vechime, acolo unde era aruncat sângele alterat și închegat se aciuau câinii, lacomi după astfel de hrană. La fel și demonii, robi ai lăcomiei, căutând plăcere în miasmele și putrefacția sângelui jertfelor arse, dau târcoale jertfelnicilor și statuilor consacrate lor înșile. Se prea poate să se alimenteze din asta chiar corpurile lor. De aceea, cei care întrebuințează ca hrană jertfele pregătite idolilor sunt considerați participanți la masa demonilor (I Corinteni 10,21). Când se aduce jertfă unui idol, o parte a acesteia este destinată demonului prezent acolo, deoarece diavoli consumă o anumită parte și din sângele prefăcut în aer (gaze), și din fumul grăsimii, și din alte prinoase. Și de aceea, cel care bea din paharul umplut pentru jertfire bea din paharul demonului (I Corinteni 10,21)”¹.

Vrăjitoria și satanismul

„Cea mai gravă formă de lepădare de Dumnezeu și de supunere sub stăpânirea diavolului este vrăjitoria cu toate ramurile ei, o rană socială dezgustătoare, o «religie diavolească» cu multe chipuri și multe denumiri, care le-a condus pe numeroasele lor victime la distrugere sufletească și trupească”².

„De la început și până astăzi, «*Satana, cel ce înșală pe toată lumea*» (Apocalipsa 12,9), se străduiește să ni se arate ca un Dumnezeu adevărat. În fiecare epocă are susținători care, fie de nevoie, fie de frică, îl recunosc ca ocotitor al lor și împlinesc cu râvnă voile sale. Dintre aceștia, Satana i-a ales pe «preoții» lui, care i se închină în

¹ **Ibidem**, pp. 40-41.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 59.

ritualuri tainice și înfricoșătoare, oferindu-i de la simplă tămâie până la jertfe omenești”¹.

„Există, din păcate, oameni cu mintea vicleană, care doresc să-l slujească pe diavol. Îl invocă, îl cheamă să intre în ei, îl roagă să le stăpânească sufletele. De ce? În felul acesta vor să dobândească putere suprafirească și să provoace uimire și teamă semenilor lor. Adică suferă profund de patima iubirii de stăpânire, a slavei deșarte și a mândriei. Își doresc desfătări materiale și trupești. Astfel, diavolul îi folosește ca pe niște unelte ale lui. Prin mijlocirea lor lucrează «semne și năluciri», cu puterea pe care, duh fiind, o are din firea lui”².

„Aceștia sunt vrăjitorii, sataniștii, spiritiștii, hipnotizatorii, medium-urile și mulți alții asemenea lor, care dobândesc puteri trupești și spirituale suprafirești. Ei rup funiile ca pe niște fire subțiri de ață. Sparg stânci. Retează copacii falnici ca pe niște paie. Se ridică în văzduh sau mută obiecte fără să le atingă. Le arată celor deznădăjduiți și nemângâiați «duhuri» ale așa-ziselor rude moarte ale acestora, care vorbesc cu ei sau le dau mesaje prin metoda scrierii automate. Fac pe profeții sau vădesc păcate nespovedite, încât să le uimească și să le înfricoșeze pe viitoarele victime. Fac pe tămăduitorii în boli pe care, desigur, chiar ei le-au provocat. Îi îngrozesc pe oamenii simpli creându-le probleme familiale și sociale, sau pe cei care suferă de boli psihice și trupești, silindu-i prin acestea să caute «soluții» sau «terapie» chiar la ei”³.

„Vrăjitoria se împarte în albă și neagră. Cea albă, după cum spun cei care o practică, aduce sănătate și fericire, fără să provoace vătămare cuiva. Dimpotrivă, vrăjitoria neagră este vătămătoare și distrugătoare. Oricum, în ambele cazuri se fac

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem, pp. 59-60.

invocări ale lui Satana și se săvârșesc fapte în fața cărora orice om normal se înfricoșează”¹.

„Este foarte primejdioasă preocuparea cu orice fel de vrăjitorie, chiar și din simplă curiozitate. De pildă urmărirea unei emisiuni de televiziune care-i arată pe diferiți reprezentanți ai ocultismului dovedindu-și însușirile lor, citirea cărților care ne introduc în spațiul vrăjitoriei, sau ascultarea de muzică cu conținut satanic, oricât de nevinovate ar părea, îl pot târî pe omul neatent în ghearele diavolului. Chiar simpla folosire a numelui Satanei sau a anumitor simboluri ale lui acționează și îi influențează direct pe cei care se ocupă cu acestea, indiferent dacă primesc sau nu puteri diavolești”².

„Iar dacă unora refugierea în vrăjitorie li se pare nepriimejdioasă sau chiar folositoare, să aibă în vedere că diavolul lucrează ca un înșelător, care oferă câteva daruri și făgăduieli, cu scopul de a prinde victima în ghearele lui. Adică oferă răsplăți imediate, dar cu timpul îl face pe om unealtă a sa”³.

„În zilele noastre, din păcate, există o redeșteptare a vrăjitoriei și a satanismului. Și cel mai rău este faptul că promotorii acestora și-au băgat coada și în spațiul jocurilor și al literaturii pentru copii și adolescenți. Astfel, copilul se obișnuiește cu înfricoșătoarele chipuri satanice, cu violența și cu sadismul, aflând în același timp că problemele și greutățile vieții pot fi rezolvate în mod nedureros, prin mijloace vrăjitorești. Acesta își formează impresia că vrăjitoria este atrăgătoare și folositoare și că prin acțiuni simple îi pot reuși toate, pentru aceasta fiind îndeajuns să-și cultive așa-zisele puteri ascunse care există în el și să devină un mic dumnezeu”⁴.

¹ **Ibidem**, p. 60.

² **Ibidem**.

³ **Ibidem**, pp. 60-61.

⁴ **Ibidem**, p. 61.

„În spațiul larg al vrăjitoriei întâlnim și ghicirea, care, cu ajutorul duhurilor rele, se străduiește să afle conținutul tainic al viitorului sau al celor ascunse și să prezică evenimente din viitor sau să găsească obiecte pierdute. Există multe feluri de ghicire, precum ghicitul în palmă, în visuri, în morți, astrologia etc. În afara vrăjitorilor de acest fel, mai umblă și multe vrăjitoare șarlatane (prezicătoare, văzătoare în cărți, în cafea etc.), pentru că, din păcate, nu lipsesc nici amatorii naivi ai acestor fenomene «paranormale»”¹.

„O atenție deosebită trebuie acordată vrăjitorilor camuflați, fermecătorilor. Aceștia, folosind diferite obiecte sfinte (icoane, lumânări, tămâie etc.), îi înșală, prin prezența lor evlavioasă, pe creștinii nebănuitori. Se duc la biserică, își fac semnul Sfintei Cruci și în templele lor demonice se folosesc de psalmii lui David, de numele sfinților, ale Maicii Domnului, chiar și ale Sfintei Treimi. Invocările acestea sunt cunoscutele «descânțece», care sunt întâlnite de obicei în lucrările vrăjitoarești. Mulți cred că descânțecile sunt ceva precum exorcismele, pe care le citesc preoții pentru izgonirea duhurilor rele. Însă aceasta este o mare greșeală! Descânțecile nu numai că nu au legătură cu Biserica, dar sunt și curse ale Satanei. Este cu neputință ca cineva să cheme în același timp harul lui Hristos și puterea Satanei. Sfântul Apostol Pavel ne-a atras luarea aminte în acest sens când a scris: *«Nu vă înjugați la jug străin cu cei necredincioși, căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce părtășie are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos și Veliar? Sau ce are laolaltă un credincios cu un necredincios?»* (II Corinteni 6,14-15)”².

„Orice descântec, așadar, are proveniență demonică. Și aceasta se vedește nu numai din boscorodelile vrăjitoarești din

¹ Ibidem.

² Ibidem, pp. 61-62.

care este alcătuit, ci și din materialele vrăjitoarești care-l însoțesc: cuțit cu mâner negru, ață roșie, forme de stele în cinci colțuri, picături de ulei, cărbuni aprinși, fâșii roșii de pânză etc. Chiar și obișnuitul scuipat de deochi are proveniență magică. Mulți obișnuiesc să scuipe vreun om sau vreun obiect, ca să nu-i deoache. Însă practica aceasta este folosită de vrăjitori. Este o practică de înjosire a omului, care se întinde până la blasfemierea lui Dumnezeu, de vreme ce omul este chip al Său”¹.

„Demonii, pentru că au aparținut cetelor îngerești, au învățat anumite taine ale lumii, pe care nu le-au uitat după căderea lor din cer. Ei se străduiesc să-i supună pe oameni, atrăgându-le atenția și interesul asupra lor prin dezvăluirea acestor taine, înzestrându-și adepții chiar cu capacități mai presus de fire”². „Din această pricină vrăjitorii și descântătorii se vădesc făcători de lucruri surprinzătoare, stăpânesc otrăvurile și cutează împotriva focului și apelor”³. Cu toate acestea însă, „diavolii nu știu nimic din cele viitoare dintr-o cunoștință de mai înainte”⁴, ne spune Sfântul Ioan Scărarul.

Ocultismul și falsele religii

„În ultimii ani, în spațiul tradițional al vrăjitoriei și al religiilor răsăritene au pătruns multe grupuri sau secte ale falselor religii, ele înflorind îndeosebi în societățile dezvoltate tehnologic și prospere din punct de vedere economic. Acestea apar sub vâlul filosofic și propun anumite exerciții, tehnici, ritualuri și inițieri, susținând că omul poate, prin strădaniile lui, să se izbăvească de nesiguranță și de stres și să devină dumnezeu, pentru aceasta fiind îndeajuns să conștientizeze

¹ **Ibidem**, p. 62.

² **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 33.

³ *Filocalia*..., vol. V, p. 320.

⁴ *Filocalia*..., vol. IX, p. 76.

și să folosească puterile pe care le are înlăuntrul său. Adepții acestora propun autoîndumnezeirea, tocmai ceea ce le-a propus și diavolul protopărinților Adam și Eva. Și această înșelătorie este foarte ademenitoare, căci omul, după cum spune Sfântul Vasile cel Mare, fiind făptură a lui Dumnezeu, a primit porunca de a se face dumnezeu. Așadar, diavolul, prin falsele religii și ocultism, se folosește de acest dor de îndumnezeire, îndemnând la autoîndumnezeire. Și minciuna lui este convingătoare, deoarece atinge o coardă sensibilă a omului lăuntric”¹.

„În vremurile noastre există numeroase victime ale acestei înșelătorii diavolești. Omul de astăzi însetează după adevăr, dar nu are nici răbdarea, nici smerenia de a-l dobândi cu harul lui Dumnezeu. De aceea alunecă ușor în amăgire, care-i hrănește egoismul și-i făgăduiește accesul grabnic și lipsit de eforturi la «experiențe» impresionante. Și aceste «experiențe», desigur, acționează ca niște narcotice sufletești, care-l conduc la pieire”².

Ereziile

„Demonii cunosc foarte bine și folosesc Sfânta Scriptură. Astfel, toate uneltirile folosite la ispitirea Domnului Hristos se sprijină pe texte din Vechiul Testament. Aceeași tactică o practică diavolul și în războiul împotriva celorlalți oameni, pentru a-i amăgi, sau cel puțin pentru a-i tulbura”³.

„Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că „vicienia fără seamăn a diavolului este aceea că el se străduiește să-și răspândească învățăturile pierzătoare de suflet fie adăugând ceva,

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 62-63.

² *Ibidem*, p. 63.

³ **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 283.

fie scoțând ceva, fie denaturând, fie interpretând greșit textul Sfintei Scripturi”¹.

„Diavolul folosește cu mult meșteșug două curse asemănătoare: mândria și minciuna. Cu mândria întunecă mintea omului și, în continuare, îl târăște repede în minciună, ale cărei expresii principale sunt erezia și rătăcirea. La început, desigur, folosește o frântură de adevăr, însă încet-încet ajunge să prezinte minciuna ca fiind adevăr. Căci adeseori minciuna se aseamănă mult cu adevărul, cu toate că este foarte diferită de acesta, precum, de pildă, banii falși față de cei adevărați sau mărgăritarul fals față de cel adevărat”².

„Toți ereticii și învățătorii mincinoși cad în amăgire, după ce mai înainte au fost prinși de o mare mândrie. Își sprijină cuvântul lor despre Dumnezeu pe logica și închipuirea lor, și, ca urmare, învață o «teologie» speculativă și satanică. Aceștia, desigur, se comportă cu multă evlavie și câștigă prețuirea și respectul celorlalți, fiindcă diavolul, viclean fiind, nu-i mai îndeamnă să facă răutatea pe față. Vrajmașul se străduiește așadar, prin mijlocirea acestor slujbași ai lui cu chip cinstit, să făurească și să răspândească ereziile și învățăturile pierzătoare de suflet, încât tot mai mulți oameni să fie conduși departe de Biserica lui Hristos”³.

„Deoarece «*diavolul este mincinos și tatăl minciunii*» (Ioan 8,44) toți ereticii care-i conduc pe semenii lor la rătăcire, deși nu recunosc, sunt «*fiii diavolului*» (I Ioan 3,10). Acestora li se adresează Domnul Hristos când spune: «*Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și vreți să faceți poftele tatălui vostru*» (Ioan 8,44)”⁴.

¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Diavolul și magia...*, p. 29.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 58.

³ *Ibidem.*

⁴ *Ibidem.*

„Aceștia sunt *«hristoșii și prorocii mincinoși»* (Matei 24,24), care, după cum a spus Mântuitorul, umblă printre noi *«în haine de oi, iar pe dinăuntru sunt lupi răpitori»* (Matei 7,15). Aceștia sunt *«frații cei mincinoși»* și *«apostolii mincinoși, lucrători vicleni, care iau chip de apostoli ai lui Hristos»* (II Corinteni 11,26 și 11,13), pentru a căror nimicire și pieire plângea Sfântul Apostol Pavel (Filipeni 3,18-19)”¹.

Dacă tot vorbim despre erezii, cum ne putem explica faptul că un creștin ortodox care a fost prăpădit toată viața lui și a trecut la sectari a renunțat dintr-o dată la toate patimile care îl stăpâneau? Răspunsul la această întrebare ni-l dă Sfântul Marcu Ascetul, care a scris că „diavolul disprețuiește păcatele cele mici, căci altfel nu poate conduce spre cele mai mari”². Cu alte cuvinte, din moment ce omul respectiv a renunțat la credința cea adevărată și se îndreaptă vertiginos către iad, vrăjmașul nu îi mai pune piedici cu păcate neînsemnate în calea lui și, acesta nefiind luptat de patimile care l-au stăpânit atâta vreme, este convins că l-a biruit pe diavol.

Vise și vedenii

„Una dintre cele mai primejdioase curse diavolești, care a pierdut multe suflete, o constituie visele și vedeniile, în care diavolul apare fie fățiș înaintea noastră, fie în vedenii, fie în visele noastre, în chip de înger sau sfânt, sau chiar în chipul lui Hristos, sau chiar ca o lumină, ca să ne amăgească”³.

„Sfântul Apostol Pavel ne-a pregătit pentru aceasta, când a afirmat că *«însuși Satana se preface în înger al luminii»* (II Corinteni 11,14). Comentând acest text, Sfântul Chiril al Ierusalimului spune: «Diavolul se preschimbă în înger al

¹ **Ibidem**, pp. 58-59.

² *Filocalia*..., vol. I, p. 279.

³ *Demonii și lucrările lor*..., p. 54.

luminii nu pentru a se întoarce la starea lui de la început, ci spre a-i înfășura în întunericul duhovnicesc al amăgirii pe cei care trăiesc viață îngerească. Să fim cu luare-aminte, așadar, să nu ne amăgim și să-l socotim înger bun pe diavol, care împarte nimicire și ca un leu turbat caută să ne înghită»¹.

„Experiența ascetică cunoaște multe cazuri de acest fel de amăgire diavolească”².

„Demonii, după cum ne descoperă Sfântul Antonie cel Mare, se fac că psalmodiază cântări, rostesc fragmente din Sfânta Scriptură sau chiar repetă textele pe care le citim noi. Când dormim, ne trezesc pentru rugăciune, și fac acest lucru atât de des, încât nu ne lasă deloc să ne odihnim. Ne sfătuiesc să postim peste măsură, ca să ne îmbolnăvim. Se arată în chip de monahi și se prefac că vorbesc cu evlavie etc.”³

„Sfântul Macarie Egipteanul a scris și el că diavolul se prefacă că se roagă cu cei care se roagă, cu scopul de a-i înșela sub acest pretext și de a le provoca mândrie. Se prefacă că postește cu cei care postesc, vrând să-i târască în trufie. Cu cei care cunosc Sfânta Scriptură procedează la fel, dorind să-i scoată, în felul acesta, de pe calea cea dreaptă. Cu cei ce s-au învrednicit să li se descopere lumina dumnezeiască lucrează în chip amăgitor, adică se preschimbă în înger de lumină, pentru a-i înșela, arătându-și lumina lui mincinoasă, ca să-i aducă lângă el. Și, în general, se arată fiecăruia în chip diferit, încât prin aceasta să-l facă pe fiecare rob al său și să-l conducă la pieire, folosindu-se de diferite pretexte”⁴.

„Există, desigur, și vedenii trimise de la Dumnezeu, de acestea se folosește vrăjmașul, ca să-i târască în rătăcire

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem.**

³ **Ibidem.**

⁴ **Ibidem**, pp. 54-55.

pe cei grabnic încrezători și naivi. Cum putem să deosebim vedeniile dumnezeiești de cele demonice, pe îngerii adevărați de cei mincinoși, lumina lui Dumnezeu de lumina pe care o arată diavoli? Această deosebire este foarte grea, atât de grea, încât au fost amăgiți și monahii înaintați duhovnicește, când au văzut, de pildă, vreun înger luminos rugându-se împreună cu ei, făcând metanii, vorbind despre Dumnezeu, și au crezut că nu este cu puțință să fie demon. Și, totuși, era. Criteriile negreșite sunt deținute doar de cei care, cu harul lui Dumnezeu și după aspre nevoințe duhovnicești, au izbutit să dobândească virtutea prețioasă și rară a deosebirii. Aceștia pot să distingă proveniența vedeniilor și a viselor, după lucrarea pe care o provoacă în suflet”¹.

„Sfântul Grigorie Sinaitul spune că, atunci când dumnezeiescul har vizitează sufletul, aduce blândețe, îndurare, smerenie și înăbușire a patimilor. Demonii, dimpotrivă, umplu sufletul de mândrie, părere de sine, teamă și alte răutăți. Și încheie: «Așadar, după lucrare, poți afla dacă lumina care ți-a pătruns în suflet este de la Dumnezeu sau de la diavolul. Varza are formă asemănătoare cu conopida și oțetul are aceeași culoare ca și vinul, dar gâtlejul pricepe și deosebește diferența dintre ele prin gust. Așa și sufletul, dacă are discernământ, distinge prin simțul minții harismele Sfântului Duh de nălucirile diavolului»”².

Un mare profesor de Teologie a scris că „aparițiile lui Dumnezeu sunt rare și sosesc ca o stare de grație care înfrânge rezistența instinctivă a misticilor”³.

„Cât despre lumină, îndeosebi, după învățătura Sfinților Părinți, când aceasta provine de la Dumnezeu, este albă, nu

¹ **Ibidem**, p. 55.

² **Ibidem**, pp. 55-56.

³ **Paul Evdokimov**, *Iubirea...*, p. 58.

are formă și aduce pacea în suflet, pe când, dacă provine de la diavol, este colorată, are formă și provoacă tulburare”¹.

„Oricum, Sfinții Părinți, pentru protejarea noastră, ne sfătuiesc ca, dacă avem vreun vis sau vedenie, să nu ne străduim singuri să le aflăm proveniența, ci fie să mergem la părintele nostru duhovnicesc sau la alți părinți cu discernământ, fie să le respingem îndată, socotindu-ne pe noi nevrednici de asemenea cinste și contemplare. Dacă nu facem așa, ci primim cu ușurință visul sau vedenia, ca pe niște descoperiri de la Dumnezeu, atunci vom fi înrobiți negreșit de patima mândriei. Și este știut, desigur, că diavolul îl amăgește pe om întotdeauna prin mândrie! Visele și vedeniile, desigur, sunt cele mai reușite mijloace pe care le folosește, pentru a-i înșela pe cei mândri. Vrajmașul dobândește multe drepturi în sufletele acestor oameni, și de aceea, cum spune Sfântul Ioan Sinaitul, «li se arată, când dorm sau când sunt treji, în chip de înger, sfânt sau mucenic, și le dă harisme duhovnicești sau le descoperă diferite taine, cu scopul de a-i amăgi, încât să-și piardă chiar și mințile»”².

„Cât de mare este această amăgire se vedește din faptul că oamenii adeseori se străduiesc să-și justifice credința lor în vise și vedenii, comparându-se pe ei cu prorocii, cu Apostolii și cu alți sfinți, care au primit descoperiri de la Dumnezeu. O astfel de purtare este, fără îndoială, o dovadă fătisă a mândriei. Sfântul Ioan Sinaitul, care este ecoul învățaturii patristice, spune: «Demonii apar în somnul nostru în chip de profeți. Celor care s-au încrezut în ei, le-au părut deseori ca niște adevărați proroci. Însă pentru cei care i-au nesocotit, întotdeauna s-au dovedit a fi mincinoși. Ei sunt ființe spirituale și văd ce se întâmplă în văzduh. Și îndată ce văd că cineva a murit aleargă repede

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 56.

² **Ibidem.**

la cei cu mintea ușoară și le prezic acest lucru în vis. Dacă începem să-i primim pe demoni în somnul nostru, atunci și în stare de veghe vom fi batjocoriți de ei. Cel ce crede în vise este foarte naiv, cel care nu crede este foarte cuminte». Și adaugă: «Așadar, cel ce crede în vise se aseamănă celui care-și vânează umbra și se străduiește s-o prindă»¹.

„Sfântul Diadoh al Foticeii, vrând să ne păzească de această amăgire atât de primejdioasă a diavolului, ajunge în punctul de a spune că, chiar și dacă ne-am învrednici de descoperiri trimise de Dumnezeu, este mai bine să nu le primim. Și Dumnezeu nu numai că nu Se va mânia pentru purtarea aceasta a noastră, dar ne va și lăuda înțelepciunea și grija de a nu fi amăgiți. El a scris în acest sens: «În viața pământească înaintăm crezând, nu văzând, după cum ne mărturisește Sfântul Apostol Pavel. Așadar dacă vreunui nevoitor i se va arăta lumină sau vreo formă luminoasă, să nu primească deloc vedenia aceasta. Așa ceva este amăgirea fățișă a celui viclean. Mulți le-au primit din neștiință și au ieșit de pe drumul adevărului. Noi însă, atâta vreme cât ne aflăm în trupul stricăcios, suntem departe de Dumnezeu, adică nu este cu putință să-L vedem cu ochii noștri nici pe El, nici vreuna din minunile lui cerești»².

„În concluzie, adăugăm foarte prețiosul îndemn al Sfântului Ignatie Briancianinov: «Să nu dăm importanță vedeniilor și nici să nu începem a avea legături sau dialog cu ele, socotind că nu se cuvine să ne ocupăm cu duhurile demonice vrăjmașe și că suntem nevrednici să convorbim cu duhurile sfinte îngerești»³.

¹ **Ibidem**, pp. 56-57.

² **Ibidem**, p. 57.

³ **Ibidem**.

Primejdia vedeniilor

Un părinte al Bisericii a scris că „rugăciunea este simțirea neîntreruptă a prezenței lui Dumnezeu, dar nu vederea unui chip al Lui, căci chipul are caracter mărginit și acesta nu corespunde lui Dumnezeu”¹.

„Când în sfârșit, mintea se roagă cu curăție și fără patimă, nu mai vin asupra ei dracii din partea stângă (cu ispite trupești), ci cei din partea dreaptă (cu ispite sufletești, cum este mândria), care îi vorbesc despre slava lui Dumnezeu și îi aduc în închipuire diverse arătări și înfățișări plăcute simțirii, încât să-i pară că a ajuns la scopul rugăciunii în mod desăvârșit. Unul ca acesta nefiind supărat de patimi trupești și necurate, ci trăind în curăție, socotește că nu se mai petrece în el nicio lucrare potrivnică. De aceea socotește lucrarea săvârșită în el de diavolul drept arătare dumnezeiască”².

„Nu trebuie să dorim a-i vedea pe îngeri, așa cum, în general, nu trebuie să dorim a vedea vreo vedenie în chip simțit, nici măcar vedenii ale lui Hristos. O asemenea dorință este primejdioasă, pentru că dracii pot lua chip de îngeri. Evagrie Ponticul ne-a îndemnat în acest sens: «Să nu-ți dorești tare să vezi în chip simțit îngeri sau pe Hristos, ca să nu înnebunești cu desăvârșire, luându-l pe lup drept păstor și închinându-te vrăjmașilor, dracilor»”³.

„Chiar dacă ni s-ar trimite vreodată de către bunătatea lui Dumnezeu vreo vedenie și nu am primi-o, Dumnezeu nu s-ar supăra pentru aceasta, căci știe că facem aceasta pentru vicleșugurile diavolilor”⁴. „Dumnezeu nu se supără pe cel ce ia aminte la sine cu de-amănuntul de teama amăgirii, chiar dacă

¹ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 151, nota 318.

² *Filocalia*..., vol. I, p. 101.

³ **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, pp. 49-50.

⁴ *Filocalia*..., vol. I, p. 406.

acesta nu ar primi nici ceea ce trimite El, fără multă întrebare și cercetare, ci mai degrabă îl laudă ca pe un înțelept, fiindcă și diavolul obișnuiește să-și arate, mai ales în cei începători, amăgirea lui”¹. Drept aceea „dacă i se va arăta vreunui nevoitor fie vreo lumină, fie vreo formă cu chip de foc, fie glas, să nu primească nicidecum o astfel de vedere, căci este amăgire vădită a vrăjmașului, care se poate preface în înger al luminii”².

În cele ce urmează vom prezenta mai multe apariții ale diavolilor sub forma îngerilor de lumină: „La un călugăr cu viață îmbunătățită a venit un pâlț de diavoli, strălucind în chipul unei cete de îngeri, cu o căruță și cai de foc și cu o mulțime de ostași înarmați, întocmai ca alaiul unui împărat. Apropiindu-se de el, cel mai strălucitor dintre demoni i-a zis: omule, tu ai isprăvit toate faptele cele bune, vino acum și te închină mie și te voi lua în căruța aceasta și te voi înălța de pe pământ la cer, ca pe Ilie Tezviteanul și te voi așeza la un loc cu el. Călugărul auzind acestea, a cugetat în sinea lui: Eu în toate zilele și nopțile mă închin Împăratului și Dumnezeuului meu. Cine este acesta care-mi zice să mă închin lui? I-a zis apoi celui care-i spusese să i se închine: Eu Îl am pe Domnul Iisus Hristos, Împăratul, Dumnezeuul și Mântuitorul meu, căruia pururea mă închin ziua și noaptea. Iar ție ți se închină cei ce sunt cu tine. Auzind acestea, diavolul îndată a pierit și s-a făcut nevăzut cu căruța cu cai și cu toate oștile lui”³.

„Unui monah care își citea pravila și se ruga lui Dumnezeu, după obiceiul său, pe la miezul nopții i-a apărut vicleanul diavol în chip de înger luminat și a început să-l ferească, zicând: fericit ești robule și ostașule cel bun al lui Dumnezeu, că nu te lenevești să te scoli din somnul tău la

¹ *Filocalia*..., vol. VII, p. 198.

² *Filocalia*..., vol. I, pp. 386-387.

³ *Patericul*..., p. 335.

rugăciunea și la slujba lui Dumnezeu. Și l-a întrebat fratele: dar cine ești tu, de ai venit la mine să mă ferești și să mă lauzi așa? Acela i-a răspuns: eu sunt îngerul lui Dumnezeu și am venit la tine să te păzesc și să te izbăvesc de toate cursele și înșelăciunile vrăjmașului și să te povățuiesc spre toate faptele cele bune și plăcute lui Dumnezeu. Fratele i-a zis: dacă tu ai fi cine spui că ești, adică îngerul lui Dumnezeu, n-ai veni la mine noaptea, să-mi tulburi pravila și rugăciunea, ci ai veni ziua. Deci eu nu cred că ești îngerul lui Dumnezeu, deși ești atât de strălucitor, ci mi se pare că ești îngerul întunericului, căci pentru aceea te arăți tu noaptea, iar nu ziua. Vicleanul vrăjmaș auzind acestea, nu a mai putut răbda, nici nu a mai putut spune altceva decât atât: o, călugăr rău, fii blestemat! Și zicând aceasta, s-a făcut nevăzut¹.

„Un călugăr bătrân se nevoia pentru mântuire, dar diavolul ca să-l tulbure, îi apărea aievea în chilia lui și bătrânul îl hulea. Văzând diavolul că de multe ori este batjocorit de acest bătrân, i s-a arătat o dată zicând: eu sunt Hristos! Văzându-l, bătrânul și-a închis ochii. Diavolul i-a zis: pentru ce îți închizi ochii? Uită-te la mine, că eu sunt Hristos. Bătrânul i-a răspuns: eu nu vreau să-L văd pe Hristos cu ochii mei în lumea aceasta. Auzind acestea, diavolul s-a făcut nevăzut².

„Un bărbat a plecat în pustie și s-a călugărit, luând cu sine și pe copilul lui. Acestui călugăr i se arăta adeseori diavolul în chip de înger luminat și îi spunea multe lucruri neștiute și îl învăța despre cele viitoare. Iar întrucât toate se împlineau după cum îi fuseseră spuse de către vrăjmașul, fratele era încredințat că îngerul lui Dumnezeu este trimis la el, ca să-l învețe și să-l povățuiască spre lucrurile și faptele cele folositoare și plăcute lui Dumnezeu. Odată a început

¹ **Ibidem**, p. 334.

² **Ibidem**.

amăgitorul să-i povestească despre patriarhul Avraam, cum i-a poruncit Dumnezeu să-l junghie pe Isaac, fiul său cel iubit, drept jertfă bine primită lui Dumnezeu. Avraam auzind aceasta, nimic n-a cârtit, ci îndată l-a luat pe Isaac și l-a dus fără nicio milă să-l junghie după poruncă și pentru acest lucru Dumnezeu l-a binecuvântat pe Avraam și l-a făcut mare și slăvit. Iar diavolul a continuat: deci și tu, fă acum acest lucru, care este foarte iubit de Dumnezeu și bine plăcut Lui, mai vârtos decât toate bogățiile lumii. Ia deci pe fiul tău și-l du în cutare loc, și junghie-l acolo cu cuțitul și așa vei fi binecuvântat de Dumnezeu și vei fi chiar mai slăvit decât Avraam. Călugărul, nepricepând și necunoscând vicleșugul vrăjmașului, a făcut după cum i-a spus acesta. Și-a luat copilul și l-a dus la locul unde i-a arătat lui vicleanul vrăjmaș, a scos cuțitul, l-a ascuțit, a apucat copilul și a vrut să-l așeze pe pământ cu fața în sus, pentru a-l junghia. Dar copilul fiind priceput, a cunoscut ce vrea să-i facă tatăl său și smucindu-se din mâinile lui, a fugit și numai așa a scăpat cu viață”¹.

¹ **Ibidem**, pp. 332-333.

Cum îi înfruntăm pe demoni?

Domnul Hristos i-a slăbit pe demoni

„Sfântul Evanghelist Ioan a scris că *«pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu: ca să strice lucrurile diavolului»* (I Ioan 3,8), dar și pentru a-l nimici pe vrăjmașul, prin moartea Sa pe cruce, după cum a afirmat Sfântul Apostol Pavel: *«Ca prin moarte să-l surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul»* (Evrei 2,14). În timpul activității Sale publice, Domnul Hristos a zădărnicit lucrările diavolului, conducându-i pe oameni la pocăință, vindecând bolnavi și exorcizând persoane posedate. Aceste vindecări au fost expresia nimicirii eshatologice a lucrărilor diavolești. Însă prin moartea pe cruce și coborârea cu sufletul la iad, Mântuitorul a zădărnicit tăria diavolului și i-a răpit puterea asupra morții. Domnul Hristos n-a distrus dintr-o dată și definitiv influența vrăjmașului asupra noastră, ci lui i-a micșorat puterea și nouă ne-a dat mijloacele pentru a-i zădărnici cursele. Adică nu suntem scăpați de atacurile diavolului, dar ni s-au dat armele pentru a-l birui”¹.

„Prin cele trei ispite cu care a fost încercat în pustia Carantaniei (Matei 4,1-11), Mântuitorul ne-a arătat modul în care ne războiește diavolul, dar și puterea pe care El ne-a dăruit-o ca să-l biruim, fiindcă această ispitire a Domnului Hristos cuprinde toate tentațiile care pot veni asupra unui om”².

¹ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 287.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 71.

„Domnul Hristos i-a slăbit pe demoni, întărind firea omenească din El și comunicându-ne, în temeiul comunității de fire și al iubirii Lui față de noi, și nouă această tărie”¹.

„Mântuitorul, prin jertfa Sa de pe Cruce, a biruit puterea demonilor, iar la a doua Sa venire îi va judeca și osândi definitiv”².

„Domnul Hristos le-a dat și ucenicilor Săi (și urmașilor acestora) puterea de a-l nimici pe diavol, când le-a spus: *«Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului»* (Luca 10,19). Lucrarea Sfinților Apostoli și, în general, a slujitorilor Bisericii, este să-i călăuzească pe oameni de la tirania diavolului la libertatea fiilor lui Dumnezeu. Această grijă pastorală a dovedit-o și Apostolul neamurilor, care le-a scris creștinilor din Roma că *«Dumnezeul păcii îl va zdrobi curând pe Satana sub picioarele voastre»* (Romani 16,20)”³.

Dumnezeu ne ajută să-i biruim pe diavoli

Arhiepiscopul Vasili Krivoșein, ucenicul Sfântului Siluan Athonitul, a scris despre ajutorul pe care îl primim din partea lui Dumnezeu în lupta noastră cu vrăjmașul: „Domnul Hristos ne ajută și ne păzește în lupta noastră cu diavolul, iar harul Sfântului Duh, prin prezența sa, destramă ispitele drăcești și luminează întunericul satanic din sufletele noastre. Sfântul Chiril al Ierusalimului, după ce a pomenit, într-una dintre catehezele sale, despre întunericul adus în mintea noastră de dracii cei necurați, îndată vorbește și despre Sfântul Duh, Care Se amestecă în luptă, și ne luminează, umplându-ne de bună mireasmă”⁴.

¹ *Filocalia...*, vol. XI, p. 293, nota 409.

² **Pr. Dr. Iulian Ghețu**, *Op. cit.*, p. 56.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 71.

⁴ **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, p. 22.

„Călugării îmbunătățiți au experiența personală și cred cu tărie că puterea Satanei a fost nimicită la întruparea Fiului lui Dumnezeu și la moartea trupului Acestuia pe cruce, încât creștinii sunt în stare, cu ajutorul lui Dumnezeu, să biruie cursele vrăjmașului. Această idee este subliniată în mod repetat în «Viața Cuviosului Antonie», care a afirmat: «De când a cercetat Domnul pământul, vrăjmașul a căzut și puterile lui au slăbit. Ca atare, măcar că este neputincios, totuși, ca un tiran doborât, nu poate să se liniștească și continuă să amenințe măcar cu vorbele. Fiecare dintre noi să se gândească la acest lucru și va putea să-i disprețuiască pe draci»”¹.

„Când caută ajutorul dumnezeiesc, mintea omului nu este mai slabă decât diavolul, așa încât lupta lor nu este inegală. Ca atare, fiecare creștin trebuie să lupte împotriva vrăjmașului. El are libertatea de a face astfel, deși biruința definitivă vine doar de la Dumnezeu”².

„Trebuie să credem neclintit că Domnul Hristos este întotdeauna aproape de noi, gata să ne ajute îndată ce Îi vom cere ajutorul. Trupul este aproape de suflet, dar Mântuitorul este și mai aproape de el, gata să vină și să deschidă ușa zăvorâtă a inimii și să dăruiască bogăția cerească, pentru că El este bun și iubitor de oameni, și făgăduințele Lui nu sunt amăgitoare, numai să avem noi răbdare a-L căuta până la sfârșit. Și împreună cu Domnul Hristos vine harul Sfântului Duh, alungând din suflet tot întunericul”³.

„Lupta împotriva ispitelor duhurilor rele cere subțirime pentru a le surprinde de la început, dar și un efort încordat și o tenacitate neobosită, pentru a nu ne lăsa luați în stăpânire de ele. Dar lupta aceasta n-o poate duce cu succes omul singur.

¹ **Ibidem**, pp. 28-29.

² **Ibidem**, pp. 57-58.

³ **Ibidem**, pp. 62-63.

Puterea și succesul ei îi vin de la trupul lui Hristos cel curat și izvor al puterii de curăție”¹.

„Dacă Satana a compromis trupul și sensibilitatea lui umană și suprafața sensibilă a lumii, Domnul Hristos a restabilit valoarea lui și a lumii sensibile. El a făcut sufletul purtător de dumnezeire și prin aceasta a restabilit puritatea trupului și a sensibilității lui și rolul lumii de a fi un transparent al lui Dumnezeu. El a arătat că răul nu este legat în mod fatal de trup și de lume. El a restabilit în același timp puterea voinței umane, de a ține trupul nestăpânit prin sensibilitate de suprafața lumii. Trupul și simțurile lui au devenit în el ceea ce trebuiau să fie, organ de sesizare curată a lumii sensibile, iar aceasta, loc transparent al prezenței lui Dumnezeu”².

Fără ajutorul lui Dumnezeu nimeni nu scapă de untirile diavolului

Fiind înger prin fire, diavolul este superior omului, de aceea, fără ajutorul lui Dumnezeu nimeni nu scapă de lucrarea vrăjmașului. Psalmistul a scris în acest sens: *„De n-ari zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni ziditorii; de n-ar păzi Domnul cetatea, zadarnic ar veghea-o paznicul”* (Psalmul 126,1). Domnul Hristos le-a spus Sfinților Săi Apostoli: *„Eu sunt vița; voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic”* (Ioan 15,5). Sfântul Apostol Pavel a afirmat și el: *„Eu am sădit, Apollo a udat, dar Dumnezeu a făcut să crească. Așa că nici cel ce sădește nu este ceva, nici cel ce udă, ci numai Dumnezeu, Cel ce face să crească”* (I Corinteni 3,6-7).

În cele ce urmează vom reda mai multe texte ale Sfinților Părinți care atestă faptul că fără ajutorul lui Dumnezeu niciun

¹ **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Teologia Dogmatică...*, vol. I, p. 484.

² *Ibidem*, pp. 484-485.

om nu poate scăpa de meșteșugirile diavolului, iar „vrăjmașul cunoaște faptul că Dumnezeu nu-l lasă pe om să cadă în mâinile lui, fiindcă Dumnezeu știe prea bine că omul nu este în stare să înfrunte ispitele diavolului”¹.

Sfântul Ioan Scărarul a scris că „cel ce încearcă să se lupte fără ajutor cu duhurile cele rele este omorât de acelea”². Avva Filimon a afirmat și el în acest sens: „Cum am putea noi cuteza să ne împotrivim unui așa de înfricoșător vrăjmaș al neamului nostru, dacă nu ne-ar susține dreapta cea atotputernică a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne și acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omenească la uneltirile lui?”³. Sfântul Ioan Casian a scris: „Nimeni n-ar putea răbda uneltirile vrăjmașului, nici stinge înfierbântarea cea înfocată a firii, de n-ar întări darul lui Dumnezeu slăbiciunea omenească”⁴. De aceea, Isaia Pustnicul se roagă lui Dumnezeu: „A Ta este mila, ca să mă izbăvești pe mine, Doamne, căci fără ajutorul Tău, îmi este cu neputință să scap din mâinile vrăjmașilor mei”⁵.

Sfântul Calist, patriarhul Constantinopolului, ne atrage luarea aminte că „dacă n-ar sta aproape cu iubire de oameni Domnul Hristos, Mântuitorul poporului său, și nu s-ar lupta pentru credincioși, cu adevărat nu s-ar mântui niciun om, chiar dacă ar fi sfânt”⁶.

Din acest motiv, Simeon Evlaviosul ne îndeamnă: „Să nu socotești vreodată că ai biruit meșteșugirile diavolului și să cazi în slavă deșartă. Pentru că firea omenească nu poate să le biruie, decât numai harul lui Dumnezeu”⁷. „De aceea,

¹ *Filocalia*..., vol. X, p. 266.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 114.

³ *Filocalia*..., vol. IV, p. 191.

⁴ *Filocalia*..., vol. I, p. 162.

⁵ **Ibidem**, p. 455.

⁶ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 343.

⁷ *Filocalia*..., vol. VI, p. 109.

să nu socotești că acestea sunt din osteneala ta și nu din harul lui Dumnezeu”¹.

Sfântul Isihie Sinaitul a scris „că *«diavolul umblă răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită»* (I Petru 5,8), împreună cu puterile sale. Prin urmare, să nu înceteze niciodată atenția inimii, trezvia, împotrivirea și rugăciunea către Iisus Hristos, Dumnezeu nostru. Căci ajutor mai mare, afară de Iisus, nu vei afla în toată viața ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, ca Dumnezeu, vicleniile, meșteșugirile și înșelătoriile dracilor”².

„Cei neîncercați este bine să știe și aceasta, că noi cei greoi și povârniți spre pământ cu trupul și cu cugetul nu putem în niciun alt chip, decât prin neconținută trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevăzuți, care ne vor răul și sunt iscusiți în a ni-l face, care sunt ageri și ușori și încercați în războiul pe care-l poartă din anii de la Adam și până astăzi. De aceea, celor neîncercați, rugăciunea lui Iisus să le fie mijlocul de a proba și de a cunoaște binele. Iar celor încercați, făptuirea, probarea și liniștea să le fie cel mai bun mod și învățător al binelui”³.

Cuviosul Nichita Stithatul a scris și el că „sufletul umplut de Duhul Sfânt cu îndrăzneală și bărbăție disprețuiește năvala și furia amarnică a diavolilor și risipește nălucirile lor, și-i fugărește pe ei înșiși numai cu semnul de viață făcător al Sfintei Cruci și cu chemarea lui Iisus Dumnezeu”⁴.

Sfântul Varsanufie a afirmat că în războiul purtat de demoni împotriva oamenilor, „purtătorul de biruință este Dumnezeu”⁵, de

¹ **Ibidem**, pp. 101-102.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 67.

³ **Ibidem**, p. 68.

⁴ *Filocalia*..., vol. VI, p. 243.

⁵ *Filocalia*..., vol. XI, p. 606.

aceea ne îndeamnă „să aruncăm înaintea lui Dumnezeu neputința noastră și El va opri uneltirile împotriva noastră”¹.

Îngerii ne ajută în lupta cu diavolul

„Îngerii ne ajută și ne păzesc în lupta cu diavolul”².

Tocmai din acest motiv fiecare om are câte un înger păzitor. La fel se întâmplă cu fiecare popor. În acest sens, în cartea prorocului Daniel citim despre îngerul păzitor al Persiei (Daniel 10,13) și despre cel al Greciei (Daniel 10,20), iar Sfântul arhanghel Mihail este ocrotitorul poporului ales (Daniel 10,21 și 12,1).

Un mare gânditor apusean a scris că „Arhanghelul Mihail, șeful suprem al legiunilor cerești, este cel mai mare înger care ne-a fost dat în lupta împotriva diavolului. Sfântul Arhanghel Mihail triumfă irezistibil asupra vrăjmașului prin rostirea pur și simplu a numelui său, care înseamnă «Cine este ca Dumnezeu?». Pronunțarea acestui nume îl strivește pe diavol. Lancea acestui arhanghel îl străpunge pe șarpele care în grădina Edenului le-a zis lui Adam și Evei: «*Nu veți muri; veți fi ca și Dumnezeu*» (Facere 3,4-5). Numele însuși al arhanghelului Mihail formulează și definește ordinea cerească, cheazășia inalienabilă a oricărei încrederi omenești”³.

Pe lângă îngerii păzitori ai persoanelor și ai popoarelor există unele puteri cerești trimise cu misiuni speciale la oameni. Astfel, în Sfânta Scriptură citim că un înger l-a oprit pe patriarhul Avraam să-l sacrifice pe fiul său Isaac (Facere 22,11-12), asina lui Balaam a văzut un înger și apoi a vorbit (Numeri 22,21-35), un înger i-a adus mâncare și apă profetului Ilie (III Regi 19,3-9), îngerul Rafael l-a legat pe demonul Asmodeu

¹ **Ibidem**, p. 616.

² **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, p. 22.

³ **Denis de Rougemont**, *Op. cit.*, p. 157.

(Tobit 8,1-3), îngerii au scăpat de jaf templul din Ierusalim (II Macabei 3,1-40), cinci îngeri i-au ajutat pe evrei în lupta cu soldații conduși de Timotei (II Macabei 10,24-32), doi îngeri i-au scăpat pe evrei de furia regelui Ptolemeu Filopator (III Macabei 6,18-21), Sfântul Arhanghel Gavriil a vestit nașterea Sfântului Ioan Botezătorul (Luca 1,5-20) și nașterea Domnului Hristos (Luca 1,26-38), îngerul Domnului le-a spus păstorilor din Betleem că s-a născut Mântuitorul lumii (Luca 2,8-20), după ispitirea din Carantania îngerii îi slujeau Domnului Hristos (Matei 4,11), îngerul care tulbura apa la scăldătoarea Vitezda (Ioan 5,2-4), un înger l-a întărit pe Mântuitorul în grădina Ghetsimani (Luca 22,42-44), doi îngeri li s-au arătat Sfinților Apostoli după înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer (Faptele Apostolilor 1,9-12), un înger i-a eliberat pe Sfinții Apostoli din temniță (Faptele Apostolilor 5,12-20), un înger i s-a arătat diaconului Filip (Faptele Apostolilor 8,26-40), un înger i s-a arătat sutașului Corneliu (Faptele Apostolilor 10,1-6) etc.

Sfinții au putere asupra diavolilor și ne ajută în lupta cu ei

„Viețile sfinților abundă în mărturii despre biruința omului înduhovnicit asupra duhurilor necurate și este îndeobște cunoscut faptul că pustnicii cu viață sfântă capătă putere asupra demonilor încă din viața pământească”¹.

De asemenea, „sfinții, cu puterea lui Dumnezeu, nu numai că l-au biruit pe diavol, dar de multe ori chiar l-au bătut și l-au umilit”².

În cele ce urmează vom da trei exemple în acest sens.

În „Viața Sfântului Cuvios Pavel cel Smerit” citim că o dată niște oameni au adus la avva Antonie un tânăr care era

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 45.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 71.

posedat de un duh necurat foarte cumplit. Acesta era dintre căpeteniile demonilor, care Îl hulesc pe Dumnezeu. Și a zis Antonie: „Lucrarea aceasta nu este a mea, pentru că eu nu am luat putere de la Dumnezeu asupra diavolilor celor mari, ci Pavel cel Smerit are acest dar”. Și a plecat cu tânărul la Pavel, zicându-i: „Avvo, izgonește duhul cel necurat din acest tânăr, ca să meargă sănătos la casa lui, lăudând pe Dumnezeu”. Iar Pavel l-a întrebat: „Dar tu, părinte, de ce nu l-ai izgonit?”. Antonie i-a răspuns: „Eu am altă lucrare de făcut și pentru aceasta l-am adus la tine”. Lăsându-l pe tânărul îndrăcit la Pavel, Antonie s-a dus. Iar Pavel, rugându-se lui Dumnezeu, i-a zis dracului: „Părintele Antonie îți poruncește ție, diavole, să ieși din acest tânăr”. Iar demonul, ocărându-l și răcnind, i-a spus: „Bătrâne înrăutățit și mincinos, nu voi ieși!”. Dar Pavel, luând cojocul în care umbla, îl bătea, zicându-i: „Ieși, căci ți-a poruncit Antonie”. Dar diavolul nu ieșea. Atunci cuviosul i-a zis: „Ori ieși tu, ori voi merge eu și Îi voi spune Domnului Hristos și te va izgoni”. Iar demonul, hulindu-L și pe Hristos, zicea: „Nu voi ieși”. Atunci Pavel s-a mâniat împotriva diavolului și în miezul zilei, când în Egipt soarele arde precum cuptorul din Babilon (Daniel 3,1-30), s-a urcat pe o piatră și a stat ca un stâlp nemișcat, strigând către Domnul Hristos și zicând: „Iisuse Hristoase, Care Te-ai răstignit pe cruce în vremea lui Ponțiu Pilat, iată, nu mă voi coborî de pe această piatră chiar dacă voi muri, nu voi gusta pâine, nici apă, până nu mă vei auzi și vei izgoni pe diavol din tânărul acesta”. Atunci demonul a început a striga: „Voi ieși și nu știu unde voi fugi din fața ta”. Și, ieșind, s-a prefăcut într-un balaur mare ca de șaptezeci de coți și a intrat în Marea Roșie. Așa l-a biruit Sfântul Pavel, cu smerenia sa, pe diavol. Pentru că pe dracii cei mici îi izgonesc oamenii cei de bună credință, dar pe căpeteniile diavolilor cele mari, îi biruie cei smeriți, ca și Sfântul Pavel.

La porunca eparhului Elevsie, Sfânta Muceniță Iuliana (din Nicomidia) a fost torturată și aruncată în închisoare și, în timp ce se ruga lui Dumnezeu, vrăjmașul, prefăcându-se în înger luminat, a venit la ea și i-a zis: „O, Iuliana, rabzi chinuri grele, dar încă mai grele și mai multe și cu adevărat nesuferite ți-a gătit Elevsie, iar tu, când vei fi scoasă, jertfește îndată zeilor, pentru că nu poți să rabzi mai mult cumplitele cazne”. Atunci sfânta l-a întrebat: „Cine ești tu?”. Iar diavolul i-a răspuns: „Eu sunt îngerul lui Dumnezeu și de vreme ce Dumnezeu se îngrijește mult de tine, de aceea m-a trimis la tine, voind să te supui eparhului și să nu piară trupul tău cel sfărâmat cu multe chinuri, căci mult îndurat este Domnul și-ți va ierta ție aceasta din cauza neputinței trupului tău cel rănit”. Auzind acestea, mucenița s-a înspăimântat și s-a tulburat, căci îl vedea pe cel ce i se arăta cu chip de înger, dar sfatul lui era vrăjmaș. Atunci, suspinând din adâncul inimii și umplându-i-se ochii de lacrimi, a zis: „Doamne, Dumnezeul meu, Ziditorule al tuturor, pe Care Te laudă puterile cerești și de Care se cutremură mulțimea dracilor, nu mă trece cu vederea pe mine, care pătesc pentru Tine, ca nu cumva în loc de dulceață, vrăjmașul să-mi dea amărăciune, ci arată-mi cine este acesta care grăiește acum? Cine este cu adevărat cel ce zice că este robul Tău?”. Așa a strigat sfânta și îndată a fost auzită. Căci a venit din cer glas, zicând: „Îndrăznește, Iuliana, Eu sunt cu tine, iar pe cel ce a venit la tine, prinde-l, fiindcă ți-am dat stăpânire și putere asupra lui ca să auzi din gura lui cine este și pentru ce a venit la tine”.

Astfel, glasul a urmat rugăciunii, iar glasului, minunea, pentru că îndată s-au dezlegat legăturile și a căzut lanțul de pe trupul Iulaniei. Apoi sfânta s-a ridicat de la pământ sănătoasă și tare cu trupul. Iar demonul stătea nemișcat, fiind

ținut de puterea lui Dumnezeu și legat cu legături nevăzute. L-a apucat mucenița ca pe un rob netrebnic și l-a întrebat ca la o judecată cine este, de unde și de cine este trimis? Iar el, deși plin de minciuni, fiind silit de puterea Ziditorului tuturor, care îl chinuia pe el, chiar nevrând, a început a spune adevărul: „Eu sunt unul dintre căpeteniile diavolilor și am fost trimis de tatăl meu, Satana, ca să te ispitesc și să te înșel, fiindcă mare rană am primit prin rugăciunile tale, prin înțelepciunea ta cea feciorească și prin răbdarea ta cea bărbătească. Eu sunt acela care am sfătuit-o pe Eva în rai să calce porunca lui Dumnezeu. Eu l-am îndemnat pe Cain să-l ucidă pe fratele său, Abel. Eu l-am învățat pe Nabucodonosor să pună chipul cel de aur în câmpul Dura. Eu sunt acela care i-am înșelat pe evrei ca să se închine idolilor. Eu l-am înnebunit pe înțeleptul Solomon, făcându-l iubitor de femei. Eu l-am sfătuit pe Irod să ucidă pruncii din Betleem și împrejurimi, pe Iuda să-și vândă Învățătorul, iar apoi să se spânzure. Eu i-am stârnit pe evrei ca să-l ucidă pe Ștefan cu pietre și pe Nero să-l răstignească pe Petru cu capul în jos, iar pe Pavel să-l taie cu sabia”.

Auzind acestea, Sfânta Iuliana a făcut altă minune, căci alte legături și bătăi a pus asupra diavolului, pe lângă cele nevăzute cu care îl legase Dumnezeu și, el fiind legat, ea îl bătea. Și o, minune, căci pe duhul cel fără de trup și nematerial a putut sfânta să-l lege cu legături materiale și să-l bată, fiindcă puterea lui Dumnezeu l-a dat nevăzut în stăpânirea iubitei Sale mirese. Iar diavolul răbda dureri din mâinile cele feciorești, ca și din mâinile lui Dumnezeu, pentru că biciul material îi dădeau răni nemateriale, adică din acelea cu care Dumnezeu muncește neamul diavolesc.

Atunci demonul a început să strige: „Vai, mie, ce voi face acum și cum voi scăpa? Pe mulți i-am înșelat și i-am aruncat în

necazuri, iar acum singur m-am înșelat și am ajuns în necaz. Pe mulți i-am înfășurat cu legături și cu răni, iar acum sunt singur legat și rănit cu bățai de mâinile feciorești. Pe mulți i-am făcut robii mei, iar acum eu însumi sunt ținut, ca un rob și ca un prădat. O, tatăl meu Satana, pentru ce m-ai trimis aici? Cum de n-ai știut ce mi se va întâmpla? Cum de n-ai știut că nimic nu este mai puternic decât fecioria și nimic nu este mai tare decât rugăciunile mucenicilor?”.

Astfel l-a chinuit Sfânta Iuliana pe diavol toată noaptea, iar dimineața eparhul le-a poruncit soldaților ca, dacă mucenița mai este în viață, s-o scoată din temniță. Atunci a ieșit Iuliana, trăgându-l după ea pe diavol, pe care l-a aruncat într-un loc plin de gunoaie care i-a ieșit în cale și a ajuns înaintea lui Elevsie strălucind de frumusețe și cu tot trupul sănătos, ca și cum n-ar fi îndurat niciun chin.

„Unui călugăr în vârstă și cu viață bineplăcută lui Dumnezeu i s-a arătat odată diavolul și i-a zis: bătrâne, de ce te ostenești în zadar, căci să mă crezi pe mine că nu te vei mântui. Monahul i-a răspuns: nu purta tu grijă de aceasta, dacă mă voi mântui ori nu mă voi mântui, căci chiar de nu mă voi mântui totuși deasupra capului tău voi fi, iar tu vei arde în chinuri mai jos decât toți. Acestea auzindu-le diavolul, s-a făcut nevăzut”¹.

„Experiența bogată a sfinților ne-a învățat și pe noi mijloacele prin care-l putem învinge pe diavol și cum putem scăpa de cursele și uneltirile lui”².

Biruirea diavolilor

„Altceva este a te împotrivi vrăjmașilor și a lupta împotriva lor și altceva a-i birui, a-i supune și a-i omorî cu desăvârșire.

¹ *Patericul...*, p. 273.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 71.

Primul lucru este propriu luptătorilor și vitejilor în cele ale nevoinei, al doilea este propriu celor nepătimitori și desăvârșiți”¹.

De aceea Sfântul Ioan Scărarul ne îndeamnă: „Să ne nevoim nu numai a ne lupta cu dracii, pentru a ne apăra, ci și a-i război pentru a-i birui. Cel dintâi, când lovește, când este lovit; cel de-al doilea, întotdeauna îi gonește pe vrăjmași”².

„Cuviosul Ioan din Carnaf a mărturisit că atunci când creștinii, rugându-se, rezistă cu bărbăție ispitelor, se căiesc pentru păcatele făcute, rabdă cu blândețe jignirile și stăruie în rugăciuni, dracii se chinuie, se frământă și plâng, însă oamenilor nu le este dat să vadă aceasta, ca să nu se semețească”³.

Credința în Dumnezeu și îndrăzneala ne ajută în biruirea diavolului

Domnul Hristos i-a încurajat pe toți cei ce cred în El, când a zis: „*În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți: Eu am biruit lumea!*” (Ioan 16,33), de aceea Sfântul Iacov ne îndeamnă: „*Împotriviți-vă diavolului și el va fugi de la voi*” (Iacov 4,7).

„Împotrivirea îndrăzneată îl fugărește pe demon. Aceasta însă trebuie să fie însoțită de credința în Dumnezeu, după cum a afirmat Sfântul Apostol Petru: «*Împotriva diavolului stați tari în credință*» (I Petru 5,9). Credința este scutul care poate respinge toate săgețile aprinse ale celui viclean (Efeseni 6,16), este încredințarea statornică și nezdruincată că Dumnezeu ne stă alături. Și, «*dacă Dumnezeu este cu noi, cine este împotriva noastră?*» (Romani 8,31). Așadar, când sufletul este plin de credință, îndrăzneală și vitejie duhovnicească, îi vede pe demoni alergând ca niște fugari”⁴.

¹ *Filocalia*..., vol. VI, p. 47.

² *Filocalia*..., vol. IX, p. 356.

³ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 44.

⁴ *Demonii și lucrările lor*..., p. 72.

„Deci și noi dacă credem în Dumnezeu nu ne temem de draci, pentru că ne trimite ajutorul Lui”¹.

„Însuși Domnul nostru Iisus Hristos ne-a arătat cum se cuvine să ne purtăm cu duhurile necurate, atunci când, cu îngăduința lui Dumnezeu, Satana a încercat să-L ispitească, oferindu-I toate bunurile lumești dacă i se va închina lui. Atunci Iisus i-a zis: *«Mergi înapoia Mea, Satano, că scris este: Domnului Dumnezeului tău să I te închini și numai Lui să-I slujești!»* (Matei 4,10)”².

Nădejdea

Una dintre cele mai mari și mai primejdioase ispite pe care diavolul încearcă s-o aducă asupra oamenilor este deznădejdea, de aceea noi, oricât de păcătoși am fi, să evităm această cursă și să avem nădejde neclintită în Dumnezeu, care i-a descoperit Sfântului Siluan Athonitul următoarele cuvinte: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!”.

„În lupta noastră cu vrăjmașul, Sfântul Apostol Pavel ne propune o armă de apărare, zicând: *«Puneți-vă coiful nădejzii de mântuire»* (I Tesaloniceni 5,8), pentru că nădejdea este o armă mântuitoare în vreme de ispită. Ea este coiful care ocrotește capul. Capul nostru este Domnul Hristos și trebuie ca, în vremea necazurilor și a prigoanelor, să-L acoperim mereu în noi cu coiful nebiruit al nădejzii bunătăților viitoare, păzind, mai presus de toate, credința noastră în El întregă și neclintită. Căci, dacă ne vor fi nimicite alte mădulare ale trupului, putem trăi și infirmi, însă dacă ne lipsește Capul, Hristos, atunci nu vom putea să rămânem vii nici măcar un minut”³.

¹ *Filocalia...*, vol. XI, p. 172.

² **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 48.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 73.

„Nădejdiile îi este propriu să învețe cele viitoare și să le pună sub ochi ca prezente, pentru ca apoi să-i convingă pe cei războiți de diavol că Dumnezeu care-i apără nu este departe de ei”¹.

„Psalmistul David ne îndeamnă: «*Aruncă-ți grija spre Domnul, și El Însuși te va hrăni*» (Psalmul 54,22). Cu cât își va pune cineva mai mult nădejdea în Dumnezeu în toate cele ale sufletului și ale trupului său, cu atât îl află pe Acela mai mult purtând grijă de el”².

Avva Filimon a mărturisit că „în ispite îmi puneam toată nădejdea în Dumnezeu, înaintea Căruia am făcut și făgăduințele lepădării de lume și El îndată mă izbăvea”³. Astfel, „nădejdea se face chezașul cel mai nemincinos al ajutorului dumnezeiesc, făgăduind nimicirea puterilor vrăjmașului”⁴.

Sfântul Varsanufie ne-a sfătuit: „Când cugetăm la înălțimea nesfârșită a lui Dumnezeu, să nu ne pierdem nădejdea în iubirea Lui de oameni, ca și când n-ar ajunge până la noi din pricina înălțimii, iar când ne gândim la adâncul nesfârșit al căderii noastre din pricina păcatului, să nu ne pierdem credința în învierea virtuții noastre omorâte”⁵. „Dacă nu ne pierdem nădejdea, Dumnezeu ne stă întotdeauna aproape ca să primească pocăința noastră. Dar dacă ne pierdem nădejdea în noi înșine, ne vom afla osândiți”⁶.

Iubirea

„În lupta noastră cu vrăjmașul, Sfântul Apostol Pavel ne mai îndeamnă «*să îmbrăcăm platoșa iubirii*» (I Tesaloniceni

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 192.

² *Filocalia*..., vol. V, p. 118.

³ *Filocalia*..., vol. IV, p. 191.

⁴ *Filocalia*..., vol. III, p. 191.

⁵ *Filocalia*..., vol. II, p. 192.

⁶ *Filocalia*..., vol. XI, p. 259.

5,8), deoarece, după cum comentează Sfântul Ioan Casian, «iubirea înconjoară și ocrotește părțile vitale ale inimii noastre, se împotrivește loviturilor aducătoare de moarte ale patimilor, respinge loviturile vrăjmașilor și împiedică săgețile demonilor să pătrundă în omul nostru lăuntric»¹.

Rugăciunea

Una dintre cele mai puternice și mai la îndemână arme ale creștinului, care îl apără de ispitele diavolului și îl unește cu Dumnezeu, este rugăciunea. Cel ce nu se roagă este lipsit de o armă importantă împotriva vrăjmașului. Fericitul Augustin a scris în acest sens: „Cel ce se așterne la rugăciune, pune capăt păcatului, iar cel ce pune capăt rugăciunii, începe a păcătui”.

În cele ce urmează vom prezenta mai multe afirmații ale Sfinților Părinți sau ale unor părinți ai Bisericii despre rugăciune.

„Rugăciunea ne ține cu gândul la Dumnezeu și despărțiți de diavol și de ispitele lui”². „Precum unirea cu focul face fierul cu neputință de pipăit, tot așa rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmașului”³. „Mare este puterea rugăciunii făcută cu îndrăzneală, «*căci mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului*» (Iacov 5,16)”⁴. „Rugăciunea este atât de tare și de puternică, încât poți să te rogi și să faci ce vrei, căci rugăciunea te va povățui spre adevărata și dreapta lucrare”⁵.

„Curăția adevărată îl face pe cel credincios să câștige îndrăzneală în ceasul rugăciunii”⁶. „Este îndeobște cunoscută

¹ *Demonii și lucrările lor...*, pp. 72-73.

² *Filocalia...*, vol. XII, p. 255, nota 514.

³ *Filocalia...*, vol. IV, p. 164.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 250.

⁵ *Pelerinul rus...*, p. 194.

⁶ *Filocalia...*, vol. X, p. 487.

îndrăznirea sfinților în rugăciune, dar ea este deosebită de îndrăzneala obraznică. Ea este îndrăzneala încrederii în iubirea lui Dumnezeu”¹. Astfel „rugăciunea este forța eliberatoare de toate ispitele vrăjmașului, prin întâlnirea efortului de eliberare al omului cu Dumnezeu, ca izvor a toată puterea și eliberarea”². Prin rugăciune îi pui sabia în mâna lui Dumnezeu, să lupte El cu vrăjmașul și să biruie pentru tine.

„Niciun lucru nu este mai mare, mai ostenitor și mai pizmuit de draci în luptele nevoinței, decât a se arunca cineva pe sine înaintea crucii lui Hristos și a se ruga ziua și noaptea”³. De aceea „sufletul este împrejmuț și îngrădit cu ziduri de către duhurile răutății și legat cu lanțurile întunericii, neputând din pricina întunericii din jurul său să se roage cum vrea, căci este legat în ascuns, fiind orb cu ochii din lăuntru. Deci când va începe să se roage lui Dumnezeu și să vegheze prin rugăciune, se va izbăvi prin rugăciune de întuneric, căci altfel nu poate să se izbăvească. Atunci sufletul poate cunoaște că înăuntru, în inimă, este o luptă, o împotrivire ascunsă și un război al gândurilor duhurilor răutății”⁴. „De aceea când te rogi și, din cauza învârtoșării inimii tale nu simți puterea celor spuse, dracii o simt și auzindu-te tremură, deci nu înceta să te rogi și cu încetul Dumnezeu va înmuia învârtoșarea inimii tale”⁵.

Nu numai sfinții primesc ajutor în lupta cu viclenii diavoli, ci „fiecare poate striga prin rugăciune către Dumnezeu pentru a fi ascultat și pentru a primi ajutor în vremea năvălirii

¹ *Filocalia*..., vol. IX, p. 406, nota 893.

² *Filocalia*..., vol. VI, p. 35, nota 33.

³ *Filocalia*..., vol. X, p. 135.

⁴ *Filocalia*..., vol. IV, pp. 126-127.

⁵ *Filocalia*..., vol. XI, pp. 629-630.

dracilor vicleni, prin care să nimicească pe tot potrivnicul”¹, fiindcă „rugăciunea alungă duhurile și patimile rele”².

„În orice ispită și în orice război te vei afla, folosește rugăciunea ca armă nebiruită și vei învinge prin harul lui Hristos. Dar să ai rugăciune curată, ridicând mâini cuvioase, fără mânie și fără gânduri străine”³. „Drept aceea, de vrei să te izbăvești de toate patimile, apucă-te de rugăciune”⁴.

„Sfântul Ioan Gură de Aur a scris că «rugăciunea, chiar când este rostită de noi, cei plini de păcate, ne curăță numai-decât»”⁵. De aceea am primit următorul îndemn: „Roagă-te și nu încerca să birui patimile doar cu propriile puteri. Rugăciunea le va dărâma, în timp, pentru că «*Cel ce este în voi este mai mare decât cel ce este în lume*» (I Ioan 4,4)”⁶.

„În orice patimă te-ai afla, nimic nu este mai de folos decât să chemi numele lui Dumnezeu”⁷. „Rugăciunea pare că-l renaște pe om. Puterea ei este atât de mare, încât nimic, nicio putere pătimășă nu-i poate sta împotrivă”⁸. Prin rugăciune nu se îndepărtează numai patimile trupești, ci și cele sufletești, pentru că „mintea zăbovind prin rugăciune la Dumnezeu, izbăvește și partea pasională a sufletului de patimi”⁹. „Precum doctorul pune pansamentul cu medicament pe rană și prin aceasta lucrează fără să știe bolnavul cum, așa și numele lui Dumnezeu chemat de noi, înlătură fără să știm noi cum, toate patimile”¹⁰.

¹ *Filocalia*..., vol. III, p. 221.

² **Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae**, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*..., p. 176.

³ *Filocalia*..., vol. IV, p. 229.

⁴ **Ibidem**, p. 23.

⁵ *Pelerinul rus*..., p. 124.

⁶ **Ibidem**, p. 195.

⁷ *Filocalia*..., vol. XI, p. 327.

⁸ *Pelerinul rus*..., p. 194.

⁹ *Filocalia*..., vol. IV, p. 23.

¹⁰ *Filocalia*..., vol. XI, p. 421.

„Numele lui Dumnezeu chemat de noi aduce lucrarea lui Dumnezeu în noi, dar eliberează și lucrarea noastră. În chemarea numelui Lui ne arătăm iubirea și încrederea față de Dumnezeu, iar aceasta este și o lucrare a noastră. Iar Dumnezeu răspunde iubirii și încrederii noastre ce iradiază din noi spre El cu iubirea Lui, deci cu ajutorul și cu lucrarea Lui și ea ne vindecă de bolile patimilor”¹.

„Cei mai mulți dintre noi nu știm că toate gândurile nu sunt nimic altceva decât simple năluciri ale lucrurilor sensibile și lumești. Dacă stăruim mult timp în rugăciune cu trezvie, rugăciunea golește cugetarea de toată nălucirea materială a gândurilor rele”². „Dacă vrei să-ți alungi gândurile și să-ți cureți mintea, atunci izgonește-le cu rugăciunea, căci în afară de rugăciune nimic nu le poate opri”³. „Rugăciunea este lepădarea gândurilor”⁴, „încât te poți concentra la înțeleșurile rugăciunii”⁵, „iar mintea cunoaște marele câștig al rugăciunii și al trezviei”⁶. „Numai pentru că în rugăciune se trăiește «vederea» lui Dumnezeu, rugăciunea poate goli mintea de toate chipurile lucrurilor”⁷.

„Mare armă este rugăciunea, mare asigurare”⁸. „Rugăciunea este mai tare decât toate armele creștinului, pentru că în ea este Dumnezeu, sau în ea omul este plin de Dumnezeu”⁹. „Părinții definesc rugăciunea drept armă duhovnicească și spun că nu trebuie să ieșim fără ea la război, ca să nu fim luați în

¹ **Ibidem**, p. 422, nota 587 b.

² *Filocalia*..., vol. IV, p. 97.

³ *Pelerinul rus*..., p. 195.

⁴ *Filocalia*..., vol. IX, p. 168, nota 327.

⁵ *Filocalia*..., vol. X, p. 131, nota 128.

⁶ *Filocalia*..., vol. IV, p. 97.

⁷ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 254, nota 530.

⁸ **Ibidem**, p. 76.

⁹ **Ibidem**, p. 75, nota 121.

robie și duși în țara vrăjmașului”¹. „Rugăciunea este una dintre cele mai eficace arme împotriva dracilor, mai ales rugăciunea scurtă și încordată. Aceasta îi arde ca focul”².

„Cei ce se roagă lui Dumnezeu, dacă se întăresc în această deprindere, vor primi nu numai iertarea păcatelor și izbăvirea de toate cursele vrăjmașului, ci și daruri cerești”³. „Rugăciunea este cheia împărăției cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebuie, vede bunătățile rânduite pe seama prietenilor ei”⁴.

„Îngerii nu au glas material, ci cu mintea lor aduc doxologie neîncetată lui Dumnezeu. Aceasta este lucrarea lor și ei îi este închinată toată ființa lor”⁵. „Sfinții îngeri ne îndeamnă la rugăciune și stau de față împreună cu noi, bucurându-se și rugându-se pentru noi”⁶. „Rugăciunea curată unește omul întreg cu Dumnezeu și-l face să petreacă împreună cu îngerii, să guste dulceața bunătăților veșnice ale lui Dumnezeu, îi dă vistierii de taine mari și, aprinzându-l de iubire, îl înduplecă să îndrăznească să-și pună sufletul pentru prietenii săi, ca unul ce s-a ridicat mai presus de hotarele puținătății trupești”⁷. „Prin rugăciune curată, omul se face deopotrivă cu îngerii”⁸. „Rugăciunea este o îndeletnicire comună îngerilor și oamenilor și în privința rugăciunii, nimic nu deosebește o fire de alta. Ea ne desparte de animale, ea ne unește cu îngerii”⁹.

„Rugăciunea, care face ca harul Sfântului Duh să se reverse asupra omului, unindu-l cu Dumnezeu, îi arde pe draci

¹ *Filocalia*..., vol. IV, p. 223.

² **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, p. 46.

³ **Ibidem**, p. 154.

⁴ **Ibidem**, pp. 317-318.

⁵ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 552.

⁶ *Filocalia*..., vol. I, p. 102.

⁷ *Filocalia*..., vol. VI, pp. 261-262.

⁸ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 639.

⁹ **Ibidem**, p. 74.

și aceștia, nesuferind focul haric, fug cu vaiete, îndepărtându-se de cei ce se roagă. Iată de ce, ori de câte ori necuratul încearcă să ne ispitească, trebuie să îngenunchem pentru rugăciune, care ne aduce ajutorul lui Dumnezeu și cu care suntem de nebiruit”¹. De asemenea, „în fața rugăciunii diavolul își pierde nădejdea, căci omul își face mintea fără formă, fără chip, fără culoare, neprimind nimic, fie că este lumină, fie foc, fie altceva, ea fiind îndreptată doar spre Dumnezeu”².

„Pregătirea noastră sufletească, cu trezvie neconținută și rugăciune neîntreruptă, îl dezarmează pe diavol de o armă puternică, de atacul lui neașteptat. Întrucât nu cunoaștem când ne vor ataca demonii și în ce fel, trebuie să fim mereu pregătiți, de aceea Domnul Hristos ne-a îndemnat: «*Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită*» (Matei 26,41). La această pregătire sufletească ne cheamă și Sfântul Apostol Petru, spunând: «*Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită*» (I Petru 5,8). Rugăciunea, când este însoțită de trezvie, devine cea mai puternică armă împotriva diavolului, nu numai pentru apărare, dar și pentru atac. Sfinții Părinți o numesc «biciul» demonilor. Îndeosebi se recomandă mult-folosita «rugăciune a lui Iisus», invocarea Maicii Domnului și a sfinților care au primit de la Dumnezeu o harismă asupra demonilor”³.

Invocarea numelui lui Iisus îi alungă pe diavoli

„Dracii au primit îngăduința ca, după ce au făcut ca omul să fie scos din rai și de la Dumnezeu prin neascultare, să clatine în planul gândit cugetarea omului noaptea și ziua: a unuia mult, a altuia puțin și a altuia și mai mult. Și nu este cu putință să

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, pp. 44-45.

² **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 95.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 73.

fie întărită aceasta altfel decât prin pomenirea neconținută a lui Dumnezeu. Când pomenirea dumnezeiască s-a întipărit în inima cuiva prin puterea crucii, ea îi întărește cugetarea, făcându-i-o neclătinată. La aceasta duce lupta în cugetare, pe care fiecare creștin s-a gătit s-o poarte în stadionul credinței în Hristos. Dacă nu ajunge acolo, în deșert se luptă. Pentru această luptă este toată nevoița felurită a celui ce poartă greaua pătimire pentru Dumnezeu. Prin ea urmărește să-și atragă milostivirea Bunului Dumnezeu, ca să-i dea iarăși cinstea dintâi și să se pecetluiască în cugetarea lui, Hristos, precum zice Apostolul neamurilor: *«O, copiii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii până ce Hristos va lua chip în voi!»* (Galateni 4,19)”¹.

Sfântul Simeon Noul Teolog a scris că „amintirea lui Hristos luminează mintea și alungă dracii”², de aceea Sfântul Varsanufie ne îndeamnă: „Cheamă numele lui Dumnezeu într-ajutor, zicând: Doamne Iisuse, acoperă-mă și ajută slăbiciunii mele. Și îndrăznește, că va sfărâma săgeata vrăjmașilor. Căci numele Lui pricinuieste nelucrarea răului, pentru care a și voit să se întrupeze”³.

Participarea la slujbele Bisericii

„Participarea la slujbele Bisericii este izvorul principal de realimentare a noastră în războiul împotriva demonilor. De aceea Sfântul Ignatie Teoforul ne povățuiește: «Sânguiți-vă să vă adunați mai des pentru Euharistia lui Dumnezeu și spre slava Lui. Fiindcă atunci când vă adunați des sunt nimicite puterile Satanei, iar prin unirea credinței voastre este surpată și tăria lui nimicitoare»”⁴.

¹ *Filocalia...*, vol. VII, p. 22.

² *Filocalia...*, vol. VI, p. 17.

³ *Filocalia...*, vol. XI, p. 606.

⁴ *Demonii și lucrările lor...*, p. 75.

„Puterea diavolească este distrusă nu numai prin rugăciunile de obște, dar și prin Sfintele Taine săvârșite în Biserica lui Dumnezeu. Prin Sfântul Botez, de pildă, omul se eliberează de sub tirania diavolului, prin Mirungere se pecetluiește cu harul Duhului Sfânt, iar prin participarea cu vrednicie la Sfânta Împărtășanie devine «de un trup» și «de un sânge» cu Domnul Hristos și dobândește vitejie duhovnicească, fiind de nebiruit și înfricoșător în fața diavolului, după cum a afirmat Sfântul Ioan Gură de Aur: «De la Sfânta Împărtășanie plecăm ca niște lei care varsă flăcări, făcându-ne înfricoșători diavolului»”¹.

„Sfântul Siluan Athonitul iubea mult slujbele lungi săvârșite în biserică, însă spunea că acestea, deși sunt rânduite prin harul Sfântului Duh, nu sunt o formă desăvârșită de rugăciune, ci sunt date poporului credincios după puterile și pentru folosul tuturor. Acesta a spus: «Ne este mai de folos atunci când inima noastră devine biserica lui Dumnezeu, iar mintea tronul Său. Dumnezeu este slăvit în sfintele biserici, dar pustnicii Îl slăvesc în inimile lor. Inima pustnicului este biserică, iar mintea acestuia slujește de prestol, căci Dumnezeu iubește să locuiască în inima și în mintea omului». Sfântul a mai spus că «atunci când rugăciunea neîncetată se întărește în adâncul inimii, întreaga lume se preface în biserica lui Dumnezeu»”².

Postul

„În afară de rugăciune, în biruirea duhurilor rele ne ajută mult și postul, și, în general, toate nevoințele duhovnicești, pentru că strunesc patimile, ofilesc plăcerile trupești și dau minții vitejie. Domnul Hristos a evidențiat importanța postului

¹ *Ibidem*, pp. 75-76.

² *Arhimandritul Sofronie, Rugăciunea...*, p. 105.

când a spus: «*Soiul acesta de demoni nu iese decât numai prin rugăciune și prin post*» (Matei 17,21)”¹.

„La începutul Vechiului Testament, Adam a întrerupt postul din rai. La începutul Noului Testament, Adam cel nou, Hristos, a început cu postirea. Adam a fost ispitit și a cedat ispitei; Hristos a fost ispitit, dar El a biruit acea ispită. Consecințele căderii lui Adam sunt în principal izgonirea din rai și moartea. Roadele biruinței lui Hristos sunt călcarea morții și reîntoarcerea noastră în rai”².

„Extrem de semnificativ este faptul că Domnul Hristos postea atunci când l-a întâlnit pe Satana în pustia Carantaniei”³, de aceea, „când diavolul vede pe vreunul dintre oameni că postește, îndată se înfricoșează și își aduce aminte de înfrângerea lui cea din pustia Carantaniei de către Mântuitorul și puterea lui se frânge și este ars de vederea armei date nouă de către Domnul. Ce armă este mai puternică decât ea? Și ce dă mai multă îndrăzneală inimii în lupta împotriva duhurilor răutății, decât foamea răbdată pentru Hristos?”⁴.

Răbdarea

„Răbdarea cu nădejde din vremea ispitelor ne ține moralul ridicat, încât să întâmpinăm atacurile demonilor cu trezvie. De aceea Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă: «*Să alergăm cu stăruință în lupta care ne stă înaintea ochii țintă la Cel ce începe credința și o desăvârșește, la Iisus, Cel ce-n locul bucuriei care-I stătea înaintea îndurării crucea, în disprețul rușinii, și a șezut de-a dreapta tronului lui Dumnezeu. Luați*

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 74.

² **Alexandre Schmemmann**, *Postul cel mare*, traducere de Andreea și Laurențiu Constantin, Ediția a II-a, Editura DORIS, București, 1998, p. 120.

³ **Ibidem**, p. 124.

⁴ *Filocalia...*, vol. X, p. 434.

aminte, dar, la Cel ce asupra-Și a răbdad de la păcătoși o astfel de împotrivire, ca să nu vă lăsați pradă oboselii prin slăbirea sufletelor voastre» (Evrei 12,1-3)”¹.

„Răbdarea este îmbinarea tuturor virtuților, căci niciuna dintre virtuți nu stă fără ea. Chiar dacă i se pare cuiva că se împărtășește de toate virtuțile, dacă nu va răbda până la sfârșit și nu se va izbăvi de cursele diavolului, nu este vrednic să ajungă în împărăția cerurilor”².

Smerenia

Domnul Hristos a afirmat: *„Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre”* (Matei 11,29), iar Sfântul Apostol Pavel a scris că Mântuitorul, în calitate de Fiul al lui Dumnezeu, *„S-a golit pe Sine luând chip de rob, devenind asemenea oamenilor și la înfățișare aflându-Se ca un om; S-a smerit pe Sine făcându-Se ascultător până la moarte - și încă moarte de cruce!”* (Filipeni 2,7-8).

Sfântul Filotei Sinaitul a scris și el că „Însuși Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu necuprins, necunoscut și negrăit, voind să arate calea vieții veșnice și a sfințeniei, a îmbrăcat smerenia peste tot trupul Său. Astfel sfânta smerenie trebuie să se numească cu dreptate și virtute dumnezeiască și poruncă și haină domnească. În această virtute se nevoiesc și pe ea o păzesc și îngerii, știind cu ce cădere a căzut Satana, mândrindu-se. Iar ca pildă înfricoșătoare de cădere, pentru îngeri și oameni, să ne fie cel viclean, care zace în adânc, fiind arătat de Dumnezeu mai lipsit de cinste decât toată cealaltă zidire, din pricina mândriei sale. Dar știm și Adam cu ce cădere a căzut din pricina mândriei. Având deci asemenea pilde îndemnătoare spre această virtute folositoare de suflet, să ne

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 74.

² *Filocalia...*, vol. V, p. 208.

smerim pururea în tot felul. Folosindu-ne de ele, să ne smerim din toată puterea cu sufletul și cu trupul, cu cugetul și cu voința, în cuvinte, în gânduri și în înfățișare, în afară și înăuntru. Să o căutăm aceasta cât putem, ca să nu avem împotriva noastră pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Cel ce s-a dat pentru noi, căci *«Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har»* (I Petru 5,5). De aceea, să luăm aminte”¹.

„Dacă inversăm cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *«Cel ce S-a pogorât, Acela este și Cel ce S-a înălțat»* (Efeseni 4,10) vom spune că Cel ce S-a înălțat, Acela este și Cel ce S-a coborât, iar aici avem un mare paradox: smerenia este înălțare și înălțarea, smerenie. În smerenie omul se bucură de înălțime și înălțimea adevărată nu este cunoscută decât în smerenie. Deosebiri între acestea două se anulează când sunt adevărate. Trăiești în smerenia fără sfârșit, înălțarea fără sfârșit și invers. Cine se scufundă în smerenie se scufundă în experiența celei mai esențiale realități, deci a celei mai înalte. Înălțarea lipsită de smerenie este o umflare lipsită de conținutul realității, este un balon de săpun. Tot ce atinge cel ce coboară de la înălțime din iubire, umple de înălțimea sa. Fiul lui Dumnezeu, făcându-Se om, l-a făcut pe om dumnezeu. Sau în smerenie se vede realitatea în toată măreția și densitatea ei. Diavolul nu este smerit, pentru că nu vede măreția atotstrălucitoare a lui Dumnezeu, măreția realității adevărate. Lipsa de smerenie este pricinuită de o jalnică superficialitate, sau aduce cu ea superficialitatea. De aceea aduce și o plictisitoare monotonică”².

Sfântul Ioan Scărarul a scris că „dacă mândria i-a făcut pe unii dintre îngeri, draci, negreșit smerenia poate face și din draci, îngeri. Drept aceea să îndrăznească cei ce au căzut”³.

¹ *Filocalia*..., vol. IV, pp. 122-123.

² *Filocalia*..., vol. VIII, p. 267, nota 555 a.

³ *Filocalia*..., vol. IX, p. 315.

„În lupta cu ispitele și cu diavolul, monahul și creștinul în general, poate învinge doar prin smerenie. Maica Teodora spunea, în acest sens, că nici nevoințele, nici privegherea, nici celelalte osteneli nu ne mântuiesc, ci numai smerenia cea adevărată. Era un pustnic care izgonea demonii și-i întreba: «Voi de ce ieșiți? Din cauza postului?». Ei răspundeau: «Noi nici nu mâncăm, nici nu bem». «Din cauza privegherii?». Ei ziceau: «Noi nu dormim». «Din cauza pustniciei?». Ei răspundeau: «Noi prin pustietăți petrecem». «Atunci de ce ieșiți?». Ei răspundeau: «Nimic nu ne biruiește pe noi, decât numai smerenia», deci smerenia este biruirea demonilor”¹.

„Smerita cugetare este virtutea care atrage cu deosebire harul lui Dumnezeu și face din suflet o cazemată de netrecut în fața atacurilor turbate ale diavolului. Prin aceasta sunt zădărnice toate cursele vrăjmașului, după cum spun Sfinții Părinți, căci este cu neputință să fie amăgit un om care nu se încrede în cugetul și în judecata sa, ci trăiește după cum îl povățuiește părintele lui duhovnicesc”².

„Prin smerita cugetare se strică toate lucrurile vrăjmașului. Sfântul Siluan Athonitul a spus că demonii au căzut din mândrie și ne atrag și pe noi în căderea lor. Luând aminte la aceasta, ne îndeamnă: Noi, fraților, să ne smerim pe noi înșine, și atunci vom vedea slava lui Dumnezeu încă de aici, de pe pământ (Matei 16,28 și Marcu 9,1), pentru că celor smeriți Dumnezeu li Se face cunoscut prin Duhul Sfânt”³.

„Smerenia îl face pe om locaș al lui Dumnezeu. Iar sălășluirea Lui îi scoate afară pe dracii cei răi împreună cu patimile lor necinstite. Și astfel omul se face biserică sfințită, luminată și curată a lui Dumnezeu, plină de toată buna mireasmă, de

¹ **Daniil Nacu Stoenescu**, *Op. cit.*, p. 59.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 74.

³ **Gabriel Herea**, *Op. cit.*, p. 95.

bunătate și veselie. Omul se face atunci purtător de Dumnezeu, mai bine zis dumnezeu, precum s-a spus: *«Eu am zis: dumnezei sunteți și fii ai Celui Preaînalt»* (Psalmul 81,6).¹.

Împlinirea virtuților

„Prin asceză și prin lupta pentru păzirea poruncilor Mântuitorului dobândim virtuțile. Și, fără osteneală, nicio virtute nu ajunge la desăvârșire. Virtuțile sunt arme duhovnicești. Toate împreună alcătuiesc o armură puternică, pe care Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă s-o purtăm pentru a înfrunta cu ajutorul ei uneltirile diavolului: *«Îmbrăcați armura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului»* (Efeseni 6,11)”.².

Discernământul

„O altă armă necesară în lupta cu duhurile rele este discernământul. Sfântul Ioan Sinaitul spune că «trebuie să ne înarmăm cu mult discernământ ca să cunoaștem când trebuie să luptăm cu pricinile patimilor, și cu care, și până la ce nivel, dar și ceasul în care trebuie să ne retragem. Căci există cazuri în care trebuie să alegem retragerea, datorită slăbiciunii noastre, ca să nu fim omorâți»³.

Același Sfânt Părinte a mai spus că „dreapta socoteală este lumină în întuneric, întoarcere la calea cea dreaptă a celor rătăciți, luminare a celor ce orbesc. Bărbatul cu dreaptă socoteală află sănătatea și stârpește boala”⁴.

¹ *Filocalia...*, vol. XI, p. 155.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 74.

³ **Ibidem.**

⁴ *Filocalia...*, vol. IX, pp. 355-356.

Citirea Sfintei Scripturi

„Studierea cuvântului lui Dumnezeu, de asemenea, îl împiedică pe diavol să se apropie de noi. Sfântul Ioan Gură de Aur a spus că, «dacă diavolul nu îndrăznește să intre în casa în care există o Evanghelie, cu atât mai mult nu se va atinge de sufletul care studiază cuvintele Evangheliei». Același Sfânt Părinte ne încredințează că, «atunci când diavolul vede scrisă în sufletul nostru Legea lui Dumnezeu nu se apropie, ci de departe ne întoarce spatele. Căci nimic nu este mai înfricoșător pentru acela și pentru cugetele rele pe care ni le sădește decât mintea care studiază cele dumnezeiești»”¹.

Din acest motiv, vrăjmașul le sugerează păgânilor să nu citească Sfânta Scriptură și să rămână în religiile lor, după cum a mărturisit indianul Sadhu Sundar Singh, care fiind sikh a vrut să citească cuvântul lui Dumnezeu revelat, iar un prieten de-al lui, inspirat de diavol, i-a spus: „Nu citi Biblia, pentru că este o putere tainică în ea, care te va converti la creștinism”².

„Nu trebuie, de altfel, să ne scape din vedere faptul că revelația dumnezeiască supranaturală sau cuvântul lui Dumnezeu este numit de Sfântul Apostol Pavel «*sabia Duhului*» (Efeseni 6,17), atunci când este enumerat printre armele cu care este alcătuită armura lui Dumnezeu, în timp ce în altă parte a scris că acesta «*este viu și lucrător și mai ascuțit decât o sabie cu două tăișuri*» (Evrei 4,12), care poate să deosebească și să taie orice lucru trupesc și pământesc care se află înlăuntrul nostru”³.

¹ *Demonii și lucrările lor...*, p. 75.

² **Friedrich Heiler**, *The Gospel of Sadhu Sundar Singh*, ISPCK, New Delhi, 1989, p. 40.

³ *Demonii și lucrările lor...*, p. 75.

Gândul la moarte, la iad

„O soluție pe care o propune Sfântul Antonie cel Mare pentru tămăduirea bolilor sufletești este gândul la moarte”¹.

Evagrie Ponticul ne-a îndemnat și el în acest sens: „Adu-nă-ți mintea și gândește-te la ceasul morții. Privește atunci la moartea trupului, înțelege întâmplarea, ia-ți osteneala și disprețuiește deșertăciunea din lumea aceasta, atât a plăcerii cât și a străduinței, ca să poți să rămâi nestrămutat în aceeași hotărâre a liniștii și să nu slăbești. Mută-ți gândul la starea cea de iad, gândește-te cum se chinuiesc sufletele acolo, în ce tăcere prea amară sau în ce cumplită suspinare, în ce mare spaimă și frământare sau în ce așteptare? Gândește-te la durerea cea neîncetată a sufletului, la lacrimile sufletești fără sfârșit”².

Pocăința și spovedania

„Diavolul se teme mult de pocăință și de spovedania sinceră, care se face cu zdrobire de inimă. Prin mărturisirea păcatelor noastre părintelui duhovnicesc «tăiem» drepturile diavolului și punem în loc părtășia noastră cu Hristos. Îndeosebi în cazul unui război satanic puternic și neobișnuit provocat de necunoașterea și neatenția noastră, trebuie să alergăm la scaunul de spovedanie și să cerem cu smerenie și pocăință adevărată mila lui Dumnezeu. Taina spovedaniei are puterea dumnezeiască de a vindeca rănile sufletești, pe care le provoacă uneltirile diavolului, și de a-l readuce pe om la echilibrul său sufletesc și trupesc”³.

¹ **Mitropolit Nicolae Corneanu**, *Op. cit.*, p. 79.

² *Filocalia*..., vol. I, p. 60.

³ **Ibidem**, p. 76.

Taina Sfântului Maslu și agheasma

„«Unelte» importante și cu rezultate bune, care au puterea de a dărâma «fortărețele» demonilor, sunt Taina Sfântului Maslu și apa sfințită sau agheasma”¹.

„Ungerea cu untdelemn sfințit din Taina Sfântului Maslu pentru vindecarea bolilor sufletești și trupești (Iacov 5,14-15) este folosită din timpul Bisericii primare și până astăzi. În călătoriile lor misionare, Sfinții Apostoli «*scoteau mulți demoni și pe mulți bolnavi îi ungeau cu untdelemn și-i vindecau*» (Marcu 6,13). Întrucât numeroase boli se datorează lucrărilor demonice, Taina Sfântului Maslu îl izbăvește pe cel bolnav nu numai de boală, dar și de duhurile rele care au provocat-o. De aceea, în rugăciunile acestei slujbe, untdelemnul sfințit este numit «sabie împotriva demonilor» și «izbăvire de toată lucrarea diavolească»”².

„Agheasma, de asemenea, este «leac al sufletelor și al trupurilor și izbăvire de toată puterea potrivnicului» fiindcă se sfințește prin chemarea Sfântului Duh, cu binecuvântarea pe care o dă preotul și cu afundarea Sfintei Cruci în apă. Aceasta este folosită în multe prilejuri și nevoi ale vieții cotidiene, atât pentru atragerea binecuvântării lui Dumnezeu, cât și pentru tămăduirea bolilor sau izgonirea duhurilor rele”³.

Sfânta Cruce, Botezul și Împărtășania

„O altă «armă nebiruită» este Sfânta Cruce, care-l face pe diavol să tremure când este folosită împotriva lui de către credincioșii care participă conștiincios la viața tainică a Bisericii. Sfântul Nicodim Aghioritul ne povățuiește: «Pentru a vă feri de vrăjitorii și de lucrarea demonilor, să purtați cu toții

¹ Ibidem.

² Ibidem.

³ Ibidem, pp. 76-77.

- mici și mari, bărbați și femei - Sfânta Cruce la gât». Demonii tremură și fug departe atunci când văd forma crucii”¹.

Sfântul Petru Damaschinul a scris că „prin semnul cinstitei și de viață făcătoarei cruci se izgonesc dracii”².

„Sfântul Antonie cel Mare a spus că dracii se tem foarte mult de semnul Sfintei Cruci, fiindcă pe Cruce Mântuitorul i-a dat în vileag și i-a făcut de râs. Dacă ne facem semnul Sfintei Cruci, Domnul Hristos Însuși ne vine în ajutor, precum s-a întâmplat și cu Sfântul Antonie cel Mare. Și dacă ne vom aminti întotdeauna că Domnul Hristos este cu noi, dracii vor pieri ca fumul”³.

„Ioan de Bostra, bărbat sfânt și având putere asupra duhurilor necurate, i-a întrebat pe dracii care se încuibaseră în niște fete furioase, pe care le chinuiau cu răutate, zicând: «De care lucruri vă temeți la creștini?». Aceștia au răspuns: «Aveți cu adevărat trei lucruri mari: unul pe care-l puteți atârna de grumazul vostru, unul cu care vă spălați în Biserică și unul pe care-l mâncați în adunare». Întrebându-i iarăși: «Din acestea trei, de care vă temeți cel mai mult?», aceia au răspuns: «Dacă ați păzi bine cu ce vă împărtășiți, nimeni dintre noi n-ar putea să facă rău vreunui creștin». Deci lucrurile de care se tem răufăcătorii mai mult decât de toate sunt: Crucea, Botezul și Cuminecătura»”⁴.

Rugăciunile de dezlegare

„Există însă și alte mijloace de luptă împotriva diavolului la care poate apela creștinul prin mijlocirea slujitorilor altarului:

¹ **Ibidem**, p. 77.

² *Filocalia*..., vol. V, p. 193.

³ **Arhiepiscop Vasili Krivoșein**, *Op. cit.*, p. 29.

⁴ *Filocalia*..., vol. VIII, p. 211.

este vorba de rugăciunile de dezlegare citite pentru cei care suferă din pricina duhurilor necurate”¹.

„Dacă cineva, cu îngăduința lui Dumnezeu, este stăpânit de duhul satanic, trebuie să alerge la preoți, ca să i se citească rugăciunile de dezlegare. Exorcismele sunt rugăciuni speciale ale Bisericii, prin care preotul Îl roagă pe Dumnezeu să izgonească demonii din omul pe care au pus stăpânire. Aceste rugăciuni n-au nicio legătură cu descântecele, care sunt invocări vrăjitoarești”².

„Elementul de bază al exorcismelor este chemarea numelui lui Hristos, *«care este mai presus de orice nume»* (Filipeni 2,9) și pe care Sfinții Apostolii și ucenicii acestora Îl invocau spre a alunga demonii și a vindeca orice boală. Mântuitorul Însuși a făgăduit că cei ce vor crede în El, *«în numele Lui demoni vor izgoni»* (Marcu 16,17). Aceeași tactică a fost urmată de creștinii din primele veacuri, după cum ne încredințează Sfântul Iustin Martirul și Filosoful: *«Toți demonii ies din cei exorcizați și sunt biruiți și supuși cu puterea numelui lui Iisus»*. În același duh sunt scrise și rugăciunile de dezlegare ce sunt cuprinse în cărțile de rugăciune și folosite până astăzi”³.

„Al doilea element al exorcismelor este alungarea duhului necurat: preotul îi poruncește să plece imediat din făptura lui Dumnezeu, eliberându-i și sufletul și trupul celui înrobuit cu legăturile diavolești”⁴.

„Părintele Paisie Aghioritul spunea că exorcismele, ca să aibă rezultat bun, trebuie să fie însoțite de pocăință și de spovedanie. «Când diavolul a dobândit puteri mari asupra omului și a pus stăpânire pe el, atunci trebuie să se afle pricina, pentru

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 44.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 78.

³ **Ibidem**.

⁴ **Ibidem**, pp. 78-79.

ca aceste puteri să fie anulate. Altfel, oricât de multe rugăciuni ar face ceilalți, demonul nu pleacă. Cel demonizat trebuie mai întâi să se ajute pe sine, încât să afle cu ce a greșit de a ajuns posedat de diavol, să se pocăiască, să se spovedească și apoi, dacă este nevoie, să i se citească exorcismele, pentru că demonul poate pleca chiar și numai prin rugăciunea de dezlegare a păcatelor de la Taina Mărturisirii». Același părinte spunea că, odată cu exorcismele, «demonizații sunt ajutați mult când preoții citesc numele lor la proscomidie»¹.

„Pentru înlăturarea deochiului și a vătămării trupești și materiale provocate de lucrarea demonică, există o rugăciune specială de deochi, pe care preoții o citesc bolnavilor. Rugăciuni asemănătoare există și pentru înlăturarea sau nimicirea oricărei vrăjitorii ori lucrări satanice, precum și pentru vindecarea de bolile provocate de invidia diavolului etc.”².

„Pentru a se feri de deochi, mulți confrăți de-ai noștri, influențați de superstiții, își atârnă pe ei diferite talismane: mărgel albastre, funde roșii etc. Asemenea talismane, de obicei, sunt prinse de mame și de buni pe hainele sau pe pernele pruncilor, ca să nu le fie de deochi. Însă toate acestea sunt plăsmuirile diavolului și aduc un rezultat potrivit, căci niciodată nu îndepărtează ceva răul chemându-i lângă el pe cei care-l provoacă, adică pe demoni. Trebuie să se folosească doar Sfânta Cruce, care zdrobește puterile satanice. Alții, iarăși, chiar și oameni care merg regulat la biserică, cu intenție bună și nebănuind uneltirile demonilor, obișnuiesc să descânte de deochi, murmurând diferite rugăciuni tainice și folosind fie cărbuni aprinși, fie sare, fie untdelemn și apă. Obiceiurile acestea, însă, nu se potrivesc cu duhul Bisericii, ele sunt clar diavolești. Se întâmplă, desigur, de multe ori, ca diavolul să

¹ **Ibidem**, p. 79.

² **Ibidem**, p. 77.

se retragă dinadins de la cei deocheați, ca să-i facă pe oameni să creadă în acest fel de descântece și nu în rugăciunile Bisericii noastre. Astfel, în viața noastră de zi cu zi suntem supuși unei «stăpâniri demonice», întreținută de superstiții, preziceri și stres, care alungă harul, pacea și binecuvântarea lui Dumnezeu”¹.

Nesocotirea uneltirilor diavolilor

„Ca un ultim mijloc de înfruntare a duhurilor rele, vom vorbi despre nesocotirea lor. Există, desigur, cazuri în care, trebuie să ne împotrivim diavolului, după îndemnul Sfântului Iacov: «*Stați împotriva diavolului, și el va fugi de voi*» (Iacov 4,7). Există, însă, și alte împrejurări, în care ne este mai de folos să ne ferim de o confruntare directă cu el. Este mai bine să alergăm la Domnul Hristos, nesocotindu-l pe diavol și cursele sale. Părintele Porfirie Kavsokalivitul spunea: «Nesocotiți patimile, nu vă ocupați cu diavolul. Întoarceți-vă la Hristos! Dorindu-L pe Hristos, puterea sufletului pleacă din cursele Satanei și merge la Acela. Dacă ne nevoim și-L iubim pe Hristos, atunci dobândim harul dumnezeiesc, înarmați cu harul dumnezeiesc, nu mai suntem în primejdie și diavolul ne vede și pleacă. Înfruntarea răului cu harul lui Dumnezeu se face fără vărsare de sânge și fără osteneală. Vă aflați în întuneric și vreți să vă izbăviți? Nu vă străduiți să-l alungați lovindu-l. Nu veți izbuti nimic. Vreți lumină? Faceți o mică deschizătură, și va intra o rază de soare, va veni lumina. În loc să-l izgoniți pe vrăjmaș, ca să nu intre în voi, deschideți-vă brațele pentru a primi îmbrățișarea lui Hristos. Acesta este mijlocul desăvârșit: să nu războiți răul față către față, ci să-L iubiți pe Hristos, lumina Lui, și răul se va retrage”².

¹ **Ibidem**, pp. 77-78.

² **Ibidem**, pp. 79-80.

Tămâia, sfintele moaște și icoanele făcătoare de minuni

„În practica bisericească este cunoscut efectul tămâii de a îndepărta duhurile rele. Este remarcat de asemeni efectul similar al sfintelor moaște, al icoanelor făcătoare de minuni și chiar al veșmintelor sfinților, precum brăul Maicii Domnului, a căror prezență duhurile necurate n-o suportă. Toate acestea datorită puterii binefăcătoare pe care o dețin și o răspândesc trupurile neputrezite ale sfinților ori obiectele amintite și care îi arde pe demoni”¹.

Soarta diavolilor în viața de apoi

„Duhurile rele, după ce s-au îndepărtat cu voia lor de fericirea dumnezeiască și-au modificat modul viețuirii și au ajuns cele mai nefericite ființe din întreaga zidire. Mai târziu, desigur, ele au pricinuit căderea omului, și nefericirea, răutatea și neorânduiala au dobândit dimensiuni universale. De atunci *«toată făptura suspină laolaltă și are dureri până acum»* (Romani 8,22). Păcatul și moartea, cu toate consecințele lor, au intrat în viața lumii preschimbate, întunecate și viciate, care a ajuns așa datorită răzvrătirii și neascultării făpturilor față de Ziditor. Diavolul a fost primul care a păcătuit (I Ioan 3,8) și continuă să păcătuiască neîntrerupt, târându-i și pe oameni în păcat, care provoacă moartea (Romani 6,23)”².

„După căderea omului în păcat, diavolul a devenit *«stăpânitor al lumii»* (Ioan 12,31) și se laudă că este stăpân peste *«toate împărățiile lumii»* (Luca 4,5). Acest lucru însă, nu-i micșorează nefericirea. În realitate, demonii sunt niște ființe tragice, care gustă din plin frica și durerea iadului. Ei trăiesc încontinuu sub povara neliniștii pentru pedeapsa pe care urmează să o primească și le este frică să nu fie pedepsiți

¹ **Părintele Rodion**, *Op. cit.*, p. 45.

² *Demonii și lucrările lor...*, p. 80.

înainte de a le sosi ceasul (Matei 8,29). Ei cunosc prea bine faptul că le-a mai rămas *«puțină vreme»* (Apocalipsa 12,12) și că *«focul veșnic»* a fost pregătit pentru ei (Matei 25,41)”¹.

„De altfel, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu, viața de ascultare și activitatea Lui publică, puterea demonilor a fost surpată și viața lor a devenit mai lipsită de nădejdi. Sfântul Evanghelist Ioan a scris că *«pentru aceasta s-a arătat Fiul lui Dumnezeu, ca să strice lucrurile diavolului»* (I Ioan 3,8). Adică prezența dumnezeiască a nimicit tirania demonică, în care era înrobît neamul omenesc, fiindcă Domnul Hristos *«a umblat făcând bine și vindecând pe toți cei asupriți de diavolul»* (Faptele Apostolilor 10,38). Mântuitorul nu s-a oprit doar la nimicirea lucrurilor diavolului, dar și a diavolului însuși, pentru că de aceea a murit de bunăvoie pe cruce: *«ca să-l surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpânire asupra morții, adică pe diavolul»* (Evrei 2,14). *«El a dezbrăcat domniile și stăpâniile și le-a făcut de ocară în văzul tuturor, biruind asupra lor prin cruce»* (Coloseni 2,15). De altfel, cu puțin timp înainte de patimile Sale, Domnul Hristos a vestit că a sosit ceasul în care stăpânitorul lumii acesteia să fie *«aruncat afară»* (Ioan 12,31)”².

„După moartea trupului Mântuitorului pe cruce, diavolul a suferit o a doua rană adâncă și dureroasă, prin coborârea sufletului Domnului Hristos în iad. Acolo vrăjmașul și-a pierdut puterea pe care o avea asupra sufletelor dreptilor, fiind umilit și gustând din osânda și pedeapsa lui de după sfârșitul lumii”³.

„Vrăjmașul a primit, desigur, și alte răni grave, prin învierea și înălțarea Domnului Hristos cu trupul la cer, precum și prin pogorârea Sfântului Duh în ziua Cincizecimii. De atunci, adversarul lui principal, asupra căruia uneltește

¹ **Ibidem**, pp. 80-81.

² **Ibidem**, p. 81.

³ **Ibidem**.

lucrările sale viclene, este Biserica, trupul tainic al lui Hristos, precum și slujitorii Bisericii, care au primit de la Mântuitorul *«putere asupra duhurilor necurate»* (Luca 10,19), dar și credincioșii din toate veacurile, care *«s-au lepădat de Satana»* și *«s-au unit cu Hristos»*¹.

„Însă osândirea definitivă a tuturor duhurilor rele se va înfăptui la a doua venire a Domnului Hristos, când va avea loc Judecata de Apoi. În Cartea Apocalipsei, unde este descris în chip profetic sfârșitul lumii, citim că un înger va coborî din cer, ținând în mână cheia adâncului și un lanț mare, pentru a-l prinde pe balaur, pe șarpele cel vechi, care este diavolul și Satana, ca să nu mai amăgească popoarele (Apocalipsa 20,1-3). Aceași scenă este descrisă și de Sfântul Apostol Petru, când spune că *«Dumnezeu nu i-a cruțat pe îngerii care au păcătuit, ci i-a azvârlit în iad și, legându-i cu lanțurile întunericului, i-a dat să fie ținuți spre judecată»* (II Petru 2,4). Atunci, la Judecata de Apoi, diavolul va fi aruncat *«în iezerul de foc și de pucioasă, unde este și fiara și prorocul mincinos, și vor fi chinuiți acolo, zi și noapte, în vecii vecilor»* (Apocalipsa 20,10). Dar nu numai Satana, demonii, Antihristul și oamenii păcătoși vor fi pedepsiți, ci și *«moartea și iadul vor fi aruncate în iezerul de foc»* (Apocalipsa 20,14)².

Un părinte al Bisericii a scris că „lanțurile cu care vor fi legați diavolii în veșnicie reprezintă lipsa totală și continuă a mișcării voii lor spre bine, din care pricină nu vor avea parte niciodată de iertarea lui Dumnezeu. Iar întunericul cel mai dinafară este ignorarea totală și deplină a harului dumnezeiesc, ignoranță de care, fiind străbătuți cu totul prin buna plăcere a voii lor, nu se pot bucura de primirea fericită și preastrălucită a

¹ **Ibidem.**

² **Ibidem**, p. 82.

luminii celei atotcurate, irosindu-și toată puterea cugetării dată lor după fire în preocuparea cu nimicul”¹.

Viața celor care au devenit cu voia lor demoni va dura veșnic, pentru că Dumnezeu i-a creat de la început nemuritori și „*darurile lui Dumnezeu nu pot fi luate înapoi*” (Romani 11,29). Dar și așa, „existența demonilor va fi mai bună decât nimicul”².

Unde sunt raiul și iadul?

„Privitor la locul în care se află raiul și iadul, Sfântul Ioan Gură de Aur a afirmat că «ele sunt undeva în afara acestei lumi». Părintele Serafim Rose a scris și el că «raiul și iadul se găsesc în afara coordonatelor sistemului nostru spațio-temporal. Astfel, avioanele nu zboară prin rai, nici sateliții prin al treilea cer, iar cu ajutorul unui foraj adânc nu poți ajunge până la sufletele care așteaptă în iad Judecata de Apoi. Ele nu sunt acolo, ci într-un spațiu de altă natură, care începe nemijlocit aici, dar se întinde și în altă dimensiune»”³.

¹ Pr. Dr. Iulian Ghețu, *Op. cit.*, p. 196, nota 311.

² Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor...*, p. 25.

³ Părintele Rodion, *Op. cit.*, p. 32.

Demonii și lucrarea lor în Sfânta Scriptură

Lupta din cer dintre îngerii buni și cei pervertiți

„S-a făcut război în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războia balaurul, și îngerii lui; și el n-a răzbit, nici locul lor nu s-a mai găsit în cer. Și a fost aruncat balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și Satana, cel ce pe toată lumea o înșeală - a fost aruncat pe pământ; și îngerii săi au fost aruncați cu el” (Apocalipsa 12,7-9).

a. Demonii și lucrarea lor în Vechiul Testament

Ispitirea protopărinților Adam și Eva de către diavol în rai

„Șarpele însă era cel mai viclean dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu. Și a zis șarpele către femeie: «Dumnezeu, a zis El oare: Să nu mâncați roade din tot pomul care este în rai?». Iar femeia a zis către șarpe: «Noi putem mânca din roada pomilor raiului, dar din roada pomului care este în mijlocul raiului, ne-a zis Dumnezeu: «Din el să nu mâncați și nici să vă atingeți de el, ca să nu muriți!». Atunci șarpele a zis către femeie: «Nu, nu veți muri; dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca și Dumnezeu, cunoscând binele și răul». Și femeia socotind că rodul pomului este bun de mâncat și că le este plăcut ochilor la vedere și că este de dorit spre câștigarea priceperii a luat din roada lui și a mâncat; și i-a dat și bărbatului său, care era cu ea, și a mâncat

și el. Atunci li s-au deschis ochii la amândoi și au cunoscut că erau goi; și au cusut frunze de smochin și și-au făcut șorțuri. Iar când au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai, în răcoarea serii, s-au ascuns Adam și femeia lui de fața Domnului Dumnezeu printre pomii raiului. Și Domnul Dumnezeu l-a strigat pe Adam și i-a zis: «Adame, unde ești?». Acesta i-a răspuns: «Glasul Tău l-am auzit în rai și m-am temut, pentru că sunt gol, și m-am ascuns». Și i-a zis Dumnezeu: «Cine ți-a spus ție că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care Eu ți-am poruncit să nu mănânci?». Adam a zis: «Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat din pom, și eu am mâncat». Și a zis Domnul Dumnezeu către femeie: «Cum de-ai făcut una ca asta?». Iar femeia a zis: «Șarpele m-a amăgit, iar eu am mâncat». Și a zis Domnul Dumnezeu către șarpe: «Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele și între toate fiarele pământului; pe pântecele tău să te târăști și pământ să mănânci în toate zilele vieții tale! Dușmănie voi pune între tine și femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi ție capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul». Iar femeii i-a zis: «Îți voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni». Iar lui Adam i-a zis: «Pentru că ai ascultat de vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: Să nu mănânci!, blestemat va fi pământul din pricina ta. Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale! Spini și pălămidă îți va rodi, și tu te vei hrăni cu iarba câmpului. Întru sudoarea feței tale îți vei mânca pâinea, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce!». Și Adam i-a pus femeii sale numele Eva, pentru că ea este mama tuturor celor vii. Și Domnul Dumnezeu le-a făcut lui Adam și femeii sale îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat. Și a zis

Domnul Dumnezeu: «Iată, Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum, ca nu cumva să-și întindă el mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci», Domnul Dumnezeu l-a scos din grădina Edenului, ca să lucreze pământul din care fusese luat. Și l-a izgonit pe Adam și l-a așezat în fața grădinii Edenului” (Facere 3,1-24).

Regele Saul este chinuit de un duh necurat

Regele Saul a păcătuit înaintea lui Dumnezeu, „iar Duhul Domnului s-a îndepărtat de el; și un duh rău de la Domnul îl înăbușea. Atunci slugile lui Saul i-au zis: «Iată, duh rău de la Domnul te înăbușă. Grăiască acum slugile tale înaintea ta și să caute ei pentru stăpânul nostru un om iscusit în a cânta la harpă; și când duhul cel rău va fi peste tine, el va cânta la harpă, iar tu te vei simți bine și te vei putea odihni». Și Saul le-a zis slugilor sale: «Căutați-mi acum un om iscusit în cântare și aduceți-l la mine!». Și, răspunzând una dintre slugi, a zis: «Iată, am văzut pe un fiu al lui Iesei Betleemitul, care știe să cânte; e om cuminte, războinic și înțelept în cuvânt și bărbat chipeș, iar Domnul este cu el». Atunci Saul a trimis soli la Iesei, zicând: «Trimite-l la mine pe fiul tău David, cel de la turma ta!». Iar Iesei a luat o sarcină de pâine și un burduf cu vin și un ied dintre capre și i le-a trimis lui Saul prin mâna fiului său David. Iar David a intrat la Saul și i s-a înfățișat; iar acesta l-a plăcut foarte mult și l-a făcut purtătorul său de arme. Și a trimis Saul la Iesei, zicând: «Lasă-l pe David să fie în slujba mea, de vreme ce în ochii mei a dobândit bunăvoință!». Și a fost că ori de câte ori venea asupra lui Saul duhul cel rău, David lua harpa și cânta cu ea; atunci Saul răsufla și se simțea bine, iar duhul cel rău se îndepărta de la el” (I Regi 16,14-23).

Diavolul îl îndeamnă pe David să efectueze un recensământ, iar poporul este lovit cu ciumă

„Diavolul s-a ridicat împotriva Israelului și l-a îndemnat pe David să facă numărătoarea israeliților. Și a zis regele David către Ioab și către căpeteniile oastei: «Mergeți și numărați-i pe israeliți - de la Beer-Șeba până la Dan - și aduceți-mi socoteala, iar eu voi ști numărul lor». Dar Ioab a zis: «Domnul să-Și înmulțească poporul de o sută de ori cât este acum, iar ochii domnului meu, regele, s-o vadă! O, rege, domnul meu, oare nu suntem noi toți niște robi ai domnului meu? De ce caută domnul meu un lucru ca acesta? De ce să fie el spre păcat lui Israel?». Cu toate acestea, cuvântul regelui a fost mai puternic decât al lui Ioab, așa că Ioab a ieșit și a umblat prin tot Israelul și s-a întors la Ierusalim. Ioab i-a dat lui David numărul ieșit din cercetare; întregul Israel era opt sute de mii de bărbați purtători de sabie; iar fiii lui Iuda erau cinci sute de mii de bărbați purtători de sabie. Dar pe leviți și pe veniaminiți nu i-a numărat laolaltă cu ei, căci lui Ioab îi displicuse cuvântul regelui. Lucrul acesta s-a arătat rău înaintea lui Dumnezeu, și El l-a lovit pe Israel. Și a zis David către Dumnezeu: «Tare mult am greșit făcând lucrul acesta! Și acum, Doamne, șterge răutatea robului Tău, că foarte nebunește am lucrat!». Atunci Domnul a grăit către Gad, prorocul lui David, zicând: «Du-te și spune-i lui David: - Așa grăiește Domnul: Trei pedepse aduc asupra ta; alege una dintre ele și pe aceea o voi trimite asupra ta». Și a venit Gad la David și i-a zis: «Așa grăiește Domnul: - Alege-ți: trei ani de foamete, trei luni de-a lungul cărora tu să fugi din fața vrăjmașilor tăi în timp ce ei te gonesc; sau sabia Domnului și ciumă pe trei zile, când îngerul Domnului va face prăpăd în toate hotarele lui Israel. Vezi acum ce trebuie să răspund Celui ce m-a trimis cu acest cuvânt». Și a zis David către Gad: «Tare strâmtorat sunt eu din toate cele trei părți; cu toate acestea, mai bine e să cad eu în mâinile

Domnului, că foarte multe sunt îndurările Lui; să nu cad însă în mâinile oamenilor». Așa că Domnul a adus ciumă în Israel; și au căzut din Israel șaptezeci de mii de oameni. Și a trimis Domnul un înger la Ierusalim ca să-l nimicească. Și-n timp ce acesta îl prăpădea, Domnul a văzut și I s-a făcut milă pentru răul acela și a zis către îngerul care nimicea: «Ajungă-ți!; trage-ți mâna!». Iar îngerul Domnului se afla la aria lui Aravna Iebuseul. David și-a ridicat ochii și l-a văzut pe îngerul Domnului stând între pământ și cer, cu sabia goală în mână, întinsă asupra Ierusalimului. Atunci David și bătrânii lui Israel, îmbrăcați în sac, au căzut cu fața la pământ. Și a zis David către Dumnezeu: «Oare nu eu sunt cel ce a poruncit să fie numărat poporul? Eu sunt cel ce a păcătuit, cel ce a făcut un lucru atât de rău; dar turma aceasta ce-a făcut? Doamne, Dumnezeule, fie-Ți mâna împotriva mea și împotriva casei tatălui meu, iar nu spre nimicire împotriva poporului Tău, Doamne!». Atunci îngerul Domnului i-a spus lui Gad să-i zică lui David să se suie și să-i facă Domnului un jertfelnic în aria lui Aravna Iebuseul. Iar David s-a suit, după cuvântul pe care Gad i-l grăise în numele Domnului. Și dacă Aravna s-a întors, l-a văzut pe rege; și s-a ascuns, împreună cu cei patru fii ai săi, căci ei tocmai treierau grâu. Dar David a venit la Aravna, iar Aravna a ieșit din arie și i s-a închinat lui David cu fața la pământ. Și a zis David către Aravna: «Dă-mi mie locul tău de arie, iar eu voi zidi pe el jertfelnic Domnului; dă-mi-l pe bani, la cât prețuiește el, ca să înceteze molima din popor». Atunci Aravna a zis către David: «Ia-l, și să facă domnul meu, regele, ce este bine înaintea Domnului! Iată, am dat juncii pentru ardere-de-tot și plugul pentru lemne și grâul pentru jertfă!; pe toate le-am dat». Și a zis regele David către Aravna: «Nu!, ci vreau să cumpăr cu bani, la cât prețuiește; că nu vreau să iau pentru Domnul ceea ce e al tău, ci eu să-I aduc în dar Domnului ardere-de-tot». Și i-a dat David lui

Aravna, pentru locul lui, șase sute de sicli de aur, sumă pusă pe cântar. Acolo i-a zidit David jertfelnic Domnului și a adus ardere-de-tot și jertfe de mântuire. Și a strigat către Domnul, și El i-a răspuns cu foc din cer pe jertfelnicul arderii-de-tot și a mistuit arderea-de-tot. Atunci Domnul i-a vorbit îngerului, iar acesta și-a vârât sabia în teaca ei. La vremea când David a văzut că Domnul i-a răspuns în aria lui Aravna Iebuseul, acolo a adus jertfă. La acea vreme, cortul Domnului, pe care Moise îl făcuse în pustie, ca și jertfelnicul arderilor-de-tot, se aflau pe înălțimea de la Gabaon. Dar David n-a putut să meargă acolo să-L întrebe pe Dumnezeu, pentru că era îngrozit de sabia îngerului Domnului” (I Paralipomena 21,1-30).

„Mânia Domnului s-a aprins din nou în Israel; pentru că cineva dintre ei îl îndemnase pe David, zicând: «Mergi și numără-i pe israeliți și pe iudei!». Și regele a zis către Ioab, mai-marele oștirii: «Du-te dar prin toate semințiile lui Israel și ale lui Iuda, de la Dan până la Beer-Șeba, și numără poporul, iar eu voi ști numărul poporului!». Dar Ioab a zis către rege: «Domnul Dumnezeuul tău să-i adauge poporului încă o sută de ori cât este acum, iar ochii domnului meu, regele, s-o vadă; de ce însă domnul meu, regele, dorește acest lucru?». Cu toate acestea, cuvântul regelui a fost mai puternic decât al lui Ioab și al mai-marilor oștirii. Atunci Ioab și mai-marii oștirii au plecat de la rege ca să numere poporul lui Israel. Și au trecut Iordanul și și-au așezat tabăra la Aroer, de-a dreapta cetății ce se află în mijlocul văii Gad, aproape de Iazer. De acolo au mers în Galaad și în ținutul Tahtim-Hodși, adică în Adisai, de unde au venit la Dan-Iaan, ocolind Sidonul; și au venit la cetatea Tir și prin toate cetățile heveilor și ale canaaneenilor și au ieșit în partea de miazăzi a Iudei, la Beer-Șeba. Apoi au străbătut toată țara, iar după nouă luni și douăzeci de zile au ajuns la Ierusalim. Acolo Ioab i-a dat regelui cartea cu numărătoarea

poporului: în Israel se aflau opt sute de mii de bărbați tari, purtători de sabie, iar bărbații din Iuda erau cinci sute de mii de războinici. După această numărătoare a poporului, inima lui David a prins a i se zbuciuma în piept. Și a zis David către Domnul: «Tare mult am greșit făcând lucrul acesta! Și acum, Doamne, ridică nelegiuirea robului Tău, că foarte nebunește am lucrat!». A doua zi, David s-a sculat dis-de-diminează. Atunci a fost cuvântul Domnului către profetul Gad văzătorul, zicând: «Du-te, grăiește către David și spune-i: - Așa grăiește Domnul: Trei pedepse îți pun înaintea: alege una dintre ele, și o voi trimite asupra ta». Gad a venit la David și i-a grăit, zicând: «Alege tu ce anume să ți se întâmple: trei ani de foamete în țară; trei luni de-a lungul cărora tu să fugi din fața vrăjmașilor tăi în timp ce ei te gonesc; sau trei zile de ciumă în țara ta. Acum, deci, hotărăște și vezi ce răspuns trebuie să-I duc Celui ce m-a trimis». Și a zis David către Gad: «Tare strâmtorat sunt eu din toate cele trei părți; cu toate acestea, mai bine este să cad eu în mâinile Domnului, că foarte multe sunt îndurările Lui, decât să cad în mâinile oamenilor». Așadar, David a ales ciuma. Și erau zilele seceratului grâului. Și a trimis Domnul ciumă în Israel, de dimineața până la vremea prânzului, și a început molima în popor; și au murit, de la Dan până la Beer-Șeba, șaptezeci de mii de oameni. Atunci îngerul Domnului și-a întins mâna asupra Ierusalimului, ca să-l nimicească; dar Domnului I s-a făcut milă de atâta rău și i-a zis îngerului care nimicea poporul: «Destul acum!; trage-ți mâna!». Iar îngerul Domnului se afla lângă aria lui Aravna Iebuseul. Iar David, văzându-l pe îngerul care lovea poporul, a zis către Domnul: «Iată, eu sunt cel ce a păcătuit, eu, păstorul, eu sunt cel ce a făcut răul; dar oile acestea ce-au făcut? Fie-Ți mâna împotriva mea și împotriva casei tatălui meu!». În ziua aceea a venit Gad la David și i-a zis: «Ridică-te și fă-i Domnului jertfelnic pe

aria lui Aravna Iebuseul!». Iar David s-a ridicat după cuvântul lui Gad, așa cum îi poruncise Domnul. Acolo Aravna s-a uitat și l-a văzut pe rege venind către el împreună cu slujitorii săi; atunci Aravna a ieșit și i s-a închinat regelui cu fața la pământ. Și a zis Aravna: «Ce să fie, oare, că a venit domnul meu, regele, la robul său?». Iar David i-a zis: «Să cumpăr de la tine aria, spre a-I zidi Domnului jertfelnic, pentru ca să înceteze molima în popor». Și a zis Aravna către David: «S-o ia domnul meu, regele, și să-I aducă Domnului tot ceea ce crede el că este bun; iată boii pentru ardere-de-tot, și roțile carelor și jugurile boilor drept lemne». Pe toate i le-a dat Aravna regelui. Și a zis Aravna către rege: «Domnul, Dumnezeuul tău, să te binecuvinteze!». Atunci regele a zis către Aravna: «Nu, ci eu am să-ți plătesc prețul și nu voi aduce Domnului Dumnezeului meu ardere-de-tot, lucruri luate în dar». David a cumpărat aria și boii cu cincizeci de sicli de argint. Acolo i-a zidit David jertfelnic Domnului și a adus ardere-de-tot și jertfă de împăcare. Și s-a milostivit Domnul asupra țării și a încetat molima în Israel” (II Regi 24,1-25).

Iov este ispitit de diavol

„A fost cândva în ținutul Uz un om pe care-l chema Iov; acesta era un om adevărat, neprihănit, drept, cinstitor de Dumnezeu, ferindu-se de tot lucrul rău. Șapte feciori și trei fete i s-au născut. Avea o turmă de șapte mii de oi, trei mii de cămile, cinci sute de perechi de boi, cinci sute de asine păscătoare, precum și mulțime mare de slugi; avea tot ce poate să aibă un om pe pământ; și omul acesta era cel mai de seamă din tot ținutul Soarelui-Răsare. Feciorii lui, adunându-se unul la altul, făceau pe rând ospete în fiecare zi, aducându-le și pe cele trei surori ale lor să mănânce și să bea împreună cu ei. Iar când se isprăveau zilele ospățului, Iov îi chema și-i supunea curățirii;

și sculându-se dis-de-dimineată aducea pentru ei jertfe, după numărul lor, și un vițel pentru păcat, pentru sufletele lor, căci zicea Iov: «Nu cumva feciorii mei să fi gândit în cugetele lor ceva rău împotriva lui Dumnezeu». Așa făcea Iov în toată vremea. Și iată că în ziua în care îngerii lui Dumnezeu s-au înfățișat înaintea Domnului, împreună cu ei a venit și diavolul. Atunci Domnul i-a zis diavolului: «Tu de unde ai venit?». Și răspunzând diavolul, a zis către Domnul: «Am dat târcoale pe pământ și m-am plimbat în sus și în jos!». Iar Domnul i-a zis: «Te-ai uitat la robul Meu Iov? Că dintre pământeni nu-i niciun om ca el, neprihănit, drept, temător de Dumnezeu, ferindu-se de tot lucrul rău». Iar diavolul, răspunzând Domnului, I-a zis: «Oare degeaba Îl cinstește Iov pe Dumnezeu? Oare n-ai făcut Tu gard ocrotitor împrejurul curții lui și împrejurul casei lui și împrejurul a tot întinsul bunurilor lui? Dar ia întinde-Ți mâna și atinge-Te de tot ce are, și să vedem dacă nu cumva o să te blagoslovească drept în față». Atunci Domnul i-a zis diavolului: «Iată, toată averea lui o dau pe mâna ta; numai de el să nu te atingi». Iar diavolul a plecat din fața Domnului. Și a fost că într-o zi feciorii lui Iov și fiicele lui beau vin în casa fratelui lor mai mare. Și iată că un vestitor a venit la Iov și i-a spus: «Perechile de boi arau și asinele pășteau pe lângă ei, când prădătorii au năvălit asupra lor și le-au dus, iar pe slugi le-au trecut prin ascuțișul sabiei; eu singur am scăpat și am venit să-ți dau de veste!». În timp ce el încă grăia, un alt vestitor a venit la Iov și i-a spus: «Foc din cer a căzut și a mistuit oile, arzându-i și pe păstori; eu singur am scăpat și am venit să-ți dau de veste!». N-a sfârșit bine vorba când un alt vestitor a venit la Iov și i-a spus: «Caldeii, împărțiți în trei cete, au năvălit asupra noastră, au înconjurat cămilele și le-au luat, iar pe slugi le-au ucis cu sabia; eu singur am scăpat și-am venit să-ți dau de veste!». În timp ce încă vorbea, un alt vestitor a venit și i-a

spus lui Iov: «Feciorii tăi și fetele tale mâncau și beau vin în casa fratelui lor mai mare, când iată că dinspre pustie s-a stârnit un vânt puternic, a zguduit cele patru colțuri ale casei, casa s-a prăbușit peste copiii tăi, iar ei au murit; eu singur am scăpat și am venit să-ți dau de veste». Atunci Iov s-a sculat, și-a sfâșiat hainele, și-a tuns părul capului, a căzut cu fața la pământ și s-a închinat, zicând: «Gol am ieșit din pânțele maicii mele, gol mă voi întoarce în pământ; Domnul a dat, Domnul a luat; cum I-a plăcut Domnului, așa s-a făcut; fie numele Domnului binecuvântat!». Întru acestea toate câte i s-au întâmplat, Iov nu a păcătuit în fața Domnului și nu a rostit niciun cuvânt de hulă împotriva lui Dumnezeu. Și iată că în ziua în care îngerii lui Dumnezeu s-au înfățișat înaintea Domnului, împreună cu ei a venit și diavolul. Atunci Domnul i-a zis diavolului: «De unde vii?». Iar diavolul I-a zis Domnului: «Am dat târcoale pe pământ și m-am plimbat în sus și în jos!». Iar Domnul i-a zis diavolului: «Te-ai uitat la robul Meu Iov? Că dintre pământeni nu-i niciun om ca el, neprihănit, drept, temător de Dumnezeu, ferindu-se de tot lucrul rău. Și măcar că prin zisele tale ai făcut ca pe nedrept să-și piardă averile, el încă se ține statornic în neprihănirea lui!». Și răspunzând diavolul, a zis către Domnul: «Cojoc pentru kojoc! Că dacă-i vorba de viața lui, dă omul tot ce are. Dar ia întinde-Ți mâna și atinge-Te de osul și de carnea lui, și vezi dacă nu te va blagoslovi în obraz!». Domnul i-a zis diavolului: «Iată, ți-l dau ție pe mână; numai de viața lui să nu te-atingi!». Diavolul a plecat de dinaintea Domnului și l-a lovit pe Iov cu bubă rea din tălpi până în creștet. Și a luat Iov un ciob ca să-și radă puroaiele și s-a așezat pe gunoi, în afara cetății. Și dacă a trecut o vreme și încă o vreme, femeia lui i-a zis: «Până când oare te vei mai răbda, zicând: - Iată, încă puțin să mai aștept întru nădejdea mântuirii mele!? Că iată, amintirea ta s-a șters de pe pământ, și chiar aceea a feciorilor

tăi și a fiicelor tale, pe care în dureri și chinuri i-am purtat în pânțele și pentru care m-am nevoit cu osteneli în zadar. Iar tu, tu zaci aici în putregaiul viermilor, nemișcat sub cerul deschis, în timp ce eu rătăcesc ca o slujnică și umblu din loc în loc și din casă în casă, așteptând să scapete soarele ca să mă odihnesc de ostenelile și de durerile ce mă cuprind acum. Blestemă pe Dumnezeu și mori!». Iar el, uitându-se lung la ea, a grăit: «De ce vorbești tu ca o femeie fără minte? Dacă noi am primit din mâna Domnului pe cele bune, oare nu le vom răbda și pe cele rele?». Și în toate aceste întâmplări ce s-au petrecut cu el, Iov n-a greșit nimic cu buzele sale în fața lui Dumnezeu” (Iov 1,1-22 și 2,1-10).

Dumnezeu răsplătește răbdarea lui Iov

Văzându-se atât de încercat, Iov s-a rugat lui Dumnezeu, „Iar Domnul i-a dat lui Iov îndoit decât avusese el mai înainte, de două ori mai mult. Iar frații lui toți și surorile lui au auzit de toate câte i se întâmplaseră și au venit la el împreună cu toți ai lui cei de altădată; și au mâncat și au băut și l-au alinat și s-au mirat de toate câte adusesese Domnul asupra lui; și i-a dat fiecare câte o mieușă și câte o bucată de aur de patru drahme. Și Dumnezeu a binecuvântat pe cele din urmă ale lui Iov mai mult decât pe cele dintâi; vitele lui erau: paisprezece mii de oi, șase mii de cămile, o mie de perechi de boi și o mie de asine. Și i s-au născut șapte fii și trei fiice. Celei dintâi i-a pus numele Iemima, celei de a doua, Cheția, iar celei de a treia, Cheren-Hapuc. Nu se găseau sub cer femei atât de frumoase ca fetele lui Iov, iar tatăl lor le-a făcut părtașe la moștenire, alături de frații lor. Iar după încercarea aceea a mai trăit Iov o sută șaptezeci de ani; de toți, anii săi au fost două sute patruzeci. Și i-a văzut pe fiii săi și pe fiii fiilor săi până la al patrulea neam. Și Iov a murit bătrân și încărcat de zile. Și este scris că iarăși

se va ridica împreună cu aceia pe care Domnul îi va învia” (Iov 42,10-17).

Îngerul Rafael și Tobie îl alungă pe demonul Asmodeu

„Sarra, fiica lui Raguel din Ecbatana Mediei, a suferit ocări de la una din slujnicele tatălui său; aceasta, pentru că ea fusese măritată cu șapte bărbați, pe care însă Asmodeu, demonul cel rău, îi omorâse mai înainte ca ei să se fi împreunat cu ea, după rânduiala miresei” (Tobit 3,7-8).

Tobie, fiul lui Tobit, a pornit la drum, însoțit de îngerul Rafael (care i-a apărut sub forma unui tânăr numit Azaria), spre Regheșul Mediei, pentru a primi de la Gabael argintul pe care tatăl său i-l dăduse să îl păstreze. „Așadar, amândoi au călătorit, iar prima noapte au petrecut-o pe malul Tigrului. Tânărul s-a coborât să-și spele picioarele în Tigr; și iată că un pește mare s-a ițit din apă și a vrut să-l înghită pe tânăr. Acesta a strigat, iar îngerul i-a zis: «Prinde peștele și ține-l bine!». Tânărul a apucat peștele și l-a adus pe uscat. Iar îngerul i-a zis: «Spintecă peștele și scoate-i fierea, inima și ficatul; păstrează-le și aruncă măruntaiele; căci fierea, inima și ficatul acestuia sunt bune de leac». Tânărul a făcut cum i-a spus îngerul, iar peștele l-au fript și l-au mâncat. Apoi amândoi și-au continuat călătoria până ce au ajuns în apropiere de Ecbatana. Acolo tânărul l-a întrebat pe înger, zicând: «Azaria, fratele meu, ce fel de leac tămăduitor se află în inima și în ficatul peștelui, precum și în fierea lui?». Acela i-a zis: «Dacă cu inima și cu ficatul peștelui afumi un bărbat sau o femeie bântuiți de un demon sau de un duh rău, toată bântuiala piere și niciun rău nu li se mai poate întâmpla. Și dacă se apropiau de Ecbatana, Rafael i-a zis tânărului: «Tobie, fratele meu!». Iar acesta i-a zis: «Iată-mă!». Îngerul i-a zis: «Noaptea aceasta o s-o petrecem la Raguel. Acest om îți este rudă și are o

fată care se numește Sarra. El nu are niciun urmaș de parte bărbătească, nici vreo altă fiică decât pe Sarra. Tu ești ruda ei cea mai apropiată și ești îndreptățit s-o primești de soție înaintea oricăruia și ai dreptul de a moșteni bunurile tatălui ei; fata e deșteaptă, curajoasă și foarte frumoasă; iar tatăl ei, om de omenie». Și i-a mai zis: «Ai dreptul s-o iei de soție. Ascultă-mă, frate!: în noaptea aceasta eu o să-i vorbesc tatălui ei despre fiica lui, ca să ți-o dobândim logodnică; iar când ne vom întoarce de la Gabael vom face nunta. Eu știu că Raguel nu poate să-ți spună «nu», ori s-o mărite cu altcineva, fiindcă după legea lui Moise s-ar face vinovat de moarte, deoarece el știe că tu ești îndreptățit să-i iei fata de soție înaintea oricăruia altul. Și acum, ascultă-mă, frate!: în noaptea aceasta vom vorbi despre fată și vom cere ca ea să-ți devină soție; și când vom pleca de la Gabael, o vom lua și o vom duce la casa ta». Atunci Tobie, răspunzând, a zis către Rafael: «Azaria, fratele meu, am auzit spunându-se că ea a mai fost dată de soție la șapte bărbați și că aceștia au murit noaptea în camera de nuntă. Când ei se îndreptau spre ea, cădeau morți, fiindcă pe fată o iubește un demon care nu face rău nimănui, decât numai celor ce se apropie de ea. Și acum, mie, unul, îmi este frică, pentru că eu sunt singurul fiu al tatălui meu; dacă mor, ar însemna ca viața tatălui meu și a mamei mele să se pogoare în mormânt ca urmare a durerii pe care eu le-am pricinuit-o; și nu au alți copii care să-i îngroape». Rafael i-a zis: «Nu-ți amintești tu oare de poruncile tatălui tău, cum ți-a poruncit el să-ți iei soție din casa tatălui tău? Și acum, ascultă-mă, frate!: nu-ți face sânge rău din pricina aceluia demon, și ia-o. Eu unul știu că în noaptea aceasta îți va fi dată de soție. Dar când tu vei intra în camera de nuntă, ia ficatul peștelui și inima lui și pune-le în cățuia în care se ard mirodenii; mirosul se va răspândi, demonul îl va simți, va fugi, și niciodată nu se va mai întoarce la ea. Iar când va fi

să te apropii de ea, ridicăți-vă amândoi, rugați-vă la Domnul cerului și cereți ca asupra voastră să vină îndurare și mântuire. Nu te teme, căci ea ție ți-a fost rânduită dintotdeauna. Tu ești cel care o vei scăpa, ea va merge cu tine, iar eu mă pun chezaș că vei avea copii». Când Tobie a auzit cuvintele lui Rafael, că ea era din seminția casei tatălui său, a iubit-o mult și inima i s-a lipit de ea. Când au intrat în Ecbatana, Tobie i-a zis: «Azaria, fratele meu, du-mă de-a dreptul la Raguel, fratele nostru». El l-a dus la casa lui Raguel, iar Sarra i-a întâmpinat și i-a salutat și au salutat-o și ei, și ea i-a dus în casă. Și a zis Raguel către Edna, femeia sa: «Cum seamănă acest tânăr cu Tobit, fratele meu!». Iar Raguel i-a întrebat și le-a zis: «De unde sunteți, fraților?». Ei i-au răspuns: «Suntem din fiii lui Neftali surghiuniți la Ninive». Ea le-a zis: «Îl cunoașteți pe Tobit, fratele nostru?». Ei i-au zis: «Îl cunoaștem». Apoi el i-a întrebat: «E sănătos?». Iar ei au zis: «Este în viață și sănătos». Tobie a adăugat: «El este tatăl meu». Atunci Raguel s-a repezit la el, l-a îmbrățișat și a izbucnit în lacrimi. Apoi a vorbit și i-a zis: «Fii binecuvântat, copilul meu, fiul unui tată de neam bun și mărinimos!». Auzind însă că Tobit și-a pierdut vederea, a izbucnit în lacrimi. Și Edna, femeia lui, a plâns și ea, iar Sarra, fiica lor, a izbucnit și ea în lacrimi. Și i-au primit foarte bine, și au junghiat un berbec și le-au dat mâncare din belșug. Iar Tobie a zis către Rafael: «Frate Azaria, grăiește de cele ce mi-ai spus pe cale și să se tocmească și lucrul acesta». Și el i-a spus vorbele acelea lui Raguel, și Raguel a zis către Tobie: «Mănâncă, bea și petrece o noapte plăcută; că nimeni nu e îndreptățit s-o ia pe Sarra, fiica mea, decât numai tu, frate; și nici eu nu am dreptul s-o dau altui bărbat fără numai ție, de vreme ce tu îmi ești ruda cea mai apropiată. În același timp, copilul meu, trebuie să-ți aduc la cunoștință adevărul: Eu am dat-o după șapte bărbați din frații noștri

și toți au murit în noaptea când se apropiau de ea. Și acum, copilul meu, mănâncă și bea, și Domnul va lucra pentru voi». Dar Tobie i-a zis: «Nimic nu voi mânca de aici și nici nu voi bea, de vreme ce tu încă n-ai hotărât nimic». Atunci Raguel i-a zis: «Iată, o fac. Ea îți este dată prin porunca din cartea lui Moise, și cerul a hotărât să-ți fie dată: Primește-o pe sora ta! Începând din această clipă, tu ești fratele ei, ea este sora ta; ea îți este dată din chiar ziua aceasta și pentru totdeauna. Și Domnul cerului să facă în așa fel ca în noaptea aceasta totul să se petreacă bine cu voi, copilul meu, și să vă dăruiască milă și pace». Raguel a chemat-o pe Sarra, fiica sa, care a venit la el. Luând-o de mână, el i-a dat-o lui Tobie, zicând: «Primește-o după lege și după porunca scrisă în cartea lui Moise, care ți-o dă de soție. Ia-o și du-o spre tatăl tău sănătoasă și ocrotită, iar Dumnezeuul cerului să vă dăruiască izbândă și pace!». Apoi a chemat-o pe mama ei și i-a cerut să aducă o foaie de scris; el a așternut pe ea învoiala de căsătorie, cum că i-a dat-o de soție după porunca din legea lui Moise. Apoi s-au așezat să mănânce și să bea. Raguel a chemat-o pe Edna, femeia sa, și i-a zis: «Sora mea, pregătește cealaltă odaie și du-o pe Sarra acolo». Ea a mers în odaie, a făcut patul, așa cum îi spusese el, și a adus-o aici pe fiica ei. Edna a izbucnit în lacrimi, apoi și-a potolit plânsul și i-a zis: «Curaj, fata mea! Dumnezeuul cerului să-ți prefacă tristețea în bucurie! Curaj, fata mea!». Și a ieșit. Când au isprăvit de mâncat și de băut, au poftit să se culce. Și l-au dus pe tânăr în odaie la Sarra. Acolo Tobie și-a amintit de cuvintele lui Rafael; a scos din sac ficatul și inima peștelui și le-a pus în cățuia în care se ard mirodenii. Mirosul de pește l-a oprit pe demon, care a fugit în ținuturile Egiptului de Sus. Rafael s-a dus acolo și l-a legat fedeleș în câmp” (Tobit 6,1-8; 6,10-19; 7,1-17 și 8,1-3).

Diavolul a adus moartea în lume

„Dumnezeu l-a zidit pe om spre nestricăciune și l-a făcut după chipul ființei Sale. Dar diavolul, prin pizmă, a adus moartea în lume, iar cei ce sunt alături de el o vor cunoaște!” (Cartea Înțelepciunii lui Solomon 2,23-24).

b. Demonii și lucrarea lor în Noul Testament

Diavolul Îl ispitește pe Mântuitorul în pustia Carantaniei

După ce a fost botezat în râul Iordan de către Sfântul Ioan Botezătorul, Domnul Hristos „a fost dus de Duhul în pustie, ca să fie ispitit de către diavolul. Și după ce a postit El patruzeci de zile și patruzeci de nopți, în cele din urmă a flămânzit. Și apropiindu-se ispititorul, I-a zis: «Dacă Tu ești Fiul lui Dumnezeu, zi ca pietrele acestea să se facă pâini». Iar El, răspunzând, i-a zis: «Scris este: Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu». Atunci diavolul L-a dus în Sfânta Cetate și L-a pus pe aripa templului și I-a zis: «Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te jos, că scris este: Îngerilor Săi le va porunci pentru Tine și ei Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva piciorul Tău să Ți-l izbești de piatră». Iisus i-a zis: «Dar mai este scris: Să nu-L ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău». Diavolul L-a mai dus pe un munte foarte înalt și I-a arătat toate împărățiile lumii și slava lor și I-a zis: «Pe acestea toate Ți le voi da Ție dacă vei cădea înaintea mea și mi Te vei închina». Atunci Iisus i-a zis: «Mergi înapoia Mea, Satano, că scris este: Domnului Dumnezeuului tău să I te închini și numai Lui să-I slujești!». Atunci diavolul L-a lăsat; și iată, îngerii s-au apropiat de El și-I slujeau” (Matei 4,1-11).

„Și îndată Duhul L-a scos în pustie. Și a fost în pustie patruzeci de zile, fiind ispitit de Satana. Și era împreună cu fiarele, și îngerii Îi slujeau” (Marcu 1,12-13).

„Iisus, plin de Duhul Sfânt, S-a întors de la Iordan; și a fost dus de duhul în pustie timp de patruzeci de zile, ispitit fiind de diavolul. Și în acele zile El n-a mâncat nimic; și când ele s-au încheiat, El a flămânzit. Și I-a zis diavolul: «Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, zi-i acestei pietre să se facă pâine». Și i-a răspuns Iisus: «Scrie este că nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul lui Dumnezeu». Și suindu-L diavolul pe un munte înalt, I-a arătat într-o clipă toate împărățiile lumii. Și I-a zis diavolul: «Ție îți voi da toată stăpânirea aceasta și slava lor, căci mie mi-a fost dată și eu o dau cui vreau. Așadar, dacă Te vei închina înaintea mea, a Ta va fi toată». Și, răspunzând, Iisus i-a zis: «Mergi înapoia Mea, Satano, că scrie este: Domnului Dumnezeului tău să I te închini și numai Lui să-I slujești». Și L-a dus în Ierusalim și L-a așezat pe aripa templului și I-a zis: «Dacă ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-Te de aici jos, că scrie este: îngerilor Săi va porunci pentru Tine, ca să Te păzească; și ei Te vor ridica pe mâini, ca nu cumva piciorul Tău să Ți-l izbești de piatră». Și, răspunzând, Iisus i-a zis: «S-a spus: Să nu-L ispitești pe Domnul, Dumnezeul tău». Și diavolul, sfârșind toată ispita, s-a îndepărtat de la El, până la o vreme” (Luca 4,1-13).

Mântuitorul exorcizează doi demonizați în ținutul Gadarenilor

„Trecând Iisus dincolo, în ținutul Gadarenilor, L-au întâmpinat doi demonizați ieșind din morminte și atât de înfricoșători încât nimeni nu putea să treacă pe calea aceea. Și iată că ei strigau, zicând: «Ce ai Tu cu noi, Iisuse, Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne

chinuiești?». Și la o bună depărtare de ei era o turmă mare de porci care păștea. Iar demonii Îl rugau, zicând: «Dacă ne scoți afară, trimite-ne în turma de porci». Și El le-a zis: «Duceți-vă!». Iar ei, ieșind, s-au dus în turma de porci. Și iată, toată turma s-a repezit de pe stâncă în mare și a pierit în apă. Iar păzitorii au fugit și, ducându-se în cetate, au spus totul, și despre cele întâmplate cu demonizații. Și iată, toată cetatea a ieșit în întâmpinarea lui Iisus și, văzându-L, L-au rugat să plece din hotarele lor” (Matei 8,28-34).

„Iisus și ucenicii Săi au venit în cealaltă parte a mării, în ținutul Gadarenilor. Și de îndată ce El a ieșit din corabie, L-a întâmpinat din morminte un om cu duh necurat care își avea locuința în morminte; și nimeni nu putea să-l lege nici cu lanțuri, pentru că de multe ori, fiind legat în obezi și în lanțuri, el rupea lanțurile și obezile le sfărâma și nimeni nu putea să-l potolească; și neîncetat, noaptea și ziua, era prin morminte și prin munți, strigând și tăindu-se cu pietre. Iar văzându-L de departe pe Iisus, a alergat și I s-a închinat. Și strigând cu glas puternic, I-a zis: «Ce ai cu mine, Iisuse, Fiul Dumnezeului Celui-Preaînalt? Te jur pe Dumnezeu să nu mă chinuiești!». Că îi zicea: «Duh necurat, ieși afară din om!». Și l-a întrebat: «Care-ți este numele?». Și I-a răspuns: «Numele meu este Legiune, că suntem mulți». Și mult Îl rugau să nu-i trimită afară din acel ținut. Iar acolo, lângă munte, era o turmă mare de porci care păștea. Și L-au rugat, zicând: «Trimite-ne în porci, ca să intrăm în ei». Și El le-a dat voie. Și ieșind duhurile necurate, au intrat în porci, și turma s-a repezit de pe stâncă în mare. Și erau ca la două mii și s-au înecat în mare. Iar cei care-i păzeau au fugit și au dat de veste în oraș și prin sate. Și au venit să vadă ce s-a întâmplat. Și s-au dus la Iisus; și l-au văzut pe cel demonizat șezând jos, îmbrăcat și întreg la minte, pe el, care avusese legiune de demoni; și s-au înfricoșat. Iar cei care au

văzut le-au povestit ce s-a făcut cu demonizatul și despre porci. Și ei au început să-L roage să plece din hotarele lor. Iar când intra El în corabie, cel ce fusese demonizat Îl ruga să-l ia cu El. Și Iisus nu i-a îngăduit, ci i-a zis: «Mergi la casa ta, la ai tăi, și spune-le cât a făcut Domnul pentru tine și cum te-a miluit». Iar el a plecat și a început să vestească în Decapole câte a făcut Iisus pentru el; și toți se minunau» (Marcu 5,1-20).

„Iisus și ucenicii Săi au ajuns cu corabia în ținutul Gherghesenilor, care este în fața Galileii. Și ieșind El pe uscat, L-a întâmpinat un bărbat din cetate, care avea demoni și care de multă vreme nu mai punea haină pe el și în casă nu mai locuia, ci în morminte. Și văzându-L pe Iisus, a strigat și a căzut înaintea Lui și cu glas mare a zis: «Ce ai cu mine, Iisuse, Fiul Dumnezeului Celui-Preaînalt? Te rog să nu mă chinuiești». Că-i poruncea duhului necurat să iasă din om, fiindcă de mulți ani îl stăpânea; și-l păzeau legat în lanțuri și-n obezi, dar el, sfărâmând legăturile, era gonit de demon în pustiu. Și l-a întrebat Iisus: «Care-ți este numele?». Iar el a zis: «Legiune». Că demoni mulți intraseră în el. Și-L rugau pe El să nu le poruncească să meargă în adânc. Și era acolo o turmă mare de porci care păștea pe munte. Și L-au rugat să le îngăduie să intre în ei; și le-a îngăduit. Și ieșind demonii din om, au intrat în porci, iar turma s-a repezit de pe stâncă în lac și s-a înecat. Iar păzitorii, văzând ce s-a întâmplat, au fugit și au dat de veste în cetate și prin sate. Și au ieșit să vadă cele întâmplate și au venit la Iisus; și pe omul din care ieșiseră demonii l-au găsit îmbrăcat și întreg la minte, șezând jos, la picioarele lui Iisus; și s-au înspăimântat. Și cei care văzuseră le-au spus cum a fost izbăvit demonizatul. Și toată mulțimea din ținutul Gherghesenilor L-a rugat să plece de la ei, că erau cuprinși de frică mare. Iar El, intrând în corabie, S-a înapoiat. Iar bărbatul din care ieșiseră demonii Îl ruga să rămână cu El. Iisus însă l-a trimis înapoi,

zicând: «Întoarce-te la casa ta și spune cât a făcut Dumnezeu pentru tine». Și a plecat, propovăduind în toată cetatea cât a făcut Iisus pentru el” (Luca 8,26-39).

Domnul Hristos alungă un demon dintr-un mut

„Iată că au adus la Iisus un om mut, având demon. Și scoțându-i-se demonul, mutul a vorbit. Iar mulțimile se minunau, zicând: «Așa ceva niciodată nu s-a arătat în Israel!». Dar fariseii ziceau: «Cu domnul demonilor îi scoate pe demoni»” (Matei 9,32-34).

„Iisus a scos un demon, și acela era mut. Și a fost că atunci când demonul a ieșit, mutul a vorbit și mulțimile s-au minunat. Iar unii dintre ei au zis: «Cu Beelzebul, căpetenia demonilor, scoate demoni». Iar alții, ispitindu-L, Îi cereau semn din cer. Dar El, cunoscând gândurile lor, le-a zis: «Orice împărăție care se dezbină în sinea ei se pustiește și casă peste casă cade. Dacă deci Satana s-a dezbinat în sinea lui, cum îi va mai dăinui împărăția? Fiindcă voi ziceți că Eu cu Beelzebul îi scot pe demoni. Iar dacă Eu îi scot pe demoni cu Beelzebul, fiii voștri cu cine îi scot? De aceea ei vă vor fi judecători. Dar dacă Eu îi scot pe demoni cu degetul lui Dumnezeu, iată că împărăția lui Dumnezeu a ajuns la voi! Atunci când un om tare, înarmat fiind, își păzește curtea, avuțiile lui sunt în pace; iar când unul mai tare decât el vine asupra lui și-l înfrânge, acela îi ia toate armele în care se încrezuse și-și împarte prăzile. Cel ce nu este cu Mine este împotriva Mea; și cel ce nu adună cu Mine, risipește. Când duhul necurat iese din om, umblă prin locuri fără de apă căutând odihnă; și negăsind, zice: Mă voi întoarce în casa mea, din care am ieșit. Și venind, o află măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu el alte șapte duhuri mai rele decât el; și ele intră și locuiesc acolo; și starea de pe urmă a omului aceluia se face mai rea decât cea dintâi»” (Luca 11,14-26).

Mântuitorul exorcizează un om orb și mut

„Au adus la Iisus un demonizat orb și mut și l-a vindecat, încât cel orb și mut vorbea și vedea. Iar mulțimile toate se mirau, zicând: «Oare nu este Acesta Fiul lui David?». Fariseii însă, auzind, ziceau: «Acesta nu-i scoate pe demoni decât cu Beelzebul, căpetenia demonilor». Iar Iisus, cunoscând gândurile lor, le-a zis: «Orice împărăție care se dezbină în sinea ei se pustiește, și oricare cetate sau casă care se dezbină în sinea ei nu va dăinui. Și dacă Satana îl scoate pe Satana, s-a dezbinat în sinea lui, dar atunci, cum va dăinui împărăția lui? Și dacă Eu îi scot pe demoni cu Beelzebul, fiii voștri cu cine îi scot? De aceea ei vă vor fi judecători. Dar dacă Eu îi scot pe demoni cu Duhul lui Dumnezeu, iată că împărăția lui Dumnezeu a ajuns la voi! Sau cum poate cineva să intre în casa unui om tare și să-i răpească lucrurile, dacă mai întâi nu-l va lega pe cel tare și pe urmă să-i prade casa? Cel ce nu este cu Mine este împotriva Mea, iar cel ce nu adună cu Mine, risipește. De aceea vă spun: Orice păcat și orice blasfemie li se va ierta oamenilor, dar blasfemia împotriva Duhului Sfânt nu li se va ierta. Cel ce va grăi cuvânt împotriva Fiului Omului va fi iertat; dar cel ce va grăi împotriva Duhului Sfânt nu va fi iertat nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie. Ori spuneți pom bun și roadă bună, ori spuneți pom rău și roadă rea; că după roadă se cunoaște pomul. Pui de vipere, cum puteți să grăiți cele bune, de vreme ce sunteți răi? Că din prisosul inimii grăiește gura. Omul bun, din comoara lui cea bună le scoate pe cele bune; pe când omul rău, din comoara lui cea rea le scoate pe cele rele. Vă spun Eu vouă că pentru orice vorbă deșartă pe care o vor rosti, oamenii vor da socoteală în ziua judecării. Căci din cuvintele tale te vei îndreptăți și din cuvintele tale vei fi osândit». Atunci I-au răspuns unii dintre cărturari și farisei: «Învățătorule, vrem

să vedem un semn de la tine». Iar El, răspunzând, le-a zis: «Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, în afară de semnul lui Iona profetul. Că precum a fost Iona în pânțelele chitului trei zile și trei nopți, tot așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți. Bărbații din Ninive se vor scula la judecată cu neamul acesta și-l vor osândi, căci ei s-au pocăit la propovăduirea lui Iona; și iată, aici e mai mult decât Iona! Regina de la miazăzi se va scula la judecată cu neamul acesta și-l va osândi, căci ea a venit de la marginile pământului ca să asculte înțelepciunea lui Solomon; și iată, aici e mai mult decât Solomon! Iar când duhul necurat a ieșit din om, umblă prin locuri fără apă și caută odihnă și nu găsește, apoi zice: Mă voi întoarce în casa mea din care am ieșit; și, venind, o află golită, măturată și împodobită. Atunci se duce și ia cu sine alte șapte duhuri mai rele decât el; și ele intră și locuiesc acolo; și starea de pe urmă a omului acelaia se face mai rea decât cea dintâi. Așa va fi și cu neamul acesta viclean»” (Matei 12,22-45).

Domnul Hristos o vindecă pe fiica femeii cananeence

„Iisus a plecat în părțile Tirului și ale Sidonului. Și iată, ieșind o femeie cananeancă din hotarele acelea, striga, zicând: «Miluiește-mă, Doamne, Fiul lui David!, fiica mea este rău chinuită de demon». El însă nu i-a răspuns niciun cuvânt. Și apropiindu-se ucenicii Săi, Îl rugau, zicând: «Slobozește-o, că strigă în urma noastră». Iar El, răspunzând, a zis: «Nu sunt trimis decât la oile cele pierdute ale casei lui Israel». Iar ea, venind, I se închina, zicând: «Doamne, ajută-mă!». El însă, răspunzând, i-a zis: «Nu este bine să iei pâinea copiilor și s-o arunci câinilor». Iar ea a zis: «Da, Doamne, dar și câinii mănâncă din fărâmiturile ce cad de la masa stăpânilor lor». Atunci răspunzând Iisus, i-a zis: «O, femeie, mare este credința

ta; fie ție precum voiești!» Și s-a tămăduit fiica ei din ceasul acela” (Matei 15,21-28).

„Iisus S-a dus în hotarele Tirului și ale Sidonului; și intrând într-o casă, voia ca nimeni să nu știe, dar n-a putut să rămână tănuț. Că de îndată auzind despre El o femeie a cărei fiică avea duh necurat, a venit și a căzut la picioarele Lui. Și femeia era păgână, de neam din Fenicia Siriei. Și-L ruga să scoată demonul din fiica ei. Iar Iisus i-a zis: «Lasă întâi să se sature fiii; că nu e bine să iei pâinea fiilor și s-o arunci câinilor». Ea însă a răspuns și a zis: «Da, Doamne, dar și câinii, sub masă, mănâncă din fărâmiturile fiilor». Și El i-a zis: «Pentru acest cuvânt, du-te!, demonul a ieșit din fiica ta». Iar ea, ducându-se acasă, a găsit-o pe copilă culcată pe pat; iar demonul, ieșit” (Marcu 7,24-30).

Mântuitorul exorcizează un copil demonizat

„Un om s-a apropiat de Iisus căzându-l în genunchi și zicând: «Doamne, miluiește pe fiul meu, că este lunatic și pătimește rău, că deseori cade în foc și deseori în apă; și l-am adus la ucenicii Tăi și ei n-au fost în stare să-l vindece». Iar Iisus, răspunzând, a zis: «O, neam necredincios și îndărătnic, până când voi fi cu voi? Până când vă voi suferi? Aduceți-Mi-l aici!». Și Iisus l-a certat și demonul a ieșit din el și copilul s-a vindecat din ceasul acela. Atunci, apropiindu-se ucenicii de Iisus, L-au întrebat deoparte: «De ce noi n-am fost în stare să-l scoatem?». Iar Iisus le-a răspuns: «Din pricina puținei voastre credințe; că adevăr vă grăiesc: Dacă ați avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici acolo!, și se va muta și nimic nu va fi vouă cu neputință. Căci soiul acesta de demoni nu iese decât numai prin rugăciune și prin post»” (Matei 17,14-21).

„Un om din mulțime l-a zis lui Iisus: «Învățătorule, am adus la Tine pe fiul meu, care are duh mut. Și oriunde îl apucă, îl aruncă la pământ și face spume la gură și scrâșnește din dinți și înțepenește. Și le-am spus ucenicilor Tăi să-l scoată, dar ei n-au fost în stare». Iar El, răspunzându-le, a zis: «O, neam necredincios, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda? Aduceți-l la Mine!». Și l-au adus la El. Și, văzându-L, duhul îndată l-a zguduit pe copil; și căzând la pământ, se zvârcolea spumegând. Și l-a întrebat pe tatăl lui: «Câtă vreme este de când i-a venit aceasta?». Iar el a răspuns: «Din pruncie. Și de multe ori l-a aruncat și în foc și în apă, ca să-l piardă. Dar dacă Tu poți ceva, ajută-ne, fie-Ți milă de noi!». Iar Iisus i-a zis: «Dacă Tu poți crede, toate-i sunt cu puțință celui ce crede». Și îndată strigând tatăl copilului, a zis cu lacrimi: «Cred, Doamne!, ajută necredinței mele!». Iar Iisus, văzând că năvălește mulțimea, a certat duhul cel necurat, zicându-i: «Duh mut și surd, Eu îți poruncesc: Ieși din el, și-n el să nu mai intri!». Și răcnind și zguduindu-l cu putere, duhul a ieșit; iar copilul a rămas ca mort, încât mulți ziceau că a murit. Iar Iisus l-a apucat de mână și l-a ridicat; și el s-a sculat în picioare. Și după ce El a intrat în casă, ucenicii L-au întrebat ei între ei: «De ce noi n-am fost în stare să-l scoatem?». Iar El le-a zis: «Soiul acesta de demoni prin nimic nu poate ieși decât numai prin rugăciune și prin post»” (Marcu 9,17-29).

„Un bărbat din mulțime a strigat către Iisus, zicând: «Învățătorule, rogu-mă Ție, caută spre fiul meu, că numai pe el îl am; și iată că un duh necurat îl apucă și deodată răcnește și-l zguduie cu spume și cu greu pleacă de la el, după ce l-a zdrobit. Și m-am rugat de ucenicii Tăi să-l scoată, dar ei n-au fost în stare». Iar Iisus, răspunzând, a zis: «O, neam necredincios și îndărătnic!, până când voi fi cu voi și vă voi răbda? Adu-l aici pe fiul tău!». Și pe când acesta se apropia, demonul l-a trântit și

l-a zgâlțâit. Iar Iisus a certat duhul cel necurat și l-a vindecat pe copil și i l-a dat tatălui său” (Luca 9,38-42).

Domnul Hristos exorcizează mai mulți oameni posedați de diavol

„Când s-a făcut seară și soarele apusese, au adus la Iisus pe toți bolnavii și demonizații, și toată cetatea era adunată la ușă. Și i-a tămăduit pe mulți care pătimeau de felurite boli, și demoni mulți a scos. Și pe demoni nu-i lăsa să vorbească, pentru că ei știau că El este Hristos. Și a doua zi, sculându-Se foarte de dimineată, a ieșit și S-a dus într-un loc pustiu și Se ruga acolo. Iar Simon și cei ce erau cu el s-au dus după Dânsul. Și, aflându-L, I-au zis: «Toți Te caută». Iar El le-a zis: «Să mergem în altă parte, prin cetățile și satele învecinate, ca să propovăduiesc și acolo, că pentru aceasta am venit». Și a propovăduit în sinagogile lor, în toată Galileea, scoțându-i pe demoni” (Marcu 1,32-39).

Sfinții Apostoli și cei șaptezeci de ucenici ai Mântuitorului alungau demonii din oamenii posedați

„Chemându-i Iisus pe cei doisprezece ucenici ai Săi, le-a dat putere și stăpânire peste toți demonii și să vindece bolile” (Luca 9,1).

„Iisus i-a chemat la Sine pe cei doisprezece și a început să-i trimită doi câte doi și le-a dat putere asupra duhurilor necurate. Și le-a poruncit ca pe cale să nu ia nimic cu ei, în afară de toiag: nici pâine, nici traistă, nici bani în cingătoare; ci să fie încălțați cu sandale și să nu se îmbrace cu două haine. Și le zicea: «În orice casă veți intra, în ea să rămâneți până ce veți pleca din locul acela. Și dacă într-un loc nu vă vor primi, nici nu vă vor asculta, plecând de acolo scuturați-vă praful de sub picioare, spre mărturie împotriva lor. Adevăr vă grăiesc:

În ziua judecății, mai ușor le vor fi Sodomei și Gomorei decât cetății aceleia». Și plecând ei, le propovăduiau oamenilor, ca să se pocăiască. Și scoteau mulți demoni și pe mulți bolnavi îi ungeau cu untdelemn și-i vindecau” (Marcu 6,7-13).

„Domnul a ales alți șaptezeci și i-a trimis doi câte doi înaintea feței Sale, în fiecare cetate și loc unde El Însuși avea să meargă. Și le spunea: «Secerișul este mult, dar lucrătorii sunt puțini; așadar, rugați-L pe Domnul secerișului să scoată lucrători la secerișul Său. Mergeți! Iată, Eu vă trimit ca pe niște miei în mijlocul lupilor. Nu purtați pungă, nici traistă, nici încălțăminte; și nimănui să nu-i dați binețe pe cale. Iar în orice casă veți intra, mai întâi ziceți: Pace casei acesteia! Și de va fi acolo un fiu al păcii, pacea voastră se va odihni peste el; iar de nu, ea se va întoarce la voi. Și în această casă rămâneți, mâncând și bând ceea ce vă vor da, căci vrednic este lucrătorul de plata sa. Nu vă mutați din casă în casă. Și în oricare cetate veți intra și-n care vă vor primi, mâncați ceea ce vi se va pune înainte. Și vindecați-i pe bolnavii din ea, și spuneți-le: S-a apropiat de voi împărăția lui Dumnezeu! Și în oricare cetate veți intra și-n care nu vă vor primi, ieșiți în piețele ei și ziceți: Din cetatea voastră, și praful care s-a lipit de picioarele noastre vi-l scuturăm vouă. Dar pe aceasta s-o știți: că s-a apropiat împărăția lui Dumnezeu! Vă spun Eu vouă că în ziua aceea mai ușor îi va fi Sodomei decât cetății aceleia. Vai ție, Horazine! Vai ție, Betsaido! Că dacă în Tir și în Sidon s-ar fi făcut minunile care s-au făcut la voi, de mult s-ar fi pocăit, stând în sac și-n cenușă. Dar Tirului și Sidonului le va fi mai ușor la judecată decât vouă. Și tu, Capernaume, nu până la cer ai fost înălțat? Până la iad vei fi coborât! Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă; și cel ce se leapădă de voi, de Mine se leapădă; iar cel ce se leapădă de Mine se leapădă de Cel ce M-a

trimis pe Mine». Și s-au întors cei șaptezeci cu bucurie și I-au spus: «Doamne, și demonii ni se pleacă întru numele Tău». Și le-a zis: «L-am văzut pe Satana căzând din cer ca un fulger. Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma. Dar nu de aceasta să vă bucurați, că duhurile vi se pleacă, ci bucurați-vă că numele voastre sunt scrise în ceruri»” (Luca 10,1-20).

Domnul Hristos exorcizează un demonizat în Capernaum

„Iisus a coborât la Capernaum, cetate a Galileii; și îi învăța sâmbăta. Și erau uimiți de învățătura Lui, căci cuvântul Său era cu putere. Iar în sinagogă era un om care avea duh de demon necurat; și a strigat cu glas tare: «Lasă-ne în pace! Ce ai Tu cu noi, Iisuse Nazarinene? Ai venit să ne pierzi? Te știi eu cine ești: Sfântul lui Dumnezeu». Și Iisus l-a certat, zicând: «Taci și ieși din el!». Și aruncându-l în mijlocul sinagogii, demonul a ieșit din el fără să-l vatăme cu nimic. Și frică i-a cuprins pe toți și ziceau unii către alții: «Ce este oare cuvântul acesta? Că El cu stăpânire și cu putere le poruncește duhurilor necurate, și ele ies». Și a mers vestea despre El în tot locul din împrejurimi” (Luca 4,31-37).

Mântuitorul alungă duhurile necurate din mai multe persoane posedate

„Pe când apunea soarele, toți cei ce aveau bolnavi de felurite boli îi aduceau la Iisus; iar El, punându-Și mâinile pe fiecare din ei, îi vindeca. Și din mulți ieșeau și demoni, care strigau și ziceau: «Tu ești Fiul lui Dumnezeu!». Dar El, certându-i, nu-i lăsa să vorbească, pentru că ei știau că El este Hristosul” (Luca 4,40-41).

Domnul Hristos vindecă o femeiele gârbovă

„Iisus învăța în una din sinagogi sâmbăta. Și iată, o femeie care de optsprezece ani avea un duh de neputință și era gârbovă și nu putea nicidecum să se ridice. Iar Iisus, văzând-o, a chemat-o și i-a zis: «Femeie, ești dezlegată de neputința ta!». Și Și-a pus mâinile pe ea, și ea îndată s-a îndreptat și-L slăvea pe Dumnezeu. Dar mai-marele sinagogii, mâniindu-se că Iisus a vindecat-o sâmbăta, drept răspuns a zis către mulțime: «Șase zile sunt în care trebuie să se lucreze; așadar, în ele veniți și vă vindecați, dar nu în ziua sâmbetei!». Iar Domnul i-a răspuns, zicând: «Fățarnicilor! Fiecare din voi oare nu-și dezleagă sâmbăta boul sau asinul de la iesle și-l duce de-l adapă? Dar aceasta, fiică a lui Avraam fiind, pe care, iată, de optsprezece ani a legat-o Satana, oare nu se cuvenea să fie dezlegată de legătura aceasta în ziua sâmbetei?». Și zicând El acestea, s-au rușinat toți cei care-I stăteau împotriva; și toată mulțimea se bucura de toate faptele slăvite săvârșite de El” (Luca 13,10-17).

Diavolul este tatăl minciunii și este ucigător de oameni

„Diavolul de la început a fost ucigător de oameni și nu a rămas întru adevăr, pentru că adevăr nu este întru el. Când el grăiește minciuna, dintr-ale lui grăiește, fiindcă el este mincinos și tatăl minciunii” (Ioan 8,44).

Satana a intrat în Iuda Iscarioteanul, care era hoț și L-a vândut pe Domnul Hristos, apoi s-a sinucis

„Cu șase zile înainte de Paști, Iisus a venit în Betania, unde era Lazăr, cel pe care-l înviase din morți. Și I-au făcut acolo cină; și Marta slujea. Și Lazăr era unul dintre cei ce ședeau la masă cu El. Atunci Maria, luând o litră cu mir de nard curat, de mult preț, a uns picioarele lui Iisus și le-a șters cu părul capului ei; iar casa s-a umplut de mireasma mirului. Dar

Iuda Iscarioteanul, unul dintre ucenicii Săi - cel care avea să-L vândă -, a zis: «De ce nu s-a vândut mirul acesta cu trei sute de dinari și să-i fi dat săracilor?». Dar el a zis aceasta nu pentru că îi era lui grijă de săraci, ci pentru că era fur și, având punga, lua din ce se punea în ea” (Ioan 12,1-6).

Domnul Hristos le-a spus Sfinților Săi Apostoli: „Oare nu Eu v-am ales pe voi, cei doisprezece? Și unul dintre voi este diavol! Iar El zicea de Iuda al lui Simon Iscarioteanul, căci acesta avea să-L vândă, el, care era unul dintre cei doisprezece. Și se apropia sărbătoarea Azimelor, care se cheamă Paști. Și arhieriei și cărturarilor căutau cum să-L omoare pe Iisus; căci se temeau de popor. Și atunci a intrat Satana în Iuda, cel numit Iscarioteanul, care era din numărul celor doisprezece. Și el s-a dus și a stat de vorbă cu arhieriei și cu căpeteniile oastei, cum să-L dea în mâinile lor. Și ei s-au bucurat și s-au învoit să-i dea bani; iar el a primit și căuta să li-L dea în mână la adăpost de mulțime” (Ioan 6,70-71 și Luca 22,1-6).

„Iar înainte de sărbătoarea Paștilor, știind Iisus că I-a sosit ceasul ca să treacă din lumea aceasta la Tatăl, pe ai Săi iubindu-i, până la sfârșit i-a iubit. Și făcându-se Cină, diavolul a pus în inima lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul, gândul de a-L vinde. Și știind Iisus că Tatăl I le-a dat pe toate în mâini și că de la Dumnezeu a ieșit și la Dumnezeu merge, S-a sculat de la Cină, S-a dezbrăcat de haine și, luând un ștergar, S-a încins cu el. După aceea a turnat apă în vasul de spălat și a început să spele picioarele ucenicilor și să le șteargă cu ștergarul cu care era încins. A venit deci la Simon Petru. Acesta I-a zis: «Doamne, oare Tu să-mi speli mie picioarele?». Iisus i-a răspuns, zicând: «Ceea ce fac Eu, tu nu știi acum, dar vei înțelege după aceasta». Petru I-a zis: «Niciodată nu-mi vei spăla Tu mie picioarele!». Iisus i-a răspuns: «Dacă nu te voi spăla, nu ai parte cu Mine». I-a zis Simon Petru: «Doamne, nu numai picioarele, ci și mâinile și

capul». Iisus i-a zis: «Cel ce s-a îmbăiat nu are nevoie să-i fie spălate decât picioarele, căci e curat tot. Și voi sunteți curați, dar nu toți». Că-l știa pe cel ce avea să-L vândă; de aceea a zis: «Nu toți sunteți curați». Deci, după ce le-a spălat picioarele și Și-a luat hainele, S-a așezat iar la masă și le-a zis: «Înțelegeți ce am făcut Eu cu voi? Voi Mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul, și bine ziceți, fiindcă sunt. Deci dacă Eu, Domnul și Învățătorul, v-am spălat vouă picioarele, și voi sunteți datori să vă spălați picioarele unii altora; că pildă v-am dat, ca și voi să faceți așa cum am făcut Eu cu voi. Adevăr, adevăr vă spun: Nu este sluga mai mare decât stăpânul ei, nici solul mai mare decât cel ce l-a trimis. De vreme ce știți acestea, fericiți veți fi de le veți face. Nu despre voi toți grăiesc; Eu îi știu pe cei pe care i-am ales; ci ca să se împlinească Scriptura: Cel ce mănâncă pâinea cu Mine a ridicat călcâiul asupra Mea. Eu v-o spun de pe acum, înainte de a se săvârși, pentru ca atunci când se va săvârși să credeți că Eu sunt. Adevăr, adevăr vă spun: Cel ce primește pe cel pe care Eu îl voi trimite, pe Mine Mă primește; iar cel ce Mă primește pe Mine Îl primește pe Cel ce M-a trimis pe Mine». Zicând acestea, Iisus S-a tulburat cu duhul și a mărturisit și a zis: «Adevăr, adevăr vă spun că unul dintre voi Mă va vinde». Atunci ucenicii se uitau unii la alții, nepricepând despre cine vorbește. Iar unul din ucenicii Săi, cel pe care Iisus îl iubea, ședea la masă rezemat de pieptul lui Iisus. Deci Simon Petru i-a făcut acestuia semn și i-a zis: «Întrebă-L, cine este cel despre care vorbește!». Și aplecându-se acesta pe pieptul lui Iisus, I-a zis: «Doamne, cine este?». Iisus i-a răspuns: «Acela este, căruia Eu, întingând îmbucătura de pâine, i-o voi da». Și întingând îmbucătura de pâine, a luat-o și i-a dat-o lui Iuda, fiul lui Simon Iscarioteanul. Și după îmbucătura de pâine, atunci a intrat Satana în el. Iar Iisus i-a zis: «Ceea ce vrei să faci, fă mai degrabă!». Dar nimeni din cei ce ședeau la masă

n-a înțeles pentru ce i-a zis aceasta; fiindcă unii, deoarece Iuda avea punga, gândeau că Iisus îi spune: «Cumpără ceea ce ne trebuie la sărbătoare!», sau să dea ceva la săraci. Deci după ce a luat acela îmbucătura de pâine, îndată a ieșit. Și era noapte” (Ioan 13,1-30).

„A ieșit apoi Iisus, cu ucenicii Săi dincolo de pâraul Cedrilor, unde era o grădină, în care au intrat El și ucenicii Săi. Dar și Iuda, cel care-L vânduse, știa acest loc, pentru că adesea Iisus și ucenicii Săi se adunau acolo. Deci Iuda, luând o trupă de ostași, precum și slujitori de la arhierei și de la farisei, a venit acolo cu felinare și cu făclii și cu arme. Iar trădătorul le dăduse un semn, zicând: «Cel pe care-L voi săruta, acela este; prindeți-L». Și venind îndată la Iisus, I-a zis: «Bucură-te, Învățătorule!». Și L-a sărutat. Iar Iisus i-a zis: «Iuda, prin sărutare Îl vinzi tu pe Fiul Omului?». Și știind Iisus toate cele ce aveau să vină asupra-I, le-a zis: «Pe cine căutați?». I-au răspuns: «Pe Iisus Nazarineanul». El a zis: «Eu sunt». Deci, după ce le-a zis: «Eu sunt!», ei s-au dat înapoi și au căzut la pământ. Și iarăși i-a întrebat: «Pe cine căutați?». Iar ei au zis: «Pe Iisus Nazarineanul». Răspuns-a Iisus: «V-am spus că Eu sunt; deci, dacă pe Mine Mă căutați, pe aceștia lăsați-i să se ducă» - spre a se împlini cuvântul pe care El l-a spus: «Dintre cei pe care Mi i-ai dat, pe niciunul nu l-am pierdut». Iar Simon Petru, având sabie, a scos-o și a lovit pe sluga arhiereului și i-a tăiat urechea dreaptă; iar numele slugii era Malhus. Atunci Iisus i-a zis lui Petru: «Vără-ți sabia în teacă! Oare nu voi bea paharul pe care Tatăl Mi l-a dat?». Și atingându-Se de urechea aceuia, l-a vindecat. Așadar, cohorta și tribunul și slujitorii iudeilor L-au prins pe Iisus și L-au legat. Și L-au dus întâi la Anna, că era socrul lui Caiafa, care era arhiereu în anul acela” (Ioan 18,1-3; Matei 26,48-49; Luca 22,48; Ioan 18,4-11; Luca 22,51 și Ioan 18,12-13).

După ce Mântuitorul a fost condamnat la moarte de către Ponțiu Pilat, „Iuda, cel care-L vânduse, văzând că a fost osândit la moarte și cuprins fiind de căință, le-a înapoiat arhiereilor și bătrânilor cei treizeci de arginți, zicând: «Am greșit vânzând sânge nevinovat». Iar ei i-au zis: «Ce ne privește pe noi? Tu vei vedea!». Și el, aruncând arginții în templu, a plecat de acolo; și ducându-se, s-a spânzurat, și căzând, a plesnit pe la mijloc și toate măruntaiele i s-au vărsat” (Matei 27,3-5 și Faptele Apostolilor 1,18).

Anania și Safira

„Un om anume Anania, împreună cu Safira, femeia lui, și-au vândut țarina. Și el, cu știrea femeii sale, a dosit din preț; și aducând o parte, a pus-o la picioarele Apostolilor. Iar Petru a zis: «Anania, de ce ți-a umplut Satana inima ca să minți Duhului Sfânt și să dosești din prețul țarinei? Oare nu ție-ți rămânea dacă o păstrai? Și, odată vândută, nu a ta era stăpânirea ei? Cum de-ai pus în inima ta lucrul acesta? Nu oamenilor ai mințit, ci lui Dumnezeu!». Iar Anania, auzind aceste cuvinte, a căzut și a murit. Și frică mare i-a cuprins pe toți cei ce au auzit. Și ridicându-se cei mai tineri, l-au înfășurat și l-au scos afară și l-au îngropat. Și a fost că după un răstimp ca de trei ceasuri a intrat și femeia lui, neștiind ce se întâmplase. Iar Petru i-a zis: «Spune-mi dacă ați vândut țarina cu atât?». Iar ea a zis: «Da, cu atât». Iar Petru i-a zis: «De ce v-ați învoit voi să ispițiți Duhul Domnului? Iată picioarele celor care l-au îngropat pe bărbatul tău sunt la ușă și te vor scoate afară și pe tine». Și ea a căzut îndată la picioarele lui Petru și a murit. Și intrând tinerii, au găsit-o moartă și au scos-o afară și au îngropat-o lângă bărbatul ei. Și frică mare a fost în toată Biserica și în toți cei ce au auzit de aceasta” (Fapte 5,1-11).

Sfântul Pavel alungă un duh pitonicesc dintr-o slujnică

Autorul cărții Faptele Apostolilor relatează: „În timp ce ne duceam la rugăciune, ne-a întâmpinat o slujnică tânără care avea duh pitonicesc și care le aducea stăpânilor ei mult câștig prin ghicit. Aceasta, ținându-se după Pavel și după noi, striga, zicând: «Acești oameni sunt robi ai Dumnezeului-Celui-Preaînalt, care vă vestesc vouă calea mântuirii». Și pe aceasta a făcut-o timp de multe zile. Iar Pavel, supărându-se, s-a întors și i-a zis duhului: «În numele lui Iisus Hristos îți poruncesc să ieși din ea!». Și chiar în ceasul acela a ieșit” (Faptele Apostolilor 16,16-18)

Un om posedat de diavol i-a bătut pe fiii arhiereului Scheva

„Dumnezeu făcea minuni puțin obișnuite prin mâinile lui Pavel, până acolo încât ștergare sau șorțuri de pe trupul său erau aduse peste cei bolnavi și bolile se îndepărtau de ei, iar duhurile cele rele ieșeau din ei. Și unii dintre iudeii care umblau din loc în loc scoțând demoni au început ca peste cei ce aveau duhuri rele să cheme numele Domnului Iisus, zicând: «Vă jur pe Iisus pe care-L propovăduiește Pavel!». Iar cei ce făceau aceasta erau cei șapte fii ai lui Scheva, arhiereu iudeu. Și răspunzând duhul cel rău, le-a zis: «Pe Iisus Îl cunosc, și pe Pavel îl știu, dar voi cine sunteți?». Și sărind asupra lor omul în care era duhul cel rău, i-a biruit și într-atâta i-a copleșit, încât ei au fugit goi și răniți din casa aceea” (Faptele Apostolilor 19,11-16).

Armele împotriva uneltirilor diavolului

„Frații mei, întăriți-vă întru Domnul și întru tăria puterii Lui. Îmbrăcați armura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva cărnii și a sângelui, ci împotriva începătoriilor,

împotriva stăpâniilor, împotriva stăpânitorilor acestei lumi de întuneric, împotriva duhurilor răutății care sunt în stihiiile cerești. Pentru aceea luați armura lui Dumnezeu: pentru ca în ziua cea rea să fiți în stare să țineți piept; și după ce veți isprăvi totul, să rămâneți în picioare. Așadar, stați în picioare, avându-vă mijlocul încins cu adevărul și îmbrăcați fiind în platoșa dreptății și cu picioarele încălțate în starea de a fi gata pregătiți pentru Evanghelia păcii; mai presus de toate luând pavăza credinței, cu care veți putea stinge toate săgețile înflăcărare ale Celui-Rău. Luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, în toată vremea rugându-vă întru Duhul prin orice rugăciune și cerere; și întru aceasta privegheați cu toată stăruința, rugându-vă pentru toți sfinții” (Efeseni 6,10-18).

Diavolul ține oamenii în prinsoare să-i facă voia

„Diavolul ține oamenii în prinsoare în mreaja lui spre a-i face voia” (II Timotei 2,26).

Diavolii cred în Dumnezeu

„Demonii cred în Dumnezeu și se cutremură” (Iacov 2,19).

Supuneți-vă lui Dumnezeu și diavolul va fugi

„Supuneți-vă lui Dumnezeu. Împotriviți-vă diavolului, și el va fugi de la voi” (Iacov 4,7).

Diavolul răcnește ca un leu, împotriviți-vă lui

„Fiți treji, privegheați. Potrivnicul vostru, diavolul, umblă ca un leu răcnind, căutând pe cine să înghită; stați-i împotriva, tari în credință, știind că aceleași suferințe le îndură și frații voștri care sunt în lume” (I Petru 5,8-9).

Păcătosul este de la diavol

„Cel ce săvârșește păcatul este de la diavolul, pentru că diavolul încă de la început păcătuiește. Pentru aceasta S-a arătat Fiul lui Dumnezeu: ca să strice lucrurile diavolului. Tot cel ce este născut din Dumnezeu nu săvârșește păcat, pentru că sămânța Sa rămâne în el; și el nu poate păcătui, pentru că este născut din Dumnezeu. Întru aceasta se învederează fiii lui Dumnezeu și fiii diavolului: cel ce nu săvârșește dreptate nu este din Dumnezeu, nici cel ce nu-l iubește pe fratele său. Că aceasta este vestea pe care ați auzit-o de la început: să ne iubim unii pe alții. Nu precum Cain, care era de la Cel-Rău și și-a ucis fratele. Și de ce l-a ucis? Pentru că faptele lui erau rele, iar ale fratelui său erau drepte” (I Ioan 3,8-12).

Diavolul îi va arunca pe unii în închisoare

Sfântul Ioan Evanghelistul a primit de la Dumnezeu poruncă să-i scrie îngerului Bisericii din Smirna: „Nu te teme de cele ce ai să pătimești. Iată, pe unii dintre voi va să-i arunce diavolul în temniță, ca să fiți puși la încercare, și veți avea zece zile de necaz. Fii credincios până la moarte și-ți voi da cununa vieții” (Apocalipsa 2,10).

Femeia, balaurul și pruncul

„Un mare semn s-a arătat în cer: O femeie înveșmântată cu soarele; și sub picioarele ei, luna; și pe capul său, o cunună din douăsprezece stele. Și era însărcinată; și striga chinuindu-se și muncindu-se să nască. Și un alt semn s-a arătat în cer: Iată, un balaur mare, roșu ca focul, având șapte capete și zece coarne; și pe capete, șapte cununi împărătești. Și coada lui târa o treime din stelele cerului; și le-a aruncat pe pământ. Și balaurul a stat înaintea femeii care era să nască, pentru ca să-i înghită copilul când îl va naște. Și ea a

născut un copil de parte bărbătească, cel ce cu toiag de fier va să păstorească toate neamurile. Și copilul ei a fost răpit la Dumnezeu și la tronul Său, iar femeia a fugit în pustie, acolo unde are ea loc pregătit de Dumnezeu, pentru ca acolo s-o hrănească timp de o mie două sute și șazeci de zile. Și război s-a făcut în cer: Mihail și îngerii lui au pornit război cu balaurul. Și se războia balaurul, și îngerii lui; și el n-a răzbit, nici că locul lor s-a mai găsit în cer. Și aruncat a fost balaurul cel mare, șarpele cel de demult, care se cheamă diavol și Satana, cel ce pe toată lumea o înșeală - aruncat a fost pe pământ; și îngerii săi aruncați au fost cu el. Și am auzit un glas mare în cer, zicând: «Acum s-a făcut mântuirea și puterea și împărăția Dumnezeului nostru și stăpânirea Hristosului Său, căci aruncat a fost pârașul fraților noștri, cel ce ziua și noaptea îi pâra în fața Dumnezeului nostru. Și ei l-au biruit prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturieii lor și prin aceea că viața până la moarte nu și-au iubit-o. Pentru aceasta bucurați-vă, ceruri, și voi, cei ce locuiți în ele! Vai vouă, pământule și mare, căci diavolul a coborât la voi având mare mânie, fiindcă el știe că puțină vreme are». Și când balaurul a văzut c-a fost aruncat pe pământ, a prigonit-o pe femeia care născuse pruncul. Și i s-au dat femeii cele două aripi ale vulturului celui mare, ca să zboare în pustie la locul ei, acolo unde, departe de fața șarpelui, este hrănită o vreme și vremi și o jumătate de vreme. Și șarpele a aruncat după femeie din gură-i apă ca un râu, ca s-o ia puhoiul. Și pământul i-a venit femeii într-ajutor; că și-a deschis pământul gura și a înghițit râul pe care balaurul îl aruncase din gura sa. Și balaurul s-a aprins de mânie asupra femeii și a pornit să facă război cu ceilalți din seminția ei, cei ce păzesc poruncile lui Dumnezeu și au mărturia lui Iisus. Și a stat pe nisipul mării” (Apocalipsa 12,1-18).

Balaurul, fiara și numărul fiarei

„Am văzut ridicându-se din mare o fiară având zece coarne și șapte capete; și pe coarnele ei, zece steme; și pe capetele ei, nume blasfemiatoare. Și fiara pe care am văzut-o era asemenea leopardului, picioarele ei erau ca ale ursului, iar gura ei ca o gură de leu. Și balaurul i-a dat fiarei puterea lui și tronul său și stăpânire mare. Și unul din capetele fiarei era ca înjunghiat de moarte, dar rana ei cea de moarte a fost vindecată; și tot pământul s-a minunat ținându-se după fiară. Și i s-au închinat balaurului, pentru că el i-a dat fiarei stăpânirea; apoi i s-au închinat fiarei, zicând: «Cine este asemenea fiarei și cine poate să se războiască împotriva-i?». Și i s-a dat ei gură să grăiască vorbe mari și blasfemii; și putere i s-a dat să lucreze timp de patruzeci și două de luni. Și gura și-a deschis-o spre blasfemii împotriva lui Dumnezeu, să-I blasfemieze numele și locuința, pe cei ce locuiesc în cer. Și i s-a dat să facă război asupra sfinților și să-i biruie; și i s-a dat ei stăpânire peste toată seminția și poporul și limba și neamul. Și i se vor închina ei toți cei ce locuiesc pe pământ, ale căror nume nu sunt de la întemeierea lumii scrise în cartea vieții Mielului înjunghiat. Dacă are cineva urechi, să audă! Cine duce în robie, în robie este dus; cine ucide cu sabia, de sabie trebuie ucis. Aici este răbdarea și credința sfinților. Și am văzut o altă fiară, ridicându-se din pământ; și avea două coarne, asemenea unui miel, dar grăia ca un balaur. Și toată puterea primei fiare o face în fața acesteia. Și face ca pământul și locuitorii de pe el să se închine fiarei celei dintâi, a cărei rană de moarte fusese vindecată. Și face semne mari, până la a face ca foc să se coboare din cer pe pământ înaintea oamenilor; și prin semnele ce i s-a dat să facă în fața fiarei îi amăgește pe cei ce locuiesc pe pământ, spunându-le celor ce locuiesc pe pământ să-i facă chip fiarei care poartă rană de sabie și a rămas în viață. Și i s-a

dat ei să-i dea chipului fiarei un duh, pentru ca chipul fiarei să și grăiască și să facă în așa fel ca toți cei ce nu se vor închina chipului fiarei să fie uciși. Și pe toți, pe cei mici și pe cei mari, și pe cei bogați și pe cei săraci, și pe cei liberi și pe robii îi face să-și pună semn pe mâna lor cea dreaptă sau pe frunte, încât nimeni să nu poată cumpăra sau vinde, fără numai cel ce are semnul: numele fiarei sau numărul numelui fiarei. Aici este înțelepciunea! Cine are pricepere, să socotească numărul fiarei; că este număr de om. Și numărul ei este șase sute șazeci și șase” (Apocalipsa 13,1-18).

Balaurul, fiara și prorocul mincinos

„Am văzut ieșind din gura balaurului și din gura fiarei și din gura profetului mincinos trei duhuri necurate, ca niște broaște; fiindcă ele sunt duhuri de diavoli, făcătoare de semne, care se duc la împărații lumii întregi să-i adune la războiul Zilei celei mari a lui Dumnezeu Atotțiitorul” (Apocalipsa 16,13-14).

Judecarea Babilonului-celui-mare și fiara

„A venit unul din cei șapte îngeri care aveau cele șapte cupe și a grăit către mine, zicând: «Vino să-ți arăt judecata desfrânatei celei mari, care șade pe ape multe, cu care s-au desfrânat regii pământului, iar locuitorii pământului s-au îmbătat de vinul desfrânării ei». Și în duh m-a dus în pustiu; și am văzut o femeie șezând pe o fiară roșie, plină de nume blasfemiatoare, având șapte capete și zece coarne. Și femeia era îmbrăcată în purpură și în stofă stacojie și era împodobită cu aur și cu pietre scumpe și cu mărgăritare, având în mână un pahar de aur, plin de urâciune și de necurățiile desfrânării ei. Iar pe fruntea ei era scris un nume, o taină: Babilonul-cel-mare, mama desfrânatelor și a urâciunilor pământului. Și am văzut-o pe

femeie beată de sângele sfinților și de sângele mucenicilor lui Iisus; și văzând-o eu, cu mare mirare m-am mirat. Și îngerul mi-a zis: «De ce te miri? Eu îți voi spune taina femeii și pe a fiarei care o poartă, cea care are cele șapte capete și cele zece coarne. Fiara pe care-ai văzut-o era și nu este; și va să se ridice din adânc și să meargă spre pieire. Și cei ce locuiesc pe pământ, ale căror nume nu sunt scrise de la întemeierea lumii în cartea vieții, se vor mira văzând fiara, că era și că nu este și că va să vină. Aici este minte care are înțelepciune. Cele șapte capete sunt șapte munți deasupra cărora șade femeia. Și sunt și șapte împărați: cinci au căzut, unul este, celălalt încă n-a venit - și când va veni, puțin trebuie să rămână. Și fiara care era și nu este, este ea însăși un al optulea împărat; și ea este dintre cei șapte și merge spre pieire. Și cele zece coarne pe care le-ai văzut sunt zece împărați care încă n-au primit împărăție, dar care vor lua putere ca de împărați, pentru un ceas, împreună cu fiara. Aceștia au un singur gând: și tăria și puterea lor i-o dau fiarei. Ei vor porni război împotriva Mielului, dar Mielul îi va birui, pentru că El este Domnul domnilor și Împăratul împăraților; și cei împreună cu El, chemați și aleși și credincioși vor birui și ei». Și mi-a zis: «Apele pe care le-ai văzut și deasupra cărora șade desfrânata sunt popoare și gloate și neamuri și limbi. Și cele zece coarne pe care le-ai văzut și fiara o vor urî pe desfrânată și o vor face pustie și goală, și carnea ei o vor mânca, iar pe ea o vor arde în foc; pentru că Dumnezeu le-a pus în inimi ca ei să facă pe gândul Lui și într-un gând să se întâlnească, și împărăția lor să i-o dea fiarei până ce cuvintele lui Dumnezeu se vor împlini. Iar femeia pe care ai văzut-o este cetatea cea mare, care are stăpânire peste împărății pământului» (Apocalipsa 17,1-18).

Fiara și prorocul mincinos aruncați în iezerul cel de foc

„Și am văzut fiara și pe împărații pământului și oștirile lor adunate ca să facă război cu Cel ce șade pe cal și cu oștirea Lui. Și fiara a fost prinsă; și cu ea, profetul mincinos, cel ce în fața ei făcea semne prin care-i amăgise pe cei ce purtaseră semnul fiarei și pe cei ce se închinau chipului ei. Amândoi au fost aruncați de vii în iezerul de foc, unde arde pucioasă” (Apocalipsa 19,19-20).

Satana aruncat în iezerul cel de foc

„Am văzut un înger pogorându-se din cer, având cheia adâncului și un lanț mare în mâna lui. Și l-a prins pe balaur, pe șarpele cel vechi, care este diavolul și Satana, și l-a legat pe o mie de ani. Și l-a aruncat în adânc; și pe acesta l-a închis și l-a pecetluit deasupra-i, pentru ca el să nu mai amăgească popoarele, până ce miile de ani se vor sfârși. După aceea el trebuie să fie dezlegat pentru puțină vreme. Și când se vor sfârși miile de ani, Satana va fi dezlegat din închisoarea lui. Și va ieși să amăgească neamurile care sunt în cele patru colțuri ale pământului, pe Gog și pe Magog, și să le adune la război; iar numărul lor este ca nisipul mării. Și s-au suit pe fața pământului și au înconjurat tabăra sfinților și cetatea cea iubită. Dar foc s-a coborât din cer și i-a mistuit. Și diavolul care-i amăgise a fost aruncat în iezerul de foc și de pucioasă, unde este fiara și profetul mincinos, și vor fi chinuiți acolo, zi și noapte, în vecii vecilor” (Apocalipsa 20,1-3 și 20,7-10).

Bibliografie

Acterian, Arșavir, *Cum am devenit creștin*, Editura Harisma, București, 1994.

Arseniev, Nicolae, *Mistica și Biserica Ortodoxă*, traducere de Remus Rus, Editura IRI, București, 1994.

Believer's Study Bible, electronic ed. Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1995, S. Ge 3:1-7.

Besançon, Alain, *Imaginea interzisă*, traducere din franceză de Mona Antohi, Editura Humanitas, București, 1996.

Bria, Preot Prof. Dr. Ioan, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.

Calinic Botoșăneanul, *Duminicile - peceți ale Învierii*, Editura Doxologia, Iași, 2010.

Chițescu, Nicolae, *Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți. Studiu istorico-dogmatic*, tipografia „Activitatea grafică”, 1937.

Ciachir, Dan, *Cronica Ortodoxă*, Editura Timpul, Iași, 1997, vol. II.

Corneanu, Mitropolit Nicolae, *Viața și petrecerea Sfântului Antonie cel Mare*, Editura Amarcord, Timișoara, 1998.

Cornițescu Constantin, *Ο ανθρωπισμός κατά τον Ιερών Χρυσόστομον*, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1971.

Crainic, Nichifor, *Sfințenia-împlinirea umanului*, Trinitas, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași, 1993.

Idem, *Nostalgia Paradisului*, Editura Moldova, Iași, 1994.

Crouzel, Henri, *Origen personajul - exegetul - omul duhovnicesc - teologul*, traducere Cristian Pop, Editura DEISIS, Sibiu, 1999.

Davidson, Gustav, *A Dictionary of angels, including the fallen angels*, the Free Press, New York, 1967.

Demonii și lucrările lor, traducere de Cristian Spătărelu, Editura Egumenița, Editura Cartea Ortodoxă, 2007.

Deseille, Placide, *Nostalgia Ortodoxiei*, Editura Anastasia, București, 1995.

Dicționarul Explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Ediția a II-a, Univers Enciclopedic, București, 1996.

Dionisie Pseudo Areopagitul, *Despre numele divine. Teologia mistică*, traducere de Cicerone Iordăchescu și Theofil Simenschy, Institutul European, Iași, 1993.

Elwell, Walter A., *Evangelical Commentary on the Bible*, Grand Rapids, Mich., Baker Book House, 1996, c 1989 (Baker Reference Library 3), S. Ge 3:1.

Epistola lui Barnaba, publicată în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

Evdokimov, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993.

Idem, *Taina iubirii*, Editura Christiana, București, 1994.

Idem, *Ortodoxia*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Idem, *Rugăciunea în Biserica de Răsărit*, traducere de Carmen Bolocan, Editura Polirom, Iași, 1996.

Filocalia sfințelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul I, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1992.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul II, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1993.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul III, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul IV, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1994.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul V, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Ediția a II-a, Editura Harisma, București, 1995.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul VI, traducere, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Humanitas, București, 1997.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul VII, traducere din grecește, introduceri și note de Dumitru Stăniloae, membru de onoare al Academiei Române, Editura Humanitas, București, 1997.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul VIII, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

Filocalia sfîntelor nevoințe ale desăvârșirii, volumul IX, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, volumul X, traducere, introduceri și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, volumul XI, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, Huși, 1990.

Filocalia sfintelor nevoițe ale desăvârșirii, volumul XII, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, membru al Academiei Române, Editura Harisma, București, 1991.

Fleming, Donald C., *Concise Bible Commentary*. Chattanooga, Tenn., AMG Publishers, 1994, c 1988, S. 14.

Florea, Petroniu, *Virtuțile la Părinții Filocalici*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2001.

Florea, Petru, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Editura Academos, Târgu-Mureș, 1998.

Florensky, Pavel, *The pillar and ground of the truth*, translated from Russian and annotated by Boris Jakim, published by Princeton University Press, New Jersey, 1997.

Flori din deșert, traducere din limba engleză de Remus Rus, Editura Vremea, București, 2010.

Freeman, James M.; Chadwick, Harold J., *Manners & Customs of the Bible*, Rev. ed., North Brunswick, NJ, Bridge-Logos Publishers, 1998, S. 2.

Galeriu, Părintele, *Jertfă și răscumpărare*, Editura Harisma, București, 1991.

Golitzin, Episcop Alexander, *Dionisie Areopagitul mistagogul - o lectură monahală*, traducere de Ieromonah Nectarie Dărăban, Editura Deisis, Sibiu, 2015.

Heiler, Friedrich, *The Gospel of Sadhu Sundar Singh*, ISPCK, New Delhi, 1989.

Herea, Gabriel, *Despre demoni și lupta lor cu oamenii (Cosmologie filocalică)*, Editura TRINITAS, Iași, 2003.

Îndrumări Misionare, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.

Învățătura de credință creștină ortodoxă, Oradea, 1996.

Jamieson, Robert; Fausset, A. R.; Brown, David, *A Commentary, Critical and Explanatory, on the Old and New Testaments*. Oak Harbor, WA, Logos Research Systems, Inc., 1997, S. Ge 3:1.

Keil, Carl Friedrich; Delitzsch, Franz, *Commentary on the Old Testament*, Peabody, MA, Hendrickson, 2002, S. 1: 60-61.

KJV Bible Commentary, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1994, S. 19.

Knowles, Andrew, *The Bible Guide*, 1st Augsburg books ed. Minneapolis, MN, Augsburg, 2001, S. 24.

Krestiankin, Arhimandrit Ioan, *Îngerul rugăciunii*, traducere din limba rusă de Florentina Cristea, Editura Egumenița, Galați, 2018.

Krivoșein, Arhiepiscop Vasili, *Îngerii și demonii în viața duhovnicească după învățătura Părinților Răsăriteni*, Editura Sofia, Editura Cartea Ortodoxă, București. 2006.

Larchet, Jean-Claude, *Formula „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui!” în lumina tradiției patristice*, articol publicat în volumul: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui! Spiritualitatea Sfântului Siluan Athonitul. Tâlcuiri teologice”, Editura DEISIS, Sibiu, 2000.

Lecca, Paulin, *Frumosul divin în opera lui Dostoievski*, Editura Discipol, București, 1998.

Lurker, Manfred, *Lexicon de zei și demoni*, traducere în limba română de Adela Motoc, Editura Enciclopedică București, 1999.

MacArthur, John Jr., *The MacArthur Study Bible*, electronic ed. Nashville, Word Pub., 1997, c 1997, S. Ge 3:1.

MacDonald, William; Farstad, Arthur, *Believer's Bible Commentary: Old and New Testaments*, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1995, S. Ge 3:1.

Maica Alexandra (principesa Ileana a României), *Sfinții îngeri*, Editura Anastasia, București, 1992.

Ματσούκα, Νίκου Α., *Κόσμος, άνθρωπος, κοινωνία κατά τον Μάξιμο Ομολογητή*, Αθήνα, 1980.

Mathews, K. A., *Genesis 1-11:26*, electronic ed. Nashville: Broadman & Holman Publishers, 2001, c 1995 (Logos Library System, The New American Commentary 1 A), S. 226.

Matthew Henry, *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, Complete and Unabridged in one volume, Peabody, Hendrickson, 1996, c 1991, S. Ge 3:6.

McGee, J. Vernon, *Thru the Bible Commentary*, electronic ed. - Libronix Digital Library System, Nashville, Thomas Nelson, 1997, c 1981, S. 1: IX-25.

Metodiu de Olimp, *Aglaofon sau Despre înviere*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

Idem, *Banchetul sau Despre castitate*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

Idem, *Despre liberul arbitru*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

Idem, *Discursul lui Metodiu*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. X, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

Mihălțan, Ioan, Episcopul Oradiei, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Editura Episcopiei Oradiei, 1993.

Minuni ale Sfinților Îngeri, traducere din limba greacă de Ion Andrei Țârlescu, Editura Bunavestire, Bacău, 2002.

Mladin, Nicolae, *Prelegeri de Mistică Ortodoxă*, Editura Veritas, Târgu-Mureș, 1996.

Mocean (Pleșa), Drd. Oana Raluca, *Actualitatea apocatastazei (rezumat)*, teză de doctorat în Teologie, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, Alba Iulia, 2019.

Moș, Grigore Dinu, *Asumarea transcendentală a vinei*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013.

Negoită, Pr. Prof. Athanase, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Editura Sofia, București, 2004.

Nellas, Panayotis, *Omul - animal îndumnezeit*, studiu introductiv și traducere Diac. Ioan I. Ică Jr., Editura DEISIS, Sibiu, 1994.

Nicodim Aghioritul, *Războiul nevăzut*, Editura Arta Grafică, 1991.

Paraskevaïdis, Hristodoulos, *Războiul împotriva Satanei*, Editura Anastasia, București, 1998.

Patericul, Editura Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, Alba Iulia, 1999.

Pavel, Prof. Dr. Constantin C., *Problema răului la Fericitul Augustin*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.

Părintele Rodion, *Oameni și demoni*, Editura Cartea Ortodoxă, Editura Egumenița, Galați, 2010.

Pelerinul rus, traducere din limba rusă de Arhimandrit Paulin Lecca, Editura Σοφία, 1998.

Pfeiffer, Charles F., *The Wycliffe Bible Commentary: Old Testament*, Chicago, Moody Press, 1962, S. Ge 3:1.

Pink, Arthur Walkington, *Gleanings in Genesis*, Bellingham, WA, Logos Research Systems, Inc., 2005, S. 33.

Pleșu, Andrei, *Despre îngeri*, Editura Humanitas, București, 2003.

Popescu, Teodor M., *Meditații Teologice*, Editura Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, București, 1997.

Proloagele, vol. I, Editura Bunavestire, Bacău, 1999.

Rupăză, Preot Daniel, *Taina Frumosului și Binelui după Sfântul Dionisie Areopagitul*, Editura Nemira, București, 2014.

Radmacher, Earl D.; Allen, Ronald Barclay; House, H. Wayne, *The Nelson Study Bible, New King James Version*, Nashville, T. Nelson Publishers, 1997, S. Ge 3:1.

Răducă, Pr. Dr. Vasile, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1996.

Richards, Lawrence O., *The Bible Readers Companion*. electronic ed. Wheaton, Victor Books, 1991, Published in electronic form by Logos Research Systems, 1996, S. 27.

Rose, Ieromonah Serafim, *Cartea Facerii, crearea lumii și omul începuturilor. Perspectiva creștin-ortodoxă*, traducere de Constantin Făgețan, Editura Sofia, București, 2001.

Rougemont, Denis de, *Partea diavolului*, Editura Anastasia, 1994.

Schmemmann, Alexandre, *Euharistia taina Împărăției*, Editura Anastasia, București.

Idem, *Postul cel mare*, traducere de Andreea și Laurențiu Constantin, Ediția a II-a, Editura DORIS, București, 1998.

Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvântul întâi împotriva arienilor*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XV, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987.

Idem, *Viața Cuviosului Părintelui nostru Antonie*, traducere din grecește, introducere și note de Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

Sfântul Dionisie Areopagitul, *Opere complete*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Stăniloae, Editura Paideia, București, 1996.

Sfântul Ioan Casian, *Așezămintele mănăstirești*, publicat în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 57, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990.

Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Ediția a III-a, traducere de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Scripta, București, 1993.

Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, publicate în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XXI, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

Idem, *Diavolul și magia*, traducere din limba greacă de Zenaida Anamaria Luca, Editura Panaghia, 2002.

Idem, *Omilii la Ana, omilii la David și Saul, omilii la serafimi*, traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007.

Sfântul Ioan Gură de Aur; Sfântul Grigore de Nazianz și Sfântul Efrem Sirul, *Despre preoție*, traducere, introducere

și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998.

Sfântul Serafim al Dmistrovului, *Despre îngeri*, traducere din limba rusă de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Sofia, București, 2013.

Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii și cuvântări*, publicate în colecția: „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. XVII, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1984.

Silvestru, Mihaela Raluca, *Îngerul păzitor și pedagogia creștină*, Lucrare de Licență, coordonator Lector dr. Feraru Remus, Timișoara, 2010, nepublicată.

Simeon, Arhimandritul, *Iadul - calea spre Împărăție. Câteva reflecții asupra experienței chenozei la Sfântul Siluan Athonitul*, articol publicat în volumul: „Ține-ți mintea în iad și nu deznădăjdui! Spiritualitatea Sfântului Siluan Athonitul. Tâlcuiri teologice”, Editura DEISIS, Sibiu, 2000.

Sofronie, Arhimandritul, *Rugăciunea - experiența vieții veșnice*, Editura DEISIS, Sibiu, 1998.

Idem, *Cuviosul Siluan Athonitul*, traducere din limba rusă de Ierom. Rafail Noica, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2009.

Spence-Jones, H. D. M., *The Pulpit Commentary: Genesis*. Bellingham, WA, Logos Research Systems, Inc., 2004, S. 55.

Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1978, vol. I.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, vol. II.

Idem, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1978, vol. III.

Idem, *Ortodoxie și românism*, Tiparul Tipografiei Arhiepiscopale, Sibiu, 1939.

Idem, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986.

Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987.

Idem, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, vol. I, Ascetica, Alba Iulia, 1993.

Idem, *Ascetica și Mistica Ortodoxă*, Editura DEISIS, vol. II, Mistica, Alba-Iulia, 1993.

Idem, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, 1993.

Idem, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1993.

Idem, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, Editura Scripta, București, 1993.

Stoenescu, Daniil Nacu, *Δογματικά στοιχεία στα Αποφθέγματα Γερόντων*, Tesalonic, 1996.

Stuart Briscoe D.; Lloyd Ogilvie J., *The Preacher's Commentary Series, volume 1: Genesis*, Nashville, Tennessee, Thomas Nelson Inc., 1987, S. 45.

Tătaru-Cazaban, Bogdan, *Corpul îngerilor: fragmente dintr-o istorie a ierarhiilor cerești*, Editura Humanitas, București, 2017.

The Open Bible, New King James Version, electronic ed. Nashville, Thomas Nelson Publishers, 1998, c 1997, S. Ge 3:6.

Urzică, Mihail, *Minuni și false minuni*, Editura Anastasia, 1993.

Usca, Preot Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți. Facerea*, Editura Christiana, București, 2015.

Uspensky, Leonid, *Teologia icoanei*, Editura Anastasia, București, 1994.

Viețile Sfinților, Tipografia Gutenberg, București, 1904, vol. 5, luna ianuarie.

Vintilescu, Pr. Petre, *Spovedania și duhovnicia*, Alba-Iulia, 1995.

Voicilă, Ciprian, *Invidia și efectele ei nocive*, articol publicat în ziarul Lumina din 19 septembrie 2018, p. 6.

Voicu, Diacon Constantin, *Teologia muncii la Sfântul Ioan Gură de Aur și actualitatea ei*, în revista «Mitropolia Ardealului», numerele 3-5, 1975.

Ware, Kallistos, *Rugăciunea lui Iisus*.

Wenham, Gordon J., *Word Biblical Commentary: Genesis 1-15*, Dallas Word, Incorporated, 2002, S. 72.

White, Ellen G., *Patriarhi și profeți*, traducere de D. Popa și D. Florea, Editura Viață și Sănătate, București, 2006.

Idem, *Adevărul despre îngeri*, Ellen G. White Estate.

Walvoord, John F.; Zuck, Roy B., Dallas Theological Seminary, *The Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*, Wheaton, IL, Victor Books, 1983 - c 1985, S. 1:32.

Whitlock, Luder G.; Sproul, R. C.; Waltke, Bruce K.; Silva, Moisș, *Reformation Study Bible, the Bringing the Light of the Reformation to Scripture: New King James Version*, Nashville, T. Nelson, 1995, S. Ge 3:1-7.

Yannaras, Christos, *Heidegger și Areopagitul*, traducere de Nicolae Șerban Tanașoca, Editura Anastasia, București, 1996.

Zaharia, starețul de la Lavra Sfintei Treimi, *Minunatele fapte și învățături*, traducere din limba rusă de Gheorghe Zapotinschi, Editura Platytera, București, 2009.

Cuprins

Demonii	3
Diavolii au fost creați buni	3
Crearea duhurilor netrupești	4
Dumnezeu a creat puterile cerești libere	6
Lucifer	7
Lucifer cade în mândrie și invidie și se pervertește ...	8
Lucifer începe să lucreze împotriva lui Dumnezeu....	17
Unii îngeri au căzut în mândrie și au devenit invidioși pe Dumnezeu	20
Pervertirea unei părți a îngerilor.....	22
Bătălia din cer.....	25
Răul și originea lui.....	27
Căderea îngerilor răi din cer	50
Efectele răzvrătirii îngerilor căzuți.....	56
Satana a căzut din cer și s-a întunecat	57
Diavolii suferă din cauza răutății lor	59
Prin cădere, diavolii și-au modificat modul viețuirii, dar nu și firea îngerească	62
Diavolii se pot mântui sau nu?	65
Păcatele duhurilor necurate	75
Urâciunea diavolilor	75
Demonii nu au rânduială și nu se împacă între ei.....	76
Corporalitatea diavolilor.....	79
Diavolul este de cinci coți	82
Numărul demonilor	82
Lumea văzută și omul	83
Crearea lumii și a omului	83

Sufletul și duhul omului	89
Omul, chip și asemănare a lui Dumnezeu	104
Omul, chip al Arhetipului Hristos	112
Omul a fost creat pentru a ajunge între îngeri	113
Diavolii nu Îl pot vătăma pe Dumnezeu și îl ispitesc pe om	122
Diavolul îl invidiază pe om și luptă contra lui	123
Ispitirea protopărinților Adam și Eva în rai	127
Porunca dată de Dumnezeu lui Adam	127
Referatul biblic al ispitirii, căderii și alungării protopărinților Adam și Eva din rai	127
Diavolul vrea să-l îndepărteze pe om de Dumnezeu ..	129
Șarpele - instrumentul ispitirii Evei.....	130
De ce Satana s-a folosit de un șarpe și nu de alt animal în ispitirea Evei?	133
Șarpele a ispitit-o pe Eva ca un prieten	133
Ispitirea femeii.....	134
Ispitirea lui Adam de către Eva	147
Păcatul Evei	149
Etapale păcatului pentru orice om	157
În Adam au păcătuțit toți oamenii.....	165
Protopărinților li s-au deschis ochii.....	168
Ce a spus șarpele adevărat și ce a mințit	173
Adam și Eva și-au cusut șorțuri.....	173
Glasul lui Dumnezeu	176
Teama lui Adam de Dumnezeu.....	180
Cine ți-a spus că ești gol?	181
Dezvinovățirea lui Adam.....	182
Justificarea Evei.....	184
Păcatul strămoșesc.....	185
Dumnezeu și șarpele.....	187
Dumnezeu și Eva.....	194

Adam i-a pus femeii sale numele Eva	199
Dumnezeu le-a făcut protopărinților îmbrăcăminte ...	201
Dumnezeu a zis: „Adam s-a făcut ca unul dintre Noi”...	208
Hrana omului paradisiac.....	209
Pomii raiului	210
Pomul cunoștinței binelui și răului	212
Pomul vieții	222
Cei doi pomi din mijlocul raiului	226
Adam și Eva au fost alungați din rai și nu le plăcea...	227
Neascultarea i-a scos pe protopărinți din rai	228
Cât a durat starea primordială?	229
Consecințele căderii în păcat	231
Heruvimii păzesc pomul vieții.....	243
Moartea trupului omului pune capăt păcatului	245
Diavolii și oamenii după căderea în păcat	246
Diavolul Îl invidiază pe Dumnezeu, dar și pe om	246
Diavolul nu suportă iubirea	247
Diavolul urmărește dezorganizarea întregii creații.....	248
Diavolul vrea să îl ducă pe om și creația în neființă...	249
Diavolul vrea să surpe stăpânirea omului.....	251
Diavolul este stăpânitorul acestei lumi.....	254
Numele și denumirile diavolilor.....	256
Mânia lui Dumnezeu	261
Dumnezeu le îngăduie diavolilor să-i ispitească și să-i pedepsească pe oameni	262
Dumnezeu îngăduie ispitele ca să ne verifice.....	265
Ispitele le sunt de folos celor ce le biruie	268
Dacă oamenii nu ar fi ispitiți, diavolii ar pretinde că le-a fost ușor să se mântuiască.....	270
Diavolul nu doarme niciodată	272
Diavolii ne robesc pentru că ei sunt robiți.....	272
Diavolul vine nechemat la noi	272

Diavolii se deplasează rapid și pot transporta oameni și obiecte.....	273
Diavolii îi pot vătăma și chiar omorî pe oameni și pot provoca distrugeri materiale	275
Demonii le apar oamenilor sub diverse chipuri.....	275
Ce s-ar întâmpla dacă i-am vedea pe diavoli cu chipul lor?.....	278
De unde a învățat diavolul răul?.....	278
Diavolul e învechit în zile rele, de aceea are multă experiență în ispitirea oamenilor	280
Diavolul spune că nu există.....	281
Mintea demonilor și modul lor de cunoaștere	283
Diavolii nu cunosc viitorul	287
Unde sălășluiesc demonii?	292
Puterea demonilor.....	297
Diavolul nu silește la păcat și nu ispitește peste puteri ...	304
Lupta diavolului contra lui Dumnezeu și a omului	307
Pe cine războiesc diavolii?	310
Unde Dumnezeu dă daruri mari, diavolul aduce ispite mari.....	312
Diavolii îi luptă pe cei ce se roagă.....	313
De ce ne războiesc diavolii?	318
Uneltirile viclene ale demonilor	324
Prietenia cu diavolul este primejdioasă	331
Prietenul diavolului este dușmanul lui Dumnezeu	331
Războiul nevăzut este fără de veste.....	331
Lupta noastră cu diavolul durează toată viața	332
Spre sfârșitul vieții omului diavolii își sporesc ispitele ..	332
Războiul duhovnicesc în lume și în pustie	332
Diavolii și monahii	333
Duhurile răutății	337
Patimile principale și cele secundare.....	337

Diavolii sunt nerușinați.....	338
Cum îi ispitesc diavolii pe oameni?.....	338
Diavolul ne ispitește treptat și folosește diverse strategii	339
Demonii îi pot poseda pe oameni	342
Diavolii nu intră acolo unde este harul Sfântului Duh...	348
Diavolii se hrănesc din energia omului	348
Diavolii le dau putere oamenilor păcătoși	349
De ce foarte mulți oameni nu simt influența demonilor?.....	349
Fiecare diavol este expert într-un singur păcat	350
Diavolii își pregătesc unii altora lucrarea sau lucrează împreună.....	353
Diavolii produc zgomote și se bat fizic	355
Diavolii ne fac să uităm de păcate	357
Diavolul îl vrea pe om singur	359
Diavolii ne îndeamnă să chemăm și pe alții la păcat..	359
Diavolii ne luptă și prin semenii noștri.....	360
Ce spun diavolii înainte și după săvârșirea păcatului	360
Deznădejdea	361
Diavolii ne acuză la Dumnezeu	362
Diavolii acuză sufletul ieșit din trup, iar îngerii îl păzesc...	364
Diavolii ne războiesc după măsura stării noastre duhovnicești.....	367
Alte ispite ale demonilor	376
Păgânismul, zeii, idolii și hrana demonilor	377
Vrăjitoria și satanismul	380
Ocultismul și falsele religii.....	384
Ereziile.....	385
Vise și vedenii.....	387
Primejdia vedeniilor	392
Cum îi înfruntăm pe demoni?	396
Domnul Hristos i-a slăbit pe demoni.....	396
Dumnezeu ne ajută să-i biruim pe diavoli.....	397

Fără ajutorul lui Dumnezeu nimeni nu scapă de uneltirile diavolului	399
Îngerii ne ajută în lupta cu diavolul	402
Sfinții au putere asupra diavolilor și ne ajută în lupta cu ei	403
Biruirea diavolilor	407
Credința în Dumnezeu și îndrăzneala ne ajută în biruirea diavolului	408
Nădejdea	409
Iubirea	410
Rugăciunea	411
Invocarea numelui lui Iisus îi alungă pe diavoli.....	416
Participarea la slujbele Bisericii	417
Postul	418
Răbdarea	419
Smerenia	420
Împlinirea virtuților	423
Discernământul.....	423
Citirea Sfintei Scripturi.....	424
Gândul la moarte, la iad.....	425
Pocăința și spovedania.....	425
Taina Sfântului Maslu și agheasma	426
Sfânta Cruce, Botezul și Împărtășania.....	426
Rugăciunile de dezlegare.....	427
Nesocotirea uneltirilor diavolilor	430
Tămâia, sfintele moaște și icoanele făcătoare de minuni ...	431
Soarta diavolilor în viața de apoi.....	431
Unde sunt raiul și iadul?	434
Demonii și lucrarea lor în Sfânta Scriptură.....	435
Lupta din cer dintre îngerii buni și cei pervertiți.....	435
a. Demonii și lucrarea lor în Vechiul Testament	435

Ispitirea protopărinților Adam și Eva de către diavol în rai.....	435
Regele Saul este chinuit de un duh necurat.....	437
Diavolul îl îndeamnă pe David să efectueze un recensământ, iar poporul este lovit cu ciumă.....	438
Iov este ispitit de diavol.....	442
Dumnezeu răsplătește răbdarea lui Iov.....	445
Îngerul Rafael și Tobie îl alungă pe demonul Asmodeu...	446
Diavolul a adus moartea în lume	450
b. Demonii și lucrarea lor în Noul Testament	450
Diavolul Îl ispitește pe Mântuitorul în pustia Carantaniei	450
Mântuitorul exorcizează doi demonizați în ținutul Gadarenilor.....	451
Domnul Hristos alungă un demon dintr-un mut.....	454
Mântuitorul exorcizează un om orb și mut.....	455
Domnul Hristos o vindecă pe fiica femeii cananeence...	456
Mântuitorul exorcizează un copil demonizat	457
Domnul Hristos exorcizează mai mulți oameni posedați de diavol	459
Sfinții Apostoli și cei șaptezeci de ucenici ai Mântuitorului alungau demonii din oamenii posedați	459
Domnul Hristos exorcizează un demonizat în Capernaum.....	461
Mântuitorul alungă duhurile necurate din mai multe persoane posedate.....	461
Domnul Hristos vindecă o femeie gărbovă	462
Diavolul este tatăl minciunii și este ucigător de oameni ...	462
Satana a intrat în Iuda Iscarioteanul, care era hoț și L-a vândut pe Domnul Hristos, apoi s-a sinucis.....	462
Anania și Safira	466
Sfântul Pavel alungă un duh pitonicesc dintr-o slujnică....	467

Un om posedat de diavol i-a bătut pe fiii	
arhiereului Scheva	467
Armele împotriva uneltirilor diavolului	467
Diavolul ține oamenii în prinsoare să-i facă voia	468
Diavolii cred în Dumnezeu.....	468
Supuneți-vă lui Dumnezeu și diavolul va fugi	468
Diavolul răcnește ca un leu, împotriviți-vă lui	468
Păcătosul este de la diavol.....	469
Diavolul îi va arunca pe unii în închisoare.....	469
Femeia, balaurul și pruncul	469
Balaurul, fiara și numărul fiarei.....	471
Balaurul, fiara și prorocul mincinos	472
Judecarea Babilonului-celui-mare și fiara	472
Fiara și prorocul mincinos aruncați în iezerul	
cel de foc.....	474
Satana aruncat în iezerul cel de foc	474
Bibliografie	475